ANTICUITATILE

JUDETIULUI ROMANATI

EXTRASU D'IN

ANNALELE SOCIETATII ACADEMICE ROMANE

SESSIUNEA ANNULUI 1877. TOMULU X. SECTIUNEA II:

MEMORII SI NOTITIE.

Pagina 173, sub titlulu:

RELATIUNE DESPRE LOCALITATILE SEMNALATE PRIN ANTICUITATI IN JUDETIULU ROMANATI

ANTICUITATILE
JUDETIULUI ROMANATI

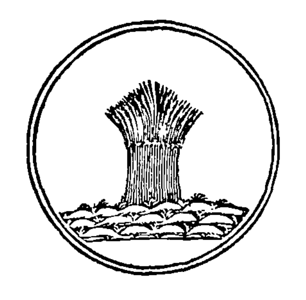
CUVENTARE ROSTITA IN SIEDINTI'A D'IN 20 SEPTEMBRIE 1877 A

SOCIETATII ACADEMICE ROMANE

SI ACUMU INSOCITA CU NOTE, ANNEXE SI DESEMNURI

DE

A. I. ODOBESCU.

BUCURESCI.
TYPOGRAFI'A SOCIETATII ACADEMICE RÔMANE
(LABORATORII ROMANI).
19. STRAD'A ACADEMIEI 19.
1878.

PRECUVENTARE

Miculu volumu ce scotu ací sub titlulu de *Anticuitati ale judetiului Romanati*, este nu atatu ua monografia completa a tutuloru thesaureloru antice cate contine acelu coltiu alu Romaniei, care, de ua-data cu numele, a pastrátu si mai multe remasitie ale vechiloru coloni romani d'in Dacia, catu ua adunatura a tutuloru notiiuniloru, mai multu séu mai pucinu precise, pe care le au cullesu, de vre ua patrudieci si duoi de anni incóce, ómeni, — fórte neasemenati in gradulu loru de cultura archeologica,—cari au avutu placere séu sarcina de a se occupá cu asiá materii.

Aceste notiiuni, cate ajunsese la cunnoscinti'a mea, m'amu cercátu acumu unu annu, sa le resumu intr'ua scurta cuventáre, rostita intr'un'a d'in siedintiele Societatei Academice Române, in care cuventáre imi erá mai multu a-minte de a constatá ca ce felu de cunnoscintie asupr'a infacisiarei anticarii a judetiului Romanati, potu sa resulte d'in respunsurile date, in cursulu anniloru de la 1871 pene la 1874, de cotra invetiatorii satesci, chiamati a respunde la unu *Cestionariu* popularu archeologicu, redactátu de mine in stylulu si form'a ce mi s'au parutu mai inlesnitóre pentru priceperea si petrunderea populatiiuniloru nóstre rurale.

Acestu *Cestionariu*, impartitu invetiatoriloru satesci de cotra Ministeriulu Instructiiunei publice, n'a fostu pretutindeni fora resultatu. Cei mai multi d'in dascalii de sate s'au silitu sa iea si sa ne communice informatiiuni locale, spre a satisface la intrebarile ce li se adre-

sase: altii anse, séu d'in negligentia, séu d'in lipsa de perspicacitatea necesaria, séu chiaru in fine si d'in reale absentia a obiecteloru recerute in localitatile respective, au respunsu co nimic'a d'in cele mentiionate in *Cestionariu* nu se afla pe la dinsii.

Apoi anco sa observamu co nu tóte communele tierrei, si mai allesu nu tóte satele si catunele, au scóle si invetiatori, si ca prin urmare tóte acele cate sunt in astu-felu de positiiune au remasu firesce mute la chiamare ce, prin *Cestionariu*, s'a indreptatu numai acolo unde se afla asediaminte scolare.

Asiá déro, lacune trebuia sa fia, si sunt multe; ele catá a fi adaose, in numeru celu pucinu egalu, pe lunga informatiiunile sosite. Sa punemu érosi in cumpena si valórea sciintifica, mai totu d'a-una minima, a informatiiuniloru date, si vomu fi siliti a constatá co lucrarea ce amu facutu spre resumarea cunnoscintieloru nóstre asupr'a anticuitatiloru d'in Romanati, nu póte fi, de ua camu data, decatu rudimentulu informu alu unei monografii asupr'a acestui interesantu subiectu. Nici co amu pretensiune a presentá cetitorului mai multu decatu atat'a.

Si cu tóte acestea, in numerósele annexe, cari au venitu, un'a dupo alt'a, sa se alature, in lucrarea nóstra, pe lunga notiiunile cullese d'in respunsurile dascaliloru de sate, amu addusu subiectului nostru totu contingentele archeologicu, catu ni'lu potu procurá lucrarile aceloru ómeni carturari, cari sciu séu cari credu a sci mai multe decatu invetiatorii satesci.

Typariturile, unde se afla consemnate acele informatiiuni d'in a duo'a serie, sunt in genere publicatiiuni asiá de efemere, asiá de pucinu pastrate in bibliotecile nóstre publice si private, incatu n'amu crediutu co va fi cu totulu fora de folosu a le aduná de prin diiare rasipite si de a le retyparíací, insocindu-le cu unele d'in desemnele ce le intovar'o siescu, si une ori chiaru producendu desemne noui si inedite de pre obiectele descrise in ele.

Nu tagaduiescu co cea mai mare parte d'in cele coprinse in aceste typarituri,—unele cu adeveratu caracteru si altele numai cu pretensiune archeologica,—au totu atat'a necesitate de controlari serióse la faci'a locului, ca si datele de prin respunsurile invetiatoriloru satesci;

ba adesé pote si mai multu, coci sciinti'a faciarita este totu d'a-un'a mai amagitóre si mai vicléna, decatu naiv'a si sincer'a ignoranti'a.

Totusi, chiaru si astu-felu fiindu, mi s'a parutu necesariu de a fi ua-data adunate, macaru si numai de pre unu coltisioru alu tierrii, totu ce s'a scrisu, totu ce s'a facutu cunnoscutu séu s'a presuppusu de ori si cine, asupr'a vechieloru asiediaminte pamentene, pentru ca pe viitoru ómeni cu adeverata scientia si cu buna credintia, luandu scire de tóte acele indicatiiuni, sa se occupe a le adeverí prin controlari minutiióse si cercetari la faci'a locului, prin completari pe unde sunt errori intemplatóre séu precugetate.

Eto scopulu pentru care amu cutezatu a scóte la lumina ua carte, formáta d'in asia multe si felurite petice, ua carte ce nu va multiumí de siguru pe cei cari voru fi speratu sa gasésca intr'ins'a ua descriere systematica si completa a *Anticuitatiloru d'in judetiulu Romanati;* déro pentru care, credemu, co ne voru fi fórte multiumitori acei'a cari voru voí sa scia ce s a facutu si ce s'a scrisu pene astadi in privinti'a descopeririloru de vechi asediaminte d'in acea portiiune a tierrei.

Póte chiaru d'in acesti'a se voru allege si barbati de meritu cari, prindiendu indemnu d'in interesulu invederatu alu descopeririloru, le voru preurmá cu mai multa sciintia, mai multa ordine si mai multu succesu decatu predecesorii loru.

Pentru acei'a, cartea nóstra va fi ua calleusa pretiuita, si cu catu cercetarile loru voru ajunge la resultate mai fructuóse, cu atatu va cresce si utilitatea publicatiiunei care le va fi servitu de indemnu si de base.

Sa inchipuimu in adeveru co ua inventoriare a tutuloru notiiuniloru anticarii adunate pene acumu in tóta tiérr'a nostra, si acei'a chiaru numai atatu de completa pe catu este cea care o offerimu acumu publicului despre ale judetiului Romanati — s'aru publicá catu mai curendu, óre, spune-mi-se?, n'amu fi cu multu mai inaintati, déco nu in cunnoscinti'a reale a anticuitatiloru nóstre, déro celu pucinu in a sorgintieloru d'in cari putemu scóte pe viitoru mai intins'a loru cunnoscientia?

Amu avé celu pucinu d'inainte ochiloru unu conspectu generalu, de-si póte anco tulbure alu datiineloru nóstre d'in trecutu; amu avé ua schitia de chart'a anticaria a tierrei nóstre, la deosebite epoce ale

vietiei sale. Si pe acelu conspectu, pe acea chart'a, amu puté pe fiacare di, sa facemu adaose, sa facemu indreptari. Toti acei'a caror'a le placu studiile vechimei aru cutezá negresitu atunci a pasí cu mai multa sigurantia cotra nuoi descoperiri. Aru remané mai pucinu locu pentru sfiéla, celoru cu bune credintia, mai pucina impunitate pentru scornirile fantastice ale celoru pré multu indrazneti.

Déro este negresitu lucru greu, indelungu si costatoru a face pentru cate-va decimi de judetie, cei'a ce cu mari anevointie facemu ací pentru unulu singuru (Romanatii) si cei'a ce acumu cati-va anni amu facutu pentru altulu (Dorohoiu). Nu sciu, dieu, déca puterile imi voru permite sa ducu eu insu'mi pene la capetu acésta lucrare, cari'a ii trebue mai multu chiaru decatu ua nepregetata staruinti'a; coci me simtu datoru chiaru ací indata sa aratu co, insasi acésta lucrare partiiale nu 'mi aru fi fostu cu putintia a o realisá fora de inlesnirile ce amu aflatu in sprijinulu binevoitoru alu actualului Ministru alu Instructiiunei publice, Domnu George Chitiu, precumu si in ospitalitate ce 'mi a accordatu in Annalele sale, Societatea nóstra Academica, cari'a anse amu fostu nevoitu a'i adoptá in acésta publicatiiune, pucinu respandit'a orthografia. Unei'a si altui'a voiu sa le multiamescu pentru presentu; éro viitorulu intregi lucrari va depinde multu de la resultatele ce ar essi d'in primele mele incercari. Acele resultate le asteptu.

Insasi lucrarea mea de inventoriare, ét'o aci de facie; in fine, pentru ca de ua data cu dins'a, sa divulgu si publicului mai cultu, principal'a ei sorginte, voiu retyparí, in acesta precuventare, modestulu meu *Cestionariu* séu *Isvodu*, care a provocatu adunarea materialului celui mai copiosu alu lucrarei de facie.

Astu-felu se va judecá, la unu locu, tóta valórea intreprinderei mele incercatóre, intreprindere facuta, — o marturisescu—cu pretensiuni sciintifice multu mai prejosu de resultatele la care ea póte cu timpulu sa impinga cunnoscinti'a istoriei si a ethnografiei patriei nóstre.

CESTIONARIU

SÉU

ISVODU DE INTREBARILE LA CARI SE CERE A SE DA RESPUNSURI IN PRIVINTI'A VECHILORU ASIEDIAMINTE CE SE AFLA IN DEOSEBITELE COMMUNE ALE ROMANIEI.

Guvernulu, cu scopu de a pregatí intocmirea unei istorii lamurite a Romaniei, avendu trebuintia a adună de prin totu cuprinsulu tierrei, sciinti'a despre tóte locurile car voru fi fostu insemnate anco d'in vechime, prin cladiri séu alte semne vechi attingetórei de faptele stramosiloru némului romanescu, doresce a avé d'in fia-care communa, respunsuri deslusite la intrebarile urmatóre :

1-a Intrebare : — Se face intrebáre déco in cuprinsulu communei séu in communele invecináte, adico in orasiele, in satele, in catunele, in campi, in padurile ori in muntii cari sunt cuprinsi in acea communa séu in cele invecinate, se afla vre unu locu care sa se cunnósca a fi fostu anco d'in vechime, *locu insemnatu*, adico, spre pilda :

— Care sa se aráte co a fostu *Cetate vechia*, séu de zidaria, séu numai de pamentu, cu imprejmuire de pétra ori cu siantiuri;

— Ori déco este in communa séu in vecinátate, vre unu locu care pórta numire de *Cetate*, séu de *Cetatiuia*, séu de *Cornu*, séu de *Grindu*, séu de *Stréja vechia*, séu de *Tabera vechia*, séu de *Seliste*, séu de *Turnu*, séu de *Cula*, séu de *Basca*, séu de *Hoznă*, séu de *Capiste*, séu de *Monastire* ori *Biserica vechia*, séu de *Oltaru*, séu alta numire d'in care sa se intielléga co a fostu pe acelu locu vre unu asiediamentu stramosiescu;

— Ori déco se afla ceva *Siantiuri* de cele betranesci, cari pe une locuri pórta numire de *Troianu*, séu *Brazda*, séu *Vallu*;

— Ori déco sunt pe communa séu in vecinatáte, un'a séu mai multe *Magure vechi*, séu *Movile* insemnate, séu *Gorgane*, séu *Popine*, séu *Dolme*, cari sa se cunnósca co sunt facute de la mosi stramosi, si nu de hotarnicii d'in vremile de acumu;

— Ori déco sunt *Rovine* si *Gropane* de selisti vechi de orasie, de targuri si de sate

— Ori déco sunt pe sub pamentu séu in vre ua cósta, *Morminte* vechi, ori *Gropnitie*, ori *Bolti*, in cari au fostu inmormentati ómeni d'in vremile vechi;

— Ori déco sunt *Gropi* séu *Borte* adunci, unde sa se dica co aru fi fostu in vechime

Ocne parasite ori *Bai*, d'in care se scoteá mai de de multu feru, arâma, argintu, auru séu alte metaluri;

— Ori déco sunt ceva *Ziduri surpate*, cari pórta numirea co sunt de pe vremile candu cu *Uriasii*, cu *Jidovii*, cu *Taiarii* séu cu alte limbi pagane si straine d'in vechime;

— Ori déco sunt ceva *Stelpi* séu *Capateie* de pétra, ori de caramida, ori de lemnu ale vre unui *Podu* vechiu si surpatu, care trece preste vre ua apa séu preste vre ua valle.

— Ori déco sunt ceva semne vechi, precum *Cruci* mari de pétra cu slove séu fora slove, ori *Petróie* mari asiediate de mana de omu;

— Ori déco sunt *Pesteri* scobite in stanca séu in maluri, in care se spune co aru fi locuitu odinióra ómeni;

— Ori déco sunt alte locuri, in care s'au gasítu mai de multu séu se póte gasí si acumu felurite remasitie de pe la locuitorii d'in vechime, precumu *Olle*, *Urcióre*, *Urlóie* de lutu si *Hirburi*, ori *Arme* si *Unelte*, séu *Podóbe* de feru, de ocelu, de aráma séu de alte metaluri; ori *Idoli* mari séu mici de pétra, de lemnu, de pamentu séu de feru; ori *Lespedi* de pétra sapáte cu *Chipuri* séu cu *Slove*; ori *Banuti* vechi, ori *Petre de innele*, ori alte feluri de lucruri d'in vechime.

A 2-a Intrebare : — Déco se va fi aflandu in communa séu in vecinatáte vre unulu séu mai multe locuri de felulu celoru insemnate la antei'a intrebáre, se va aratá cu deameruntulu, *care* sunt acele locuri, de ce *soiu* sunt ele, si se va insemná deslusitu ce *numire* pórta in partea locului fia-care d'in ele in deosebi.

A 3-a Intrebare : — Se va insemná asemeni in ce parte a communei cade fia-care d'in acele locuri, adico spre *resaritu*, spre *appusu*, spre *média-nópte*, ori spre *média-di*, i se va aratá anco déco ele sunt asiediate pe *locu sietiu*, séu pe vre unu *délu*, séu in vre ua *valle*, séu pe *malulu* vre unei *ape*, séu pe *pólele* ori pe *muchia* vre unui *munte*; séu pe vre unu *piscu*, séu in vre ua *padure*, séu in vre unu *lacu* ori *bal'a*, séu in vre unu *ostrovu*, séu in vre ua *respanteia*; insemnandu-se totu de ua data si numirea acelui locu in care se afla.

A 4-a Intrebare : — Se va aratá, pre catu va fi prin putinti'a, intinderea séu marimea si forma ce inchipuiesce, adico :

— Déco va fi *Cetate* ori *Cetatiuia*, se va spune de este rotunda, ori in mai multe unghiuri, si se va aratá ca catu cuprinsu póte sa aiba in la-untrulu ei, cate falci, ori cate pogóne, ori cati stanjeni;

— Déco va fi *siantiu*, se va spune ca catu este *aduncului*, catu este *latulu* si catu este *lungulu* lui, si incotro este indreptata urm'a lui prin communele vecine, si se va aratá in ce parte este aruncatu pamentulu, adico spre resaritu, spre appusu, spre média-nópte ori spre média-di;

— Déco va fi *movila*, séu *magura*, séu *gorganu*, séu *popina*, séu *dolma*, se va aratá ca catu este de inaltu si ca cati stanjeni póte sa aiba ocolulu lui, la póle, si déco este rotundu, séu cu verfulu tiuguiatu ori trunchiatu;

— Deco va fi *zidaria*, se va spune deco este facuta cu *bolovani necioplĭti* de pétra, ori cu *lespedi cioplite*, ori cu *caramida*, si cu ce felu de caramida, mare séu mica, grósa

séu subtire, si se va aratá ce inchipuiesce acea *zidaria*, adico deco este *rotunda*, ori in *unghiuri*, ca cumu arŭ fi fostu ua *biserica*, ori ua *cula*, ori un *palatu*, ori ua *casa* omenésca; séu deco este numai unu *parete* prelungitu ca unu *zidu de imprejmuire;*

— Deco voru fi *petróie* asediate de mana de omu, se va aratá ca ce marime au ele si se va spune déco sunt mai multe *gramadite* un'a peste alt'a, ori puse alaturi in *linia drépta*, séu in *franturi*, séu in *rotocolu*; ori déco este numai unu *petroiu* singuru si pusteiu, déro fórte mare;

— Deco va fi *pescere*, se va aratá déco pare a fi scobita de mana de ómeni, séu facuta numai d'in fire; si se va spune ca cata aduncime póte sa aiba si catu este de inalta in-la-intru, si in ce parte de locu isi are intrarea.

A 5-a Intrebare : — Se va aratá cu deameruntulu ori-ce felu de *spuse betranesci* si *povesti*, cari s'au pastratu d'in vechime despre acele locuri insemnate de ori-ce soiu voru fi, adunandu acele spuse betranesci de pe la *betranii* de prin sate, de pe la *preoti*, de pre la *invetiatori*, de pre la *paznici de hotare*. de pre la *plaiesi* si de pre la ori-care alti barbati si femei, cari si ei le-au auditu de la parintii loru ca nisce povesti stramosesci, attingetóre de vechile asiediaminte ce se afla in cuprinsulu communei séu in vecinatate.

A 6-a Intrebare : — Deco se va fi intemplatu sa se gasésca vre ua data in pamentulu acelei commune séu in vecinatatea ei, ceva lucruri vechi, precumu : *ollarii*, *arme*, *uneltc*, *scule*, *banuti*, *idoli*, *chipuri*, *lespedi scrise* ori alte feluri de lucruri de prin vremile vechi, sa se fáca aratáre ce feluri de lucruri s'au gasítu si in ce locu s'au descoperitu si camu pe ce vreme.

La tóte intrebarile din acestu Isvodu, se cere ca sa se dée respunsuri lamurite, dupo ce se va face cercetáre despre cele aflatóre in cuprinsulu communei séu in vecinatati si la fia-care 'intrebáre in deosebi se va face respunsu cu tóte deslusire cate se voru puté dobendí la faci'a locului, intrebandu si pe ómenii cu cunnoscintie despre asemene lucruri batrenesci.

DOMNILORU,

Unii d'intre dvostre n'au perdutu póte cu totulu d'in memoria communicatiunea ce amu avutu onóre a face Sectiunei istorice, in siedinti'a de la 23 augustu 1871, despre *Cestionariulu* popularu de archeologia, pe care ilu redactasemu in annulu precedente si carele, tramisu fiindu d'in partea Ministeriului Instructiunei publice cotra invetiatorii satesci, anco de pe atunci 'mi a inlesnitu mijlócele de a face unu rapportu archeologicu asupr'a principaleloru monumente antice d'in judetiulu Dorohoiu.(1)

S'a emisu atunci opiniunea co n'aru fi reu sa céra Societatea de la Ministeriu tóte dosariele ce se voru intocmí d'in respunsurile venite, spre a le pastrá in archivele sale si mai cu séma spre a le utilisá.

Astadi, domniloru, acele dosarie, incredintiate tóte mie, au ajunsu a fi fórte voluminóse, de ora-ce ele continu, cu bunu cu reu, peste 1600 de respunsuri la disulu *Cestionariu*, venite de prin tóte judetiele tierrei.

Nu dau negresitu aceste respunsuri, — d'in cari ua mare parte, trebuia sa marturisescu, sunt cu totulu negative, adico spuuu co in commun'a respectiva nu se afla nimic'a d'in cele insemnate in *Cestionariu*, — nu le dau ca documente archeologice de ua inalta valóre ; déro éro unu numeru considerabile d'in ele ne procura netagaduite dovedi despre existenti'a multoru remasitie ale vechimei, de cari n'aveamu pene acumu nici ua cunnoscintia.

Sub acestu puntu de vedere, dosariele in cestiune potu serví pentru informatiuni ulteriori mai aprofundate; ele potu deveni, mai allesu completandu-se si mai multu, nisce pretiuite calause pentru serióse exploratiuni archeologice; ele chiaru de acumu, pentru acel'a care le examina in comparatiune cu brum'a de archeologia eru-

(1). Acestu rapportu s'a publicatu in *Monitorulu officiale alu Romaniei*, N° 152 d'in 13/25 iuliu 1871, de unde apoi l'au reprodusu si alte diiare, precumu *Romanulu*, *Trompett'a Carpatiloru* si altele. Imi propunu a'lu editá d'in nou cu óre-care modificatiuni, necesitate de constatari personnali posteriori si de cate va informatiuni supplementarii, venite de pe la invetiatori satesci.

dita séu semi-erudita ce se póte cullege d'in scrierile asupr'a Romaniei, — facu óre-cumu sa se invederedie aspectulu archeologicu alu pamentului romanescu, cu differitele sale straturi séu zone succesive.

Acestu folosu alu loru imi propunu, domniloru, a ve 'lu invederá astadi, schitiandu, in fórte rapedi trasuri, caracterulu anticariu alu unui'a d'in judetiele cele mai interesanti ale tierrei, sub acestu punctu de vedere, alu Romanatiloru de preste Oltu.

Adeverulu este co tocmai acolo s'au facutu, in secolulu nostru, si cele mai multe investigatiuni archeologice din partea barbatiloru culti, caror'a, camu in trecêtu, le a placutu a dá óre-care attentiune archeologiei romanesci.

Asiá déro, nu numai d'in respunsurile invetiatoriloru satesci, cari, pentru judetiulu Romanati, 'mi au sositu pen acumu in numeru de 58 bucati, (2) déro anco si din notele si cartile scrise si tiparite de unii litterati ai nostri, voiu cullege elementele urmatoriului scurtu conspectu.

Voiu avé occasiune a spune, la loculu seu, totu contingentele ce mi-lu voru fi procuratu insemnarile, mai multu séu mai pucinu erudite, ale cercetariloru d'in stratulu superioru alu culturei nostre. De acei'a mai nainte de a ve descrie cumu mi s'au infacisiatu siesurile Romanatiloru, de pre naivele revelatiuni ale invetiatoriloru satesci, dati'mi voia a face ua mica nomenclatura despre cercetarile si tipariturile, executate cu anume intentiune archeologica, de cotra unii diletanti séu litterati romani, in ultimele decennii, cari au semnalatu renascerea culturei la noi.

Duoi barbati cu ua mare influentia politica si administrativa in Tiérr'a Romanésca au manifestatu, anco de acumu vre ua patru-dieci de anni, gustulu loru pentru adunarea de anticuitati, si fia-care d'in ei a reusitu mai multu séu mai pucinu a'si satisface acestu nobilu gustu, formandu collectiuni private de anticuitati, adunate in mare parte d'in Romania. Acesti doui barbati au fostu: Generalulu Nicolae Mavros, carui'a Museulu nostru nationalu d'in Bucuresci ii datorédia pretiióse monumente antice, mai cu séma in ramur'a epigraficei romane de pre malurile Dunarei,— celu l-altu, marele Banu Michalache Ghica, frate mai mare alu Domnitorului Alexandru Ghica si Vornicu séu ministru de interne pene pe la 1842.

Ministrulu a facutu ce a pututu pentru ca, intrecêndu-se cu Directorulu generalu alu Carantineloru Nicolae Mavros, sa'si adune d'in interiorulu tierrei totu ataté anticuitati pe cate rivalulu seu isi agoniseá de pre ambele maluri ale Dunarei de josu.

Acésta lupta avú d'in nenorocire tóte neajunsurile unui rasboiu pe capatate, in care se préda, se restórna si se ferâma tinutulu cuceritu. Marelui Vornicu ii placeau anticele, si pe unde audiá séu banuiá co se aflá antice, de grâba ellu tramitea *ispravnici, zapcii* si *pomojnici* ca sa ridice satele, sa sape si sa scormone salasiele de vechi ce-

(2) D'intre acestea anse, 14 nu ne procura altu contingente decatu allegatiunea, nu totu daun'a decisiva, co nu exista nici ua remasitia de anticuitati in respectiv'a localitate. Acestea sunt satele: *Leulu, Giuvarescii, Orlea, Cilienii, Moldoveni, Celarii, Dobrotescii, Gavanescii, Vadastriti'a, Cioroiulu, Strajescii, Babiciulu, Studin'a, Osic'a-de-josu.* Localitatile de unde au venitu respunsuri voru fi citate in cursulu expunerei.

tati, spre a'i adduce la curtea sa d'in Bucuresci, — actualulu palatu alu administratiunei de Ilfovu — petróie, antice si banuti.

Vai! bietulu judetiu Romanati numerá multe locuri de acelea, unde, printre diramaturi de ziduri si printre movile, plugarii si salaorii desgropau pe dibuite obiecte de pe placulu Vornicului. Asiá s'au facutu pe atunci sapatuii la Recic'a lunga Caracalu, la Celei, la Slaveni si prin alte locuri ale judetiului Romanati, sferamandu si rasipindu urme pretiióse ale vechieloru asiediaminte romane d'in acelu coltiu alu tierrei, insemnatu pentru eternitate cu stampil'a coloniloru romani d'in Dacia.

Cumnatulu lui Michalache Ghica, junele colonelu Vladimiru de Blaremberg, fiiu alu unui distinsu archeologu carele a contribuitu in mare parte la descoperirile si elucidarea anticuitatiloru scitico-ellenice d'in Rusia meridionale, luà sarcin'a de a consemná in cati-va articoli de archeologia, tipariti intr'ua revista d'in Bucuresci, numita *Muzeulu Nationalu* d'in annii 1836 si 1837, principalele resultate ale aceloru informe si depredatóre exploratiuni. (3)

Camu atat'a scimu despre cei'a ce s'a lucratu in acestu sensu pe timpulu de atunci, coci abié avemu sciintia despre directiunea ce pare a fi datu unoru asemené cercetari profesorele G. G. Pappadopolu d'in Athena, carele pe atunci erá institutorele copiiloru marelui Banu, si apoi, intorsu in Grecia, a scrisu unu discursu despre urmele «Hellenismului in Romania».(4)

Anse totu pe acele timpuri, traiá aci la noi unu ingineru hotarnicu, Alexandru Popovici d'in ducatulu Bucovinei, déco nu me insielu, carele avendu occasiune de a cutrierá in tóte sensurile, cu lantiulu si cu tierusiele, mosiiele monastiresci si boieresci, a insemnatu in condicutiele sale, ori-ce monumente antice, cetati, movile si siantiuri, cate a pututu elu vedé cu ochii sei, descriindu-le cu de-ameruntulu.

Noroculu m'a facutu sa dau preste condicutiele reposatului Popovici, pe care imi voiu face ua placere a le depune in thesaurulu de manuscripte alu Societatei nóstre. Coprinsulu archeologicu alu uni'a d'in ele s'a si tiparitu, sunt cati-va anni in foi-

(3) Seti'a de articoli ai lui W. de Bl. in „*Muzeulu Nationalu, gazeta literare si industriale*" d'in Bucuresci, este compusa d'in : 1°. *Suveniruri istorice si archeologice asupr'a Romaniei.* Art. I, in No. 1 d'in 3 fevr. 1836. — 2°. idem. Art. II, in No. 4 d'in 26 fevruar. 1836, tratandu despre *Campulu Severinului.* — 3°. idem. Art III, in No. 7 d'in 18 martie 1836, tratandu despre *Ruinele Caracalului.* — 4°. idem. Art. IV. in No. 9 d'in 8 aprilie 1836, tratandu despre *Celeiu* si *Turnu.* — 5°. *Mormentu vechiu gasitu in Romania cea mica*, in No. 24 d'in 5 augustu 1836 : acésta descoperire se légа si cu articolulu : *Sciri d'in la-intru*, coprinsu in diiarulu *Curierulu Romanescu, gazeta politica si comerciale*, No. 48 d'in 31 iulie 1836. — 6°. *Antichitati pamentenesci.* Art I si II (asupr'a templului subterranu alu dieului Mitra de la Slaveni) in No. 8 (annulu II-le) d'in noemvrie 1837. In Annex'a A. la finele acestei notitie, vomu reproduce articolii de sub No. 3, 4 (in parte) 5 si 6, coci publicatiunea citata a devenitu fórte rare. Observamu co ua mare parte d'in acesti articoli este reprodusa, in limb'a francesa, in «*Annuaire de la Principauté de Valachie*». Boukarest, 1842 paginele 133—149.

(4) Discursulu lui G. Pappadopolu, pronunciatu la 1859 si apoi si tiparitu in limb'a gréca, este tradusu si romanesce : „Discursu pentru ellenismulu intre Valachi, rostitu de G. G. Papadopolu, tradusu d'in elinesce de A. Tambacopulo. Bucuresci (Iosefu Romanovu) 1859".

ti'a diarului *Trompett'a Carpatiloru*. Intr'acei'a, ca si in alt'a, gasimu indicatiuni curióse despre anticuitatile Romanatiloru, precumu si ale tutuloru judetieloru tierrei. (5)

Notiunile nóstre asupr'a acestuiasi subiectu devinu anse mai lamurite si dobendescu unu caracteru mai sciintificu, candu consultamu, in *Magasinulu istoricu pentru Dacia*, paginele ce venerabilulu nostru collegu, d-lu A. Treb. Laurianu consacrà in eruditulu seu articolu *Istrian'a*, visitei si sapaturiloru ce dsa a facutu la 1845, in localitatile de preste Oltu cuprinse in judetiulu Romanati.(6)

De la annulu acel'a incóce avemu a consemná cercetari adese repetite, déro d'in nenorocire nici ua data bine lamurite, a doui mari amatori de obiecte antice, ale caroru nume figurédia, — adesé camu fora scirea lui Dumnedieu si a adeveratei sciintie,—in rondulu archeologiloru romani. Zelulu si patrioticele loru aspiratiuni, candu ei explora si explica anticuitatile tierrei, ne autorisa anse a'i numí si chiaru a le reservá partea de láuda ce li se cuvine, ca adunatori de obiecte antice. Acesti'a suntu, — 'i ati si ghicitu, — maiorulu Dimitrie Papazoglu (7), si poetulu, diaristulu si

(5) D-lu Kogalniceanu, in *Archiva Romanésca*, (vedi in edit. 2a, Iasi, 1860, tom I, pag. 275) tipariá la annulu 1840, cele urmatóre : «D-lu Alexandru Popovici, moldovanu de locu, acumu ingineru nou-„lui orasiu Severinu in Valachia, celu mai invetiatu d'intre toti Românii in sciinti'a istoriei nationa-„le. si carele in annii trecuti voise intr'unu inadinsu jurnalu, „*Dacia vechia si noua*“, sa aráte pu-„blicului ispravile cercariloru si a aflariloru sale, intr'ua scrisóre d'in octomvrie 1840, plina de sen-„timente patriotice si de eruditiia, bine-voiesce a ne fagaduí pentru „*Archiva*“, tóte acele documente „si descoperiri ce le au facutu intr'unu cursu aprópe de patru-dieci de anni, si care pene acumu n'au „pututu avé ua publicitate meritata, d'in pricina co acelu jurnalu, nefiindu imbraciosiatu, nu s'au „pututu pune in lucrare. Articolile d-lui Popovici, in unele voru preface mai multe puncturi de ca-„pitenia, si in altele voru luminá mai multe fapte a istoriei nóstre. Pe lunga scrisorea d-sale, care singura asiédia multe adeveruri istorice, noi vomu publicá anco, intre altele de a d-sale, si 1° : *Sirulu Domniloru Tierrei Romanesci, d'in chrisóve scosu*, care se abate cu totulu de sirulu pusu de „Engel, si prin urmare si de d-lu Fl. Aaronu.—2° : *Descrierea cetatiloru celoru vechi d'in Moldova si „Valachia.*—3° : *Daturi istorice asupr'a monastiriloru d'in Bucovina.*—4° : *Sobórele tinutale si „Episcopatele* cari au statu mai nainte de imperatulu Constantinu si dupo dinsulu s. a.“

Intreruperea pe mai multi anni a publicatiunei istorice a d-lui Kogalniceanu se vede co l'a opritu a dá cursu acestoru promisiuni. Popovici a muritu fora ca, dupo scirea mea, lucrarile sale istorice sa s' fi publicatu vre unde-va. Abié in No.869 alu diiarului *Trompett'a Carpatiloru* a d-lui C. Bolliacu (12/24 noembre, 1870) s'a reprodusu, dintr'ua condica manuscrisa, ua serie de note sub titlurile: „*Numire de orasie ce a gasitu imperatulu Traianu in Dacia*“ si „*Aratare si de locurile altoru „multe orasie in pamentulu Tierrei Romanesei, de care nici unu istoricu nu sciá co stau aici „si a caroru nume deací inainte au a se cercetá.*“ Acea condica coprindiendu „*Istori'a Dachica „alcatuita si povestita de inginerulu Alexandru Popovici. la annulu 1836*“ — 100 pagine manuscrise, in care se coprinde istori'a Daciei pene sub imperati'a lui Titu (79— 81), precumu si alta condicut'a de vre ua 380 pagine cu note diverse, sunt cele ce offeru Societatei. In Annex'a B la acésta notitia, vòiu extrage d'in ele totu ce este attingetoriu de anticuitatile d'in judetiulu Romanati.

(6) Vedi *Magazinulu istoricu pentru Dacia*. Tomulu II, (Bucuresci, 1846), pag. 65—128. Vomu reproduce in Annex'a C, cele relative la cercetarile si descoperirile facute in Romanati.

(7) Este ua lucrare cu multu mai presusu de putinticle'mi bibliografice acei'a de a consemná tóte elucubratiunile, privitóre la archeologi'a nationale, pe care neobositulu betranu maioru D. Papazoglu le a datu la lumin'a publicitatiei, in cei vre ua doue-dieci si doui ultimi anni, ací in fasióre si arti-

omulu politicu Cesaru Bolliacu, pe care nici tiérr'a, nici litteratur'a, nici archeologi'a Romaniei nu potu a'lu nesocotí.

D-lu Bolliacu nu s'a marginitu in cercetarile sale, in genere pucinu fructuóse, ce facuse inainte de exiliulu d'in 1848. Reintorsu in tiérra, d-sa, de cate ori a gasitu inlesnire, a purcesu in exploratiuni archeologice, si adese-ori judetiulu Romanatii a fostu terramulu seu de investigatiuni. In numerosi articoli d'in foile sale *Buciumulu* si *Trompett'a Carpatiloru*, a consemnatu adesé notiuni pretiióse despre descoperirile de numismatica, de ceramica si chiaru de unelte de pétra si osu d'in timpii preistorici, ce s'au facutu, prin sine si prin altii, in acestu judetiu.(8) Ele,—trebuia sa'marturisescu—, imi voru fi de mare ajutoru pentru cele ce amu a ve spune.

coli de diiare, ací in tabelle si charte litografiate. Idea mai lamurita despre procederile archeologice intrebuintiate de d-sa, atatu in exploratiuni si clasificarea de anticuitati, catu si in explicatiunile critice si in polemic'a sa disa sciintifica, póte dá mai cu séma Catalogulu collectiunei sale, publicatu la 1864 (Bucuresci, tipog. C. A. Rosetti) sub titlulu „*Muzeulu Papazoglu*", d'in care vomu extrage in Annex'a D, ua parte d'in relatiunea unei excursiuni, facuta la 1864, in judetiulu Romanati. Apoi éro nu de totu fora interesu sunt si chart'a „*Dunarei*" si a „*Muntiloru*" d'in Romania, litografiate la 1869, cu indicatiuni de numeróse localitati coprindietorie de remasitiȩ antice.

(8) In privinti'a publicatiuuiloru dlui Cesaru Bolliacu attingetóre de archeologia, voiu cercá ací de a face ua nomenclatura a principaliloru sei articoli, mai cu séma d'in annii d'in urma. Anco de pe la 1845, dsa a publicatu unu *Itinerariu Archeologicu in Curierulu Romanescu*; apoi a attinsu despre anticuitatile tierrei in oper'a sa francesa: *Mémoires pour servir à l'histoire de la Roumanie; Ire partie. Topographie.* Paris, 1855. Intorsu in patria, dupo exiliulu de la 1848, a inceputu tiparirea, remasa intrerupta la pag. 80, chiaru in mijloculu descrierei anticuitatiloru de la Islazu, a unei *Calletorii Archeologice in Romania, de la 20 marte pene la 22 aprile 1858*; puçinu dupo acei'a, a publicatu ua tabella litografiata cu anticuitati ale Romaniei, sub titlulu *Daco-Romane*; éro seri'a articoliloru sei archeologici d'in diiarulu *Trompett'a Carpatiloru*, cu pucine gresiuri, este acést'a: 1° N. 699 alu foiei d'in 1869. *Archeologia și Numismatica*, unde vorbesce despre 9 descoperiri succesive de monete antice facute in Romania — 2°. N. 737 d'in 1869. *Ua descoperire noua* (zidurile de la Slonu in Prahov'a).—3°. N. 739 d'in 1869: *Cetatea Tinosulu* (d'in Prahov'a). — 4° In Nle 222, 223 si 224 ale *Monitorului officialu* d'in 1869, se afla unu lungu rapportu cotra Ministrulu Instructiunei publice, presentatu in urm'a unei excursiuni facuta la *Cetatea Calomfiresciloru* pe Vede, la *Cetatea Frumós'a* d'in Teleormanu, la *Zimnicea*, la *Voivod'a*, la *Turnu-Magurele*, la *Banés'a*, la *Celei*, la *Caracalu*, la *Recic'a*, la *Bucovetiu*, la *Vallea-Rea*, la *Racari*, la *Turnu-Severinu*, la *Cetatea Latiniloru*, la *Zidin'a Dachiloru* si la *Porcesci*. — 4°. In N. 846 alu *Trompettei Carpatiloru* d'in augustu 1869. *Archeologia: Pescerea de la obersii'a Ialomitiei, Pescerea cu óllele, Comór'a d'in Cumpen'a Ciocarleului, Vallea Caseloru* si *mormintele de pre Vulcan'a mare.* —5°. N. 860 d'in octombre 1870. *Pisculu Crasani.* — 6° N. 928 d'in iuliu 1871, *Comorarii si Archeologi'a* (attingetoru de zidurile de la Slonu). — 7°. N. 939 din septembre 1871. *Archeologia* (relativu la semnele gasite pe petrele de la Slonu, cu ua stampa litografiata representandu acele semne si monete barbare dacice) —8°. N. 942 d'in septembre 1871. *Numismatica* (aflari d'in Galati).—9°. N. 965 d'in fevruarie 1872: *Ceramica* (de la Vadastr'a). — 10°. N. 1010 d'in augustu 1872: Rapportu cotra Membrii comitetului archeologicu d'in Bucuresci, tratandu despre arme si unelte de pétra, precumu si despre çercetari facute la *Zimnicea*, la *Celei* si la *Vadastr'a*, cu ua stampa litografiata de arme preistorice de pétra. — 11°. N. 1054 d'in marte 1873. Respunsu dlui Odobescu in privinti'a lulelleloru preistorice.—12°. N. 1059 d'in aprilie 1873: *Archeologia*, relatandu ua noua excursiune la *Zimnicea, Izlazu, Celei* si *Vadastr'a*. — 13°. N. 1137 d'in iuniu 1874. *Ceramic'a Daciei, Campulu mortiloru de la Zimnicea*, cu ua stampa litografiata representandu olla-

Déro, ca sa inchiaiu, domniloru, list'a cercetatoriloru si exploratoriloru români ai portiunei de tiérra de care me occupu, voiu numí in fine pe multu-stimatulu nostru collegu, d[lu] Dimitrie Sturdza, carele, acumu cati-va anni, a intreprinsu dreptu simple petrecere, cercetari in vre ua duoe movile de pe malulu dreptu alu Oltului, la Rusanesci, si incredintiandu'mi estimpu notele ce d[sa], cu scrupulós'a ingrijire pe care'i o cunnóscemu, le a cullesu la faci'a locului, 'mi a datu chiaru ide'a si indemnulu de a contopí, in presentea schitia, elementele archeologice ce ne procura scrisele carturariloru, cu rusticele respunsuri ale invetiatoriloru satesci de prin communele Romanatiene (10).

Déco acumu, lasandu in láturi si impartirea administrativa si dispositiunea topografica a tinutului in care amu sa me marginescu de ua camu data, voiu intreprinde a grupá cele 44 de rapporturi cu miediu, venite d'in partea locului, trebuia sa constatu co in faci'a ochiloru mi se presenta ua adevĕrát'a charta archeologica, cu totulu speciale, a judetiului Romanati.

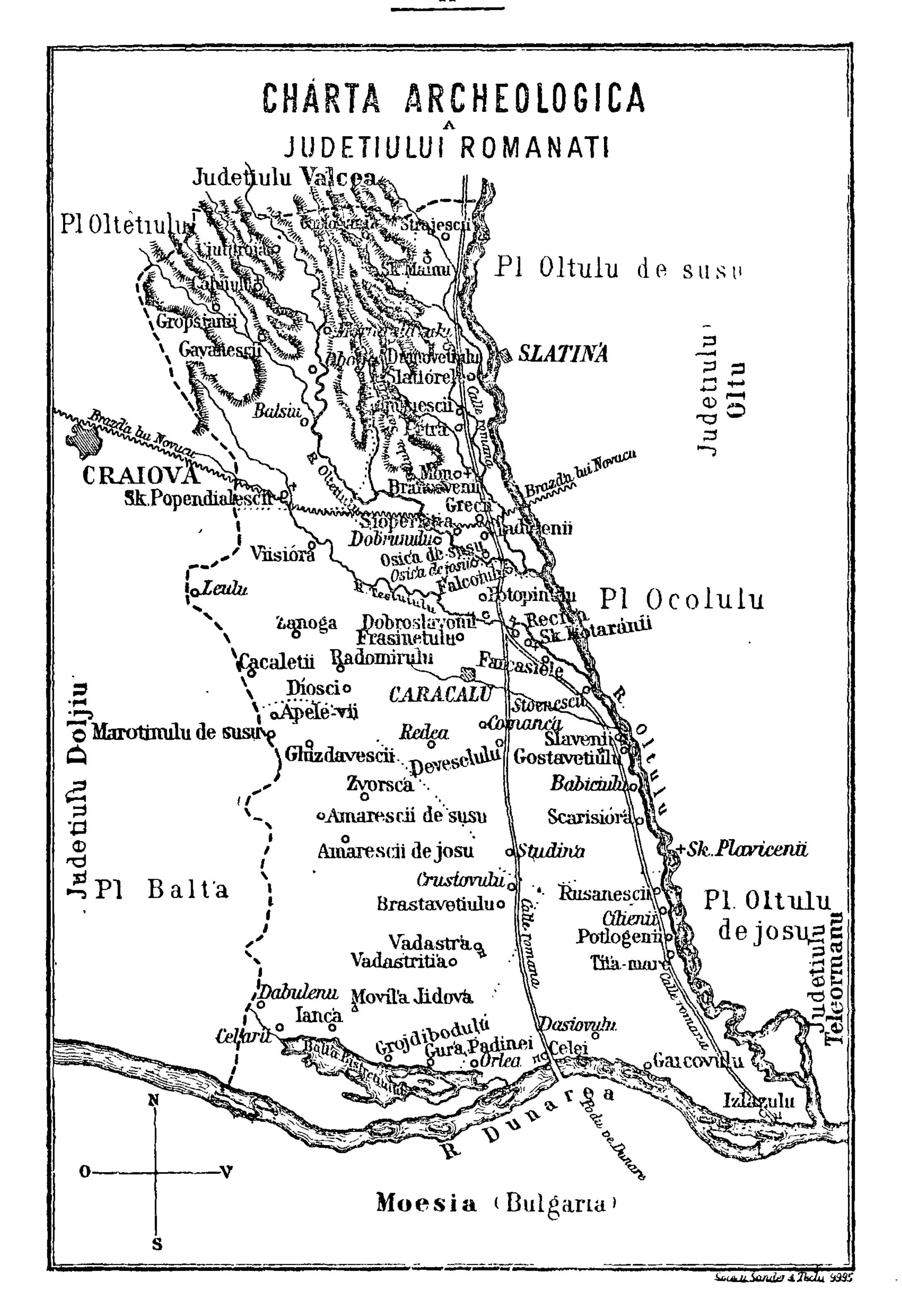
La média-di, d'a lungulu malului Dunarei, acolo unde stau semenate pe tiermurile septentrionali ale riului si ale intinsei balti, numita *Balt'a Bistretiului* séu a *Orlei*, satele *Dabulenii*, *Celarii*, *Ianc'a*, (11) *Grojdibodulu*, (12) *Gur'a Padi-*

ri'a localitatii descrise. — 14°. N. 1255 d'in iunie 1876. *Ceramic'a preistorica a Daciei : Vodastr'a,* cu ua stampa litografiata de ollaria variata — D'in principalii articoli relativi la localitati situate in judetiulu Romanati, si anume la Islazu, Celei, Caracalu, Recic'a si Vadastr'a, ne propunemu a face excerpte in Annexe, spre a elucidá puncturile pe cari le vomu attinge mai departe.

(10). Amu reprodusu in Annex'a E, notele d[lui] Sturdza, impreuna cu micele desemnuri ce le insociescu.

(11) Invetiatorulu d'in commun'a *Ianc'a* (plas'a Baltii) aráta co : „acésta communa se afla situata „pe ua cósta apprópe de lacululu Padinei; in acésta communa nu se afla nici unu lucru vechiu; anse spre „média-nópte de acésta communa se afla nisce *gropi in pamentu,* unde dicu co a fostu siliste pe tim„pulu Tatariloru, si s'au spartu de acolo si au venitu unde se afla astadi. In mosii'a acestei commune „spre média-nópte, se afla *nisce maguri cari sunt in siru* si trecu preste tóte mosiiele celoru-l-alte „commune de pe aprópe; totu in sirulu acestoru maguri, in dreptulu acestei commune este ua *ma„gura,* care dicu co este scósa de *Jidovi* d'in pamentu, si care se chiama si *Magur'a Jidov'a,* coci „loculu cu grópa de unde au scos'o se cunnósce si astadi, care este spre resaritu de dins'a; acea gró„pa de unde este scós'a magur'a este fórte mare si se cunnósce si loculu perguriloru, unde au pusu de „au scos'o. Acésta magura este in form'a unui *conu trunchiatu.* Diametru la base are 7 stanjeni, si „inaltimea ei este de 4 stanjeni." *(subsc. I. Predescu).*

(12). De la comun'a *Grojdibodulu* (plasa Baltii) ni se spune co este: „1°. una *magura,* care pórta „numirea de *Rusanésc'a* si care se afla spre resaritu de acésta communa, ca 650 stanjeni, si este asie„diata pe locu sietiu, fiindu pamentulu ei negru, coprindiendu 9 stanj. inaltime, si 42 stanj. ocolulu, „éro verfulu ascutitu; — 2°. un'a idem, care pórta numirea de *Magur'a mare,* care coprinde 9 stan„jeni inaltime, si 42 ocolulu ; verfulu rotundu, fiindu asiediata pe locu sietiu. Acésta magura se afla „in capulu communei despre resaritu ;—3°. un'a idem *fora nici ua numire,* spre appusu de capulu „communei si care coprinde 1½ stanjenu naltime, si 12 ocolulu : verfulu rotundu, fiindu asiediata „pe locu sietiu. Acés'a magura s'a sapatu de maiorulu Papazoglu in annulu expiratu 1867, déro ce „felu de obiecte s'au gasitu intr'ins'a nu amu pututu constatá;—4°. un'a idem pe mosii'a Bistriti'a, „care pórta numirea de *Percinu* d'in timpurile vechi, éro acumu se numesce *Magur'a Cazaciloru,* „care coprinde 5 stanjeni naltime, si 45 ocolulu, verfulu rotundu, fiindu asiediata pe unu délu.

CHARTA ARCHEOLOGICA
A
JUDETIULUI ROMANATI
Judetiulu Valcea
Pl Oltetiulu
Pl Oltulu de susu
SLATINA
Judetiulu Oltu
Balsiu
Brazda lui Novacu
CRAIOVA
Grecii
Viisióră
Osica de susu
Osica de josu
Leulu
Pl Ocolulu
Zanoga
Frasinetulu
Radomirulu
Cacaletii
Dioscio
CARACALU
Apele-vii
Marotinulu de susu
Redea
Slavenii
Gostavetiulu
Gluzdavescii
Deveselulu
Zvorsca
Babiciulu
Amarescii de susu
Scarisiórá
Amarescii de josu
Studina
+Sk. Plavicenii
Crustovulu
Rusanescii
Brastavetiulu
Pl. Oltulu de josu
Potlogenii
Vadastra
Vadastritia
Tia-mare
Calle romana
Judetiulu Teleormanu
Judetiulu Doljiu
Pl Balt'a
Dabulenu
Movil'a Jidova
Ianca
Celarii
Grojdibodulu
Gura Padinei
Orlea
Celei
Izlazulu
R. Oltulu
R Dunarea
Podu de Dunare
N
O
V
S
Moesia (Bulgaria)

nei, (13) *Orlea*, *Celei*, *Garcovulu*, (14) *Corabi'a* si in fine terguletiulu *Islazulu* in coltiulu versaturei Oltului, pe acésta sprincéna de déluri, vediu mari maguri insirate in grupe, candu de trei, candu de cinci, candu de siese-spre-diece si mai multe.

In trei puncturi differite, la *Grojidibodu*(15) la *Celei* si la *Islazu*(16) sunt si urme de cetati, unde se gasescu bani si petre scrise d'in timpulu *Uriasiloru*. Uriasii, domniloru, vorbiau latinesce coci latinesce, sunt scrisi acolo si banii si petróiele. La *Celei* (17)

„Acésta magura se afla ca 150 stanjeni spre appusu de commun'a Hotarulu, care este invecinata cu „commun'a Grojdibodulu;—5°. un'a idem pe mosii'a Bistriti'a, care pórta numire de *Temp'a* si se afla „intre communele Grojdibodulu si Hotarulu, si coprinde 5 stanj. naltime, si 29 ocolulu, verfulu ro- „tundu, fiindu asiediata pe locu sietiu;—6°. un'a idem pe mosii'a Bistriti'a, care pórta numire de „*Ascutita* si se afla spre média-nópte de commun'a Hotarulu, ca 350 stanj., si coprinde 9 stanj. naltime, „si 45. stanj ocolului; verfulu ascutitu, fiindu asiediata pe locu sietiu." (subsc. *N. Popescu*).

(13) La *Gur'a Padinei* (plas'a Baltii) se afla: „vre-ua *16 maguri* si anume: spre resaritu, Magu- „r'a *Ulsei, Góleloru, Cazaciloru, Dragoiu, Slanului, Nicolici*; — spre média-nópte: Magur'a „*Voini, Manea, Boldu-mare, Boldu-micu, Neicai, Floriloru, Strechia, Istrate*; — spre appusu „sunt trei, ale caroru nume nu sunt cunnoscute." (subsc. *Ionu Vladescu*).

(14) D'in commun'a *Garcovulu* (plas'a Oltulu de josu) avemu sciintia co: „spre média-nopte de va- „tr'a communei, care este asediata pe malulu stingu alu Dunarei, in departare ca de 400 stanjeni, „sunt *patru movile* si a-nume: 1°. *Magur'a Titiri*; — 2°. *Magur'a Verde*; — 3°. *Magur'a Cio- „lacului*; — si 4°. *Magur'a Tigai*; asiediate camu in linia drépta, avendu directiunea de la resa- „ritu spre appusu si in departare ca de 400 stanj. un'a de alt'a, éro un'a a cincea magura, numita „*Magur'a Ciganului*, este asiediata pe malulu Dunarei, spre appusu de communa si in departare ca „de 500 stanj., cari, si acést'a, nu se scia de candu si de cine sunt facute." (Subsc. *N. Dimitrescu*)

(15) La *Grojdibodu* s'au aflatu la 1838 cele duoe tabelle de bronzu, alu caroru istoricu ilu vedemu in rapportulu d[lui] maioru Papazoglu, citatu la Annex'a nóstra D. Aceste tabelle s'au publicatu mai anteiu de *Ioseph Arneth*, in „Zwölf römische militär-diplome." Wien. 1843, Nr. VII, cu reproductiuni litografice; apoi in *Neugebauer*, „Dacien aus den Ueberresten des klassischen Alterthums" Kronstadt. 1851. p. 117. — *Ackner und Müller*. „Die römische Inschriften Dacien." Wien 1865. p. 173,—*Mommsen*. „Corpus Inscriptionum latinarum" Berolini, 1873. t. III. p. 2. pag. 876;—*Tim. Cipariu*, in, „Archivulu pentru filologia si istoria". Nr. XVII d'in 10 augustu 1868. —Negresitu co acestu monumentu se afla reprodusu in nou'a opera a d[lui] *Léon Régnier* d'in Paris, asupr'a Tabelleloru de liberare din serviciulu militaru „honesta missio"; déro n'amu vediutu anco acea carte. Vomu reproduce elucidarea monumentului, de pre venerabilu nostru collegu Tim Cipariu, in Annex'a F.

(16) Invetiatorulu de la *Izlazu* (plas'a Oltului de josu) referre cumu-co: „in arondismentulu a- „cestei commune, precumu si in vecinatatea ei s'au gasitu *duoe cetatiui de pamentu*, imprejmuite cu „siantiu; un'a in mahalao'a *Racoviti'a* si alt'a in *Verde'a*. Cea d'in mahalao'a Racoviti'a este des- „pre resaritu si média-nopte, la locu sietiu, pe malulu unei garle numita Racoviti'a, unde astadi se „afla biseric'a cea vechia. Éro cea de-a-duo'a se afla intre Verdea si Izlazu, pe malulu Dunarei, despre „média-nópte, fiindu facuta pe délu despre média-di si pe valle despre média-nópte Ele au trei sian- „tiuri paralele, cari mergu cu capetele spre resaritu si appusu, d'in cari cele duoe despre média-di au „ua distantia in departare unulu de altulu ca 2 stanjeni; éro celu de alu 3[le], ca de unu pogonu; lungi- „mea loru este de 72 stanjeni, éro aduncimea acestoru siantiuri este astadi ca de 2 palme. Betranii „locului au auditu de la mosii loru despre fiinti'a vechia a acestoru cetati de pamentu. — Totu in a- „césta communa s'a gasitu in annulu 1872, in piati'a Scólei si a Primariei, ua tiuichi'a ca de ua „jumetate de ocá cu *banuti* mici d'in vechime, de cotra unu copillu ca de 7 anni, anume Ionu alu lo- „cuitorului d'in acésta communa Calinu Floritia." (subs. *F. Popescu*). In Annex'a G. vomu relatá „cele spuse de d[lu] Bolliacu despre anticuitatile de la Izlazu.

(17) D'in *Celei* (plas'a Oltulu de josu) avemu urmatórele communicatiuni: „In cuprinsulu acestei „commune se afla *ua cetate, unu drumu de pétra* si *piciórele unui podu ruinatu*, ce se afla in „Dunare. Cetatea este de pétra si caramida de Antina si pórta numirea de cetatea *Sicibida(?)*

mai cu deosebire, resaru d'in apa pe malulu Dunarei si piciórele de pétra ale unui podu pe Dunare.

Déro de ací in susu merge spre *Recic'a* ua calle impetrita pe care o constáta in commun'a sa, si invetiatorulu de la *Brestavetiu*, (18) carele attesta despre existenti'a unei cetati cu vechi oseminte pe siesulu d'intre Caracalu si Celei, pe unde se vedu si movile, anume la *Deveselu*. (19)

Ua alta calle, si mai bine insemnata pe tiermulu stingu alu Oltului, apuca de la *Izlasu* in susu spre Carpati si trece prin *Tii'a-mare*, prin *Potlogeni*, prin *Rusanesci*, prin *Scarisiór'a*, prin *Gostavetiu*, prin *Slaveni*, prin *Stoenesci*, prin *Farcasie*, prin *Dobroslaveni*, prin *Falcoiu*, prin *Vladuleni*, prin *Sioperliti'a*, prin *Brancoveni*, prin *Pétr'a* si *Ienusiesci*, prin *Slatióre* si *Dranovetiu*, si apoi pása in susu d'in Romanati in Valcea.

D'a lungulu acestei cai, domniloru, sunt respandite si maguri si vechi cetati. La *Tii'a mare*,(20) Oltulu e cuprinsu intre ruinele a duoe vechi asiediaminte; la *Potlogeni* (21) este ua magura mare, totu asiá de mare, ca cei'a pe care a deschis'o in Rusa-

„Drumulu este de pétra si pórta numirea de *Sioséoa lui Traianu*, si piciórele podului ce se afla in „ap'a Dunarei, sunt de arama (?) si se numesce *podulu lui Traianu. (?)* Cetatea este spre média-„di de communa si este asiediata pe délu, si numirea locului unde se afla cetatea nu este cunnoscuta; „sioséo'a merge prin mijloculu communei spre N., éro piciórele podului cadu spre média-di de com-„muna. Cetatea e rotunda in forma de circomferentia si spatiulu occupatu e ca la 4 pogóne; zidulu „cetatii este formatu de lespedi de pétra cioplita si caramida de Antina in forma patrata, avendu lun-„gime de 3 palme si grosime de 4 degete. Intrebandu pe betrani, pe preoti si altii, au spusu si dinsii „co cetatea, drumulu si piciórele podului ruinatu in Dunare, le au pomenitu si dinsii d'in betrani. In „cuprinsulu acestei commune s'au gasitu *urcióre* si *banuti de argintu* si ua *pétra* mare in forma pa-„trata cu littere slavone (?) de'pre timpulu imperatiiei lui Commodu, si unu *stelpu* de pétra limpede „in forma cilindrica, care s'au descoperitu de curendu." (subsc. *M. Pasqualescu*). Relatiunile d-lui Bolliacu, pe care le damu in Annex'a H voru lamurí mai bine cele relatate ací.

(18) D'in commun'a *Brestavetiulu* (plas'a Baltii) ni se communica co : „despre resaritu de com-„muna si in departare ca la 1500 stanjeni, se afla *drumulu lui Traianu* si pe acelu drumu se afla „petrisiu. Despre média-nópte de communa si in departare de dins'a ca la 1700 stanjeni, in láturi „de drumulu Caracalului, cu 150 stanjeni spre resaritu, si in alaturáre cu balt'a communei Crusiovulu „si in delimitárea communei Brestavetiulu, s'aru fi aflandu *ua cetate* si se dice co s'aru fi gasitu ca-„ramidi, petróie si alte unelte. Despre média-di de communa in departare s'aru fi aflandu ua bise-„rica serbésca, si in departare de 150 stanjeni de communa s'aru fi gasitu óse de ómeni." (subsc. *C. V. Popescu*).

(19) D'in commun'a *Deveselulu* Comanc'a (plas'a Ocolulu) priimimu sciintiele urmatóre : „Acésta „communa se afla situata pe locu sietiu, invecinandu-se la appusu cu commun'a Redea , si la nordu „cu Caracalulu, éro despre media-di cu commun'a Radil'a. — Dupo cercetarile facute prin betranii „communei despre vechile asiediaminte, ce se crede a fi remase de la stramosii nostri Romani, nu „amu pututu aflá altu decatu co la média-di de acésta communa se afla *duoe movile*, ca de 6 stan-„jeni inaltimea, si 20 stanj. largimea, si *ua alta movila* la média-nópte de acésta communa, in inal-„time, largime si departare totu ca cele-l-alte movile aratate mai susu." (subsc. *I. Diaconescu*).

(20) De la *Tii'a-mare* (plas'a Oltului de josu) suntemu informati co : «la média-di de acésta com-„muna, care se invecinesce la appusu cu Visiina, la nordu cu Potlogenii, la resaritu cu Ud'a si despre „média-di cu Donea-mare, se afla, peste Oltu, *duoe cetati* ca de siepte-dieci stanjeni largimea si in „departare de acésta communa ca de 400 stanjeni." (subsc. *Th. Pasculescu.*)

(21) De la *Potlogeni* (plas'a Oltului de josu) ni se spune co se afla : „ua *magura* fórte mare, si-

nesci (22) collegulu nostru d-lu Sturdza, la 1872. Totu d'in Rusanesci este si fru mós'a stele cu duoi lei culcati pe frontonulu ei, pe care socii'a si libertulu Fortunatu au ridicat'o lui Aelius Valens, unulu d'in cele mai mari monumente lapidarii ale museului nostru si unulu d'in cele d'in urma venite intr'insulu. (23)

La *Scarisiór'a* (24) sunt alte trei movile mai mici; éro la *Gostavetiu*, (25) drumulu celu mare alu Romaniloru, callea lui Traianu despintecata, aráta ochiloru calletorului latele sale caramidi cu semne originali, pe care d-lu Sturdza a avutu ingrijire a le desemná. Mai spre nordu, la *Slaveni*, (26) alaturi cu callea lui Traianu, este ua cetate patrata cu siantiu intreitu si cu unu turnu lunga dins'a, asiediate dreptu

„tuata spre appusu de acésta communa, in departare ca de 700 stanjeni in campia, anse fora sa se „scia de cine este facuta séu pentru ce." (subsc. *I. Dadulescu*).

(22) *Rusanescii* (plas'a Oltului de josu) este loculu exploratu de d-lu Sturdza. De acolo invetiatorulu ne amintesce co : „se afla *duoe maguri*, d'intre cari un'a este situata in partea despre appusu a „communei Rusanescii-de-josu, pe locu sietiu, in distantia de 1700 stanjeni, alu carui conturnu mesóra 43 stanj.; are forma conica; este pe mosii'a Rusanescii, proprietatea d-lui Alexandru G. Golescu „si se numesce *Magur'a Ieni*. Acésta magura s'a taiátu in patru la 1872 si s'a gasitu de desubtulu „ei unu scheletu de omu completu, care, de pe cumu se spune, a fostu la marime ca si ómenii d'in vre„mile de acumu. — A duo'a magura se afla situata in parte'a despre appusu a communei Jiienii, ve„cina cu Rusanescii, pe locu sietiu, in distantia de 1500 stanjeni, alu carui conturnu mesóra 40 stanj.; „naltimea mesóra 8 stanj.; are forma conica; este pe mosii'a Jiienii a d-lui Stefanu Jiianu si se nume„sce *Magur'a lui Ionu Ciobanulu*. Acésta magura s'a taiátu in patru la 1865 si s'a gasitu de de„subtulu ei ua cruce de pétra a carui marime, de pre cumu se dice, erá de 12 palme lungime, 4 la „time si 3 grosime, pe care se aflau desemnati duoi lei selbatici, unulu pe faci'a si altulu pe dosulu ei. „Se spune co aveá si inscriptiia necunnoscuta, care s'a si luatu de autoritatile administrative." (subsc. *Const. Vasilescu*). Crucea de care e vorba ací este invederatu stel'a pe care o vomu descri mai cu deameruntulu in Annex'a I.

(23) Vedi la Annex'a I descrierea acestui interesantu monumentu.

(24) D'in *Scarisiór'a* (plas'a Ocolulu) ni se aráta co in coprinsulu communei se afla : „*maguri* de „pamentu cari se vedu a fi facute d'in vremile vechi, éro nu de inginerii de astadi, si anume : *Ma„gur'a cu cruce*, pe mosii'a Plavicénc'a; *Magur'a lui Gârdu* pe mosii'a communei Scarisiór'a; *Magu„r'a lui Stoianu*, pe mosii'a Brancovénu. Cea d'anteiu e spre sudu-vestu de communa; a dou'a spre vestu „si a trei'a spre nordu-vestu. Ele sunt nalte ca de 7 stanjini si in ocolu ca de 30 stanj. Spre améḑi „de *Magur'a lui Gârdu* spunu betranii co mai de demultu s'aru fi gasitu *lespedi de caramida mare*, „cari se vede co erau facute d'in vremile vechi... (subsc. *I. Dodea*).

(25) D'in *Gostavetiu* (plas'a Ocolulu) ni se relatédia co : „se mai vedu si acumu numai remasitiele „unei *vechi siosele* ce se dice co aru fi fostu facuta de Imperatorulu Traianu, avendu directiune de „la Dunare spre munti, fo a a mai fi, ací in communa, alte locuri insemnate de felulu acest'a. Ero „in commun'a Slavenii, ce se invecinédia spre média-nópte cu commun'a nóstra Gostavetiulu, deose„bitu de urmele sioselei despre care se vorbí mai susu, se mai vedu si urmele unei *vechi cetati* ro„mane, ce se afla in centrulu acelei commune si care nu se scia de candu este zidita. *Banuti cu in„scriptiuni* fórte vechi s'au gasitu adesé de locuitori pe acestu locu." (subsc. *D. Visinescu*).

(26) Eto acumu informatiunile ce ne venira de la *Slaveni* (plas'a Ocolulu) : „In acésta communa „Slavenii se afla in centrulu seu, ruinele unei *vechi cetatiuie*, care, de pre cercetarile facute prin „betranii communei, nu se afla de candu si de cine este zidita, ale carii siantiuri se vedu a fi fostu „numai de pamentu, éro nu de pétra séu caramida. *Banuti cu inscriptiuni* fórte vechi s'au gasitu „adesé de locuitori pe ruinele acestei cetati. Se mai afla anco prin acésta communa, ruinatu, unu „*drumu* asternutu cu pétra merunta, avendu directiune de la média-nópte spre média-di prin com„muna, care se dice a fi fostu facutu de Imperatorele Traianu." (subsc. *P. Ionescu.*)

pe malulu inaltiatu alu Oltului. In rip'a de sub cetate si sub curtea d-lui Murgasianu, s'a deschisu la 1837, ua bolta subterrana, d'in care s'au scosu mai multe tablitie de pétra, sculptate cu icónele dieului Mithra, si cu inscriptiunile : SOLIS. INVICTO. MITHRAE., si unu altaru purtandu cuvintele : ARA. SOLIS. Vladimiru de Blaremberg, in articolii citati, si apoi academiculu francesu Felix Lajard, in memoriile Institutului d'in Paris, au publicatu si au commentatu aceste monumente, d'in cari posedemu adi in Museulu Nationalu abié cate-va fragmente. (27)

Acésta descoperire ne intaresce numai in convingerea co zon'a de anticuitati pe care o percurgemu, este cu adeveru compusa d'in remasitie ale soldatiloru lui Traianu, cari d'in Asia addusera negresitu in Oltenia cultulu persicu alu dieului solaru Mithra.

La *Stoenesci*, permiteti'mi, domniloru, a ve impartasí d'a-dreptulu chiaru cuvintele d'in rapportulu invetiatorului :

«In acésta communa Stoenescii trece unu drumu asternutu cu pétra merunta, ce «vine de la Celei spre Romniculu-Valcei, adico in lungulu Oltului. Numirea o pórta «de *Drumulu lui Traianu.* Acestu drumu trece prin centrulu communei, in care nu «se póte cunnósce decatu prin sapaturile siantiuriloru si ale caseloru ce 'si facu lo«cuitorii pre elu. Are ua latime ca de cinci stanjeni, ua grosime ca de ua palma si «jumetate. In partea de sudu a communei este mancát'a de ap'a Oltului ca de 150 st.; «trecendu acésta mancatura, se cunnósce atatu in malu catu si prin viile ce au lo«cuitorii pre marginea Oltului, mergendu spre commun'a Slavenii, printre duoe ron«duri de maguri, pene se finesce érosi prin mancatur'a Oltului, lunga catunulu Fon«tanelile, la ua distantia ca de 300 stanjeni. In partea despre nordu de communa «se cunnósce fórte bine, si circula pe elu locuitorii pene in commun'a Farcasiele, ua «distantia ca de 400 stanjeni. De acestu drumu se povestesce de locuitori co a am«blatu pe elu *Domnulu de Roua,* care a avutu amanta la munti, si plecandu de a«colo spre Celei, la resiedinti'a sa, nóptea,—fiindu-co numai noptea puteá amblá, ca «unulu co erá formatu d'in roua,—l'a apucatu dio'a si, resarindu sórele, l'a topitu, si «pe loculu unde l'a topitu s'a formatu satu si i s'a datu numirea de *Potopini,* care «este si pene in dio'a de astadi.» (28)

Despre *Craiulu de Roua* si despre drumulu seu de pétra, mesuratu in metri (8 in latime si 1 inaltime) si attribuitu lui „Traianu imperatorele Romaniloru, ce se pream-

(27) Notiti'a lui Felix Lajard pórta titlulu : *Additions au mémoire sur deux bas-reliefs mithriaques qui ont été trouvés en Transylvanie,* séu *la découverte du Mithraeum de Slavéni en Valachie.* Ea este publicata in „Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres de France", t. XIV (1830) p. 178—185, precumu si in : *Nouvelles Annales publiées par la Section française de l'Institut Archéologique de Rome,* t. II, 1838, p. 7 –85. Vomu reproduce, tradusu pe romanesce, acestu memoriu in Annex'a J, impreuna cu stampele ce'lu insociescu. Baso-relievurile aflate in mithreului de la Slaveni s'au rasipitu d'in collectiunea lui Michalache Ghica, unde erau adunate; abié déco regasimu unele din ele in collectiunile actuale d'in tiérra.

(28) Acésta relatiune a invetiatorului d'in *Stoenesci* (plas'a Ocolulu) este subscrisa *I. Stanescu.* — Sa adaugemu ací ua notitia despre drumulu lui Traianu, d'in rapportulu invetiatorului de la *Farcasie* (plas'a Ocolului) : „*Drumulu lui Traianu* se gasesce prin acésta communa trecutu, care „a avutu communicatiia de la Dunare spre muntii Carpati.„ (subsc. *I. Elliescu*).

„blá numai nóptea pe dinsulu d'in muntii Carpati si pene la Celei", ne vorbescu si invetiatorii d'in *Falcoiu*(29), d'in *Dobrosloveni* (30), si apoi si cei d'in *Osic'a-de-susu*(31)si d'in *Sioperliti'a*(32). *Déro* ací, si a-nume in catunulu *Vladulenii*, nu departe

(29). De la *Falcoiu* (plas'a Ocolulu) : „Pe totu territoriulu acestei commune, cumu si cele invecinate, nu se afla nici unu lucru insemnatu d'in vechime, decatu numai unu *drumu de pétra*, care „iea numirea de *Traianu*; elu cade in partea communei despre appusu si este asiediatu pe unu délu, „ce se numesce *délulu Viiloru*. Acestu drumu se afla in departare de communa ca la 4 kilometri; „are ua latime ca 8 metri si inaltimea ca 1 metru. Se dice de cotra betrani co aru fi fostu facutu de „Traianu Imperatorele Romaniloru, ce se preamblá numai nóptea pe dinsulu, d'in muntii Carpati si „pene la Celei, fiindu-co acolo se spune co a fostu cetate." (subsc. *St. Triculescu*).

(30). De la *Dobroslaveni* (plas'a Ocolulu): „Este numai ua *siosea vechia*, numita *drumulu de pétra* „si *drumulu lui Traianu*, care drumu venindu de cotra Recic'a, intra in hotarulu catunului Potopinu, la partea despre média-di si merge spre média-nópte cotra commun'a Falcoiu; anse este pa„rasitu si numai pe alocuré se poté vedé in stare buna." (subsc. *N. Deconescu*).

(31). Rapportulu provenitu d'in *Osic'a-de-susu* (plas'a Oltulu de susu) ne procura elemente de to„pografia archeologica mai variate, pe care le vomu reproduce tóte ací indata : „Se face cunnoscutu „co imprejurulu acestei commune sunt trei déluri, d'intre care unulu este spre resaritu de communa „si se intinde spre appusu intr'ua lungime nedeterminata (?) spre nordu; éro unulu se intinde spre „appusu intr'ua lungime nedeterminata (?), carele se desparte totu d'in celu-l-altu ce se intinde spre „nordu; éro celu d'alu treilé este la média-di de communa si se intinde spre appusu intr'ua lungime ne„determinata(?).—Se mai face cunnoscutu co riulu Oltetiulu trece pre lunga temeli'a acestei commune „si se vérsa in Oltu d'in colo de commun'a Falcoiulu, peste care se afla si podu statatoru de lemnu fa„cutu acumu d'in nou.—Se face cunnoscutu co in délulu care se intinde spre nordu, se gasescu *tronuri* „*cu óse* intr'insele, si fora ca sa se póta constatá de pre ce timpuri sunt acele tronuri cu oseminte, cari „se gasescu in acelu délu.—Se mai face cunnoscutu co *drumulu* marelui Imperatore Traianu trece pe „despre resaritu de communa, prin catunulu Vladulenii, ce appartine totu communei Osic'a, si co elu „se transporta si prin alte commune ale Romaniei d'in ap'a Dunarei in susu ,si trece in Transilvani'a „preste muntii Carpati, precumu si noulu drumu ce se face acumu si carele este pusu la mai multe locuri „totu pe alu Imperatorelui Traianu.—Se mai gasescu *oseminte*, precumu si *tronuri*, spre resaritu de „communa, in marginea drumului d'in vechime alu Imperatorelui Traianu, la aduncime ca de 7 pal„me, fora ca sa se póta constatá de cine-va ca de pe ce timpi sa fia acele oseminte si tronuri, decatu „d'in vremurile vechi. — Se mai deslusiesce co spre nordu de communa este *unu troianu* ce pórta „numele de *Brazd'a lui Novacu* si este strabatutu prin mai multe commune ale Romaniei, si care „este cu unu caputu la resaritu, éro cele-l-altu la appusu, si are ua largime ca de unu stanjenu „si jumetate, si naltimea ca de duoi si jumetate stanjeni, si este trunchiatu la verfu, fiindu pa„mentulu trasu spre média-di, si care se dice d'in mosi stramosi co este facutu séu trasu d'in vre„mile vechi, de pe timpulu marelui Imperatore Traianu.- Tóte ce se aráta prin acestu respunsu „sunt fórte bine constatáte co sunt de pe vremile vechi si nu de acumu, pentru co nu se ga„sesce macaru unu singuru omu, care sa scia séu celu pucinu sa fi auditu pe mosii nostri vorbindu „despre acele oseminte si tronuri aflate in acelu délu, precumu si cele d'in marginea aratátului „drumu d'in vechime, si cari sunt totu in aceiasi directiune unele cu altele, ca la ua distantia „de 100 stanjini unele de altele." (subsc. *D. Poppescu*)

(32). D'in rapportulu venitu de la invetiatorulu d'in *Sioperliti'a* (plas'a Oltului de susu) extragemu aci numai puncturile 3, 5 si 6, attingetóre de materi'a ce ne occupa de ua-camu data si reservemu restulu, care este de celu mai viu interesu, pentru a'lu reproduce mai la valle : „3°. Totu „in coprinsulu acestei commune, pe délulu d'intre Oltu si Oltetiu, pe ua campia forte frumósa, „spre média-nopte de communa, sunt *mai multe maguri* mari de pamentu; un'a este chiaru in „communa; la largimea circonferentiei este ca 11—12 stanjeni; inaltimea, ca 3 stanj.; verfulu „ascutitu. Aceste maguri se dice co aru fi facute de Daci, candu au avutu resbelu cu Traianu.—

de satulu *Grecii*, callea romana a lui Traianu cálca d'asupr'a unui altu vallu de pamentu, ce'lu bate in cósta d'a-curmedisiulu. Acelu nou vallu este *Brazd'a lui Novacu*, despre care vomu vorbí indata. Acumu anse, ca sa manamu callea romana pene la hotarulu judetiului Valcea, sa o mai constatamu anco strabatendu commun'a *Brancovenii* (33); apoi destainuindu-se sapatoriloru caiei ferate, cari acumu duoi anni surpau malulu stingu alu luncei Oltului, in communele *Pétr'a* (34) si *Ienusiescii* (35);

„5°. Totu in coprinsulu acestei commune spre média-nopte, este *brazd'a* séu *vallulu lui Traianu;* „este ca de 4 stanjeni largime, si 3 stanj. aduncime; pamentulu este scosu spre média-di; este trasa „de la resaritu spre appusu; lungimea nu'i o potu cunnósce betranii, coci trece si prin ap'a Ol-„tului." (Negresitu co este ací vorba de *Brazd'a lui Novacu*). — 6°. Totu in vecinatatea acestei „commune este si *drumulu lui Traianu*, asternutu cu pétra, care trece de la média-di spre mé-„dia-nópte, pe unde astadi se face sioséo'a judetiana. Pétr'a de pe dinsulu este in marime ca si „a nóstra de astadi; largimea ii este ca 4 stanjeni." (subsc. *Preotulu I. Ionescu*).

(33) Asemeni d'in rapportulu invetiatorului d'in *Brancoveni* (plas'a Oltului de susu) consemnamu de ua camu dáta numai notitiele despre Callea romana si despre Brazd'a lui Novacu : «Cele „mai vechi asiediaminte aflate in acésta communa sunt : 1°. *Sioséo'a de pétra*, spre appusu de „satulu Brancovenii; iea de la nordu, indreptandu-se spre sudu la Dunare. Acésta siosea se cun-„nósce fórte bine in unele locuri, éro in altele este acoperita de pamentu. Preste acésta siosea se con-„struesce acumu, in unele parti, sioséo'a judetiana numita *drumulu Sarii*, fiindu-co pe ací se tran-„sporta sarea de la salinele d'in districtulu Valcea. Traditi'a verbale o numesce sioséo'a séu *dru-„mulu lui Traianu*, si alta traditia, de pre altii, o numesce sioséo'a *Domnului de Roua*. — 2°. Spre „sudu de acésta communa, prin proprietatile Parscovenii, Sioperliti'a si Grecii, este unu *siantiu* „cu ua largime de 1½ stanjenu. Inaltimea pamentului scosu d'in elu se póte socotí de unu stan-„jenu. Pamentulu scosu d'in elu este aruncatu spre sudu. In mai multe locuri este stricatu de „araturi; elu vine de la vestu, mergendu spre ostu. Traditii'a poporana se exprime intr'astu-felu „despre acestu siantiu, numitu *Brazd'a lui Novacu* : Brazd'a lui Novacu vine tocmai de unde „appune sórele si se sfersiesce la resaritulu sórelui. Novacu a trasu cu plugulu acésta brazda, a-„vendu injugati *duoi bivoli albi*, cari au trasu brazd'a chiaru prin Oltu, mai adaugindu co Ol-„tulu face si acumu valluri pe unde a trecutu acést'a brazda.» (subsc. *T. Marinescu*).

(34) D'in *Pétr'a* (plas'a Oltului de susu) : «In acésta communa séu in communele vecine „nu se afla alte asiediaminte séu locuri insemnate d'in vechime, decatu numai in commun'a vecina „Ienusiescii, pe unde trece lini'a ferata, sapandu-se unu capu de délu, aduncime de unu stanjenu, „s'au gasitu mai multe *ziduri de pétra mica* si *caramida fórte mare* S'au gasitu totu in acelu „locu si *cioburi de ólle* fórte mari si gróse ca de duoe degete. De ací se intiellege co acelu locu „a fostu vre unu asiediamentu stramosiescu séu de pe vremile candu cu *Uriasii* ori cu *Jidovii;* „anse nu pórta nici ua numire d'in vechime, fiindu pene acumu necunnoscutu de ómenii „existenti. Acelu locu cade spre resaritu, la marginea unei mahalale a communei Ienusiescii. „Este asiediatu pe muchi'a unui délu, unde a fostu ua mica padure, care s'a taiatu de lini'a „ferata si se numesce astadi *délulu Ienusiescilorù.* Acele ziduri suntu facute de pétra mica si „caramida mare; pétra este asternuta cu materii asiá de tari incatu fia-care se póte sparge, éro „de deslipitu nu se póte deslipí un'a de alt'a. Parte d'in acele ziduri s'au taiatu de lucratori in „bucati enorme, pe unde a ajunsu lini'a ferata si, retezandu-se cu ciocanele, s'au prestegulitu „singure in valle, unde stau tocmai ca nisce lespedi de pétra intregi. Marimea aceloru ziduri „este : inaltime de unu stanjenu si grosime de ua jumetate de stanjenu. — Marimea caramidei „ce s'a gasitu in unele ziduri este : lungimea de 2 palme si 5 degite; latimea de 1 palma 5 de-„gite, si grosimea de 5 degite. Acele ziduri inchipuiescu a fi fostu locuintia de ómeni; anse nu se „cunnósce bine, coci se intindu cotra commun'a Pétra spre sudu, si cele-l-alte capete ale loru nu „s'au vediutu, ca sa se scia catu sunt de lungi. Pentru acelu locu nu s'au pastratu spuse séu „povesti d'in vechime betranesci, fiindu-co nimene nu sciá ce aru fi fostu acelu locu, coci a fostu „la toti invidibilu pene astadi." (*Nesubscrisu*).

apoi in fine o vedemu trecendu pre lunga magur'a mare de la *Slatióre*(36), pe la *Dranovetiu*(37), si continuandu'si asternulu seu de pétra merunta si de late caramidi, prin pamenturile mostenesci ale boieriloru Buzesci, la hotarele Valcei si Romanatiloru.

Pene a nu perde d'in vedere asiediamintele romane d'in acestu tinutu, aru trebuí sa ne oprimu in-de-lungu in cetatea care astadi anco pórta numele imperatului Antoninu *Caracala*, si in imprejmurile ei, asiá bogate in ruine antice; déro asemene cercetari, ce s'aru cadé sa le intemeiemu pre tóte notele archeologice si epigrafice cullese de colonelulu Blaremberg, de ingenierulu Popovici, de d-lu Laurianu, de maiorulu Papazoglu si de d-lu Bolliacu (38), 'mi aru luá pré multu d'in timpulu de care potu sa dispunu acumu dinainté d-loru-vóstre, cerendu-vi'lu mai cu séma spre a caracterisá respunsurile ce mi au venitu la *Cestionariulu* meu archeologicu.

Fia déro atat'a numai constatatu co insisi invetiatorii satesci, rasipiti prin communele d'in Romanati, ne facu sa urmarimu *Cetatile antice* si *Movilele funerarii* de pre malulu Dunarii, si apoi *Callea de pétra* a lui Traianu, *Craiulu de Roua* d'in poveste, urcandu d'alungulu Oltului in susu, cu siruri de *Movile* si cu *Cetati* — probabile antice statiuni séu *mansiones*, — presarate in juru'i; si apoi anco ua alta *Calle* care de la *Celei*, strabatendu siesulu centralu alu judetiului, maná la cetatea capitale, la acea vechia Antonina séu Antina, ruinele *Recicai* de astadi, fórte invecinate cu orasiulu *Caracalulu*.

Abatendu-ne acumu d'in sfer'a anticuitatiloru netagaduitu romane, vomu revení

(35) Aceleasi sunt confirmáte in relatiunea de la *Ienusiescii* (plas'a Oltului de susu) : „Se afla „pe unde trece drumulu de feru, pe cóst'a ce este situata intre commune (Ienusiescii si Pétra), „*unu zidu* grosu ca de trei palme approximativu, éro in-la-intru ca de 10 metri in tóte partile, „si pamentulu crescutu d'asupr'a ca de unu metru. Acestu zidu este chiaru in centrulu commu„nei, situatu pe ua muchia de délu; elu este patrunghiularu si coprinderea lui in la-intru este „ca de 100 metri patrati.» (subsc. *Gr. Georgescu*). De pre acésta descriptiune s'aru crede co in centrulu communei Ienusiescii, pe unu délu, s'aru aflá ua cladire antica patrata, cei'a ce este fórte posibilu; cei'a ce anse amu pututu constatá insu'mi d'in vedere, trecendu rapide cu convoiulu pe callea ferata, este co in délulu ce marginesce spre resaritu lunc'a Oltului, se presenta invederata ochiloru ua sectiune fórte distincta a caii romane, construita cu straturi de petrisiu si cu intarituri si pardoséla de caramidi late.

(36) De la *Slatióre* (plas'a Oltului de susu) aflamu co : «in partea despre resaritu de acésta „communa, nu asiá in departare si aprópe de riulu Oltului, se afla ua *Magura de pamentu*, a„vendu cercuitulu seu imprejuru, approximativu de 30 stanjeni, éro inaltimea sa de la suprafaci'a „pamentului camu de 1½ stanj. Intrebandu pe locuitorii mai betrani ce sciu despre acésta ma„gura, mi au declaratu co nu sciu de este facuta de mana seu de este provenita d'in vre unu „artificiu naturalu, decatu, de pre spusele betraniloru, fiindu pré vechia, se dice co acésta com„muna a fostu incorporata cu Slatina, de la care póte isi trage si numele.“ (*Nesubscrisu*).

(37) De la *Dranovetiu* (plas'a Oltulu de susu) : «D'in vechime este *drumulu lui Traianu*, fa„cutu in planu de siosea, care trece prin mijloculu acestei commune si merge de la média-nópte „spre média-di, éro altu cevá nu se afla nimic'a.“ (subsc. *Preotulu Ioanu Demetrescu*).

(38) In annexele A, B, C, D se coprindu note despre differite exploratiuni facute si informatiuni cullese la *Recic'a* si *Caracalu*. Ero in annex'a K, amu cuprinsu cele ce a scrisu mai importantu d-lu C. Bolliacu despre aceste localitati.

de indata la acelu vallu, numitu *Brazd'a lui Novacu*, si printre rapporturile venite din *Osic'a-de-susu*, d'in *Sioperliti'a*, d'in *Brancoveni*, d'in *Dobrunu*,(39) d'in *Viisiór'a* (40) si din *Popendialesci* (41) cari tóte mentionédia despre acésta brazda, ce táia in duoe siesulu d'intre Carpati si Dunare, me voiu marginí a citá descriptiunea lui, facuta de invetiatorulu de la Brancoveni :

«Spre sudu de acésta communa, prin proprietatile *Parscovenii, Sioperliti'a* si «*Grecii,* este unu siantiu cu ua largime de unu stanjenu si jumetate. Inaltimea pa-«mentului scosu d'in elu se póte socotí de unu stanjenu. Pamentulu scosu d'in elu «este aruncatu spre sudu. In mai multe locuri este stricatu de araturi. Elu vine de «la vestu mergendu spre ostu. Traditii'a poporana se exprime intr'astu-felu despre «acestu siantiu, numitu *Brazd'a lui Novacu :* — Brazd'a lui Novacu *vine tocmai de* «*unde appune sórele si se sfersiesce la resaritulu sórelui.* Novacu *a trasu cu plu-*«*gulu acésta brazda, avendu injugati duoi bivoli albi, cari au trasu brazd'a chiaru* «*prin Oltu,* mai adaugindu co Oltulu face si acumu valluri pe unde a trecutu acésta «brazda».

Se insiéla déro reu acei d'in invetiatorii satesci cari dicu *Troianu* acestei mythice brazde, dandu-o pe sém'a imperatului Traianu; si despre acésta ne incredintiamu si mai bine d'in faptulu, constátatu mai anteiu de ingenierulu Popovici, co drumulu romanu de pe malulu Oltului incálleca, lunga satulu Grecii, vallulu, de siguru anteriorn, ce pórta adi numele de *Brazd'a lui Novacu.*

De cine a fostu facutu acésta brazda, si pentru ce ea pórta numele enigmaticu alu lui *Novacu,* carele in Romania mica, s'a pastratu ca ua denumire geografica in *plaiulu Novaciloru* d'in nordulu judetiului Gorjiu, éro aiuré intre romanime páru a fi sinonimu cu epitetulu de *Uriasiu. . . . . ?* Acestea suntu cestiuni pe cari abié déco constatari archeologice, purtate prin tóte tierrile de la Dunarea de josu, le voru puté vre-odiniióra elucidá. Ne multiumimu acumu a stabilí faptulu cumu-co vallulu

(39) Notiunile despre *Brazd'a lui Novacu,* venite de la Osic'a-de-susu, Sioperliti'a si Brancoveni se afla in notele precedenti sub No. 31, 32 si 33. Éro d'in *Dobrunu* (plas'a Oltului-de-susu) ne-au venitu cele urmatóre : „In mosii'a boieriloru Bratasiani, sub unu piscu de délu, in marginea Oltetiu-„lui, in vecinatate cu commun'a Dobrunulu, se afla in faci'a pamentului remase ziduri de case.... „Se afla brazd'a ce se numesce *Brazd'a lui Novacu....* ea vine pe ua muchia de délu d'asupr'a com-„munei Dobrunulu, coborindu pene in mijloculu communei si merge spre resaritu la commun'a Sio-„perliti'a.“ (subsc. *Preut. Dimit. Iordachescu*).

(40) De la *Viisiór'a* (plas'a Ocolulu) avemu scire co : „iu cuprinsulu communei Viisiór'a, proprie-„tate a Statului, s'a gasitu ua *magura vechia,* asiediata in centrulu communei, pe locu potrivitu; „are form'a unui ovalu; mesurandu-se pól'a magurei josu, a fostu de 480 stanjeni; la capulu de la „appusu are naltime de 48 stanj., la mijlocu 44 si la capulu de la resaritu 34 stanj. Si s'a mai „gasitu si *Brazd'a lui Novacu,* ce vine dreptu de la appusu si merge spre resaritu; are largulu de „2 stanj. si naltulu de 1 stanj.“ (subsc. *Drosu Constantinu*).

(41) De la *Popendialesci* (plas'a Oltetiulu) avemu informatiuni co : — „Totu despre resaritu, „in departare de acésta communa la 3000 stanjini, luati approximativu, se afla ua brazda ce vine „de la resaritu si merge spre appusu séu vice-versa, care betranii o numescu *Brazd'a lui Novacu.*“ (subsc. *George Gavrilescu*).

transversalu este mai vechiu de catu caile romane, cu dáta mai multu séu mai pucinu precisa.

Mai vechia decatu dinsele, mai vechia decatu Dacii, decatu Getii si decatu ori ce popóre cu nume istoricu, este — do vomu crede nu numai entusiastele descriptiuni, déro si vasele de lutaria grosolana si aschiile de cremene ale d-lui Bolliacu, adduse de d-sa dintr'ua curiósa localitate, ce occupa centrulu vastei campii d'intre Caracalu si Celei — este, dicemu, cetatea pe care ne o infacisiédia invetiatorulu localu ca existente in commun'a *Vadastr'a*. (42)

D-lu Bolliacu a sapatu in doue trei ronduri in acea localitate si d-lui ne affirma cumuco la *Vadastr'a* a fostu, in mijloculu unei balti, ua statiune preistorica, ai carii locuitori se serviau cu arme de pétra nelustruita si de osu, cu vase de lutu lucrate cu man'a fora róta, cu totu primitivulu apparatu alu epocei paleolithice d'in timpii preistorici. Ei, ca semintiile lacustre ale Elvetiei, isi ingropau mortii pe cóst'a invecinata, mancáu scoici, melci si roduri paduretie ale pamentului; nu cunnosceau nici unu metallu si abié déco intr'ua regiune mai laturásia a vechiei silisti preistorice, d-lui a gasitu unu obiectu de arama nativa. (43) Noi suntemu obligati a crede pe d-lu Bolliacu in attribuirea asiediaminteloru d'in Vodastr'a unei epoce mai vechia decatu totu ce s'a gasitu pene acumu la noi in tiérra, mai allesu candu vedemu minunat'a collectiune de grosolane vase de pamentu pe care d-sa le a publicatu sub numirea de *Ceramica dacica d'in Vadastr'a preistorica*, collectiune in care s'a strecuratu,—spre a ne camu pune la banuiala despre deplin'a ei autenticitate, — vre ua siese siepte lulelle de formele cele mai realiste.

Dreptulu lui Dumnedieu, invetiatorulu d'in Vadastr'a nu ne face nici ua mentiune despre aceste curióse specimene preistorice.

(42) Eto ce cullegemu d'in rapportulu invetiatorului satescu d'in *Vadastr'a* (plas'a Baltii): „In „cuprinsulu communei Vadastr'a se afla *ua cetate* si *mai multe maguri*. Cetatea este de pamentu „calcarosu si pórta numirea de *Sculieni*, éro magurile sunt de pamentu, dintre cari, un'a pórta „numirea de *Magur'a feteloru*, éro cele-l-alte n'au nume cunnoscute. — Cetatea cade spre appusu „de communa si este asiediata pe locu sietiu, éro Magur'a feteloru se afla in marginea commu„nei, intre sudu si vestu, un'a in centrulu communei, éro cele-l-alte spre média-nópte de acésta „communa, tóte asiediate pe locuri inalte. — Cetatea are form'a unui pentagonu, avendu lar„gimea de 1600 stanjeni patrati séu unu pogonu si 96/400 dintr'unu pogonu, inaltimea de 3 stan„jeni, verfulu rotundu, incunjurata imprejuru cu unu perríu de apa, avendu latime ca de 3 stan„jeni; éro Magur'a feteloru are la base form'a unei circumferentie, largimea de 225 stanj. patrati; „inaltimea ii este de 5 stanj., éro verfulu are form'a unui conu cu capetciulu taiatu. — Magu„r'a ce se afla in centrulu communei asemeni are la base form'a unei circumferentie; largimea „i este 625 stanj. patr., inaltimea de 6 stanj., verfulu rotundu; éro cele-l-alte maguri ce se afla „in vecinatatea communei au totu acea marime. — Intrebandu pe betrani, au spusu co cetatea „si magurile aratáte le au pomenitu d'in vechime si se vorbesce de acele maguri co au fostu „ca pichete séu centruri de aparáre in contr'a barbariloru. — In coprinsulu acestei commune „s'au gasitu *sulitie, lanci, topóre, vase de pamentu, banuti* si *ua multime de unelte de creme„ne.*" (subsc. *A. Marinescu*).

(43) Vomu cautá a reproduce in Annex'a L cele mai importanti d'in descriptiunele date de d-lu Bolliacu despre localitatea Vadastr'a si despre descoperirile ce d-sa a facutu acolo.

Ua cestiune interesante, care se léga de acésta localitate, este negresitu si numele ei. Impreuna cu d-lu Bolliacu, nu putemu crede co dins'a aru proveni de la unu astronomu latinu, carele de acolo *vedea astrele* pe ceru. Sa fia ua numire de origine slavona, derivata de la вода, apa, si остри, rapide, éro nu ne vine a crede, de orace nici apa asiá de totu rapide nu este pe acolo, si nici compunerea ordinaria a cuvinteloru slavone nu permitte ua asemene combinatiune cu postpunerea cualificativului. Remane a se intrebá déco nu cumu-va numirea *Vadastra* n'aru avé vre ua inrudire fórte de aprópe, in sinulu vocabulariului limbeloru thraco-getice, cu numele vechiei cetati macedonice *Chalastra*, cu acel'a alu anticei mutatiuni postale *Ballanstra* d'in Sirmiu; apoi si cu denumirile locali ale mariloru riuri d'in orientele Europei: Danubiulu, numitu ací *Ister*, si Nistrulu seu Tyras, carui'a i s'a disu odinióra si *Danaster;* in fine chiaru cu terminulu *Tutastra*, prin care, de pre spus'a medicului grecu Dioscoride, Dacii insemnau dovlecii. (44) Póte co ua radicala commune a acelei limbi perdute d'in tóta peninsul'a Hemului, identica in adeveru la sunetu cu suffixea latina care ne a inzestratu limb'a nóstra de adi cu diceri ca: *fiiastra, colastra, feréstra...*, a lasatu ultimele sale urme pe sietiulu romanatianu, déco nu si in cate-va rari cuvinte ale poporului nostru.

Gratiia d-lui Bolliacu, amu aflatu pe campi'a d'in centrulu acestui judetiu unu felu de oasis preistorica, infundata in mlastin'a de la Vadastr'a, si d'asupr'a cari'a au venitu a se superpune constructiuni d'in epoce posteriori, romane, bá chiaru póte si medievali.

Gratiia invetiatoriloru d'in satele appusane ale aceluiasi tinutu, situate camu pe razorulu judetiului Doljiu, si anume: a celoru d'in *Zanóg'a* (45), d'in communele

(44) Cetatea *Chalastra,* la gurele riului Axios (Vardarulu) in provinci'a Mygdoniei, figurédia, cu variantele Χαλάστρα, Χαλέστρη si Χαλαίστρα, in *Strabone,* VII fig. 24; *Herodotu,* VII,123, *Plutarchu,* vit. Alex.; *Piniu,* IV, 10; XXXI, 10 „Nitrum Chalastricum» etc. Se aflá in localitatea *Kulakia* de astadi. — «*Mutatio Ballanstra*», intre *Translitis* si *Meldia,* e citata in *Itinerarium a Burdigala Hierusalem usque,* pe callea d'intre cetatea *Sirmium* (Mitrovitz) si cetatea *Serdica* (Sofia?); se crede a fi fostu lunga *Sribnitz.* — Despre numirea *Hister* a Dunarei de josu, gasimu, intre altii, in *Iordanis „de Getarum sive Gothorum origine",* urmatórea indicatiune: „Danubius.... qui in lingua Bessorum *Hister* vocatur".—Totu *Iordanes,* V, precumu si *Ammianu Marcellinu,* XXXI, 3, 2 si altii dau riului Tyras, numirea de *Danastris.* — In tractatulu lui Discoride, περὶ ὕλης εὑρισῆς, printre alte denumiri de plante, reproduse in differite limbi vechi, citimu si acésta: «Κολοκυνθίς, Ρωμαῖοι κουκούρβητα σιλβάτικα, Δάκος τουτάστρα.»—Aceiasi terminatiune *astra* aflamu in cuventulu romanescu *fiiastra,* carele totusi este invederatu latinesculu *filiaster, filiastra,* ce se presenta in inscriptiuni (*Orelli.* Inscrip. latin. selec. 6206, 6207, etc.), precumu si in termenulu tierranescu *Colastra,* remasu pene astadi la bacii Carpatiloru chiaru acelasi ca la pastorii Latiiului, etc..

(45) D'in *Zanóg'a* (plas'a Ocolului) ni se aráta co sunt: „*trei magure* ce sunt in hotarulu acestei „commune: un'a despre resaritu de communa si se numesce *Magur'a lui Capatina;* este inalta de „3 stanjeni si in lungime de 40 stanj. si in verfu de duoi stanj.;—a duo'a este despre appusu, se numesce *Magur'a mare,* este inalta de 4 stanj., in largime de 50 stanj. si in verfu de 2 stanj.; — a „trei'a este camu la média-dí de communa, se numesce totu *Magur'a mare* si este in marime totu „asemené." (subsc. *Preut. M. Stanescu*).

fórte alaturate *Cacaletii* (46), si *Radomirulu* (47); éro, mergendu totu mai in

(46). D'in *Cacaleti* (plas'a Ocolului) avemu scire : „co la média-di de communa se afla unu locu „unde a fostu *biserica vechia* de la stramosi, asiediata fiindu pe ua cósta, lunga ua apa care merge „pe vallea Giorocului-mare; totu pe acestu locu si lunga acésta apa este si *silistc de satu vechiu;* „éro de candu cu cium'a s'a spartu d'in acestu locu, éro peste totu acestu locu se gasescu *cioburi* si „*ólle vechi* si forte gróse la faptura. Totu la média-di de commun'a nóstra se afla si *ua movila* mare „de pamentu, inalta de 5 stanjini, éro lungimea adeco ocolulu ei este 27 stanj. si verfulu ii este „trunchiatu Totu in acésta parte de locu se afla adico *óse de Jidovi, olane care curge ap'a pe ele* „*de lutu;* adico candu da ploui se gasescu de acestea, adico olane si óse. Magur'a disa mai susu pórta „numele de *Magur'a Turcului.* — La média-nopte de commun'a nóstra sunt in numeru de diece „*movile*: un'a, numita *Magur'a mare,* are inaltime de 4 stang., éro ocolulu de 24 stanj.;—alta „numita *Magura mica,* are ua inaltime 3 stanj., ocolulu 18 stanj.;—alt'a, numita *Magur'a* „*Corni,* are inaltime 4 stanj., ocolulu 15 stanj.;—alt'a, numita *Magur'a Bardiei,* are inaltime „6½ stanj., ocolulu 34 stanj.;—alt'a, numita *Magur'a Purceli,* are inaltime 4 stanj., ocolulu 17 stan- „jeni. Tóte acestea au verfulu trunchiatu si sunt asiediate pe pamentu limpede. — La média-di de „commun'a nóstra, pe nisce déluri si prin nisce ripe, se gasescu *arme vechi,* precumu pusci, pis- „tóle; de acestea se gasescu si acumu in presentu." (subsc. *D. Ionescu*).

(47) D'in *Radomiru* (plas'a Ocolului) avemu informatiunile urmatóre: „Se afla *mai multe maguri* „in hotarulu mosiiei acestei commune, d'in vremile vechi, cu numele ce pórta fia-care in deosebi si in „ce parte de locu a communei cade, dupo cumu se insemnédia la valle: *Un'a magura,* spre média-di „de communa, cu numele *Magur'a de la Stancila,* care se mai dice si *Magur'a de la viile Hagiiului,* „asiediata intr'unu piscu de délu, numitu délulu Stancilei, avendu form'a circumferentiei; ocolulu la „base este de 31 stanjini, si inalta de 2 stanj., cu verfulu trunchiatu. Si spre appusu de acea magura „se cunnósce *urmele unui siantiu* de cele betranesci, care este in departare ca de 40 stanj., si este „in lungime de 60 stanj., largulu 1 stanj. si aduncimea éro 1 stanj., si pamentulu aruncatu spre re- „saritu dintr'insulu, fiindu'i unu capu spre média-nopte si unu capu spre média-di. — *Un'a magura* „spre média-nópte de commun'a, cu numele *Magur'a Dolani,* avendu form'a totu a celei de susu; o- „colulu la base este de 35 stanj. si naltimea de 2 stanj., cu verfulu camu tiuguiatu, asiediata pe unu „délu numitu délulu Dolani, lunga drumulu celu mare, numitu drumulu Alboti, despre média-nópte „de drumu. — *Un'a magura* spre média-di de cea de susu si totu spre média-nopte de communa, cu „numele *Magur'a Dumbravi,* asiediata pe unu délu, numitu délulu Dumbravi, lunga drumulu Za- „nógei, spre média-di de drumu, totu in form'a celoru de mai susu; ocolulu la base este de 30 stanj.; „si naltulu de 2 stanj., cu verfulu trunchiatu. — *Un'a magura,* spre resaritu de communa, intre ho- „tarulu mosiiei catunului Vijulescii ce depende de acésta communa, cu numele *magur'a Maiugului,* „care se mai dice si *magur'a Aparatóre,* in form'a piramidei, cu verfulu trunchiatu, avendu ocolulu „la base de 40 stanj. si naltulu de 3 stanj.; asiediata pe unu piscu de délu, numitu délulu Obogeanu- „lui, si se cunnoscu *gropi vechi* de cele stramosiesci pe lunga acea magura si pe acelu délu si *sian-* „*turi vechi,* cari spunu betranii co au fostu siliste vechia de la mosi stramosi. — Asemene spre ap- „pusu de acésta communa se mai cunnoscu *ruine* de cele betranesci, cari spunu betranii co au fostu „orasiu vechiu de candu cu Tatarii si Jidovii, de unde s'au scosu, la annulu 1860, nisce *caramidi,* de „pluguri de pe acelu locu, candu s'a arátu anteiu, cari caramidi au fostu de 2 palme in lungime si „latulu asemené, anse grosimea de 5 degite, avendu form'a patratului; si acumu acele caramidi s'au „sferamatu de pluguri, arandu-se mai de multe ori acelu locu, si s'au gasitu mai multe feluri de re- „masitie de la locuitorii d'in vechime pe acelu locu, precumu : *urcióre, ólle* si *strachini,* si loculu a- „cel'a in care sunt ruine si gropi si unde s'au gasitu acele caramidi si c.l. pórta numele de *livadi'a* „*boierésca,* care se mai dice si *Stupin'a* — S'au gasitu in pamentulu acestei commune, la média- „nópte de communa, la annulu 1865, ua sferamatura de *imbracaminte de zea,* ca de 2 palme si *ua* „*sabia de ocielu,* de cotra unu locuitoru, care sabia a facut'o secera pentru secer'a graului, si s'au „gasitu si *banuti vechi* in multe feluri de remasitie de la locuitorii d'in vechime, si de la care ruine „se cunnoscu si gropi pe acelu locu; si loculu acel'a in care s'au gasitu aceste obiecte pórta numirea „de délulu Furcituriloru." (subsc. *M. Ditiulescu*).

josu, d'in *Diosci* (48), d'in *Marotinu* (49), d'in ambii *Amarasci* (50), si d'in *Ghiz-*

(48) In commun'a *Diosci* (plas'a Ocolului) ni se semnalédia cele urmatóre: „Se afla *mai multe* „*maguri* in hotarulu mosiiei acestei commune, d'in vremile vechi, cu numele ce pórta fia-care in deo- „sebi, de pre cumu se spune la valle:— *Un'a magura,* numita *magur'a Dioscenilorn,* despre média- „di de communa, in form'a unei circumferentie, avendu ocolulu ei la base 41 stanjini, cu verfulu „trunchiatu; asiediata pe locu sietiu, lunga drumulu Baracescii. — *Un'a magura* in partea despre „média-nópte de communa, cu numele *magur'a Hârca,* asiediata intr'unu piscu de délu lunga dru- „mulu Cocanescii, ce merge la Caracalu si Craiova, in form'a unei circumferentie, avendu ocolulu la „base de 18 stanjini; cu verfulu totu trunchiatu ca si alu celei d'antei. — *Un'a magura* in partea „despre média-nopte de communa, cu numele *magur'a Basicuti'a,* asiediata intr'unu piscu de délu „lunga vallea elesteului ce'i dice si vallea Bratici, in form'a unei circumferentie, avendu ocolulu la „base de 9 stanj., cu verfulu trunchiatu — Spre média di de acésta communa se mai cunnoscu *ruine* „*de ua biserica,* care spunu betranii co a fostu acolo biserica de la mosi stramosi, care s'a ruinatu de „totu, si se vede si acumu acolo ua *cruce de pétra* scrisa cu littere necunnoscute. Si dicu co si a- „cumu se vede loculu unde a fostu santulu prestolu in altaru, acoperitu cu pucinu pamentu pe d'a- „supr'a, si acumu este arátu loculu pe acolo, si se afla in departare de acésta communa ca de 1200 „stanj., spre média-di, ce'i dice acolo si *Motea,* unde este crucea si loculu prestolului. — S'au gasitu „de cotra locuitori nisce *sparturi de ólle* intr'unu locu unde a fostu in vremea vechia unu satu, ce'i „dice acolo unde a fostu satulu, délulu Nuciloru, si unii d'intre locuitorii acestei communi au gasitu „*banuti vechi;* depre cumu spunu unii co a gasitu unu locuitoru cu numele Ionu zetu Nitiu, *banuti* „*vechi,* déro acest'a nega gasirea aceloru banuti." (subsc. *M. Michaiescu*).

(49). D'in commun'a *Marotinulu-de-susu* (plas'a Balt'a) avemu informatiunile urmatóre: „In co- „prinsulu acestei commune se afla mai multe locuri insemnate, precumu: *gunoiulu Batisiei, te-* „*iulu Motì, ua magura, unu grindu, drumulu Lupénului, laculu Galesiului* si *Dabói'a.*— *Gunoiulu-* „*Batisiei* este locu insemnatu d'in vechime care este facutu ca unu felu de magura, fiindu-co a fostu „chiaru siliste in acelu locu, care siliste se numiá Marotinulu-de-susu, si de pre numele acelei siliste, „i s'a datu si communei totu numirea de Marotinulu-de-susu. — Alu duoilé urmédia *Teiulu Moti,* „locu insemnatu d'in vechime ce'si are numirea de pe numele Motea si desparte mosii'a locuitoriloru „de mosii'a Ghizdavesciloru. — Alu treilé urmédia *Magur'a Turcului,* care acésta magura este fa- „cuta d'in vechime de la mosi stramosi si i se da numirea de pre numele unui turcu ce siedeá cu lo- „cuinti'a in verfulu acelei magure. — Alu patrulé urmédia *Grindulu Tursanului,* de pre numele u- „nui'a, Tursanu. — Alu cincilé urmédia *Drumulu Lupénului,*— Alu siésilé urmédia *Dabói'a* de pre „numele lui Dabu; si alu sieptelé, *Laculu Galesiului* de pre numele lui Gali, care dintr'acestu lacu se „scóte pesce, locu insemnatu d'in vechime ca dreptu semnu de hotaru, co desparte mosii'a locuitori- „loru de mosii'a communei Marsianii. — *Gunoiulu Batisiei* este spre média-nópte de communa si „este asiediatu pe valle; *Teiulu Moti,* in capulu mosiiei despre média-nópte, ce se desparte cu Ghizda- „vescii, asiediatu pe délu; *Magur'a Turcului,* in capulu silistei spre appusu, asiediata pe délu; *Grin-* „*dulu Tursanului,* la média-di de communa in capulu mosiiei, asiediatu pe délu; *Drumulu Lupénulu,* „totu la média-di, semnu de hotaru, ce desparte mosii'a locuitoriloru de Sohotesci si merge cu unu „capu la média-di si cu unulu la média-nópte; *Dabói'a,* la média-nópte in láturile mosiiei, asiediata „pe valle; *Laculu Galesiului,* spre appusu, asiediatu pe valle.— *Gunoiulu Batisiei* este de trei stan- „jini naltu, diece ocolulu lui si este cu verfulu rotundu; *Magur'a Turcului,* este de 15 stanj. nalta, „60 stanj. ocolulu ei si este cu verfulu tiuguiatu; *Grindulu Tursanului,* 12 stanj. ocolulu lui, 8 stan- „jini naltu si este cu verfulu trunchiatu. — Ollarii, arme, unelte, scule, banuti, idoli. chipuri si alte „feluri de lucruri de pe vremile vechi nu s'au gasitu." (subsc. *G C. Marinescu*).

(50) D'in *Amarescii-de-susu* (plas'a Baltii) sunt sciintiele ce urmédia: „In cuprinsulu acestei com- „mune si in vecinatate se aflá *unu satu* cu numele *Polovinele,* care s'a surpatu de candu cu Tatarii „pe la annii 101 (?) dupo Christosu, care se gasesce in acelu locu de satu, *cuptóre de cenusia* si *ca-* „*ramidi; ua tabera* cu numele *Bucinisiulu,* de candu cu Tatarii si cu Uriasii, unde a fostu resboiu,

davesci (51), in fine d'in *Apele-vii* (52), aflamu in imprejmuirile reslatiáte ale acestei

„pe acea vreme si de acei'a i s'a datu numirea de tabera, care se gasesce in acea tabera *sulitie, arce* „*de feru;* si *ua siliste* care a fostu érosi satu, déro anse nu se scia de candu este spartu; déro se ga„sescu intr'insulu *gropi, siantiuri, caramidi de Antina, feru* si *ollarii;* se mai afla unu locu de *bi*„*serica,* care a fostu facuta cu *caramida mare de Antina;* se mai afla *ua magura,* care pórta numi„rea de *Magur'a sapata.* Ero loculu unde se afla silistea si biseric'a se numesce *Bascelele.* — Sa„tulu *Polovinele* si taber'a *Bucinisiulu,* cadu despre resaritu de satu, pe locu sietiu, in departare de „satu ca de 1400 stanj., pe proprietatea Statului; éro silistea si loculu de biserica de la *Bascele* „cadu spre média-di de satu, in departare ca de 100 stanj. de satu, pe proprietatea communei, pe „locu sietiu; si *Magur'a sapata* cade spre resaritu de satn, érosi pe proprietatea communei, asie„diata pe locu sietiu, unde se desparte de mosii'a Obersii'a. — 1°, Satulu : intinderea sa este de 150 „pogóne; a 2°, Taber'a, ca de 200 pogóne; a 3°, Silistea, ca de 200 pogóne, éro caramid'a d'in care a „fostu facuta biseric'a este in marime de 3 palme lungulu, de 2 palme latulu si grosimea de 4 de„gete; si a 4°, Magur'a se afla in marime la ocolulu ei de 50 stanj. si inaltulu de 20 stanj. si verfulu „este sapatu si aruncatu pamentulu in láturi. — In cuprinsulu acestei commune se afla spuse betra„nesci de pe la betrani si preoti, despre acele locuri numite *Polovinele, Bucinisiulu* si *silistea,* pe „cari au fostu sate d'in vechime si s'au robitu de Tatari, mai cu séma acea biserica d'in siliste care „s'a robitu in noptea Pasciloru, candu se aflau preotii slujindu; éro *magur'a* se afla de candu cu Tatarii si cu Uriasii. — In acele locuri, *Polovinele* si *Bucinisiulu,* s'au gasitu *ollarii, caramidi, su*„*litie de feru, lespedi de pétra mici* si *monete de argintu si arama,* totu ua marime cu banii de „50, avendu pe dinsele, pe ua parte chipuri de imperati si pe cea-l-alta inscriptii, care nu se potu citi, „de cari s'au descoperitu in commun'a Amarescii-de-susu in annulu 1871.“ (subsc. *E. Paunescu*).

Ero d'in Amarescii-de-josu (plas'a Baltii) se adauge : „co imprejurulu acestei commune se afla „*trei locuri de siliste,* in care se cuprindu *ollarii, caramidi-Antina* si cioburi de differite obiecte, re„mase de pe la locuitorii cei vechi; se mai afla si *trei maguri* mari vechi si *un'a* mai mica, fiindu „d'in vremile vechi, de candu cu Jidovii si cu Uriasii; cari tóte aceste locuri pórta numirele urma„tóre : I, un'a siliste, numita *Amarescii;* II, un'a idem, numita *Bucinisiulu;* III, un'a idem, numita „*a Piscului;* — Si magurele : I, un'a magura, numita *Magur'a Sapata;* II, un'a idem, numita *Ma*„*gur'a Visiei;* III, un'a idem, numita *Magur'a cu Vitia,* si IV, un'a idem mai mica, numita *Basi*„*cuti'a.* — Silistea *Amarescii* cade despre média-nopte de satu, pe valle, in departare ca de 100 „stanj. de satu, pe proprietatea communei; silistea Bucinisiulu cade d'in josu de satu, totu pe valle, „in departare ca de 2500 stanj., pe proprietatea Statului, numita Bucinisiulu, tiindu de episcopi'a „Romnicului-Valcei; a trei'a siliste, *a Piscului,* cade despre média-di de satu, pe proprietatea statului „numita Obersii'a, tiindu de monastirea Brancovenii. Si magurele cadu cate patru d'in josu de satu, „pe délu, in departare ordinare (?). — Cea d'anteiu siliste, intinderea sa este ca de 15 pogóne; cea „d'a 2ª, ca de 20 pog. si cea d'a 3ª, ca de 12 pog. — Si magurele : cea d'anteiu este inalta ca de 8 „stanj., la póle ca de 50 stanj. si cu verfulu trunchiatu; cea d'a 2ª magura inalta ca de 15 stanjeni, „ocolulu ei la póle ca de 50 stanj. si cu verfulu tinguiatu; cea d'a 3ª e inalta ca de 12 stanj., la póle „ca de 55 stanj. si cu verfulu rotundu, si cea de 4ª, inalta ca de 5 stanj. la póle ca de 20 stanj. si „verfulu tinguiatu.—In pamentulu acestei commune si in vecinatatile ei s'au gasitu si se gasescu si „acumu, candu ára cu plugulu, remasitie de pe la locuitorii d'in timpurile vechi, precumu : *cara*„*midi-Antina, carbuni, cioburi de ólle, fére* de calcatu rufe (?) si alte *scule de feru.*“ (subsc. *D. Radulescu*).

(51) D'in commun'a *Ghizdavescii* (plas'a Baltii) ni se relatédia : „co in coprinsulu communei se „afla *ua movila* de pamentu, ce pórta numirea de *Movil'a Cornei;* este spre nordu de communa si „asiediata pe pamentu sietiu in campia si loculu acel'a se numesce *Motea;* ea este de ua jumetate „stanjenu inalta, are ocolulu la póle ca de 7 stanjeni si este rotunda si cu verfulu trunchiatu.“ (sub„scrisu : *I. Florescu.*)

(52) De la commun'a *Apele-vii* (plas'a Baltii) avemu respunsurile urmatóre : „Se gasescu in cu„prinsulu acestei commune *multe harburi de ólle, ólle cu banuti vechi, petre de risnitia* si *ólle cu*

ultime localitati, cu nume asiá de caracteristicu, ua grupa de positiuni, insemnate prin taberile loru de maguri, prin urmele loru de cetati, pe unde plugarulu gasesce pe totu minutulu vase de lutu, caramidi, ollane de apa, arme de metallu si chiaru monete d'in differite epoce.

Ce este acestu siru de ruine antice, gramadite in jurulu communei *Apele-Vii?* Ce insemnédia numirile, slavone de pre tóta apparentia, ca *Zanóg'a*, *Diosci*, *Zvorsc'a* si altele? Avemu ací remasitie d'in antice stabilimente romane, precumu ne aru face sa credemu existenti'a de ruine, cladite odinióra cu de acele late si masive caramidi, caror'a dialectulu localu alu Romanatieniloru le a insusitu denumirea topica a Antinei, dicêndu-le *caramidi de Antina?* Avemu urme de la popórele slavone ale mediului-evu? séu chiaru numai d'in epoce mai apropiate, candu glóntiele de pusca se puteau rataci prin arin'a d'in batatura?

Éto punctele asupr'a caror'a nu se póte luá nici ua lumina hotaritóre d'in rapporturile, scurte si lipsite de experientia archeologica, ale invetiatoriloru satesci. Póte, corelatiuni cu anticuitatile d'in invecinatulu judetiu alu Doljiului, déro si mai siguru exploratiuni facute de unu expertu la faci'a locului, ne voru inmanâ chiai'a acestoru enigme, cari, in ori ce casu, paru a nu fi lipsite de interesu.

V'asiu luá unu timpu pré indelungu şi v'asiu osteni póte preste mesura, domniloru, presentandu-ve, cu aceleasi amerunte ca pene ací, alte duoe cercuri de remasitie archeologice, ce se invederédia in dosariulu anticariu alu Romanatiloru.

Aceste duoe puncturi suntu: de ua parte, pucinu la nordu de Caracalu, vechi'a vatra a familiei Brancoveanu, ruinele locuintiei lui Mattheiu-Aga, devenitu apoi Mattheiu-Voda Basarabu, si insusi coprinsulu monastirei *Brancovenii*; éro, la extremitatea nordica a judetiului, jumetate d'in cuibulu illustrei familii de eroi, Buzescii, carele, prin monastirile loru Stanescii si Dobrusi'a, se intindeá si in districtulu Valcea. In Romanati avemu monastirea *Caluiului*, cu portretele celoru trei frati de arme ai lui Michaiu Vitézulu, cu potretulu Domnitorului insusi si alu fratelui seu Petru Cercelu, cu acelea ale sociiloru si fiiloru acestoru domnitori si ai credinciosiloru loru vasali.

Imi este de ajunsu, d-loru, a rememorá acumu in trécetu co ací sunt palatele si monastirea lui Mattheiu Basarabu, mai apoi prenouite de Constantinu Voda Brancoveanu(53).

„*óse de ómeni,* ingropate prin pamentu. — Acestea se afla prin satu si afóra d'in satu: harburile se „gasescu spre média-di de satu, pe locu pucinu delurosu si compusu numai de arina; óllele cu banuti, „prin satu pe locu sietiu; petrele si óllele cu óse, spre média-nópte de satu, unde este locu sietiu si a„rabilu. — Harburele de ólle sunt mici, in form'a óllei de astadi; óllele cu banuti, la marime catu „potu incapé 5 ocá apa, si astupate; petrele de risnitia asiediate un'a pe alt'a, incatu paru a fi asie„diate de mana de omu, la forma rotunde; óllele cu ose de omu, in marime catu póte incapé un'a „vadra licuidu, si astupate cu capacu. — Se spune de mai multi betrani co in vecinatate spre nordu„estu se gasescu óre care sloiuri de céra prin pamentu, asemené si *caramida de Antina,* spre resa„ritu, in form'a pardoselei, catu cuprinde spatiulu unei case, érosi prin pamentu, de care se vorbesce „co in vechime aru fi fostu situate case pe acelu locu. — S'au gasitu si se gasescu in cuprinsulu a„cestei commune *banuti vechi,* pe mai multe locuri; in unii este létu siése-spre-diece, frumosi si buni „la sunetu; s'au mai gasitu si *glontiuri de pusca* in partea de média-di a communei, prin arina." „(subsc. *Preut. Georg. Florescu).*

(53) D'in rapportulu invetiatorului de la *Brancoveni* (plas'a Oltului) voiu extrage ací cele rela-

Me oprescu asemeni de a desvoltá mai pe largu cele ce invetiatorii satesci d'in *Sioperliti'a* (54) si d'in *Dobrunu* (55) spunu despre casele si despre biseric'a, acumu ruinate, ale Vistíierului Ghinea Ollarulu, a carui apriga lacomia la báni attrase asupra'i si asupr'a stepanului seu Mattheiu-Voda, ur'a si mani'a poporului.

tive la cladirile cari amintescu la faci'a locului despre domnésc'a familia a lui Mattheiu si Constantinu : „3°. Spre resaritu de acésta communa pe unu délu, se afla *ruinele caseloru familiei Branco-„veniloru.* Acestu délu, cu ua suprafacie ca de 3 pogóne, a fostu inchisu cu zidu de caramida in „forma de cetatiuia, de pre cumu aráta siantiulu d'in care s'a scosu de curendu caramida. Caramid'a „este de marimea celei ce se face acumu; anse este de observatu co varulu pusu intre caramidi, are „ua tarime fórte mare, astu-felu co mai bine se póte rupe caramid'a decatu varulu. D'in aceste ruine „mai este unu zidu cu ua grosime de patru palme, inaltime de 1½ stanjenu, éro lungimea de 19 st. „Acestu zidu a facutu parte d'in celu ce serviá de cetatiuia, care aveá forma rotunda neregulata. „In-la-intru erau case cari s'au stricatu de locuitori pentru a luá caramid'a, de pe carile au sapatu „pene la aduncime de trei stanjeni. Traditiunea se exprime astu-felu despre aceste ruine : Ací au „fostu casele Brancoveniloru; pivnitile erau atatu de mari co puteá intrá carrulu cu boui si buti, se „intorceá prin pivnitia si essiá totu pe unde a intratu. Mai multe nu se scia despre aceste ruine. — „4°. Lunga aceste ruine, spre appusu, este *biseric'a satului,* zidita la annulu creatiiunei 7193, (1685) „de famili'a Brancoveniloru, de pre cumu s'a pututu descifrá d'in inscriptiunile cele duoe ce sunt in „biserica. In-la-intrulu bisericei se vedu zugraviti d'in vechime ctitorii in costumele loru vechi. Totu „in biserica este unu mormentu, pe care este ua pétra cu inscriptiiunea ruinata; la finitu se „vede annulu 1695 cu slove. — 5°. In curtea acestei biserici spre média-di, este ua *cruce de pétra* „inalta de unu stanjenu, cu inscriptiiuni pe trei fecie. Litterile sunt amestecate : latine si chirilice. „Nu s'a pututu cunnósce in ce limba este scrisa. La finitulu acestei inscriptiiuni se vede annulu 1707, „cu numere arabe. — 6°. Spre média-di de satulu Brancovenii, sub unu mare délu, se afla *monasti-„rea Brancovenii* cu duoe biserici. Cea mai mare este facuta de mosiulu lui Mattheiu Basarabu, „innouita de acest'a la annulu creatiiunei 7140 (1632) si in fine facuta in starea actuale de Constan-„tinu Brancovénu la annulu lui Chr. 1699. In biserica este unu mormentu cu duoe inscriptiuni in „pétra. Ací repausédia Papa Postelniculu Brancoveanu cu socii'a sa Stanc'a Cantacuzino, parintii lui „Constantinu Brancovéau. — 7°. A duo'a *biserica* este mai noua, facuta de Constantinu Brancovénu „Basarabu, la annulu de la Chr. 1700. — Aceste notiuni le amu scosu pe scurtu de pe inscriptiiunile „ambeloru biserice." (subsc. *T. Marinescu).* In Annex'a M. vomu reproduce differite documente relative la vechile cladiri dela Brancoveni.

(54) D'in rapportulu de la *Sioperliti'a* (plas'a Oltului de susu) transcriemu anco ací cele urmatóre: „1°. In partea despre appusu a acestei commune este ua *monastire ruinata* fórte vechia; se dice co e-„ste facuta in dilele lui Mattheiu Basarabu, candu erá domni'a la Brancoveni, chiaru de unu minis-„tru alu seu cu numele Ghinea Vistíierulu (grecu de origine); este in lungime ca de 7 stanjini, nu-„mai lumin'a in-la-intru, si largimea ca de 6 stanj.; grosimea zidului este tocmai de unu stanjenu „mare; zidulu este ziditu numai cu góla caramida si varu : caramid'a in marime; lungulu 1 palma „domnésca si 2 degete, éro grosimea ua schiópa; pe susu are caramidi in trei coltiuri cu sapaturi; „in patru coltiuri in-la-intru are patru petri, cate un'a la fia-care coltiu, nescrise; este fundata pe „unu locu care se numesce de betrani „*sub zapodiia*", in marginea apei Oltetiului, intr'unu delusiu. „— Totu lunga acésta monastire mai se gasescu nisce ziduri in forma de case patrate, tocmai a-„própe de Oltetiu, in departare de monastire ca de 12 stanj. Aceste case se dice co au fostu ua gra-„dina de animale selbatice, mai multe ciute; de acei'a s'a si numitu acelu locu „*la Ciutaria*". Bi-„seric'a se dice co s'a parasitu pentru-co s'a jafuitu si spurcatu de Turci, co au si taiatu pe Ghinea. „— 2°. Totu pe acésta proprietate in cuprinsulu acestei commune, d'incolo de Oltetiu spre média-di „intr'ua valcea numita Cernéoa, s'a descoperitu in annulu 64—65, ua *comóra* de felurite antice, pre „cumu : innele de auru cu petre de diamantu, braciari de auru, cercei cu asemine petre, linguritie,

Traditiunea aceloru tragice evenimente, pastrate in chronicele nóstre, (56) este anco via in memori'a locuitoriloru d'in Sioperliti'a, cari, impartindu legend'a de hrapiri a Vistíierului intre unu mythu fabulosu si intre unu faptu posibilu, aráta, la unu

„bóbe de margaritaru insirate pe sirma de auru, etc. Acestea s'au gasitu de unu George Comanu, „locuitoru in acésta communa; elu este unu omu exaltatu de minte; are applicare de a prinde vulpi „cu ogarulu; a datu ogarulu dupo ua vulpe si a intratu acolo in Cerné intr'ua vizuina si vulpea, si „ogarulu dupo ea. Elu, de frica co 'i manunca ogarulu, a luatu sap'a si a feramatu vizuin'a si s'a po„menitu cu ele currendu d'in vizuina; ce a fostu mai mari, le a luatu in traist'a care purtá de-man„care, éro d'in bóbele de margaritaru a mai spartu cu pétr'a pe muchi'a sápi si le a lasátu acolo. Se „insciintiara proprietarii locului Bratasienii si ii luara cate-va innele si unu siru de margaritari, pe „cari ii detera cati-va gologani; vediendu elu co sunt de pretiu, a plecatu cu ele in traista la bal„ciulu Floriiloru la Caracalu, si la cine s'a aratatu, l'a batutu si i le a luatu; cine? nici elu nu l'a „cunnoscutu. In urma se instiintiara tóte autoritatile acestui districtu, vení prefectulu in faci'a lo„cului; a cautatu cernendu tierrin'a cu ciure si a mai gasitu si atunci ceva d'in acele amaneturi; a „mai gasitu si in urma lumea d'in communele vecine bóbe de margaritari, cu ciurele, in tierrina si „le a vendutu proprietariloru loru. Acumu acolo nu se mai gasesce nimicu; chiaru de la annulu 65 „s'a arátu grau peste acelu locu; astu-felu s'au finitu aceste amaneturi. — Se spune de betrani co a„ceste amaneturi au fostu ingropate acolo de 12 hoti, cari au trecutu Oltetiulu acolo cu 5 cai incar„cati; in acelu timpu, Bratasienii, proprietarii acestui locu, erau capitani de potera si s'au rasboitu „cu dinsii in acea valle; atunci ei le au ingropatu ca se fia usiori de scapatu. Acea valle care se nu„mesce Cernea, este ua scursóre de apa, care vine d'in plóuie, curge de la appusu spre resaritu si se „vérsa in Oltetiu; aduncimea pe une locuri este de 3 stanjeni; pe alte locuri este de 2 stanj.; largi„mea asemeni; are si godovane (balti); vér'a séca mai totu d'a-un'a... — 4°. Totu in coprinsulu ace„stei commune spre resaritu, este *ua grópa* ca de 5 stanjeni adunca si larga totu asemine; acésta „grópa se numesce d'in vechime *gaur'a Siorperlei*, de la care 'si a luatu si commun'a numele de *Sio„perliti'a;* in acésta grópa se dice co a locuitu ua Sioperla séu Sierpe mare. Elu a mancátu mai multe „animale de ale ómeniloru; se spune de betrani co chiaru si copii; a fostu omoritu de venatorii de „pre atunci cu puscile; gróp'a este rotunda, sapata de siérpe; sunt in ea multe óse vechi putrede.“ (subscr. *Preut. I. Ionescu*).

(55) D'in commun'a *Dobrunulu* (plas'a Oltulu de susu) ni se reporta mai aceleasi informatiuni: «In mosii'a boieriloru Bratasieni, sub uuu piscu de délu, in marginea Oltetiului, in vecinetate cu „commun'a Dobrunulu, se afla in faci'a pamentului remase ziduri de case. Biseric'a e apropiata de a„cele ziduri.. Se povestesce de nisce *talere de argintu, cutite, innele* de petre scumpe, *braciari* de „auru cu petre scumpe si bóbe de *margaritari.* Zidurile se afla pe pamentu simplu, éro nu pe pétra; „ele cadu spre resaritu. — Zidurile bisericei sunt si acumu necadiute, de caramida potrivita, zidita „cu varu, form'a avendu-o unu dreptu-unghiu. Despre ziduri si biserica se spune de nisce betrani si „unu preotu co, d'in povestirea parintiloru loru, au fostu zidite de Ghinea Vistíierulu, ce i s'au disu „Ciocala, de nému bulgaru, in dilele candu erá Domnu Mattheiu-Voda. — Bóbele de margaritari se „povestesce co la annulu 1865, afóra d'in communa, spre média-di pe valcelele ce se numescu Cer„nele, unde si acumu este ua braniste de ulmi, numiti ulmii d'in Gadarelu, in departare de commun'a „Dobrunulu ca de 900 stanjeni, unde pe acele valcele s'au gasitu intr'ua vizuina in pamentu facuta „d'in fire; éro largulu a avutu ca catu aru intrá ua féra selbatica, si aduncimea de duoi stanjeni.“ (subscr. *Preut. Dimit. Iordachescu.*)

(56) „Si asiá fiindu turbati (Slujitorii lui Mattheiu-Voda si mai virtosu Dorobantii si Seimenii si „alte cete), candu fu intr'ua di, se strinsera toti in curtea domnésca ca sa ucciga pre duoi boieri ai „lui Mattheiu-Voda, anume Ghinea Ciucala si Radulu Verdiarulu velu-Armasiu, aruncandu-le pri„hána cumu ca ei sfatuiescu pre Domnu ca sa nu le deé lefi. Si asiá fiindu ei turbati ca nisce porci „for' de rusine, se suira susu in casele domnesci, si dedera navala unde zaceá Domnulu loru, cau„tandu pre acesti boieri, sub capeteiulu lui, sub páturi, prin poduri, prin camari, prin lade, pene ii

óre-care locu in commun'a loru, ua grópa mare in care odinióra aru fi locuitu unu siérpe uriasiu ce devastá vecinatatea, éro de alta parte, spunu co in boltile vechiloru case ale lui Ghinea s'aru fi gasitu acumu cati-va anni comori nepretiuite.

Fora de a mai ratací prin schiturile de ua insemnatate secundaria, cumu sunt *Hotaránii* (57) si *Popendialescii* (58) fora de a ne mai perde timpulu spicuindu *léturi* de cladiri si nume de *ctitori* prin vechile biséricutie de satu, (59) vomu grabí

„gasira, si asiá dinaintea lui, 'i au luatu, catu se cutremurá loculu de gróz'a loru, desbracandu'i de „haine, batendu'i nemilostivu, pene 'i au scosu afóra la campu, si acole 'i au omoritu inaintea tutu-„loru ostiloru." *Istori'a tierrei Romanesci de candu au descallicatu Românii*, in *Magaz. istor. pentru Dacia*. Tom. IV. p. 328.

(57) Intre communele de la cari au venitu respunsuri la *Cestionariulu archeologicu* alu meu, nu figurédia *Hotaránii* (d'in plas'a Ocolulului). Déro collegulu nostru d-lu V. A. Urechia a avutu bunavointi'a a'mi communicá unu „*Tablou istoricu alu tutuloru bisericiloru si monastiriloru d'in judetiulu Romanati*," pe care d-sa l'a intocmitu, precumu si pentru alte judetie ale tierrei, pe candu erá directoru generalu la Ministeriulu Culteloru si Instructiunei publice. Voiu extrage d'in acelu tablou cele attingetore de skitulu Hotaránii, care pene la secularisarea monastiriloru, se aflá inchinatu monastirii Dionisíu de la Muntele Athos : „Hotaránii, cu ua biserica, monastire de calugeri, infiintiata „la annulu (7096) 1588 de Jupanu Mitré Vorniculu si restaurata de Mattheiu Falcoianu — Inscrip-„tii'a deasupr'a usiei bisericei dice : „Acésta sfanta si dumnedieiasca biserica ce se chiáma Hotará-„nii, cu hramulu Soborului Angeriloru, d'in temelia au fostu facuta de Jupanu Mitrea Vorniculu i „Jupaniti'a Nég'a, la cursulu anniloru de la zidirea lumii 7096. Trecendu multa vreme si strican-„du-se, indemnatu-s'au cu ajutorulu lui Dumnedieu Jupanu Mattheiu Falcoianu, bivu-velu capitanu „sinu Gheorghe Vorniculu de au dres'o si au infrumusetiat'o cu zugravéla si a facutu altele asemené „unu omu (?) ca sa'i fia de vecinica pomenire; in dilele pré luminatului Domnu Iω Constantinu „Brancovénu Basarabu Voevodu, la létu 7216."—Ctitorii zugraviti in biseric'a de la Hotaráni, la fe-„réstr'a despre média-di :

Jupanu Radu Stolniculu Falcoianu velu Vornicu	*Jupanu Sierbanu Cantacuzino.* *Iω Constantinu Basarabu V. V.*
Jupaniti'a ego Andreiana	*Jupaniti'a ego Maria*

„Ctitorii de la feréstr'a despre média-nópte :

Jupanu George Falcoianu Vornicu	*Jupanu Barbu*
Jupaniti'a ego Caplea	*Jupaniti'a Stanca*
Jupaniti'a Dospina	*Jupaniti'a Preda.*

(58) D'in *Popendialesci* (plas'a Oltetiului) dosariulu nostru ne oferre sciintiele urmatóre :

„Acést'a communa este asiediata pe locu planu, avendu directiunea orizontale (?); despre resaritu „de acésta communa, se afla monastirea skitului Popendialescii in departare ca 300 stanjeni, care „skitu este imprejmuitu cu zidu, despre resaritu, nordu si sudu, éro despre appusu cu apartamentulu, „in centrulu carui'a este ua bolta mare dreptu pórta a curtii bisericei." (subsc. *George Gavrilescu.*) Cotre care adaugemu d'in *Tabloulu istoricu* alu d-lui V. A. Urechia, insemnarea co „Skitulu Po-„pendiaescii are ua biserica, infiintiata la 1853 de egumenulu Laurentie, in care figurédia in portre-„te, murali Princiulu Stirbeiu si fondatorele numitu."

(59) In dosarele nóstre de respunsuri la *Cestionariulu* archeologicu mai aflamu óre-care notiuni locale isolate, ce nu le amu pututu grupá in vre-unulu d'in cercurile séu d'in regiunile anticarii intre cari amu impartitu judetiulu Romanati. — Pe acelea le transcriemu déro aci, ca sa fia dosarulu completu in aceste note : „*Carloganii* (plas'a Oltetiulu). Se afla ua *biserica vechia* fora invelisiu, „anse de candu este nu se vede nici ua inscriptiiune, si se afla intre appusu si média-di, si este si-

acumu érosi cotra pragulu nordicu alu judetiului, la vatr'a Buzesciloru. Acolo, intre communele cu denumirile caracteristice de *Morunglavu* si de *Oboga*, se afla si cea mai antica resiedentia a familiei, in satulu *Ciuturói'a* séu *Cepturói'a* astadi *Stirbei*. (60) de pre proprietarulu seu actualu, si cea de pe urma locuintia a ultimului

„tuata in vallea de Trestii, in departare de communa ca de 2000 metri, a carui lungime este ca de „9 metri si latimea de 4 metri, zidita cu caramida mare si grósa, in form'a unui dreptunghiu." (subscr. *B. Giurescu*).

Gropsianii (plas'a Oltetiului): „Intre punctele cardinale média-di si resaritu de la commun'a „Gropsianii spre commun'a Balés'a, departe ca la 1000 metri, se afla ua valle numita *Vallea Bise-„ricei*, care acumu aprópe 230 de anni, camu pe la annulu 1640, se aflá in acea valle unu micu sa-„tuletiu, care totu in acelu annu, de pre cumu au auditu si betranii de la parintii loru, s'a devastatu „cu deseversire de Turci, remaindu acea valle cu numele de Vallea bisericei, fiindu-co ua mica bi-„sericutia ce erá in acea valle a duratu mai multu timpu in urma, si chiaru astadi se potu cunnósce „chiaru locurile unde fusese odinióra acelu satuletiu; acumu anse este cea mai mare parte d'in a-„cea valle accoperita de padure, ér' parte d'in ea se cultiva de locuitori," (subs. *P. Predénu*).

Vomu dá in Annex'a N unu extractu d'in *Tabloulu istoricu* alu d-lui V. A. Urechia, in privin-ti'a principaleloru biserici de satu mai vechi.

(60) Reproducemu in intregulu seu rapportulu ce avemu de la communa *Stirbei* (plas'a Oltetiului): „Stirbei, numita in vechime si chiaru astadi *Ciuturói'a* séu *Cepturói'a*, este situata in partea drépta „a riuletiului Oltetiulu. In partea despre sudu se intindu déluri, cari astadi se afla plantate cu viia. „Se numesce Stirbei, de pe numele principelui Barbu D. Stirbei, care aici proprietate are, astadi a „fiiului seu Principele George B. Stirbei. — In partea despre sudu-vestu se afla catunele Dobretii si „Cartisiór'a, ce'i appartinu si de care se separa prin padurea susu-numitului proprietaru, ce este „traversata de vallea numita Caluiulu. La nordu-estu se afla asemené catunele Mologescii si Olte-„tianii, de cari se sepára prin riuletiulu Oltetiulu. — *Biseric'a* ce se afla in acésta communa, pro-„priu disa Stirbei, se dice a fi facuta de aceiasi fondatori, cari au edificatu vecin'a monastire a Ca-„luiului ce se afla spre sudu de acésta communa. Inscriptiiunile anse ce se vedu pe petrele mormen-„turiloru, fiindu slavone, nu se potu descifrá, ca sa se póta cunnósce positivu dat'a si numele fonda-„toriloru ei. — Locuitorii acestei commune, in traditiiunile loru, dicu a fi edificata de nisce haiduci, „cari au edificatu si pe acei'a a Caluiului. Acést'a provine póte de acolo co fratii Buzesci si altii, „cari au edificatu pe acei'a a Caluiului, fiindu ómeni de arme, de pre cumu ni'i descrie istori'a si „d'in caus'a resbeleloru ce erau pe acele timpuri, au edificatu acea monastire cu patronagiulu S-tului „Nicolau, séu in urm'a vre-unui sangerosu resbelu, séu ca refugiu in acea valle, unde de siguru pe „acele timpuri, erá totu impregiurulu acoperitu de paduri aprópe impenetrabile, si de unde a pututu „fórte logicu ca sa se násca traditiiunea co ambele aceste biserici aru fi edificate de haiduci.—Inain-„tea acestei biserici, in curtea unde se afla astadi conaculu proprietatii si in care siede ingrijitorulu „insarcinatu cu cultivarea campului, se dice prin traditiiune, ba *multi spunu co* au vediutu pa-„riintii cari aru fi intratu in subterran'a, ce se afla in acésta curte si unde se gasescu obiecte pre-„tiióse, precumu : sfesnice de auru si argintu, arme vechi, monete asemené vechi etc, déro cari se „dice a fi paz'ta de spirite rele. Se mai dice anco, co la intrarea acestoru subterrane, se afla d'asu-„pr'a pragului ua inscriptiiune cu littere cari, déco s'aru puté citi, aru fi libera intrarea. Unulu dintre „locuitori adauge co a avutu unu parinte, astadi reposatu, care 'i aru fi naratu co d'in intemplare in-„trandu in acea subterrana, osebitu de multele obiecte pretióse ce a vediutu, a luatu nisce monete „si candu a voitu sa éssa, usi'a s'a inchisu, astu-felu co l'a constrinsu unu ce invisibilu a lepadá ce „luase. Voindu apoi d'in nou a essí, n'a pututu pene ce nu'si-a scuturatu tóte vesmintele, si dupo ce „a gasitu ua mica moneta, cadiuta d'in intemplare in opincele sale, pe care lepadandu-o, usi'a s'a „redeschisu, lasandu essirea libera. Acestea cullegendu-se de subsemnatulu d'in naratiunea locuito-„riloru acestei commune, amu formatu acestu respunsu, spre satisfactiiunea intrebariloru facute de „d-lu Ministru, care se va inaintá de pre obligatiiune." (subs. *Sabiniu Dragomirescu*).

k

d'intre Buzesci, reposatu in secolulu nostru si ingropatu in biseric'a d'in Strajesci. (61)

In aceste diverse localitati, in monastirea *Caluiulu* (62), in skitulu ruinatu d'in

Spre completarea notiiuneloru, reproducemu si cele aflate in *Tabloulu istoricu* alu d-lui V. A. Urechia : „In Stirbeiu se afla duoe biserici : un'a inchinata Cuviósei Paraschiva, se dice a fi facuta la „1560; intr'ins'a sunt pe pareti portretele lui Constantinu Buzescu si famili'a :

Constantinu Buzescu cu socii'a sa si cu trei fii anume : Preda, Radu si Constantinu	*Sierbanu velu Vornicu Stirbei, ginerele lui Constantinu Buzescu. Paun'a, fiic'a lui Const. Buzescu.*

„In a trei'a biseric'a séu tinda se afla duoe morminte, d'asupr'a cu lespedi de pétra scrise cu „littere slavone, cari nu s'au pututu descifrá.—A duo'a biserica d'in Stirbei este cladita la 1851 de „Nicolae Gheorghiu si de Principiulu B. Stirbei "

(61) Invetiatorului care functionná pe la 1874 in *Strajesci* (plas'a Oltetiului de susu) i s'a parutu; co „cercetandu *scrupulosu cu deamenuntulu*, nu s'au pututu dovedí in acésta communa, d'in anti„cuitate, nimicu de vediutu." Cei cari au intocmitu *Tabloulu istoricu* alu d-lui V. A. Urechia, n'au despretiuitu anse a semnálá „ua biserica, in mahalao'a d'in valle, infiintiata la 1733 de Constantinu „Buzescu si socii'a sa Maria si restaurata de locuitori, precumu si alt'a in mahalao'a d'in délu, infiin„tiata la 1818 de Constantinu Buzescu, fiiulu celui de mai susu si restaurata de famili'a Darvaris; „totu ací se afla pe pétr'a mormentale a acestui d'in urma Constantinu Buzescu, urmatórea inscriptiia :

„Buzescii ce d'in vechime
Pentru tiérra s'au jertfitu,
S'au sfersitu acumu prin mine,
Precumu Domnulu a voitu;
Coci odrésla barbatésca
D'in mine n'au remasu,
Ci numai de femeiasca,
Duoe fiice iubite lasu,
Remaindu spre pomenire
Nisce semne si lucràri,
Numai dor' d'in audire
Si d'in alte intemplari.
Osele cele trudite
Aicé se odihnescu.
Sub pamentu acoperite
De pétra ce se pazescu.
Iérta dér', iubite frate,
Celu ce vei vré sa citesci,
Blagoslovindu intru tóte
Pre Rumanasii Buzesci.

Smeritulu Constantinu Buzescu
sfersitulu némului seu.
Létu 1831, Ianuarie 31." *(NB. Vedi adausulu la pag. 35).*

(62) Rapportulu d'in commun'a *Caluiulu* (plas'a Oltetiulu) contine cele urmatóre, de cuprinsu geologico-archeologicu : „In cuprinsulu acestei commune Caluiulu s'au gasitu si se gasescu chiaru si a„stadi nisce insecte (?) cari se numescu *scoici*, remase din acelu (?) diluviu; aceste insecte sunt fa„cute in forma de elipse. — Unii d'in acesti locuitori spunu co s'au gasitu pe la 1872, *óse de Jidovi*, „pe cari le au sigilatu si le au inaintatu totu in acelu annu 1872, prefecturei. —In acésta communa „Caluiulu se afla si ua *monastire* cu hramulu S-tulu Nicolae, facuta d'in timpulu lui Michaiu Vité„zulu, si este imprejurata cu zidu de caramida, unde stau si ósele Buzesciloru si banulu Craiovei, „ale caroru cadavre sunt inmormentate chiaru aici la monastire. — Buzescii sunt bagati in stána „de pétra dinaintea monastirei; pe pétra este scrisu cu littere slavonesci. —Tóte aceste obiecte se „afla spre appusu. Distanti'a de la communa si pene la acele obiecte este ca de doui kilometri ap„proximativu. Commun'a este asiediata pe locu sietiu, la gur'a vaii monastirei." (subsc. *I. Cunescu*) — In Annex'a O voiu dá descriptiunea monastirei Caluiulu, de pre notele ce insu'mi le amu cullesu la faci'a locului, in annulu 1861.

Stanesci (63), traiescu anco vii amintirile Buzesciloru, pastrate pe *pisanii* séu dedicatiuni murali, pe lespedi mormentali, pe chipuri zugravite, cu penellu aspru déro caracteristicu, d'a lungulu paretiloru. Intre locuitori anse, in poporulu cu viétia se pastrédia chiaru suffletulu timpiloru eroici, in cari au traitu Buzescii si fratii loru de arme.

Spre a ve dá ua dováda, domniloru, permiteti'mi a terminá acésta pré rapide schitia cu fragmente dintr'unu canticu betranescu d'in acele epoce de gloria, pe care eu insumi 'l'amu cullesu d'in gur'a unui unchiasiu de la Strajesci.(64)

«Asupr'a Caraleloru,
siesiulu Magureleloru,
in drumulu Bucuresciloru,
multe corturi sunt intinse ;
multe sunt, merunte sunt;
multe sunt de ipingele,
dér'mai multe de burci negre,
de burci negre, tataresci ;
dai cu glontiulu, nu isbesci ! —
La mijlocu de cortuletie
este-unu cortu mare, rotatu,
ca crestetulu neramzatu,
cu maiugulu de argintu, —
ce n'amu vediutu de candu sunt! —
cu streji albe de matase.
impletite 'n cate siese. —
Ér' sub cortu cine mi'ti siede ? —
Siede Domnulu Michaiu-Voda,
cu Buzescii amenduoi
si Caplesci cate-si trei
si Nica capitanulu
care-a stepanitu divanulu,
pop'a Stoica d'in Farcasi,
care sare siepte *pasi*,
mosiulu Farcasieniloru ;
scia sém'a ostiloru,
credu si p'a rasbóieloru ;
care s'a lasatu de popia,
si s'ápucatu de vitejia
si de mare misielia,
si-a uritu biseric'a,
si-a 'ndragitu sabiór'a,
si-a uritu ciocanele
si a'ncinsu pistólele ;
lasa tóc'a netocata,
plécala rasboiu sa se bata. — (65)
Michaiu-Voda ce'mi facea ? —
Frumósa mésa 'ntindeá
si beá si se veseliá ;
candu catá camu de ua parte

(63) Asupr'a monastirei *Stanesci* d'in judetiulu Valcea, fondatiune a familiei Buzesciloru, care a státu inchináta cate va sute de anni la patr!archi'a d'in Alexandria Egiptului, amu presentatu Ministeriului Instructiunei publice unu rapportu amenuntitu, carele a fostu si tiparitu in fói'a *Columna'a lui Traianu* a d-lui B. P. Hasdeu. Annulu. IV (1873) No. 10 si 11.

(64) Acestu canticu l'amu scrisu cu destula anevointia de pre spus'a inganata a unui betranu lautaru ciganu d'in Strajesci, pe care, la 17 septembre 1861, ilu chiamasemu in skitulu Mamu. Elu spuneá co de asemene cantice sciuse multe reposatii lautari, mai vechi de catu dinsulu, cari le cantau in totu d'aun'a boieriloru Buzesci ce aù peritu de 30 anni si mai bine. In Annex'a P, voiu transcrie si urmarea fragmentata a acestui canticu, cu observatiuni asupr'a starei in care elu ne a parvenitu la cunnoscintia. De acu anse voiu desteptá luarea-a-minte a cititorului, spre a nu confunde pe Domnitorulu Michaiu-Voda d'in cantecu cu Michaiu Vitézulu; trebuia sa fia vorb'a de Radu-Mihné, fiiulu lui Mihné Turcitulu (1611—16, 1617—23).

(65) Profitu de acésta originale cara teristica, poetisata de poporu, a capitanului Farcasiu, sociu de arme alu lui Michaiu-Vitézulu, spre a reproduce rapportulu invetiatorului d'in *Farcasiele* (plas'a Ocolului) : «Acésta communa se afla situata pe muchi'a malului dreptu alu Oltului vechiu. parasindu'si matc'a sa din vremile vechi, fiindu-co acestu riu are communicatii'a prin cuprinsulu ace-

si se uitá dreptu in valle,
camu despre sóre-resare,
tare 'mi vine si 'mi sosesce
credu Radu Calofirescu. —
Michaiu-Voda ce'mi facea ? —
De la mésa se sculá
si la valle se uitá;
mare pulbere vedeá ;
boierii d'in gura'i diceá:
—«D'o fi pulbere de drumu,
«susu mai susu co s'a 'naltiá,
«cu nuori albi s'a-amesticá ;
«ér' d'o fi cétia d'in ceru,
«josu mai josu co s'o lasá,
«pe valcele o 'negurá.» —
Nici cuventu nu obersiá,
éco Radu co sosiá,
credu Radu Calofirescu,
mâre, d'in Calofiresci,
p'unu callu roibu camu pintenógu ;
pintenogu 'mi este d'in piediu,
mâre, si cu ochii verdi;
dér' nu vine cumu se vine,
ci elu, mâre, co mi'si vine
cu suliti'a 'ncrucisiata,
sabi'a 'n baieri lasata
si'n capu for' de comanacu ;
d'in greu rasboi 'mi e scapatu. —
Domnulu Michaiu de 'lu vedeá
d'in guritia-asiá 'i diceá :
—«Descallica, mei Radule,
«mei Calofirescule!»—
Radu d'in gura graiá :
—«Hei! Dómne, Mari'a-ta,
«n'amu venitu eu ca sa beau,
«ca sa beau si sa manuncu ;
«ci eu Dómne amu venitu
«sa'mi dai osti intr'ajutoru,

„stei commune. Spre resaritu se marginesce cu commun'a Stoenescii si Draganescii, spre appusu cu „commun'a Caracalulu si Hotaránii, spre média-nópte cu commun'a Cománii si Hotaráni, spre média-di cu commun'a Comanc'a — De pe cercetarile facute prin betranii communei despre vechile „asiediaminte ce se crede a fi remase de la stramosii nostri românii, s'au gasitu cele coprinse mai „josu : — Despre commun'a Stoenescii in Farcasiulu de josu, a fostu d'in vechime *ua stréja* care „portá si chiaru acum'a numele de *Lazaretu*; acést'a este de candu cu *Carjaliii*, *robi'a Ha-„tiegului*, si se afla pe muchi'a délului matcii Oltului vechiu, intre Stoenesci si Farcasiulu-de-josu, „ce'i mai dice si *Catunulu*.—Despre appusu de acésta communa *duoe maguri*; un'a se afla in viile „Farcasieniloru-de-susu; inaltimea sa este de 4 stanjeni, largimea la base este de 10 stanj; éro cea-„l-alta este mai mica, avendu naltimea sa de 2 stanj., latimea la base de 7 stanj., si se afla situata „despre orasiulu Caracalulu, in drumulu Caracalului. — Tóte acele dise mai susu se afla situate in „Farcasiulu-de-susu. — Éro in Farcasiulu-de-mijlocu se mai afla *ua magura* cu numele de *Magur'a „Farcasianului*, care se afla despre média-di si hotarasce moșii'a communei Comanc'a; marimea sa „este : inalta de 3 stanj , latimea la base de 10 stanj. —In campi'a Scorri despre média-nópte de a-„césta communa, se aflá in vremile vechi *ua tabera* de óste turcésca, care si acum'a se vedu gropile „de unu grajdiu de cai, de asiediamentulu loru si altele. —In matc'a Oltului vechiu a fostu d'in ve-„chime *satu* si ua *biserica vechia*, unde chiaru acum'a se vedu ruine si gropi de sate si altele; éro „acum'a se afla in urm'a acestui satu padure fórte mare cu copaci, grosimea ca de 12 palme; tóte a-„cestea se afla despre média-nópte de acésta communa. — *Casele lui popa Stoica* se afla despre mé-„dia-nópte de Farcasiulu-de-mijlocu, situate pe muchi'a délului matcii Oltului vechiu, unde acum'a „se afla pe basea loru zidite casele zidite de Cucóna Tinca Farcasianca.—Acestu Popa Stoica a fostu „unu omu bravu care s'a batutu in vremile sale cu Turcii si 'i-a rasbitu in mai multe ronduri; si „chiaru astadi se aude vorbindu despre dinsulu prin poporulu romanu, co dicu co a fostu unu omu „fórte curagiosu si minunatu; care despre santii'a-sa se vorbesce prin mai multe istorii si se canta si „de cotra poporu, adico dicendu : *Popa Stoica din Farcasi, sare de siepte pasi, si esse d'in litur-„ghia, si táia la Turci ua miia.*" — Se mai afla ua tabla de pétra, lungimea ca 1½ stanjenu, la-„timea de 5 palme, in care sunt scrise numele Dómnei Balasia socii'a (? fiic'a) Domnului Brancovénu, „care se afla la Cisméua de zidu de caramida a d-lui Farcasianu." (subsc. *I. Elliescu*).

«sa scotu robi de la Tatari;
«co scii, Dómne, ori nu scii
«c'au intratu Tatarii 'n tiérra
«si-au robitu marginea tóta,
«Bucurescii jumetate,
«si-au ajunsu in satu la noi,
«la noi la Calofiresci,
«si mie co mi au robitu
«arsa-si maiculiti'a mea,
«dalba coconiti'a mea
«si dalbii de coconasi,
«impregiuru de megiasi
«si negrii de ciganasi.» —
D'aci Michaiu ce faceá? —
Unde-asiá co'lu audiá.
lui mila i se faceá,
óste 'ntr'ajutoru co'i dá.
si ce óste ca mi'i dá? —
Pe Buzescii amenduoi
si Caplescii cate trei,
si ér' pe Nica capitanulu
care-a cormuitu divanulu,
pop'a Stoica d'in Farcasi
care sare siepte pasi,
mosiulu Farcasieniloru;
scia sém'a ostiloru,
credu si p'a rasbóieloru;
care s'a lasatu de popia
si s'apucatu de vitejia
si de mare misielia;
si-a uritu biseric'a
si a'ndragitu sabiór'a
si-a uritu ciocanele
si a'ncinsu pistólele;
lasa tóc'a netocata,
pléca la rasboiu sa se bata! —
D'in deretu co mi'i luá
si la rasboiu co 'i duceá;
de rasboiu se apucá
si-asiá d'in gura diceá:
—«Hotiloru Buzesciloru,
«caniloru Caplesciloru,
«sa'mi paziti marginile,
«c'o sa táiu mijlócele,
«co le tiiu sorócele.
«Çe mi-o scapá de la mine,
«de la voi sa nu scape;
«co voi mie nu'mi scapati
«nici in ceru nici in pamentu,
«nici in gáura de siérpe.» —
D'ací Radu ce'mi facea? —
Elu bine co se gateá
si 'n rasboiu co mi'ti intrá
numai elu singuru intrá,
cu Nedea sluguliti'a,
sluga buna si intiellépta.
D'ací pe rasboiu co se chiteá,
trei dile co mi'i taiá,
ii taiá de'i zadareá,
toti robii co mi'i scoteá;
ér' cocón'a n'o gaseá. —
Déco elu asiá vedeá,
asiá d'in gura diceá:
—«Nu sciu ochii 'mi-a 'mpaiejenitu,
«ori murgulu 'mi-a nebunitu,
«au palosiulu in sange s'a spurcatu;
«póte co pe ea 'mi-amu taiátu!» —
Maica-sa co'lu audiá,
d'in guritia asiá 'i diceá:
—«Radule, voiniculu máichi,
«taci, máica, nu te 'ntristá,
«nu'ti face inima rea,
«co pe ea nu 'ti-ai taiát'o,
«ci pe ea, máica,-a luat'o
«celu Marzacu betranu,
«betranu, máica, si camu spanu,
«cu trei fire, máica, 'n bárba
«si cu trei, máica, 'n mustátia.» —
Radu déco 'mi audiá,
lui mai bine co'i pareá
si pe callu incallecá,
man'a 'n buzunaru bagá
si ochianulu co'lu scoteá;
pe ochianu co se uitá

si pe Marzacu isi zariá,
frate mâre, camu departe,
unde Dunarea cotesce
si tufele se raresce. —
Elu déco-asiá co vedeá,
lui mai bine co'i pareá,
ochianulu mi'lu pitulá,
gorbaciulu co'mi trageá;
gorbaciulu de bumbacelu
cu sferculu de aurelu,
si pe murgu'lu-attingeá;
nainte murgulu treceá
savai calle d'ua prandiáre. —
Stateá 'n drumu d'a-curmedisiulu,
pe Marzacu ilu adastá
pene Marzaculu veniá;
déco pe elu l'ajungeá,
Radu d'in gura'i graiá :
. . . .
Elu cu mendr'a lui vorbiá
si d'in gura-asiá 'i dicea :
—«Arsa-si mendruliti'a mea!
«ce tie co 'ti a venitu
«de pe mine m'ai uritu
«si Marzacu-ai indragitu?» —
Dér' ea d'in gura-asiá dicea :
—«Radule, socii'a mea,
«nu'mi vorbí mie asiá;
«ci tu, mâre, te pazesce
«co'mi e procletulu stangaciu;
«elu cu stang'a co va dá
«si pe tine te-o stricá.» —
Candu Radulu co 'mi audiá,
elu mai reu se nacajiá,
cu Marzacu s'alaturá,
buzduganulu co'lu trageá
si in peptu co'lu asverliá;
de pe callu ilu poverniá;
apoi palosiulu trageá
si cu mendr'a lui vorbiá :
—«Arsa-si mendruliti'a mea.
«ia pléca'ti, féta, capulu
«c'o sa'mi táiu eu Marzaculu.» —
Dér' ea d'in gura co 'mi diceá :
—«Nu potu capulu ca sa'lu plecu,
«co cositi'a mi-a 'nodatu
«si de gutu m'a aternatu.» —
Candu Radu-asiá audiá,
cositi'a 'nteiu 'i curmá
capulu la Marzacu taiá,
nici de chilsiugu mi'lu catá;
numai mendr'a 'si-o luá,
man'a pe ea co puneá
si-alu duoilé co se rapediá,
si la spate o-aruncá
si toti robii ii scoteá,
la Michaiu-Voda 'i duceá.—
Michaiu-Voda de 'lu vedeá,
totu mai bine co 'i pareá;
frumósa mésa 'ntindeá
si beá si se veseliá;
ér' candu fu despre betiia,
despre mendr'a veselia,
Radu Calofirescu
incepú a cocaiá. —
Michaiu-Voda co 'mi diceá :
—«Hotiloru Buzesciloru,
«caniloru Caplesciloru,
«si tu Nica Capitanulu,
«care-ai cormuitu divanulu,
«popa Stoico d'in Farcasi
«care sai si siepte pasi,
«mosiulu Farcasieniloru,
«ce scii sém'a ostiloru,
«credu si p'a rasbóieloru,
«care-ai uritu biseric'a
«si-ai incinsu sabiór'a
«si-ai uritu ciocanele
«si-ai 'ndragitu pistólele;
«lasa tóc'a netocata
«pléca la rasboiu sa se bata!
«cumu stati voi si ve uitati
«si pe Radu nu'lu luati
«la odihna sa'lu duceti;

«co 'mi e Radu ostenitu
«si d'in greu rasboiu venitu.

. . . .

Me oprescu, domniloru, ca sa nu ve obosescu preste mesura, cu tóte co oboséla nu póte fi, candu petrundemu in sinulu amintiriloru d'in timpurile de gloria ale poporului nostru, si asemene amintiri ne sunt de siguru cantecele lui betranesci.

Fia ca aceste aspre resunete ale epoceloru de vitejia strabuna, adunate de prin locurile unde, sub lespedi si sub movile, se odihnescu ósele atatoru eroi de odinióra, sa inimedie astadi pe Romani cu tóta virtutea ce a resaritu, d'alungulu secoliloru, in romanesculu judetiu alu Romanatiloru!

NB. Adausu la not'a 61. Biseric'a d'in mahalaoa d'in valle in commun'a Strajescii are urmatórea pisania: „Cu vrerea Tatalui si cu ajutorulu Fiiului si cu seversirea Duhului Sfantu ziditus'au „acesta sfanta si dumnedieiasca biserica si precum cu tóte podóbele ei d'in temelie, intru cinstea „si láud'a pré Sfantei Troitie, cu cheltuial'a dumnialui Jupanu Constantinu Buzescu si a dumniaei „Jupanitiei Mariei si a Coconiloru domnialoru Niculae si Ilie, in dilele pré inaltiatului imperatu „Carolu VI[lé], a cari'a incepere a fostu la annulu 1733, maiu in 8.“

ANNEXE.

A

EXTRACTE D'IN ARTICOLII ASUPR'A ANTICUITATILORU D'IN JUDETIULU ROMANATI

de Colonelulu Vladimiru de Blaremberg.

RUINELE CARACALULUI

D'IN «MUZEULU NATIONALU, GAZETA LITTERARIA SI INDUSTRIALE.» No. 7 Mercuri, 18 Martie 1836. Annulu I. faci'a 27 si 28.

La departare de unu césu si jumetate spre nordu-ostu de la orasiulu ce se numesce acumu Caracalu, in partea meridionale a tierrii de susu, pe siesulu unui délu in pólele carui'a curge sierpuindu ua apa numita Tesluiulu, care se stracóra d'in smercurile ce incunjura acésta inaltime, se intindu, ca nisce deluletie, urmele unui vechiu asiediamentu de zidiri.

Unu satu fórte mare, care se afla asiediatu pe pamentulu de alaturé cu aceste ruine, de-si pórta numele *Recic'a* si da acelasi nume locului de alaturea pe care se afla vechiulu asiediamentu, dér' se da acestui locu si numele de *Antina* séu *Tii'a*.

Multimea de caramidi, de table de pamentu arsu ce se afla rasipite intr'acestu locu, musiuróiele ce ca nisce talazuri ilu incunjura si se intindu multu pe láturile unei siosele vechi (drumu facutu cu petrisiu), care trece pe acolo indreptandu-se de la nordu spre sudu-estu, dovedescu invederatu fiinti'a unui orasiu ce intr'ua vreme a fostu intinsu si in flóre.

In surparile ce s'au intemplatu dupo vreme si in sapaturile ce s'au facutu intr'adinsu la deosebite locuri ale acestoru ruine, s'au gasitu bucati de vase de pamentu, baso-reliefuri de pétra calcaria, lespedi de pétra cu inscriptii latinesci si monede romane de totu felulu.

Déco orasiulu ce acumu se numesce Caracalulu, care se afla mai la valle de ruinele mai susu dise, isi trage numele de la imperatulu romanu ce se numiá asiá, séu co acésta numire 'i s'a datu mai de curendu de Turci, *Kara-Kale* séu *cetate négra*, nu este fora temeiu a se priví acestu locu ca adeveratulu Caracala, alu carui'a nume inchipuitu de Antina séu Antonia din diu'a de astadi, 'i se va fi pastratu prin traditia de la numele propriu de Antonie Caracala.

Acestu princiu, dupo ce a batutu pre Goti, aflandu-se la Buridava, orasiu populatu alu Daciei, 'i a datu numele seu. Se aráta a nu fi induoiala co acésta Buridava, colonisata de Romani mai naintea venirei acestui princiu, se aflá chiaru la acestu locu alu ruineloru de cari vorbimu si s'a numitu mai la urma Antonia (1) séu Caracala.

Catu despre orasiulu care acumu pórta acestu nume, nu numai co nu coprinde in-tr'ua incunjurare de unu césu departe, nici unu semnu de monumenturi vechi, ci anco departarea ei de vestitulu drumu romanu care merge dreptu la vechi'a Antonia séu adeveratulu Caracalu, si positi'a ei cea nesanetósa intr'unu locu fora de apa de beutu, dovedescu co asiediarea acolo a acestui orasiu este mai de curendu.

Se póte anse ca locuitorii cei vechi ai Recicai séu Antoninei de astadi, dupo ce li s'a prapaditu orasiulu de navalirile Vandaliloru, Gotiloru, Huniloru si a vre ua douedieci altoru popóre barbare, s'aru fi mutatu mai la valle si s'aru fi asiediatu lunga acésta singura baltóca de apa, intr'unu campu mai de totu sterpu, unde se afla acumu ridicate, in mijloculu a unoru diramaturi de locasiuri ce se dice co a fostu adeveratulu Caracala, cate-va casutie de caramida cari lesne se potu numerá cu degetulu. Este vrednicu de insemnatu co cele mai multe dintr'aceste locasiuri, precumu si tóte bisericele orasiului acestui'a nou de acumu sunt cladite cu caramidi romane gasite in sapaturile de la Recic'a.

Starea ruineloru, ce se sapa de locuitori ca sa scóta caramidi, nu aráta nescarev'a temelii in intindere, séu vre unu zidu de lespedi de pétra, care sa póta dovedí temelii de ziduri de fortificatiia, si apoi fiindu-co nu se afla acolo vre unu siantiu séu vre unu semnu de incunjurare cu zidu, se vede co loculu acel'a nu a fostu fortificatu. Déro aflandu-se asiediatu pe pólele unei inaltimi incunjurate de smercuri, acestu locu este aparatu firesce.

Unu parete de zidu care sta anco in puntulu celu mai naltu dintr'acestu locu se vede co este ua parte dintr'unu turnu singuraticu.

CELEIULU

D'IN «MUZEULU NATIONALU, GAZETA LITTERARIA SI INDUSTRIALE». No. 9. Mercuri, 8 Aprilie 1836, Annulu I, faci'a 34, 35 si 36.

Urmele a doue asiediamenturi vechi cari se vedu anco pene in dio'a de astadi pe marginele Dunarei si care au fostu puse camu in dreptu unulu altui'a, d'ua parte in Bulgari'a sub nume de Ghighi, si de alta parte in tiérr'a de susu sub nume de *Ce'e*, se pare co au fostu doue cetati romane ce slujiau spre apararea unui podu vechiu peste Dunare, care podu se socotesce co s'a fostu cladìtu de coloniile romane, dupo ce au luatu Dacia sub a loru stepanire, si care sfarmendu-se atunci indata, s'a prenuoitu

(1) Imperatulu Justinianu, dupo ce a batutu aprópe de Palus-Meotides natii'a sarmata a Anteloru, a socotitu sa 'i lase sa locuiasca in Dacia. S'aru puté dá cu socotéla co acésta natiia 'si-a alesu Buridava, ce se numise Caracala, in annulu 212 si co 'i-a pazitu numele Antina de la alu VI-lé vécu.

la acelasi locu in vremea unei expeditii a marelui Costandinu impotriv'a Scithiloru in véculu alu patrulea.

Nici ua parere temeinica nu se póte dá despre felurimea vechiului asiediamentu alu Celeiului, ale carui'a ruine, ce se afla mai ridicate din faci'a pamentului, infacisiédia unu stelpu de zidu, parte dintr'unu cercu. Asiediari regulate si systematice de pétra taiáta, impestritiata cu caramidi mari de cari se vedu si la temeliile ziduriloru de ingradire, dovedescu deosebit'a ingrijire cu care s'a fostu claditu intr'acea vreme acést cetatiuia.

SCIRI D'IN LA-INTRU

(D'IN «CURRIERULU RUMANESCU, GAZETTA POLITICA SI COMMERCIALE» No. 48. Vineri, 31 Iulie, 1836. Annulu VII, faci'a 191.

Mercuri 22 Iulie. — D-lu marele Vornicu d'in la-intru s'a intorsu in capitala dupo ua calletoria de patru dile. Indatoririle slujbei cerusera infacisiarea domniisale in centrulu catoru-va judetie ale Romaniei mici.

Indata dupo sosirea domniei-lui la Craiova, s'a dusu fora intardiere in piaci'a tergului ca sa se asiguredie de starea trebuinciosеloru de hrana si de altele de antei'a trebuintia in orasiu; cercetà caldarimulu celu nuou, dupo acei'a, intiellegendu-se cu cormuitorulu asupr'a deosebiteloru bagari de séma ce a facutu in acésta calletoria, s'a dusu la Cerneti, si d'acolo la loculu unde este sa se asiedie noulu orasiu Severinu. Cererile ce au facutu locuitorii pentru allegerea acestui locu, impedicandu pene acumu punerea in lucrare a scopuriloru M. S. Principul stepanitoru pentru intemeierea acestui orasiu la marginea Dunarei, d-lu Marele Vornicu cu infacisiarea sa si observatiile cele intiellepte, a datu sfersitu acestoru neinvoieli prin multumirea de obste si insemnà singuru loculu celu mai bunu pentru intinderea orasiului viitoru.

D-lu Marele Vornicu a cercetatu si temniti'a Cernetiului, precumu si deosebite ramuri ale administratiiunei locale.

Curendu dupo acei'a plecandu, trecú prin judetiulu Romanati; la trecerea sa prin Caracalu, unde cercetà mai cu séma caldarimulu celu nou alu celoru mai insemnate ulitie ale orasiului, cormuitorulu judetiului d-lu Cotioféuu si presidentulu d-lu Petrache Obedénu au rugatu pré multu pe d-lu Marele Vornicu d'a visitá ruinele vechei colonii romane ca la ua jumetate de césu departe de orasiu. La vederea maguriloru ce se intindu in lungulu sioselei romane si a caror'a adeverata intrebuintiare prin nici ua traditiia nu s'a descoperitu pene acumu locuitoriloru, d-lu Marele Vornicu, socotindu-le de morminte vechi, a genditu sa puna candu-va sa sape cate-va in folosulu Museului Nationalu. Pentru acést'a se si gasí cu calle sa se faca indata cercare.

Dupo cate-va césuri, 25 de locuitori adunati pe data, deschisera doue movili d'in cele mai ridicate.

Isbend'a cea mai deseversita si cea mai neasteptata incoronà acésta intreprindere indraznétia.

Descriptii'a frumosului sarcofagu de pétra, aflatu in cea mai mare movila, si a gropistei de caramidi gasita in a dou'a movila, se va dá prin *Museulu nationalu* la No. viitoru.

MORMENTU VECHIU GASITU IN ROMANIA CEA MICA

D'IN «MUZEULU NATIONALU, GAZETTA LITTERARIA SI INDUSTRIALE», No. 24. Mercuri, 5 Augustu, 1836, Annulu I, faci'a 93 si 94).

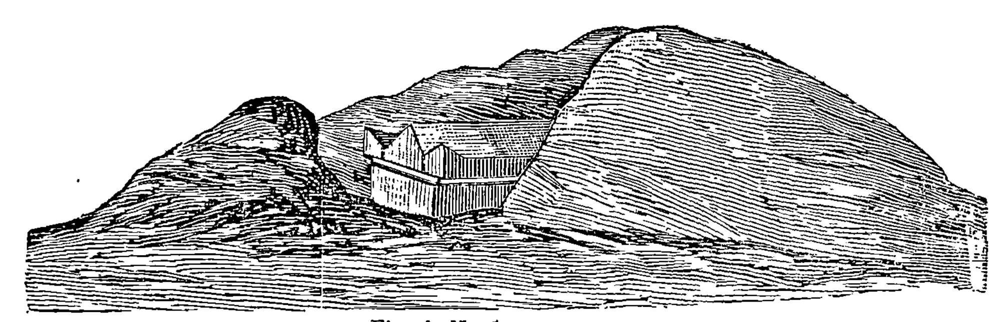
In numerulu 48 alu *Curierului Rumanescu* s'a vediutu relatii'a calletoriei ce a facutu intr'aceste dile domnulu Marele-Vornicu d'in la-intru si interesantele descoperiri archeologice ce s'au facutu la trecerea domniei-lui prin Caracalu, unde ua norocire d'in cele mai nenadejduite a incoronátu cu isbutire, lucrárea la deschiderea a doue movili d'in cele ce se afla pe locurile unde erâu ua data asiediate coloniile nóstre Romane.

S'a disu co ua descriptiia cu deameruntulu se vá publicá despre lucrarea ce s'a facutu si resultatulu ce s'a dobenditu la saparea aceloru movile. Ne grabimu a publicá acésta descriptiia, cu atat'a mai multu co vedemu co curiositatea obstésca o cere cu multa dorire.

Lucratorii ce s'au chiamatu ca sa sape si sa deschida aceste movile, cari se afla pe lunga sioséoa romana ce duce la ruinele Antinei (vedi articolulu ce vorbesce despre acést'a, No. 7 alu acestui jurnalu) s'au impartitu in doue cete si au inceputu sa deschida doue movili, ce au fostu adesea de deosebite marimi; cea d'anteiu erá de noue picióre, cea-l-alta de siése picióre de nalta la centru.

Sa vorbimu mai anteiu de cea mai mare d'intre aceste movili, care este si cea mai interesante.

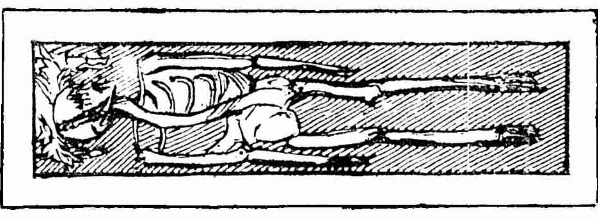
Facendu-se unu siantiu largu in curmedisiulu movilei, lucratorii detera, mai anteiu peste unu zidu in patru coltiuri, facutu in chipu de mormentu boltitu, si acoperitu cu pamentu; acésta zidire erá alcatuita de caramidi mari asiediate un'a peste alt'a fora varu séu altu felu de mocirla. Scotiendu dupo acést'a vre ua suta de acele caramidi, detera peste unulu din coltiurile unei petre mari, care desvelindu-se indata d'in pamentu, se vediú unu frumosu sarcofagu (cusciugu) facutu d'intregu dintr'ua lespede de pétra calcaria (de varu). Form'a acestui sarcofagu se infacisiedia aici prin figur'a No. 1.

Figur'a No. 1.

Lungimea lui este de optu picióre de Vienna; largimea de trei picióre si patru de gete, si inaltimea de patru picióre si optu degete. Patru scóbe de feru batute si intiepenite in pétra cu plumbu tineau capaculu lipitu cu partea cea de josu a sarcofagului. Scotiendu-se aceste scóbe si deslipindu-se masticulu care astupá crapaturile intre capacu si marginele de susu ale sarcofagului, se ridicà capaculu si se descoperì in sarcofagu unu scheletu de omu pré bine pastratu.

Figur'a 2ª infacisiédia scheletulu precumu erá atunci asiediatu. Éco cercetarea ce s'a facutu dupe acei'a cu deameruntulu.

Figur'a 2.

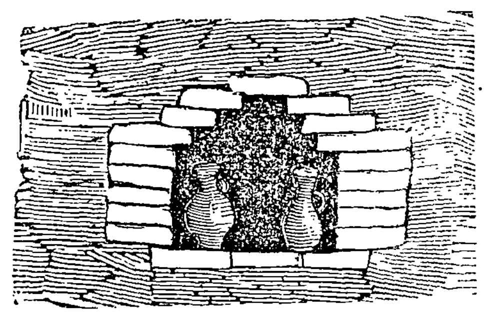
Trupulu erá asiediatu in fundulu mormentului pe scanduri. Asternutulu seu erá compusu de frundie de dafinu, de cari erau craci multe intregi, si cele ce se aflau sub capulu reposátului, erau fórte bine pastrate. Partile carnóse se facuse tierrena, déro se vedeá co totu trupulu si mai allesu capulu a fostu balsamitu cu multa ingrijire. Erburi de deosebite feluri erau rasipite pe unde fusese trebuintia; radecina de iris (viorea) erá in mare catatime. In locu de vestminte se vedeá pe unele parti ale trupului semne de ua materie fórte subtire care alunecá pe degete, candu vreá cinevasi sa o apuce, si se pareá co a fostu coperitu cadavrulu de la capu pene la piciόre. Capulu, invelitu intr'unu chipu de saculetiu, erá incinsu cu cate-va cerculetie de lemnu fórte subtiri, pe cari erau insirate gogolósie mici alcotuite de frundie de isma séu de lotus, asternute un'a peste alt'a si invelite ca ua gogolósia. In curmedisiulu acestoru cerculetie, cari se aflau asiediate cu mestesiugu si in symetria, erá ua legatura de pelle, pe care erau lipite frundie de auru in form'a frundieloru de dafinu. Frundie de acelasi metallu, in form'a frundiei de stejaru, eráu rasipite alaturea, si se pareá co sunt dintr'ua a dou'a cununa, pusa nu pe capu, ci alaturea cu reposatulu.

Totu scheletulu erá pré bine pastratu; chiaru d'in peru s'au gasitu nestricate cateva siuvitie facute bucle, de facie castania inchisa. Dintii erau albi si curáti. In coltiurile de josu ale mormentului se vedeau remasitiele de incaltiaminte de pelle, de ua forma care nu se puteá allege, captusite cu cuie séu cu nasturi de feru, ale caror'a capatini faceau feluri de fecie si se pareau a fi lucrate in sticlaria cu multu mestesiugu.

Ua medallia de aráma fórte oxidata (ruginita) si de totu stérsa, erá pusa la gutulu mortului. Nici ua inscriptiia nu s'a gasitu la loculu acel'a. Se vede co sacrofagulu de care s'a vorbitu a fostu cas'a de veci a vre unei persónne insemnate in versta de 20 séu 30 de anni. Se da cu socotéla co trupulu acestei persónne, care pentru deosebita cinste s'a fostu balsamitu, a fostu pusu d'ua camu-data intr'unu cusciugu de lemnu. si asiediatu pentru cata-va vreme in mormentulu de caramida ce s'a gasitu acolo alaturea, si de care s'a vorbitu mai susu; éro mai tardiiu, asiediendu-se in sarcofagulu de pétra, s'a inchisu intr'insulu impreuna cu fundulu cusciugului de lemnu, fora de

care cadavrulu puteá se se dessire; paretii cusciugului de lemnu se vede co au fostu pré multu putrediti si nu s'au pututu asiediá in sacrofagu. Cuiele ce s'au gasitu in coltiurile sarcofagului se vede co au fostu d'in cusciugulu celu de lemnu care a putreditu.

Figur'a 3ea infacisiédia deschiderea de a-curmedisiulu a mormentului, care s'a descoperitu in a dou'a movila mai mica. Acestu mormentu este ziditu cu caramidi fórte mari, asiediate fora mocir-la, un'a pe alt'a cu buna ronduiala si symetria, incatu sa formedie bolta numai prin chipulu asiedia-rii loru. Ací intr'acestu mormentu se vede co a fostu pusu trupulu unei muieri, care anse a putreditu de totu. Chiaru óselle erau facute tierrena. Doui cercei de auru, ua stea simbolica de foi de acelasi metallu, bucati de incaltiaminte de pluta, ua medallia stérsa, obolulu obicinuitu ce erá hotaritu pentru podarulu iadului la trecerea peste riulu Acheronu, doue vase de pamentu pré bine pastrate si puse la piciórele reposatei,—se vede co au fostu acelea in care se addusese la grópa untulu de lemnu si ap'a de scaldare cu care se spalá și se ungeá trupulu mortului: — acestea sunt obiectele ce s'au gasitu intre remasitiele acestoru reposati.

Figur'a 3.

Lips'a de semne mai invederate si de temeie positive asupr'a acestoru mormenturi si asupr'a óseloru ce s'au gasitu intr'insele, ne face sa ne oprimu de a dá vre ua parere, pene ce niscári-va descoperiri noue ce asteptamu cu multa dorire de la d[lu] P. Obedénu, care se afla insarcinatu a urmá cu saparea ce s'a inceputu la acele locuri, ne voru dá temeiuri pe care sa putemu sprijiní parerile ce vomu pune inainte asupr'a acestei anticuitati.

ANTICUITATI PAMENTENESCI

D'IN «MUZEULU NATIONALU...» No. 8 NOEMBRIE. 1837. ANNULU II-lé

Articolulu I.

Domnulu Banulu M. Ghica, marele Dvornicu alu celoru din-la-intru, d'impreuna cu d-lu Blaremberg, inginerulu statului, au facutu in trecutele dile o calletoria in judetiele de lunga Oltu ca sa védia loculu celu nou ce s'a allesu aprópe de Turnu ce este pe marginea Dunarei, spre intemeierea unui orasiu, care improtiva de cetatea turcésca Nicopoli, va sa fia schel'a nóstra commerciale a Dunarei; precumu si ca sa fáca óre-cari cercetari archeologice asupr'a aflarii unui templu inchinatu la Sóre, ale carui'a semne se descoperisera de curendu aprópe de ruinele asiediamentului romanu d'in vechi'a Dacia.

D-lu Marchizulu Chateaugiron, agentulu consulu generalu alu Franciei in aceste principate, s'a dusu si domnia-lui ca sa fia de facie la aceste cercetari.

Deosebindu d'in acésta calletoria interesante, grijile ce a avutu administratii'a d'in la-intru, spre care mai cu deosebire se si dusese d-lu Banulu Ghica, partea césta-l-alta remane unu episodu de ua-data si pittorescu si sciintificu alu acestei preamblari, despre care vomu face ací interesante aratáre.

Cotra partea de amédia-di si resaritu, si cu departare mai cu doue leghie de Caracalu, ce este unu orasiu nu departe de ruinele romane cu acelasiu nume (1), tiindu urmele drumului celui anticu romanu ce 'si preambla anco petrosulu seu asternutu prin campi'a roditóre a judetiului Romanati (2) in tiérr'a Rumanésca mica si sierpuia tiindu-se de costisiurile primitive ale maluriloru Oltului, se afla in dio'a de astadi Slavenii, unu satu alcotuitu de curendu de cate-va case. Ua casa campenésca a proprietarului locului si cladita cu doue cáturi, se ináltia alba si zimbitóre d'asupr'a, pe crestetulu celu mai inaltiatu alu inripariloru de cari vorbiramu. Vederea se afunda departe in orizonulu acestei campii deschise, si cotra resaritu este si mai frumósa. Ací este vallea Oltului, a acestui riu rapede, intinsu si mare, siroiu ce a sapatu verfurile cremenóse ale Carpatiloru si a trecutu dincóce, imprasteindu'si apele sale capricióse si sgomotóse pe unu asternutu mólle si plinu de nisce prejme gracióse. Mai departe sunt si alte inaltiari ale matcii acestui riu, si mai abrupte, cari intindiendu-se in departe asupr'a celui-l-altu malu alu riului, ilu punu la mijlocu si inchipuiescu d'a sting'a, intins'a brazda a domenieloru tierrei Rumanesci cei mari (3). Intr'unu cuventu, loculu acest'a este unulu d'in sitele familiare ale Daciei cei vechi, ale acelui pamentu, bogatu inzestratu de cate trele domniile naturei, ce a fostu atat'a vreme obiectulu nesatiiului imperatiloru romani, si pe urma biruinti'a cea dorita si triumfulu monumentalu alu lui Traianu Dacicului.

Aprópe de acésta locuintia campenésca, despre care amu vorbitu, in pólele rapedelui povernisiu alu acestui peisagiu incantatoru, in puntulu unde Oltulu vine sa attinga cóst'a satului despre care amu vorbitu, si printr'unu unghiu sinosu isi schimba de ua data directii'a, ca sa se apropia de malulu d'improtiva, ací, dicu, isbirea acestui rapede riu a descoperitu de cata-va vreme semnele unei petre, ce locuitorii locului numai de catu o si desgradira, si care pricinuí diramarea in parte, ce fu urmata de a se iví si ua alta pétra asemene, déro ceva mai mica, avendu amendoue, sub forma de altare séu de socle cu cornicie, nisce inscriptii cu littere latinesci.

Starea cumu s'au stricatu fecile principali ale acestoru gramedi calcarii, a lasátu

(1) Vedi No.7 alu *Muzeului nationalu* d'in 1836, la articolulu intitulatu: *Suvenire istorice si archeologice* ale Daciei cei vechi.

(2) In judetiulu acest'a a fostu cea d'anteiu descallecatóre si cele d'anteiu asiediamenturi romane, unde s'a colonisatul Dacia transalpina, adeco tiérr'a Rumanésca d'in diu'a de astadi. Numele insusi de Romanati arata acesta origine italica, pentru có sémena co aru fi venindu de la *Romana natio*, romana natiiu seu póte dela *Roma nati*, norodu nascutu, venitu de la Roma. (Sg. Romanat. Im: Romanati)

(3) Principatulu tierrei Rumanesci de astadi se imparte in mare si mica tiérra Rumanésca, cari se despartu prin riulu Oltului. Ací ne este vorb'a de cea d'anteiu, coci tiérr'a Rumanésca mica este cunnoscuta mai cu deosebire sub numele de Banatulu Craiovei, ce mai d'in vechime se dicea Banatulu Severinului de la numele anticei cetati Severinum (vedi No. 4 alu *Muzeului*).

numai nisce urme abié insemnate si fórte intrerupte d'in textu. Cu tóte acestea se citesce fórte lamuritu in capulu acestoru inscriptii, asupr'a unei'a, vorbele: SOLIS INVICTO MITHRAE (la Mithra, sóre nebiruitu) si asupr'a altei'a : ARA SOLI. (altaru consfintitu la sóre).

Povatiuiti de asemenea semne, si chiaru la faci'a locului alu acestei descoperiri, d-lu Banulu Ghica si tovarasii sei de calletoria au statutu de facie la sapárea si cercetárea ce s'au facutu acestui locu curiosu. Resultatele sunt de unu interesu clasicu si cu parere de reu trebuia a spune co intórcerea cu grába a d-loru, a fostu pricin'a de a nu se urmá mai nainte acésta cercetáre cu priveghere luminàta.

In cautárea ce s'a facutu, s'a scosu multe sferamaturi d'in la-intrulu unei locuintie subterráne (de sub pamentu), ale cari'a podóbe fusesera unse cu ua tencuiála de ipsu zugravitu in deosebite fecie. Mai nainte, in loculu d'in afóra alu locuintiei, zaceáu anco caramidile patrate de ua marime strasnica, ce sémena co sunt d'in temeliele unui *porche* séu peristilu, ce slujiía ca unu felu de intrare la pomenit'a locuintia. Pardosél'a in-la-intru erá asemene cu caramidi.

In trupulu acestei pivnitie pustiate si acoperite cu multe vécuri, mai nainte de exploatátii'a nóstra, sub diramaturile sale, s'au descoperitu nisce baso-reliefuri in marmora, cele mai multe in bucati despartite, si avendu anco urmele ale acestei diramaturi de mai nainte. Tóte aceste baso-reliefe cari sunt, care mai multu, care mai pucinu stricáte, se infacisiédia intr'ua forma mai patráta si se sfersiescu in partea d'in susu printr'ua incadráre cu bolta in forma de pescere. Inchipuirea fia-cari'a este ua allegoria mystica, care se poftoresce pe fia-care d'intr'insele; coci este mai totu acea inchipuire, infacisiandu unu teneru intr'ua caverna, in cápu cu mitra, si pe dinsulu cu tunica si chlamida; tine unu genuchiu pe unu tauru ce 'l'a doboritu si 'i a infiptu unu cutitu in gutu. Unu sierpe si unu cane se rapedu asupr'a dobitocului, si sémena co ajuta ca sa restórne jertf'a (1); doue figuri de marginea incadrarii sunt asiediate un'a impotriv'a altei'a si intr'ua positiia ce insemnédia odihn'a. Doue d'in aceste baso-reliefe cuprindu, afóra de gramad'a principale, nisce adaose, precumu unu omu intiepandu unu bou ce 'l'a prinsu de córne, urne santite si paserele symbol ce, poftorite in capulu inchipuirei. De desubtu, unu siru de inchipuiri mystice, impartite in despartiri neregulate, in forma de pesceri, d'in cari un'a cuprinde unu cápu de leu, alt'a ua jertfa omenésca, a treilea nisce ómeni siediendu cu tortie in mana. Mai departe se vede ua cuadrige (unu felu carrutiu cu doue róte), in care sunt doui ómeni imbracisiati; pe urma, ua figura barbatésca strinsa si incolacita de unu sierpe; in sfersitu totu acestu sierpe se vede in tóta lungimea sa pe d'asupra tutuloru despartiriloru acestea. Unu carru trasu de duoi cái, doue figure intr'ua positiia de rugaciune si in faci'a unei paseri si a unui cápu de tauru; ua mica statua trunchiáta de colo pene dincolo si unu simulacru alu lui Joue, inchipuiescu atatea fragmente singura'ice ce alcotuiescu totulu norociteloru resultate ale acestoru cercetari.

(1) D-lu Marchizu de Chateaugiron a recunnoscutu acestu simulacru a fi ua jertfa la Mithras (séu Sóre), depre cumu cati-va vechi autori si a-nume parintele Bernard de Montfaucon au reprodusu in gravurile loru tipulu acestei jertfe.

Tolmacirea originei locuintiei subterrane ce s'a aflatu, precumu si a semneloru symbolice ce se vedu, alcotuiescu ua disertátiia de celu mai inaltu interesu, ce o pastramu pentru alu duoilea articolu.

Articolulu II.

Alaturandu aci ua foia deos-bita cu inchipuirea baso-reliefeloru de cari amu vorbitu in articolulu I, voimu a face cunnoscutu isprav'a deosebiteloru nóstre cercetari asupr'a acestei materii, care cu tóte co ne lipsesce cea mai multa parte d'in ajutórele sciintifice trebuinciósе la acésta lucrare, anse potu sa deé tolmacirei nóstre rézimulu celu mai aprópe de adeveru. (1)

D'in anticuitatea cea mai vechia si mai departáta, magii religiei lui Zoroastru in Persia se inchinau la Sóre, séu privindu'lu ca icóna si ministru alu Creatorului, séu socotindu'lu ca unu Dumnedieu care da viétia la tóta natur'a si ilu slaviau sub numele de Mithras, ce insemnédia *iubitoru* séu *facetoru de-bine*. Epitetulu acest'a incetulu cu incetulu se facú ca unu nume propriu alu acestui dieu, ale carui'a ceremonii, venite d'in strainatáte, figurára cata-va vreme in imperiulu romanu preste ruinele mythologiei grecesci. Cultulu (séu slujb'a) dieului Mithra trecù in Cappadocia si in Grecia; Pompeiu in rasboiulu cu Piratii, ilu facù cunnoscutu in Roma, de unde se respandì in tóta Italia.

De pe asiediamintele lui Zoroastru, carele elu celu d'anteiu allesese ua pescere recorita de fontani si incoronata de verdétia ca sa serbedie misterele acestui dieu, serbatorile si ceremoniile religiósе intemeiáte spre cinstea lui Mithras se seversiau, in dile hotarite, prin pesceri.

Eto ingeniós'a talcuire ce face episcopulu de Adria, despre unu monumentu mithriacu descoperitu intr'unu asemené altaru. De pre dis'a lui: «Taurulu cerescu ce se a-«fla in semnele zodiacului, in care sórele (in lun'a lui aprile) incepe a dá dovedi «de puterea sa, este asemene si symbolulu lunei; Mithras sub chipulu unui teneru, in «cápu cu bonetulu frygianu si imbracátu orientalesce, si care dobóra unu tauru, in-«semnédia puterea sórelui candu se improtivesce influentieloru lunei, a se respandí «asupr'a pamentului ca sa 'lu rodnicésca; de aci éro semnulu taurului este si sym-«bolulu Vinerei. Canele este Sirius séu canele cerescu, in care planetulu principalu «este in cea mai inálta trépta de putere. Elu se rapede la tauru anco ca sa 'lu fáca «a versá imbilsiugate influentie, ce au dreptu symbolu sangele ce curge in unde. Die-«ulu 'i-a deschisu gutlejulu cu unu cutitu si zém'a datatóre de viétia curge in imbil-«siugare d'in rána. Unu siérpe se strecóra ca sa linga sangele; elu este symbolulu

(1) D'in nenorocire mi-a fostu peste putintia pene acumu a gasí unu exemplaru d'in numerulu citatu alu gazetei „Muzeulu nationalu", devenita de ua raritate extreme, carele sacontina tabell'a cu figuri despre care este vorb'a aci. Scimu d'in memoriulu francesu alu lui Lajard, pe care ilu vomu reproduce la Annex'a I, in traducere româna, co tabell'a lui Blaremberg continea siepte d'in monumentele aflate in Mithreulu de la Slaveni. Lajard a reprodusu trei d'in acestea, pe care le vomu decopiá si noi, alaturi cu memoriulu seu. (A. I. O.)

«cunnoscutu alu Sórelui si alu annului, dér' mai cu deosebire emblem'a dieului Sa-«basinus, dieitate a elementului curgetoru séu umedu.»

Tóte aceste analogii au nisce relátii invederáte cu aceleasi tipuri symbolice a fragmenteloru nóstre pamentenesci, ce se vedu in alaturát'a fóia, si nu e trebuintia a mai face ua alta talcuire.

Putemu déro cu indraznéla sa aratamu co remasietiele subterráne descoperite la Slaveni eráu ua parte d'in templulu inchinátu la mysterele Sórelui; co inchipuirea de capetenia a baso-reliefeloru nóstre este infacisiarea acoperita a insusi acestii stelle, si cunnoscute sub numele si form'a dieului Mithras; co incadrárea cocarjáta cu care se vede ocolita inchipuirea acésta, insemnédia pescerea séu templulu subterránu ce ii erá consantitu; co acele doue petre cu inscriptii ce s'au aflátu in acelasi locu au fostu altáre votive; si co in sfersitu tóte petrele deosebite ale acestui locu religiosu si mysticu, despre cari amu dátu ací deseversita descriere, sunt atatea infacisiari symbolice ce au relátii cu ceremoniele mithriace.

Cele doue figuri asemenea ce se vedu standu la marginele acestoru doue monumente, fia-care fiindu cate ua tortia, d'in cari un'a este resturnáta si alt'a ridicáta, sunt emblemele lui Luciferu si Esperiu, séu ale *Dilei* si *Noptei*, doue geniuri d'in suit'a obicinuita a lui Mithras persanulu.

Mic'a statua deosebita, despre care amu vorbitu in descoperirele nóstre si care ací se aráta in marginea alaturátei foi, sémena a aduná in sine tipulu nedespartitu a unui'a d'in aceste geniuri.

In chipurile symbolice insiráte in form'a leului, symbolulu tariei sórelui candu ajunge la acestu semnu alu zodiacului; sub form'a acelui omu imbracatu ca dieulu Mithras, ce este gáta a injunghiá pe altulu ingenuchiatu, este unu preotu mithriacu care cérca pe unu teneru printr'un'a d'in cele 80 de incercari, prin care trebuiá sa tréca cine-va ca sa fia priimitu in mysterele lui Mithras, si care ací este incercárea ce se numiá a *Sabiei*, adico co celu priimitu este amerintiátu prin tóte chipurile cu ascutisiulu unei sabii, ce ministrulu séu preotulu dieului ii face asupr'a tutuloru partiloru trupului Cele doue figuri ce siedu cu tortie aprinse in mana infacisiédia ua gramáda d'in ómenii introdusi in misteruri, ca nisce paznici ai templului si insarcináti cu foculu santitu. Afóra d'in acestu cuprinsu religiosu intunecosu, si in aeru, de pre cumu se aráta prin lips'a incadrarii pescerii séu a subterránului, este Apollon, dieulu Sórelui la Greci si la Romani, ce sta in carrulu seu, trasu de patru cái, a caror'a indreptare a capetelor aráta asiá de bine cele patru parti ale lumei, sémena co se impartasiesce cu Mithras, ce este inchipuitu lunga dinsulu intocmai ca elu, exercitiulu roditórei sale puteri, allegoria ingeniósa a doue culte séu credintie solare ale acei epoce; adico a Resaritului si a Appusului, ca sa aráte co au unu totu acelasi si singuru inceputu.

In sfersitu cea d'in urma figura este unu Laocoon, icóna a cultului lui Apollon, alu carui'a elu este preotulu santitu, si care, cuprinsu prin mijloculu trupului de unu grozavu si mare siorpe, cu ua mana cáuta sa se mantuia si cu alt'a cere ajutorulu cerului.

Corbulu, fiindu mai cu deosebire consantitu lui Mithras, paserea inchipuita pe fragmentulu deosebitu, cumu si cei'a ce figurédia si in cele-l-alte baso-reliefuri indáta dupo arculu trasu, sémena co inchipuesce acésta pasere symbolica.

Tóte aceste scobituri (sculpture) curatu romane, de unu stilu neugrijitu ce póte sa le socotésca cine-va co sunt din véculu III, candu superstitii'a si despotismulu bagáse in tóte sufflete ua systema de nimiciia si slugaria, ce se intinse si chiaru preste imaginátii'a artistiloru.

B.

NOTE DESPRE ANTICUITATILE D'IN JUDETIULU ROMANATI, CULLESE D'IN CONDICELE MANUSCRISE ALE

Inginerului Alexandru Popovici.

EXTRACTE D'IN CONDIC'A CE S'A TYPARITU, IN PARTE, IN «TROMPETT'A CARPATILOR»

Nr. 869. d'in $^{12}/_{24}$ Novembre, 1870.

Sandava este monastire in judetiulu Romanatiloru; a statu unde sta Simniti'a astadi.(?)

Caracalu, orasiu vechiu romanu; éro cumu s'a numitu pre vremea Daciloru nu se scia.

Cetatea *Antinii* (1), unde se desparte ap'a Tesluiului printre délurile cele de-a-drépt'a ale Oltului; se afla pene adi ale ei ziduri. Délulu d'a-sting'a Tesluiului este 138, $^{1}|_{2}$ stanjeni inaltu, si la acésta inaltime totusi a mai remasu unu isvoru de ap'a care o au addusu mesterii romani pe acestu délu.

Totu Romanii au addusu, si pre d'in drépt'a apei Tesluiului, altu canalu cu apa, care au luat'o ei de la satulu Frasinetulu, fiindu-co de aici si pene la cetate s'au gasitu ollane puse in pamentu.

Fiindu eu tramisu de Banulu Grigorie Brancovénu la mosii'a domniei-lui *Frasinetulu* sa ridicu planulu, si vediendu remasitiuri de acésta minunata si mare cetate, m'amu indemnatu si amu ridicatu planu, pre catu amu vediutu cu ochii, fiindu-co in acestu orasiu s'au impreunatu drumurile cele asternute cu pétra, unulu ce vine de la Celei, unde erá podulu Dunarei, si altulu de la Turnu, cari drumuri se vedu pene astadi.(2)

Skitulu *Hotaránii* este aprópe de cetate, pre lunc'a Oltului; la Balt'a-Judelui, au

(1) S'a numitu si *Antivari*, la annulu 1073, pre vremea Craiului Bodinu. Coconulu Michalache Ghica la iulie 20, (1837) a lasatu se sape si a gasitu duoe morminturi.

(2) D'in nenorocire acestu planu n'a fostu gasitu de noi, impreuna cu condicele lui Popovici (A.I.O.).

fostu caramidariile Romaniloru, fiindu-co aici amu gasitu cuptórele loru. Mai sunt duoe riuri ce dau in Oltu; unui'a ii dice Jiietiulu, éro altui'a Marviti'a.

De cetatea *Antinei* voiu scrie la loculu cuviinciosu co, la skitulu *Hotarânii*, praznicului Archangelului Michailu, se afla ua caramida cu slove latinesci : I. S. P. si este acestu skitu inouitu de Mitrea Vorniculu la létu 7095, si a duo'a óra inouitu de Mattheiu Falcoianu, la 7216.

La satulu *Gostavetiu* de astadi si la satulu *Slavenii*, d'a drépt'a Oltului, se afla trei cetatiui de rondu.

Pe mosii'a lui Dumitrache Bengescu se afla trei siantiuri adunce imprejurulu cetatii ; aici s'au gasitu unu plugu de auru, unu sierpe de auru, antice si alte lucruri multe.

EXTRACTE D'IN CONDIC'A INEDITA.

Siantiuri vechi. Sultzer aráta co numai Tergovistea are siantiu imprejuru-i, anse nu 'su romane, ci dupo vremi facute. Dice Sultzer co cele mai multe se gasescu cotra pólele muntiloru, afóra de unu siantiu ce sta la Recic'a, lunga garl'a Tesluiului, in judetiulu Romanatiloru . . . . . Apoi Sultzer spune de *Podulu lui Traianu* co se afla lunga satulu Izlazu, séu Celei, si nu lunga Turnulu Severinului. Aice se afla pe ua charta vechia a Daciei aratátu co aru fi statu orasiulu *Romula*, de la care judetiulu Romanatii a priimitu nume, si in dreptulu ei, de acei'a parte de Dunare, este alta cetatiuia cu nume *Castra-Nova*. Cáuta in chart'a lui Weigel si ale lui Cellarius. Marsigli dice séu aráta co de la gur'a Oltului in susu, 5 césuri, la Celei, sunt monumenturile podului. Inginerii rusesci d'in annii 1829, 30 si 32 me incredintiédia co petrile altoru duoe cetatiui se afla rasipite pe malulu de-a drépt'a si de-a sting'a Dunarei. Podulu lui Traianu avea acésta inscriptiia scrisa pe ua tabla de marmora si erá in stelpulu podului pusa : «Providentia Augusti vera Pontificis virtus romana «quid non domat! ecce sub jugum rapitur Danubius.» Riulu Aluta pe acea vreme se numeá Muta (?)

Celeiulu. Zidurile acestei vestite cetati, unde Traianu imperatulu a facutu podulu(?) asupr'a Daciloru d'in Transilvania, se cunnósce co au statu d'in susulu bisericei ; are siantiuri adunci, ca si cetatea Severinulu. Acú se afla namolitu podulu unde a statu, ca la 500 stanjeni, adico de la cetate pene in Dunare, co podulu se latiá pene la cetate. Petrile podului sunt gramadite de la Celei pe Dunare in susu, éro nu in josu.

La *Celei*, care la autorii vechi s'a numitu si Cibelenu, la 1 augustu 1850, s'a gasitu unu cusciugu de pétra intregu cu duoe scóbe de feru, legate cu ele capaculu d'asupr'a, care in form'a acestei figure erá. S'a gasitu la capeteiulu acestui'a si altu cusciugu asemené de pétra, anse desiertu si ruptu ; numai fundulu, de desubtu, ua caramida mare intréga de $1 \frac{1}{2}$ siuhu lungulu si de unu siuhu latulu, cu dungi ridicate pe doue margine ale lungului si subtire

de 1/2 tiolu, care slujiá in locu de ollane spre invelisiu caseloru. Totu orasiulu Celei aveá ziduri de pétra imprejuru; asemené si casele totu de pétra alba erau, d'in care erau si cusciugile, addusa de peste Dunare. Românii de acolo numescu podulu lui Traianu (?) *podulu de aráma*, pentru co s'a gasitu in Dunare ua scóba de aráma ca de 3 siuhi de lunga, in patru muchi, grósa ca unu feru de plugu, cu capeteile induoite, cari tineau petrile. Acésta scóba s'a scosu cu ori'a candu prinde (pesce).

Cetatiui'a erá in trei coltiuri cladita; zidirea ei de 1 stanjenu si 2 palme de grósa, totu de pétra alba-galbena; caramida pré pucina; a mai remasu unu picioru cotra resaritu, dintr'acésta zidire; ua parte d'in ea a cadiutu la cutremurulu d'in annulu 1802, si sta in fundulu siantiului celui aduncu d'imprejurulu acestei cetatiui; temeliile podului stau lunga siantiulu cetatiuiei, d'in susulu cetatiuiei. (Vedi planulu). D'a drépt'a Dunarei este riulu Iscru, ca Argesiulu de mare; nu da dreptu in Dunare, ci se suia in susu; in dreptulu satului Ghigheiulu, da in Dunare; aice iernédia si corabii. Capeteiulu podului de pe drépt'a Dunarei stá pe malu, de la drépt'a riului Iscru; pe malu aice asemené este cetatiuia, anse nu asiá de mare ca acést'a de la Celei; petrele gramadite aráta co a fostu si orasielu cu zidu imprejuru; póte co aici a statu *Oesca*. D'in susulu Celeiului este balt'a Orlea, de pe chrisovele cele mai vechi. —

Asanum séu *Izlasu*, asemene cetate, a fostu despre amédia-di apáráta de Oltu, de pe matc'a cea vechia care se vede pene astadi. —

In dreptulu baltii Orlei, in dreptulu satului *Ianc'a*, érosi este cetate, care se numesce *Gradístea*. —

Recic'a. Protopopulu Marinu a aratátu co in cetatea de la gur'a Tesluiului, s'au gasitu trasurile unei biserici idolatrice, rotunda; diametrulu ca de 4°; in mijlocu, prestolulu ziditu, unde se *ardea jertf'a*.

Totu aici s'a gasitu si ua trombitia de sticla, ua laditia de lemnu cu tórtele de auru. —

Aratari de la domnulu Ilie Marinovici. La *Izlasu* este drumu siosea si cetatuia de-a drépt'a Dunarii. —

Ciupagea 'mi a spusu co la *Celei*, d'in drépt'a Dunarei, este unu mormentu de pétra (unu tronu), pentru adapatórea cáiloru, care este cu flori si aráta co a fostu alu Amazoneloru. —

In judetiulu Romanati (?), se afla lunga Desnatiuiu, la satulu *Ceretulu*, ua cetate romana in patru coltiuri. La satulu *Cornatielulu*, in Blasinitia (jud. Mehedinti) se cunnósce unu siantiu vechiu ca la 3 palme de inaltu si largu séu latu de unu stanjenu. Românii ilu numescu *Brazd'a Jidovésca*, altii dicu si *Troianulu*, si se cunnósce pe la Corlatielu, dreptu pe lunga satulu *Balanit'a*, si esse pe d'in susulu *Craiovei*, mergendu dreptu la satulu *Grecii*, in malulu Oltului, si nu se cunnósce, bagendu de séma

la intinderea liniei drumului celui de pétra, ce vine de la Celei la Recic'a, sí se suia pe Oltu in susu pe la Romnicu, Riureni si altele. Se cunnósce invederatu la satulu Grecii co sioséo'a imperatului Traianu e facuta in urm'a Troianului, pentru co drumulu este facutu peste siantiu, unde se incrucisiédia la satulu *Grecii.* —

De la Antina.—Drumulu Romaniloru este de diece stanjeni de latu, cu petrisiu d'in Oltu pardositu. — *Movil'a lui Alexandru* are siantiu de 40 de stanjeni in cuadratu. Drumulu trece prin mijlocu; pe de ua parte sunt maguri, pe de alt'a gauri, pene la aratát'a movila. — Lunga ua moviliti'a de la drépt'a drumului este ua gaura de 12^0 de adunca si 20 de stanj. in cuadratu.—La Skitulu Hotaránii este ua caramida cu aceste littere : I. S. P. —

C.

RELATIUNE DESPRE ANTICUITATILE D'IN JUDETIULU ROMANATI, EXTRASA D'IN ARTICOLULU „*ISTRIANA*", PUBLICATU IN *MAGAZINULU ISTORICU PENTRU DACI'A*, TOM. II. (1846) PAG. 88—100.

de Domnulu A. Treb. Laurianu.

D'in Turnu plecáramu peste Oltu la *Izlazu*, care se afla la ua distanti'a de $1^1/_2$ milliariu de la gur'a acestui riu, pe rip'a Dunarei, proprietate a Principelui Domnitoriu. Ací ne arátara pe rip'a Istrului, unu sarcofagu de ua lungime de $3^1/_2$ picióre si de ua latime si inaltime proportiiunata, si unu altulu mai micu, care nu de multu timpu cadiuse in apa si pe care abié ilu puturamu cu multa ostenéla sa'lu scótemu. Amendoue sunt fórte asemené celui d'in museulu Collegiului nationalu, si trebuia in totu modulu socotíte de lucruri romane. In celu d'in urma afláramu nisce bucati de cóste de copillu, parti de ua brósca de feru si ua moneta de aráma ruginita, pe care nu se puteá cití inscriptiiunea. Lunga dinsulu afláramu in apa si unu urcioru micu de pamentu. Déro coperchiulu sarcofagului erá ruptu, si noi afláramu numai ua bucata in apa. — Aici la Izlazu incepe drumulu romanu celu asternutu cu pétra, care duce pe lunga Oltu la Recic'a si despre care vomu vorbí mai tardiiu. De buna séma co aici lunga Dunare existeá ua cetate romana, déro ruinele ei s'au diramátu si s'au luátu de Dunare, care a mancátu aici fórte multu d'in rip'a cea stinga. D'in dreptulu acestui locu se vérsa riulu Vitu in Dunare, lunga care se afla vechi'a cetate romana *Utum*, si cu care stá in communicatiiune atatu cetatea disparuta de la Izlazu, catu si drumulu ce duce de aici la Recic'a. Déro déco a fostu unu podu in acestu locu? nu putuiu descoperí.

Mai susu de Izlazu afláramu pe rip'a Dunarei ua cetate de pamentu, lunga de 500 si láta de 130 pasi, incunjuráta cu duoe siantiuri. Noi puseramu pe tierrani sa sape la unu locu, déro fora vre unu resultatu.

Asiá déro, fora a zaboví ací mai multu, merseramu la *Celei*, unu locu care zace aprópe la 4 milliare departe de la gur'a Oltului, érosi lunga Dunare, d'in dreptulu

gurii Iscrului (séu a Escului celui vechiu). Totu acést'a e si distanti'a pe rip'a drépt'a a Dunarei intre gur'a Osmolului si a Iscrului. De pe spunerea lui Procopiu, zidí Justinianu imperatoriulu aici intre gurile numiteloru riuri, urmatórele castelle, pe lunga Dunare : *Lucernariaburgus, Lapidaria, Eryma* numita si *Utum*, si *Palatiolum*, (*Oescum* erá de-a-sting'a Iscrului, cevá departátu de Dunare); d'in dreptulu acestui Palatiolum se aflá, de pe spunerea lui, cetatea *Sicibida* cea reparáta de Justinianu, care consunne cu totulu cu positiiunea Celeiloru nostri. Ací afláramu si noi pentru anteiasi data ruine adeverate. Totu planulu Sicibidei se póte luá, coci fundamentele ziduriloru si siantiulu ce incunjurá cetatea, se cunnoscu pré bine. Totulu formédia unu patratu lungu de 500, si latu de 600 pasi. In unghiulu celu de cotra sudu-ostu se vedu anco ruinele statatóre ale cetatielei ce se aflá pe ua mica inaltime. Cimentulu, marimea si tari'a caramidiloru, tóte marturisescu lucrulu romanu; biseric'a cea noua de acum'a e zidita tóta d'in atári caramidi si petre romane, d'intre cari multe pórta inscriptiiuni romane, de pe spunerea locuitoriloru; déro tóte sunt asiá de incrustate in zidu, incatu nu se póte cití nimic'a. Chiaru si asternutulu bisericei e de caramidi romane; pe un'a vediuiu litterile intórse : DARP; éro cele-l-alte erau fora inscriptiiuni.

Multime de vase si de statue, parte de bronzu, parte de marmore, s'au aflatu ací, si si acum'a se mai afla fórte multe monete vechi; noi insine cumparáramu de la tierráni, camu la 200 bucati, cele mai multe de aráma, fórte pucine de argintu. Déro cei'a ce merita mai multu de a se insemná, e co cele mai multe sunt *Constantini*, *Constanti*, *Juliani* si *Joviani*, cu tóte co se afla si alte mai vechi, déro mai raru.

Acestu faptu, unitu su acel'a co ací in Dunare se vedu pilastri de podu, candu scade ap'a, duce neaparátu la ide'a co ací a trebuitu sa fia fostu ziditu podulu celu famosu alu lui Constantinu.— Aici, d'in mijloculu cetatii, merge alu duoilea drumu romanu asternutu cu pétra, cotra média-nópte la Recic'a, unde se unesce cu celu de la Islazu si apoi duce pe lunga Oltú la Romnicu.

De la Celei in susu, camu la unu milliariu geograficu de departe, zace lunga Dunare satulu *Gros-di-podu* (Grojdibodu), proprietatea domnului presidente Demetrie Jiianu, unde se aflára tablele de aráma *honestae missionis*, cele publicate de mine (No. 1, tom. I, pag. 24)(1). — Mai susu pe Dunare : 1°. la gur'a Jiiului, la satulu *Bechetulu*, d'in-dreptulu Orévei séu Régovei (Rahovei, *Regianum* lui Ptolemeiu) se vedu ruine vechi; 2°, asemené d'in-dreptulu Cibrului (*Ciabrus* la cei vechi); 3°, la gur'a Lomului se vedu pilastrii unui podu de lemnu, candu scade ap'a; 4°, d'in-dreptulu Vidinului (*Bononia* la cei vechi) la *Calafatu*, se vedu ruine de ziduri vechi; 5°, asemené la *Isvórele*, la *Ciganasi*, si d'in-susu de *Batuti*, pe insul'a sub 40°25'—44°—30', se vedu urme de constructiuni antice. — Déro noi nu puturamu de asta datá se urmamu mai departe rip'a Dunarii, pentru-co doriamu sa vedemu ua-data Recic'a, si prin urmare trebuiramu sa luamu alta directiune.

Noi calcáramu pre mai susu pomenitulu drumu romanu cu ua superbia de nobletia antica si totu de ua-data cu unu aduncu simtimentu de durere, nascutu d'in com-

(1) Acestoru tabelle le-amu consacratu Annex'a F de mai josu.

paratiiunea marimei strabuniloru nostri si a miseriei in care ne aflamu noi stranepotii, — merseramu pe dinsulu mai patru milliare, si ajunseramu, dupo ua abátere cotra appusu, la *Caracalla*, unu orasiu sub 42° 5',—44° 10', care 'si capatà numele de buna sóma de la fundatorulu seu Antoninu Caracalla si 'si 'lu pastrà pene in dioa de astadi. Acumu e capital'a judetiului Romanati, unulu d'in cele mai bogate in monumente vechi d'in tóta Dacia australe. Orasiulu acest'a se infrumusetià fórte prin sirguintiele fostului administratoru Ioanu Bibescu. Toti locuitorii numescu cu unu profundu respectu numele acestui vrednicu administratoru; déro si fructele administraturei sale se vedu in adeveru pretutinderé.

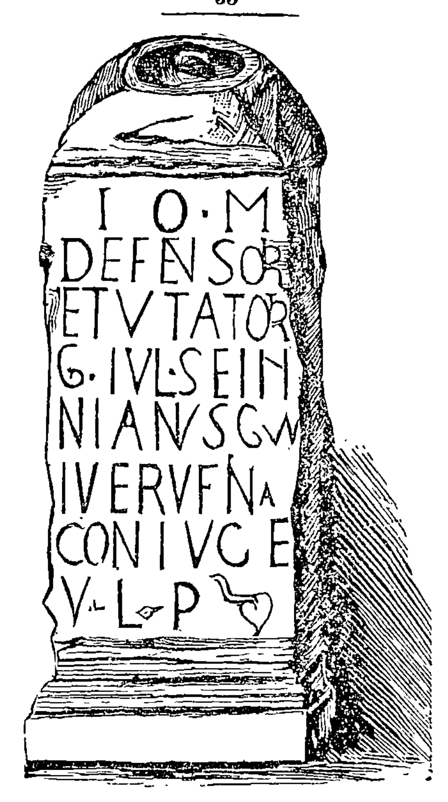
Ua cetate vechia trebuia sa fia fostu aici, coci se mai afla ici si colé fundamente de edificii vechi cu tóte semnele de lucru romanu, cu tóte co zidirile mai tardii au acoperitu cele mai multe urme ale celoru vechi. Si asiá e peste totu loculu cu cetatile cele vechi, unde se pusera alte noue in loculu loru; ruinele se stricára si materialulu se intrebuintià pentru zidírile cele noue. Déro, afóra de acestea, aici mai este ua causa care ingrauiédia cercetarea anticuitatii. Adeco aici se adduse fórte multu materialu si alte obiecte antice d'in vecinulu locu Recic'a, asiá incatu nu se póte lesne deosebí ce e alu orasiului si ce s'a addusu de airé. Biseric'a St. Michailu, care, de pe spusulu communu, s'a ziditu de Michaiu Vitézulu, éro de pe probabilitate de Mattheiu Basarabu, e construita tóta de caramidi romane pene la ua inaltime de 3 stanjeni. Cele mai multe case séu co sunt cu totulu zidite séu incai asternute cu caramidi vechi romane. Mai nici ua casa nu e in orasiu care sa nu póta aratá vre ua pétra romana, si nu e nici unu locuitoru care sa nu aiba cate-vá monete romane. — D'intre obiectele antice mai vrednice de insemnatu numeramu acestea :

I. Ua pétra votiva in curtea domnului Stefanu Jiianu, cu acésta inscriptiiune: (2)

(2) Acésta inscriptiiune a fostu reprodusa intocmai dupo d-lu *Laurianu*, de *Neugebauer*, in „Dacien aus den Ueberresten des klassischen Alterthums", Kronstadt, 1851, pag. 114, unde de altumintrelea, vorbindu despre anticuitatile Caracalului si Recicai, nu face alt'a decatu a consemná cele aratáte de d-lu Laurianu. *Ackner und Muller*, in „Die Römischen Inschriften in Dacien." Wien, 1865, p. 174, propune óre cari modificatiiuni spre a ajunge la lectur'a : *Iovi optimo maxi-„mo, defensori et tutatori, Caius Iulius Sempronianus Cneius Verus Antonius* (?) *votum li-„bens posuit."*—*Th. Mommsen*, in „Corpus Inscriptionum latinarum" t. III, Berolini 1873, p. 252 n. 1590, correctédia diversele lecturi anteriori si chiaru pe acei'a ce 'i o procurase d-lu Iul. Friedlaender. Monumentulu este unu altaru patrátu cu postamentu in glafuri si cu partea superióre in forma de piramida trunchiata; are 0m40 naltime, 0m22 largime. Elu se afla astadi la Bucuresci, in posesiunea d-lui maioru Papazoglu, carele a binevoitu a permite desemnarea lui redusa, pe care o alaturamu. Pe faci'a anteriόre figurédia inscriptiiunea, in care se citescu destulu de lamuritu, cu tóte omitterile, legaturile de littere si stersaturile, cuvintele urmatóre :

I O M	Lui Joue celui pré bunu si pré mare
DEFENSORI	aparatorului
ET TVTATORI	si ocrotitorului,
C. IVL. SEMPRO (?)	Caiu Iuliu Sempro-
NIANVS CVM	nianu cu
IVL. RVFINA	Iulia Rufina
CONIVGE	socii'a (lui),
V. L. P.	pusera bucurosi (acestu altaru spre impli-
(votum libentes posuerunt).	nirea) votului (séu juramentului loru).

Copia possibile:	*Supplinire probabile:*
I O M	I O M
DEI NSO	DEFENSORI
C TVTATO	AC TVTATORI
CIVIS EI	CIVIS EPIN
NIANVS	NIANVS. C.
VIRV FI	VERVS FRE
TONIVS	TONIVS
V L P S	V. L. P. S.

De cititu:	*Romanesce:*
Jovi optimo maximo	Lui Joue celui mai bunu si mai mare d'intre Diei.
Defensori	Aparatorului
ac tutatori	si mantuitorului,
Civis Epinnianus	ridicà acestu monumentu
Caius Verus Fre-	Caiu Veru Fretoniu,
tonius	cetatianu d'in Epiniu,
Voto libens suscepto posuit.	spre implinirea votului facutu de buna voi'a sa.

II. Cinci capete de columne in zidulu de cotra ulitia, in totu aceiasi curte.

III. Ua pétra sepulcrale in curtea dómnei Grecianu, cu urmatórea inscriptiiune :(3)

(3) N'avemu sciintia despre sórtea actuale a acestei petre. Ea a fostu reprodusa, dupo d-lu *Laurianu,* de *Neugebauer,* „Dacien,“ p. 116, de *Ackner und Müller*, „Römis. Inschrift.“ No. 836 si apoi de *Th. Mommsen,* „Corp. Inscript. lat.“ III, No. 1595, cari, acesti duoi d'in urma propunu la ultimulu rondu: GENER in locu de: CINER; cei'a ce aru dá lectur'a: „*Publiciae, Varii Capitonis* (filiae), *Ulpius Pulcher, gener, benemerenti.*“ Publiciei, (ficei) lui Variu Capitonu, Ulpiu Pulcher, ginerele (ei, a pusu acestu monumentu, pentru ale ei) bune merite.“

Copia posibile :	*Supplinirè probabile :*	*De cititu :*	*Romanesce :*
PLICIAE	PVBLICIAE	Publiciae	Cenusiei celei pli-
VAR	Q. VARRONIS	Quinti Varronis	ne de merite a
CAPITONIS	CAPITONIS F.	Capitonis filiae	Publiciei, fii'a lui
VLPIVS	M. VLPIVS	Marcus Ulpius	Cintu Varrone Ca-
PVLCHER	PVLCHER	Pulcher	pitone, puse acestu
CINER B M	CINER B M.	Cineribus beneme-	monumentu Marcu
		ritis posuit.	Ulpiu Pulcru.

IV. Ua architrava de pétra fórte frumosu lucrata, in totu aceiasi curte.

V. Unu fragmentu de statua a Dianei la d-lu professoru Boierescu (Zaharia), cu acésta inscriptiiune, camu reu sapata : (4)

Copia postbile :	*Supplinire probabile :*	*De cititu :*	*Romanesce :*
DIANE LETA	DIANE LETOIAE	Dianae Letoiae	Intru onórea Dianei
CATo IIVR Co	CATO IIVR CoL	Cato duumvir Co-	Latoide facù acé-
NARBo SNTEI	NARBo....	loniae	sta statua Catone,
FVINS		Narbonensis (*)	duumviru alu colo-
		(fieri curavit)	niei Narbone.

VI. Unu capitelu de columna in stilu corintianu fórte frumosu lucratu, in curtea domnului Dimitrie Stancovici.

VII. Unu sarcofagu de pétra si unu felu de cisterna, in curtea reposatului Bratasianu.

VIII. Ua caramida d'asupr'a portii domnului Petru Purcelu, cu aceste trei littere : Q L P; si alt'a in sall'a domnului Sterie Locusténu cu aceste duoe littere : N S. Déro de-si potu respunde pentru romanitatea caramidiloru, cu tóte acestea nu potu respunde pentru a acestoru littere sapáte. Tóte inscriptiiunile curatu romane, cari le amu vediutu eu pe camaridi, pórta littere ridicate in afóra si formate prin unu tipariu; déro acestea sunt sapáte, éro nu tiparite.

IX. Ua cadra de marmore cu figuri in basso-relievo, cari representa adducerea unui sacrificiu, si unu bustu de statua de marmore. Aceste duoe bucati, cari le avéa domnulu Dimitrie Jiianu, patriotu cunnoscutu, le daruí museului Collegiului natiionalu.

Déro tóte aceste obiecte se addusera ací de la Recic'a.

Spre a vedé acestu locu famosu in privinti'a anticuitatiloru, plecáramu a-duo'a-di dupo sosirea nóstra cotra dinsulu. Recic'a se afla camu unu milliariu departe de Caracalu spre nordu-ostu, lunga miculu riu Tesfluiu (Tesluiulu) ce curge in Oltu. Aici se

(4) Nici peste acestu monumentu n'amu pututu dá anco, in originalu. Epigrafistii Daciei, si a nume *Neugebauer*, p. 114, *Ackner und Müller*, No. 835 si *Th. Mommsen*, No. 1588, 'i au reprodusu inscriptiiunea fora modificatiiuni.

(*) Ce insemnédia litterile SNTEI (unde T si E sunt contrase intr'unu semnu), si FVINS, nu potu diviná. (A.T.L.).

vedu urme de ziduri vechi nespusu de multe, anse mai tóte fundamentele caseloru s'au sapátu, atatu in timpurile de mai nainte si materialulu s'a intrebuintiatu pentru zidíri in alte locuri, mai allesu in Caracala, catu si in annii trecuti prin domnulu M. Ghica la cautárea pretiiósaloru antice; astu-felu s'au diramatu, s'au desgropatu si s'au ingropatu, incatu abié se mai cunnoscu pe alocuré. Pecatu! co prin ua lucrare regu-láta, asiá s'aru fi pututu desgropá vechi'a cetate, incatu drumurile, form'a si impartirea caseloru s'aru fi pututu presentá ca si cele d'in Pompeii, si noi amu puté sa avemu inainté ochiloru nostri cea mai credinciósa imagine a locuintiei strabuniloru nostri. Siantiurile cetatii, cari se vedu, formédia unu poligonu cu optu láturi, alu carui diametru mai lungu face aprópe la ua miia de pasi. Riulu Tesfluiu curge prin mijloculu cetatii; in unele locuri ale lui se afla unu stratu de caramidi, cei'a ce face sa credemu co a fostu constrinsu intr'unu canalu. — Déro acum'a curge de pre buna placere'a sa, fora vre ua sila artificiale. Românii nostri nu sunt ómeni cari sa mai constringa riurile. — Chiaru la podulu celu ziditu peste riu se uniau cele duoe drumuri de pétra: unulu care veniá de la Izlazu si celu-l-altu de la Celei, si duceau cotra média-nópte la Romnicu. — Monete, innele, statue de bronzu, lampe de pamentu s'au aflatu si se mai afla si acumu in fórte mare numeru, si noi cumparámu de la locuitori mai multe monete de argintu si de aráma, éro d-lui M. Ghica 'si a formatu un'a d'in cele mai frumóse collectiuni de antice d'in acestu locu. — Satenii numescu acésta cetate disparuta *Antina*, si unii archeologi au datu cu socotéla co acestu nume e contrasulu *Antonina* séu scurtatulu *Constantina*. Dupo Ptolomeiu, cade in acestu tinutu *Pinum*, si inscriptiiunea de mai susu (pag. 53) se pare in adeveru co va sa dica *civis Epinnianus*.

Aici indata la podu, lunga fontana, aflâramu ua marmore cu acésta inscriptiiune:

Copia posibile

IMI SI VI

IVL. CAND

EVOCAT

V L

Supplinire probabile:

IMP. SEVERO

IVL. CANDIDVS

EVOCATVS

V. L. S.

pentru care propunemu urmatórea lectura : (5)

De cititu :	*Romanesce :*
Imperatori Severo Iulius Candidus Evocatus Votum libens solvit.	Imperatului Severu puse acestu monumentu, Iuliu Candidu; de a-duo'a óra soldatu, spre implinirea votului.

La acésta inscriptiiune putuiu mai multu sa citescu trasuri sigure, decatu littere intregi, si d'in acésta causa imi si ingaduiiu ua atáre supplinire. Cele duoe littere d'in urma : VL, se vedu pré pucinu, S lipsesce cu totulu. D'in aceste littere ultimare amu puté conchide co acestu monumentu s'a pusu unei dieitati dreptu votu pentru insanetosiarea séu mantuirea Imperatoriului; déro pe pétra lipsesce loculu, unde s'aru fi pututu sapá numele dieitatii si obicinuit'a formula : PRO SALVTE, fiindu-co lini'a cea d'anteiu pusa aici, sta strimtu sub cornicea petrei.

De aici, dupo spusulu domnului Riosianu, s'a dusu ua alta pétra la Bucuresci cu urmatórea inscriptiiune : (6)

(5) Induóielele exprimate mai josu de cotra d-lu Laurianu in privinti'a citirei sale de pre inscriptiiunea acestui monumentu, care se afla astadi in museulu natiionalu d'in Bucuresci, sunt asiá de intemeiate, incatu, osebitu de *Neugebauer* «Dacien» p. 114 si de *Ackner und Müller* «Römis. Inschrif » No. 839, cari au reprodus'o de pre copi'a induoiósa a d-lui Laurianu, ua restituire cu totulu differita este propusa de *Th Mommsen*, „Corp. Inscr. lat." III. No. 1592.—D-lu Grig. Tocilescu, examinandu monumentulu cu cea mai minutiiósa attentiiune, propune descifrarea si lectur'a de mai josu, care, precumu se va vedé, este ua confirmare completáta a celei adaose de *Mommsen.*—Monumentulu ací reprodusu in reductiiune, e unu altaru patratu de marmore, fórte alteratu pretutindeni; are 0m 90 naltime, 0m, 30 latime; 0m, 42 grosime. Pe faci'a anterióre, printre multe stersaturi, se póte distinge :

IIII EMESI VI III	(N)emesi vi(ctrici)	Nemesidei invingetóre
IVL CANI	Iul(ius) Cani	Iuliu Caninu
EVOC III	(nus) evoc(atus)	de a duo'a óra soldatu, d'in votu
EX V P	ex v(oto) posuit.	(séu juramentu) puse (acestu altaru).

Astu-felu déro altarulu aru fi dedicatu dieitiei Nemesis, care impartiá dreptatea si resbuná nelegiuirile, éro nici decumu imperatului Severu.

(6) In privinti'a acestui frumosu monumentu vomu traduce d'in fói'a germana *Kronstädter Unterhaltungs-Blatt.* 1837, pag. 56, rondurile urmatórie : „Se gasira (la Recic'a aprópe de Caracalu, „in annulu 1836) duoe sarcofage antice si unu scheletu. Mormentulu, boltitu cu caramidi fora mo- „cirla, si marisioru, se aflá sub ua movila ca de 6 picióre inalta. In partea despre capu se gasira : ua „parechia de cercei de auru si ua stea cu foitie totu de auru. Ua medallia cu totulu ruginita, frag- „mente de incaltiaminte de pluta si duoe ulcelle de lutu se aflára asemeni la piciórele corpului, pre- „cumu si alaturat'a inscriptiiune sapata pe pétra grosolana." — Amu reprodusu ací monumentulu cumu se afla astadi in museulu d'in Bucuresci; 0m, 90 naltime, 0m, 42 latime, 0m, 11 grosime. Inscriptiiunea, in partea stinga, e mai multu rupta de pre cumu o da d-lu *Laurianu* si, dupo d-sa, si fói'a mai susu citata, *Neugebauer* „Dacien" p. 115; *Ackner und Müller*, „Rom. Insch." no. 856, si *Th. Mommsen* „C. I. L. III, n. 1593." Noe ea ne appare, — cu completari luate d'in autorii de mai susu, si cu óre-cari mici adause la ultimulu rondu remase neobservate pene acumu, — avendu continutulu si sensulu urmatóre :

D M
CLAVDIA AM
BA VIX. ANNOS
XX FECITINDA
CI AN V CL
MNTANVS IMM
FXNSVR SAC
B M
PATEIVS FECIT

De cetitu :

Diis Manibus
Claudia Amba, *(quæ)*
vixit Annos XX,
fecit in Dacia Annos V
Claudius Montanus
. . . . (*)
Pater eius fecit

Romanesce :

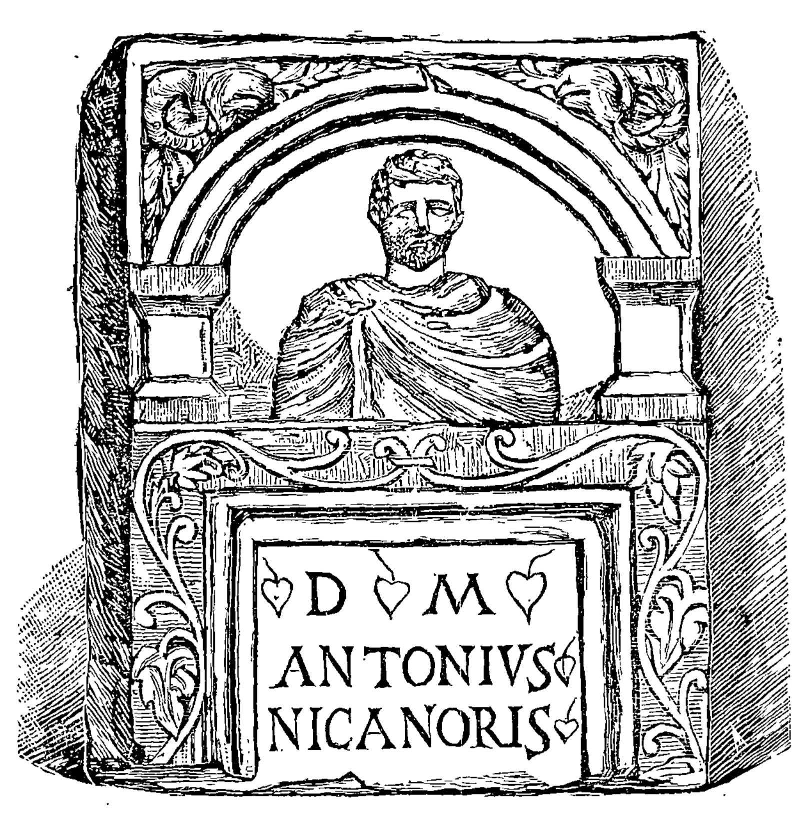
Santei umbre a Claudiei
Amba, care a traitu duoe-dieci de
anni si a petrecutu in Dacia
cinci anni, puse acestu monu-
mentu Claudiu Montanu
tatalu ei.

(*) Ce insemnédia scurtaturile d'in cele trei linii penultime, nu potu diviná. (A.T.L.)

D. M	D(is) M(anibus)	Dieiloru Mani!
CLAVDIA AM	Claudia Am-	Claudia Am-
BA VIX. AN	ba vix(it) an-	ba traì an-
NOS. XX. FE	nos XX. fe-	ni 20, petre-
CIT. IN DACIA	cit in Dacia	cù in Dacia
AN. V. CL. MN	an(nos) V. Cl(audius) M(o)n-	anni 5. Claudiu Mon-
TANVS. IMM	tanus imm(unis)	tanu, scutitu de sarcine militari,
EX. N̄. SVR. SAG.	ex n(umero) Syr(orum Sag(ittariorum)	d'in numerulu Sagetasiloru Syrieni,
B M	b(ene) m(erenti)	celei plina de merite, tatalu
PAT. EIVS. FECIT	pat(er) eius fecit.	ei a facutu (acestu monumentu).

Nu ne putemu oprí de a semnalá form'a particulare a litteriloru acestei inscriptiiuni, care se gasesce numai pe monumentele epigrafice latíne mai tardii, si adeco de la alu III[le] secolu crestinu in

Vrednice de insemnatu sunt movilile artificiale d'inaintea Recicai, de amenduoe láturile drumului romanu care vine de la Celei. Unele d'intre aceste movile s'au sapátu in annii trecuti, si s'au aflátu intr'insele óse de omu, intr'un'a si unu sarcofagu de pétra, lungu de 11, latu de 4 ½, inaltu de 4 palme, care se pastrédia acumu, impreuna cu coperciulu, la museulu Collegiului. Nu departe de acestu sarcofagu s'a aflatu si marmorea cea rupta, cu urmatórea inscriptiiune : (7)

De cititu :	*Romanesce:*
[D. M.	Santei umbre
[ANTONIVS	a lui Antoniu
[NICANORIS	fiiulu lui Nicanor.

cóce; cei'a[ce]aru dovedí co in[cetatea de la Recic'a, se aflau anco pe atunci locuitori romani, si indigeni si veniti de aiuré.— Apoi anco observamu co Claudiu Montanu, soldatulu scutitu, *immunis*, care a inalţiatu acestu monumentu junei sale fiice Claudia Amba, facuse parte d'in cohortea auxiliare a Sagetasiloru Syrieni, care erá aceiasi póte cu *cohortea I Augusta Ituræorum Saggittariorum*, ce ni se mai presenta in al'e monumente epigrafice ale Daciei si Panoniei, si a-nume in differite *Tabullæ honestae missionis* (Vedi *Mommsen.* C. I. L. III. p 2 dipl. XI, XIX, XXV).

(7) Acestu monumentu, pe care 'lu reproducemu in reductiiune de pre originalulu d'in museulu d'in Bucuresci, are Om, 98 naltime, Om, 73 latime, Om, 16 grosime. Inscriptiiunea e trunchiata de la alu duoilé alu ei rondu in josu. Sculpturile, cari de altumintrele se vedu a fi fostu lucrate cu ingrijire,

De-asupr'a inscriptiiunei se vede sapáta imaginea reposátului.

D'in acestea amu trebuí sa conchidemu co ele au fostu in adeveru morminte ale celoru vechi, si scopulu care 'lu avea Egiptenii cu piramidele loru si mai tardiiu la Roma Adrianu cu asiá numit'a sa *Moles* (*), se pare co 'lu aveau dinainté ochiloru si strabunii nostri in provinciele Daciei, cu aceste movile; déro fireste lucrulu loru trebuí sa éssa proportionatu puteriloru loru. — Aseminé movile se afla mai multe in diverse distantie de amenduoe láturile numitului drumu, bá in tóta tiérr'a rasipite pe siesurile cele intinse. Cele mai mari au unu diametru de 25 pasi si ua inaltime de 2 stanjeni; cele mai mici dinaintea Recicai au unu diametru de 5 pasi si ua inaltime de 2 picióre; déro inainte cu siepte sute de anni trebuí fireste ca aceste rapporturi sa fia fostu altu-mintrelé.

In vecinatatea Caracalei se mai vedu ruine romane si in altu locu, adico la *Slaveni*, care se afla lunga Oltu in ua distantia de 1 ½ milliariu cotra sudu-ostu de la numitulu orasiu. Aici potu fórte bine sa se védia fundamentele castellului. Acestea formédia ua figura patráta si sunt incunjurate de duoe siantiuri; láturea cea mai lunga are 240, cea mai scurta 250 pasi. Printre castellu si Oltu trece drumulu romanu, care vine de la Izlazu si merge la Recic'a. Aseminé fundamente se vedu anco si mai multe imprejurulu castellului, d'in cari putemu sa conchidemu co aici a fostu ua cetate de ua circumferentia mai mare; caramidile marturisescu tóte co e lucru romanu. In annii trecuti s'au facutu si aici cercari de domnulu M. Ghica si, de pre spunerea Caracaleniloru, s'a descoperitu unu templu subterranu, si intr'acest'a deosebite vase de sacrificiu, statuete, basso-relievi si unu pedestalu pe care se vedeá unu cerbu, unu cane si piciórele statuei. Domnulu Murgasianu, proprietaru alu acestui locu, a descoperitu unu mormentu romanu ziditu de caramidi, cari se mai pastrédia si acumu in cas'a sa, 72 la numeru. Aici se afláraa si fórte multe monete vechi; eu insumi cumparáiu de le tierráni mai multe bucati. Domnulu Murgasianu imi daruí unu micu pedestalu de marmore, pe care se vedu piciórele inaltiate ale statuei si brancile unui cane.

Dupo cercetárea acestui tinutu famosu in privinti'a anticuitatiloru, plecáramu la Craiova.....

D.

EXTRACTU D'IN RELATIIUNEA DESPRE UA EXCURSIUNE ARCHEOLOGICA FACUTA LA ANNULU 1864, IN DISTRICTELE ROMANATI SI DOLJIU, SI PUBLICATA IN *MUZEULU PAPPAZOGLU*, 1864. pag. 108 si urmatoarele.

de Domnulu Maioru Dimitrie Papazoglu.

La 15 ale lunei apriliu m'amu pornitu d'in capitala, trecendu pe la satulu *Talp'a*, séu in anticuitate numitu *Tapes*, loculu unde s'a repurtatu vestit'a batalia daca cu

au incercatu desfigurari posteriori, ce se invederedia mai cu sém'a pe faci'a chipului reprodusu. — Acésta inscriptiiune figurédia la *Neugebauer* „Dacien" p. 115, la *Ackner und Müller*. „Röm. Insch." no. 837; la *T. Mommsen*. C. I. L III, nº. 1594.

(*) Zidire de ua marime extraordinaria, care sa'i servésca de mormentu. A. T. L.

trupele lui Traianu; amu facutu recunnósceri si amu gasitu intr'adeveru semne de fortificatii si mai cu osebire de morminte, fiindu-co chiaru plouile scotu osemintele mortiloru de prin maluri la vedere, incatu locuitorii gasescu totu-d'a-un'a mai multe obiecte, precumu: innele, feraria si altele.

La 18 amu sositu in districtulu Romanati si, dupo ispravirea formalitatiloru d'in Caracalu, amu mersu la satulu *Recic'a* séu *Atina*, vechi'a cetatea numita *Pinum*, unde observandu mai multe dile cu cea mai mare esactitate tóte ruinele si terramulu, amu inceputu operatiiunile si, pe lunga mai multe frumóse descoperiri ce amu facutu si pe care le veti vedé aici, putuiu descoperí in acei'a cele urmatóre:

I. Ven'a apeduca ce traversa tóta cetatea pene la *Cismelle*, de unde se potu scóte cu abundantia multime de ollane gróse bine conservate ca acele ce amu depusu la Museu, ori cate cumu-va voru trebuí Statului.

II. Unu mare cuptoru subterranu facutu de unu lutu grosu; anse este ca unu vasu aduncu, largu la gura de trei stanjeni in circumferentia, unu stanjenu si jumetate aduncu, grosu in buzele lui, si toemai in fundulu acestui mare vasu, jumetate fundulu anco de cinci (palme) aduncu. In acestu vasu se vede co ardeá focu si acestu cuptoru suposediu co aru fi fostu pentru arderea cadavreloru, in vremea candu a existatu religi'a lui Mithras la Romani, coci este facutu acelu cuptoru aprópe de loculu unde aveau ei cimitiriulu. Pentru acestu cuptoru descoperitu de mine, amu invitatu pe domnulu prefectu alu districtului ca sa ordone a'lu pastrá satenii feritu de stricaciune, si a 'lu avé ca ua raritate ce merita a se arata la toti visitatorii. Amu mai descoperitu acolo, in mijloculu cetatii, loculu unde isi aveau magasi'a de producte, precumu si loculu templului loru, si strade pavate; de ací amu luatu relatiiunele si proiectele ce veti vedé, coci acestu Pompeii alu Romaniei, pe care éto astadi saténulu ilu exploatédia, desfigurandu-se de fia-care stepanu, prin bordeie si siantiuri la gradini, pórta in sinulu seu cele mai pretiióse anticuitati, care ni se repunu pe fiacare di, vendiendu-le aflatorii pe la straini.

De ací amu mersu la satulu *Slavenii* pe marginea Oltului, acolo unde s'a gasitu de fostulu Vornicu Michailu Ghica la annulu 1837, acea pescere in care s'au aflatu unu jertfelnicu si mai multe placi de pétra sculptate; amu voitu sa facu recunnóscerile mele; déro ce folosu! coci chiaru loculu acel'a este imprejmuitu in gradin'a dómnei veduve Cazanu, proprietara d'in Caracalu, si pe care s'a saditu viia pe care nu o putemu a o stricá intru a face cautari. Facu appelu la guvernu si ceru in numele natiiunei ca acea ograda sa se cumpere pe sém'a Museului natiiunei, coci este ua crima de a lasá tesaurile tierrei in vointi'a speculatoriloru si in caprici'a viieriloru si gradinariloru. Acolo amu facutu cautari in spatiiós'a cetate, care este incunjurata de duoe siantiuri adunci, cu duoe intrari, fia-care cu cate ua fortificatiia impotriva; s'au gasitu mai multe monete romane; acea cetate cade pe proprietatea onorab. d[lu] Murgasianu, care trebuia poftitu a ingaduí ca ua exploatare sistematica sa se faca si la dins'a; acésta cetate sémena fórte multu cu vechi'a cetate *Jidava* ce este lunga Campulungu.

De ací amu mersu in marginea Dunarei, la marea si vestit'a cetate, *Siribida* disa

de Ptolomeu, éro acumu *Celei*, care se léga cu tóte cetatile de pe lunga Oltu, prin drumulu de petrisiu, ce trecendu prin campíi, urca la munte si intra in Transilvania. In acestu satu se pastrédia de locuitori traditii'a *Domnului de Roua*, care, dice co, «pornindu de cu séra la amant'a sa, ce erá in munti, si trebuinti'a cerendu a se intórce «pene la dioa inderetu, asiá cumu urmá totu d'a-un'a, in un'a d'in nopti a intardiiatu «si la intorcerea sa, 'la apucatu resaritulu sórelui la satulu Potopenii, unde dice co «s'a topitu; de acei'a pastrédia si satulu numele de Potopeni».

Eto anse, domniloru, cumu românulu pastrédia traditiile sale, fia si glumetie séu fabulóse; le place anse a le povestí, ómenii cei seriosi; si éto ce trebuia sa fi fostu, de pre opiniunea mea. De-si istori'a nu ne povestesce co in pamenturile nóstre aru fi venitu vre unu imperatu, anse d'in acésta gluma, d'in acésta traditiia s'aru puté crede co Marcu Aureliu, la jumetatea secolului alu IIlé, aru fi venitu trecendu prin Sicibida si tranversandu sioseo'a, merse in Dacia Transalpina, atunci statu romanu, séu co coborindu se d'in Dacia Transalpina, aru fi tinutu vre unu mare resbelu cu barbarii la loculu numitu Potopeni, unde 'i aru fi impinsu in Oltu, si spre memori'a acestei glorióse batalii, a remasu la natiiunea nóstra pene in dio'a Nascerei, voiu sa dicu a Dumnedieului nostru Iisusu Christosu, in mijloculu urariloru de veselia, numele acestui filosofu imperatu, la vremea *Colindului*, de cotra guri nevinovate, in reversatulu dioriloru, exprimandu-se la fia-care strofa a urariloru loru: «Co sunt d'a«stea siése albe, albe, mari si d'aurite, *Reloi Dómne!*»

In acésta mare cetate, dupo ua mátura si indelunga observare, si prin experienti'a priimita de atati'a anni, coci amu avutu norocirea a siedé cu command'a mea duoi anni, putuiu descoperí cele urmatóre:

1⁰ trei locuri de cimitirii ale Romaniloru;

2⁰ loculu templului;

3⁰ loculu unde a locuitu nobilimea;

4⁰ loculu prin care se léga podulu lui Constantinu facutu pe Dunare;

5⁰ fortareti'a strejuitóre, s.c.l.

Pentru descoperirile facute si in acésta cetate, ve veti orientá d'in acele descrise mai nainte.

De ací amu mersu la satulu *Grojdibodu*, satu mare, care pastrédia numele *grosului podu*, facutu de Constantinu, si care s'a illustratu in paginele istoriei Romaniei cu acele duoe table de aráma, prinse un'a de alt'a prin belciuge si graváte pe amenduoe feciele cu littere latine, in coprindere «co imperatulu Traianu da documen«tulu acest'a coloniiloru romane ce le a statornicitu in Dacia; numesce acele familii «fia-care pe numele loru, si c'au fostu d'in veteranii liberati d'in serviciulu óstei in «urm'a resbelului dacu, legión'a gréca, italica, bessica, ispaniola si alt. si le da dreptu «de insurare cu muierile ce voru fi avendu, numai cate un'a de fia-care;» ba totu ce este mai importantu pentru Români, co in acele table se coprinde co s'a popritu in Roma copia dupo acestu documentu, care s'a ziditu in dosulu templului Minervei. Ce folosu! co si acestu pretiiosu documentu, in care s'aráta originea nóstra cea nobile si care rupe ori-ce condeiu alu scriitoriloru, ce au indraznitu a scrie pentru natiiunea

nóstra co nu suntemu Romani, nu se afla astadi in Museulu natiiunei,ci este popritu fora nici unu motivu de cotra onor. d-lu G. M. Ghica, fiiu si mostenitoru reposatului fostu Vornicu Ghica, in alu carui cabinetu de anticuitati se gaseá, dupo marturi'a ce face chiaru eruditulu reposatu colonelu Blaremberg. in *Annuariulu* seu d'in annulu 1842. Si éto cumu : (1)

Virtuosulu preotulu Stanu, de-si tierranu d'in satulu Grojdibodu, distr. Romanati, proprietatea familiei d-loru Jiieni, gasindu aceste table intr'unu siantiu alu gradine sale, in marginea baltii, vine ca unu crediuciosu românu si le da proprietarului mosiiei reposatulu cluceru Dimitrie Jiianu, cu angajamentu ca sa le tramita Stepanirei spre depunerea loru la Scóla, fiindu-co a simtitu, cu tóta simplitatea sa, co va fi unu tesauru pentru natiiune; mentiionatulu reposatu carui'a i se cuvine ca natiiune sa 'i pastredie eternu a sa recunnoscintia, nu intardiià, ci pe data le dete, la annulu 1842, mentiionatului reposatu Vornicu M. Ghica, érosi cu angajamentu a le depune la cabinetulu de raritati in Museulu natiiunei. Sub-semnatulu, cunnoscendu co pene astadi nu se afla depusu unu asemené documentu la Museulu natiiunei, profitandu de occasiunea aflarei mele in acelu satu, nu refuzaiu a priimí cu dragoste si zelu, atatu reclamatiiunea locuitorului d'in acelu satu Florea Peslarulu, fiiu si mostenitoru alu mentiionatului reposatu preotu Stanu, care petitionédia Ministeriului, cerendu cu staruintia indeplinirea dorintiei reposatului seu parinte, adico a se luá tablele de la d-lu G. M. Ghica si a se depune la loculu destinatiiei loru, precumu érosi aflandu-me in orasiulu Caracalu, amu priimitu si ua dovada mai multoru onorate persóne d'in acelu orasiu, prin care vinu si ele a marturisí co cunnoscu si sciu co acele tabelle au fostu date de reposatulu cluceru Dimitrie Jiianu, cu angajamentu a se depune de cotra mentiionatulu Vornicu la Museulu Natiiunei.

Aceste duoe acte, domniloru, s'au addusu de mine legalisate de autoritatea locale si s'au inaintatu d-lui Ministru de culte prin rapportulu meu No. 2, rugandu'lu ca sa faca cele de cuviintia pentru cererea aceloru table de la d-lu G. M. Ghica, care posede pene in dio'a de astadi acestu pretiiosu monumentu.

Cu prilejulu déro aflarii mele in acestu satu, a trebuitu a face cautarile mele in acelu locu, unde s'au gasitu tablele; dupo ua cautáre destulu de exacta ce amu facutu in valle, in marginea baltii, la loculu unde reposatulu gasì tablele, n'amu pututu gasí altu nimicu de catu remasitie de caramidi mari si cioburi de vase romane. De acolo, suindu-me in linia drépta susu la campu, amu datu peste duoe maguri, de ua potriva mari; taindu pe un'a in doue, gasíiu in aduncului ei unu putiu, plinu cu unu felu de pamentu galbenu, anse fórte subtire, ca candu aru fi pulbere; patru stanjeni in adun-

(1) Tóte interpretatiiunile fantastice ce autorulu da textului d'in Tabellele disc *honestæ missiónis* ce s'au gasitu la Grojdibodu (derivatu mai probabilu d'in slaviculu: grozdi—*strugure* si póte d'in: voda=*apa*, decatu d'in *grosu podu*), se afla rectificate, la Annex'a F, prin sciinti'a seriósa si positiva a Reverentiei sale parintele Cipariu. Cei'a ce este anse óre-cumu interesantu in rapportulu maiorului, e istoriculu sórtei acestoru tabelle pene la intrarea loru in cabinetulu lui M. Ghica.—Scimu apoi co, pe la annulu 1874, Domnitorulu Alexandru Iónu Cuza le-a cerutu de la d-lu George M. Ghica si le a tramisu in daru imperatului Napoleonu III. Nu avemu sciintia unde se mai afla ele astadi.

culu putiului m'amu opritu, pentru lips'a instrumenteloru necesarii si amu cerutu de la prefectu ca sa stee putiulu astupatu si in strejuire pene la luarea dispositiiuniloru de cotra guvernu; mai multe suppositii archeologice sunt pentru acestu putiu, si cari se voru vedé in relatiiunea ce amu sa dau d-lui Ministru prin rapportulu meu No. 3.

De aci amu intratu in judetiulu Doljiu. . . . .

. . . .

De aci (de la monastirea Sadov'a) amu trecutu prin tóte satele d'in Romanati, cele de pe marginea Baltii, *Ianc'a*, *Potelulu*, *Grojdibodulu*, *Orlea*, *Celei*, *Corabi'a*, s. alt. cari tragu attentiunea archeologiloru pentru cautari sistematice, exploatari pe la locurile ce cunnoscu locuitorii co au produsu in tóta vremea anticuitati. Amu sositu la schel'a *Izlazu* d'in marginea Oltului, proprietatea principelui Gg. Bibescu; ací este érosi punctu de exportu alu Romaniei mici si alu districtului Romanati; acestu satu in timpulu coloniiloru romane, se legá cu ua cetate de d'incolo, numita in *chart'a* (?) lui Ptolomeu *Utus*, coci se gasesce in satu la malulu Dunarei, ruine de citadelle, printre cari s'au gasitu adesé sarcofage mari, bani de aráma, cele mai multe de la imperatulu Septimu Severu; totu anse ce a trasu admirarea mea, a fostu ua magura mare ardicata in satu; sub ea se afla bolováni de pétra mari, de unde locuitorii obicinuiescu de le scotu, la trebuintiele loru; care magur'a, neavendu timpu d'a o sparge si lasandu pentru ua a dou'a occasíune, amu poftitu cu adresa pe autoritatea administrativa ca sa nu mai ingaduia pe locuitori d'a mai scóte acele petre de acolo pene ce guvernulu nu va luá mesuri a se cautá si acea magur'a sistematicu. De ací amu facutu cerere cotra amendoue prefecturile de Doljiu si de Romanati ca sa ordone a se inscrie tóte magurile ce continu districtele d-loru, numirea loru, marimea, catatimea impotriv'a fia-carui satu, precumu si ori ce traditii séu povesti va fi avendu fia-care d'in ele, poftindu pe d-nii prefecti ca sa'mi tramitta catu mai curendu nisce asemine inventorii ce sunt negresitu fórte folositóre pentru desvoltarea istoriei tierrei, candu se voru publicá si pe acelea, si aru trebuí ca guvernulu nostru sa ordone prin tóte districtele a ni se tramitte relatiiuni pentru tóte monumentele de prin respantele drumuriloru, cruci mari domnesci, poduri si fontani, cu numirea si traditiiunea loru. . . . . (2)

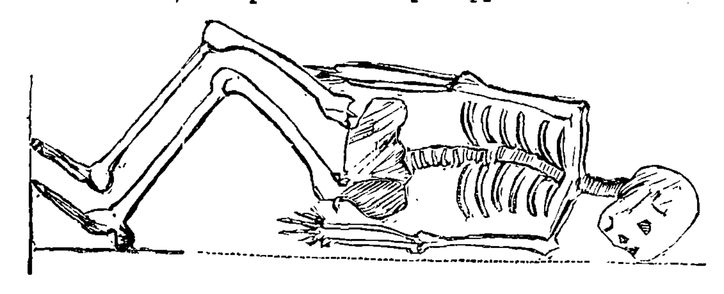
(2) Rapportulu d-lui maioru Pappazoglu continua intr'astfelu, producendu, intr'unu stylu a carui sintaxe este cu totulu propria a sa, totu felulu de fapte adeverate si de apretiuiri imaginare. Amu reprodusu partea relativa la judetiulu Romanati cu speranti'a co cititorulu, — venturandu plév'a d'in grau, precumu amu facutu si noi, — se va allege d'in acést'a citíre celu pucinu cu atatea notiiuni despre monumente antice ce se afla in realitate in citatulu judetiu, cate póte dobendí si d'in respunsurile ce unii invetiatori satesci au datu la *Cestionarulu archeologicu.* — Catu despre apreciatiiunile si disertatiiunile sciintifice coutinute in rapportulu de mai susu, apoi trebuia sa marturisimu co ele nu potu fi intrecute in *vis comica,* de catu prin polemic'a ce s'a tinutu, pe socotél'a archeologiei nat'ionale, intre D-nii maioru Papazoglu si Bolliacu, in diiarele *Buciumulu* si *Reforma* d'in 1864, precumu si prin poemele archeologice, ce au essitu totu pe atunci d'in creerii betraaului maioru Papazoglu, incinsi de dorulu anticuitatii, si cu care elu socotí de cuviintia a'si terminá minunat'a sa carticica *Muzeul Pappazoglu,* adeverata curiositate bibliografica.

E.

NOTE MANUSCRISE ASUPR'A UNORU ANTICUITATI D'IN JUDETIULU ROMANATI, CULLESE LA 1872,

de d-lu Dimitrie Sturdza.

Tumulus (movil'a) **d'in Rusanesci** ($^1|_{13}$ aprilie, 1871). — Se inaltia ca la 4 pene la 5 metri d'asupra suprafeciei pamentului; pe scorti'a lui d'a dreptulu (adico fora grópa), erá scheletulu, cu capulu intorsu spre appusu.

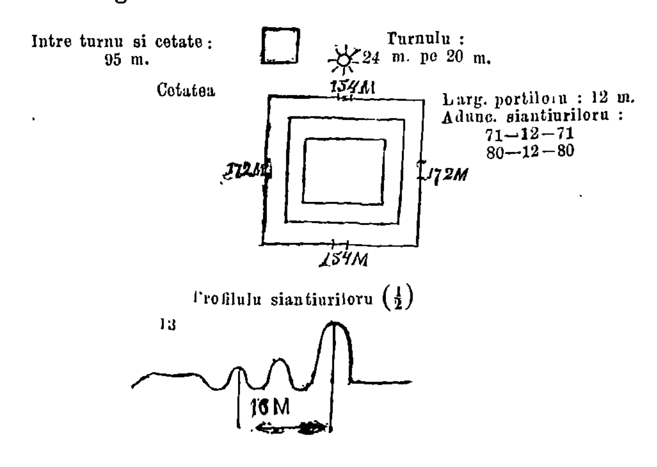

Sub scheletu, se cunnosceá de pre colórea pamentului, co tierran'a nu fusese scormonita; ea contineá mai multu urme albe de calcariu. Alaturi cu scheletulu, carele erá alu unui barbatu corpulentu, nu s'a mai aflátu nimicu.

Scarisiór'a. — Drumu romanu la Oltu.

Gostavetiu. — Duoe movile : 1°. La un'a d'in movile paretii laterali ai locului unde s'a pusu mortulu erau arsi. In la-intru, ua lampa grosolana, hirburi, carbuni de lemnu, churmale si nuci carbonisate, obiecte stricate de feru si bronzu, óse arse; la extremitati, remasitie de lemnu putredu.—2°. La patru puncturi, locu arsu de pamentu, carbuni, hirburi, lemne gróse ne-arse, putedre, remasitie arse de haine de lana.

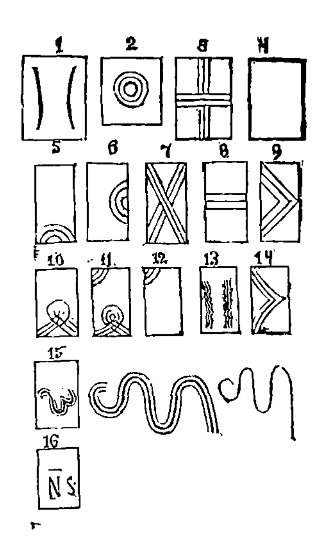
Slaveni. — Curtea Murgasianului :

In gradina Murgasianului, remasitie de drumuri cu caramida si unu sarcofagu. (Aci s'a gasitu caramid'a No. 16).

De la Slaveni spre Caracalu mergi pe *Troianu*. 2 m. 6 metri 10 metri 2 m. (grosimea petrisiului 30 cm.)

Tipurile de pre caramidi dintre Caracalu si Gostavetiu.(1)

Stoinesci. — Afóra d'in satu, de ambele parti ale *Troianului*, sunt multe maguri.

Hotaráni. — Biserica d'in timpulu Brancovanului. Movile rascolite.

Recic'a. — Fundamente de podu. — Apeductu de la Frasinatu la Recic'a..

Monete : *Titu*, *Hadrianu*, *Commodu*, *Septimiu Severu* (Nicea), *Alexandru Severu*, *M. Iul. Filippu I, II*, *Gordianu* (Nicea), *Iulia Mocsa, Mammea, Ottacilia.*

In biserica, pomelnicu de la Michaiu Vitézulu.

(1) Semne asemuite si chiaru identice cu acestea se vedu si pe siese bucati de caramida reproduse de *Comitele L. F. de Marsigli* in marea sa opera : *Danubius pannonico-mysicus, observationibus geograph., astronom., hydrograph., historicis, physicis, perlustratus.* Hága 1726. 6 vol. in fol. max.; in tom. II, tab. 62, sub titlulu : „*Lateres cocti e ruinis civitatis quondam Antina* „*in Valachia ercpti, ubi solum templi greci iis stratum erat.*“

F.

EXPLICAREA TABELLEI *HONESTÆ MISSIONIS*,(1) AFLATA LA GROJDIBODU, EXTRACTU D'IN „*ARCHIVULU PENTRU FILOLOGIA SI ISTORIA*" No. XVIII, D'IN 15 SEPT. 1868

de R. S. Parint. Timotheu Cipariu.

DIPLOM'A LUi ADRiANU D'iN 22 MARTiE, ANNULU 129 DUPO CHRiST., 822 DE LA FUNDAREA ROMEi.

Pagin'a I d'in afóra.

Scriptur'a I.

IMP CAESAR DIVI TRAIANI PARTHICI F. DIVI
NERVAE NEPOS TRAIANVS HADRIANVS AVG.
PONTIF MAX TRIB POTEST XIII COS III P P
EQVITIB ET PEDITIB QVI MILITAV IN ALA ET
VEXILLATION EQVIT ILLYRICOR ET COH IIII QVAE
APPELLANT I HISPANOR ET I HISPANOR VETERAN
ET II FLAV NVMIDAR ET II FLAV BESSOR ET III GAL
LOR ET SVNT IN DACIA IMFERIORE SVB PLAVTIO
CAESIANO QVIN ET VICEN PLVRIBVSVE STIPEN
DIS EMERITIS DìMISSIS HONESTA MISSIO
NE QVORVM NOMINA SVBSCRIPTA SVNT
IPSIS LIBERIS.POSTERISQVE EORVM CIVITA
TEM DEDIT ET CONVBIVM CVM VXORIBVS
QVAS TVNC HABVISSENT CVM EST CIVITAS iis
DATA AVT SIQVI CAELIBES ESSENT CVM iis QVAS
POSTEA DVXISSENT DVM TAXAT SINGVLI
SINGVLAS A D XI K. APRIL
P IVVENTO CELSO || Q IVLIO BALBO COS

(1) Tabellele antice, dise *honestae missionis*, sunt diplomo militarie romane de unu mare pretiu, fiindu-co ele cuprindu in sine multe date istorice pentru illustrarea epoceloru si provinciileru in cari s'au aflatu. Aceste monumente militarie sunt in forma de *diptice*, adico compuse d'in duoe tablitie patráte de bronzu, impreunáte prin duoe verige, si scrise séu mai bine gravate pe cate si patru paginele, cu acelasi textu de duoe ori repetitu; d'in aceste documente pene acumu sunt aflate si publicate peste 58 bucati; in adeveru unu numeru fórte micu, déco cugetamu la multimea unoru aseminé documente, ce au cautátu a se scrie, fiindu-co fia-care veteránu romanu, fiindu liberatu de a mai serví in ostire, priimiá unu atare documentu, ce 'i recunnosceá meritele castigáte in militiia si 'i asigurá drepturile si onorurile ce i le decretá multiamirea imperatorelui. De acei'a se si numiau *honestae missionis*, adico *pentru liberare d'in serviciu cu onóre.* In differite parti ale Daciei, mai allesu in Transilvani'a s'au gasitu asemené tabelle; d'in Tierr'a Romanésca sunt cele de la Grojdibodu si altele gasite pe la Oltenitia si ajunse in posesiunea principelui Dimitrie Ghica in Bucuresci.

VEXILLATIO EQVITVM ILLYRICOR
EX GRE$_{g}$ALE
EVPATORI EVMENI / SEBASTOPOL
ET EVPATORI F EIVS ET EVPATORI F EIVS
ET EVMENO FIL EIVS ET THRASONI FIL EIVS
ET PHILOPATRAE FIL IVS
DESCRIPTVM ET RECOGNITVM EX TABVLA
AENEA QVAE FIXA EST ROMAE IN MVRO POST
TEMPLVM DIVI AVG AD MINERVAM

Pagin'a II, d'in la-intru.

Scriptur'a II.

(Repetindu aceleasi, cu mai multe prescurtari si lacune, d'in causa alterarii bronzului).

Imp. Caes divi Traiani Parthici f divi Ner... i
nepos Traianus Hadrianus Aug pont
max trib pot o XIII cos III p p
eq et pct qui mil in a... et vexill eq Illyr et coh
IIII quae app I Hisp et I Hisp... tfe et II I
Num et II Fl Bess et III Gallor et sunt
in Dacia imferiore sub P.... ut Caesian
quin et vicen fi ve s... im. f.. hon
miss quor nomina s. rip sun f. s..
post eor civitat........ s. ai uxor
quas tunc hab iun e. ivit iis dat avi si.
caetise... siv..... dux dum tax

Pagin'a III-a, d'in la-intru.

.... li singulas.. d XI k apr
P. Iuventio Celso Q Iulio Balbo cos
vex. le equit Illyricor
ex gregal
Eupatori Eumeni f... elaspo.....
et Eupateri f. eius et Eupatori f eius
et Eumeno fil eius et Thrasoni fil eius
et Philopatrae fil eius

Pagin'a IV, d'in afora.

L VIBI	VIBIANI
Q LOLLI	FESTI
L PVLLI	DAPHNI
L EQVITI	GEMELLI
L PVLLI	ANTI
TI CLAVDI	MENANDR
C VETTIENI	HERMETIS

care nu are lipsa de transcriptiiune, fiindu formata dupo formulariulu cunnoscutu.(1)

Diplom'a se aflá in Romania si pre candu o publicá I. Arneth erá in posesiunea fratelui principelui Al. Ghica in Bucuresci, de la carele o capatáse intr'ua litografia, impreuna cu litografi'a altoru anticuitati, si in specie vase aflate totu in Tiérr'a Romanésca. Astadi unde si la cine se afla nu scimu. (2)

Insemnatatea ei este co s'a aflatu in provinci'a unde erá statiiunata *vexillatiunea callaretiloru Illyrici*, d'in cari erá si donatariulu Eupatore Eumene, cu tóte co patri'a acestui'a nu erá Illyriculu, ci Crimea si anume Sebastopole; de unde se cunnósce co denumirile legiuniloru, cohortiloru, aleloru séu aripeloru etc., nu erá rigurósa dupo natiionalitate, ci dupo partea mai mare; de altu-mintrelé anco numele lui si ale fiiloru sei aráta invederátu co erá grecu séu grecitu.

(1) Noi totusi pentru inlesnirea celoru ce nu sunt deprinsi cu acestu formulariu, vomu reproduce ací textulu latinu d'in paginele I si IV, cu tóte implinirile necesarii, si apoi vomu dá si traductiiunea româna a acestui textu, publicata de d-lu A. Treb. Laurianu, in *Mag. p. Dacia*, t. I, p. 26 si 27 :

„Imperator Caesar divi Traiani Parthici filius, divi Nervae nepos, Traianus Hadrianus Augustus „Pontifex maximus, tribunitia potestate XIII, consul III, pater patriae—equitibus et peditibus qui „militaverunt in ala et vexillatione equitum Illyricorum, et cohortibus IV, quae appellantur : I His„panorum, et I Hispanorum veteranorum, et II Flavia Numidarum et II Flavia Bessorum, et III Gal„lorum, et sunt in Dacia imferiore sub Plautio Caesiano, quinis et vicenis pluribusve stiipendiis emeri„tis dimissis honesta missione,—quorum nomina subscripta sunt ipsis, liberis posterisque eorum civi„tatem dedit et conubium cum uxoribus, quas tunc habuissent, cum est civitas iis data, aut, siqui cæ„libes essent, cum iis quas postea duxisseut dum taxat singuli singulas.—Ante diem XI Kalendas Apri„les; Publio Iuventio Celso II, et Quinto Iulio Balbo consulibus. — Vexillatio equitum Illyricorum ex „gregale Eupatori Eumeni filio Sebastopolitano et Eupateri filio eius, et Eupatori filio eius, et Eumeno „filio eius, et Thrasoni filio eius et Philopatrae filiae eius.—Descriptum et recognitum ex tabula aenea „quae fixa est Romae in muro post templum divi Augusti ad Minervam.—Lucii Vibii Vibiani, Quinti „Lollii Festi, Lucii Pulli Daphni, Lucii Equitis Gemeni, Lucii Pulli Anthi, Tiberii Claudii Menan„dri, Caii Vettieni Hermetis." — Ero traductiiunea d-lui Laurianu, cu pucine indreptari, conforme „lecturei lui Mommsen, este : „Imperatoriulu Cesare, fiiulu divului Traianu Parthiculu, nepotulu di„vului Nerva, Traianu Adrianu Augustulu, marele pontifice, decoratu cu puterea de tribunu a 13-a „óra; consulu de a 3-a óra; parintele patriei : calláriloru si pedestriloru cari au servitu la militiia in „arip'a I-iu sub stégulu callariloru Illyrici si in cele patru cohorti care se chiama : I-a Ispaniloru „si 1-a a Ispaniloru veterani, si a 2-a Flaviana a Numidiloru, a 2-a Flaviana a Bessiloru, si a 3-a a „Galliloru, si sunt in Dacia inferióre sub command'a lui Plautu Cesianu, dupo ce au facutu duoe„dieci si cinci si mai multe campanii, le da voia sa éssa d'in militiia cu onóre, acelor'a ale caroru „nume sunt scrise, si le concede dreptulu de cetatieni romani, loru, copiiloru si urmasiloru loru, „precumu si dreptulu de casatoria legitima cu muierile cari le au avutu atunci candu li s'a datu „dreptulu de cetatieni; séu déco vre unii voru fi fostu necasatoriti, cu acelea pe care le voru fi luatu, „dupo acei'a, adeco fia-care cate un'a. In 11 kalende ale lui Aprile, sub consulatulu lui Publiu Iuven„tiu Celsu, alu 2-lé, si alu lui Cuintu Iuliu Balbu. De pre intercesiunea fostului militaru commnuu „sub stégulu callariloru Illyrici, Eupatore Eumene fiiul Sebastopolitanului si a fiiului seu Eupatore, „si a fiiului seu Eupatore, si a fiiului seu Eumene, si a fiiului seu Thrasone si a fiicei sale Filopatra.— „Descrisa si recunnoscuta (decopiata si collatiionata) de pre tabell'a de aráma care e infipta la Roma „in murulu d'in dosulu templului divului Augustu la Minerva. (Urmedia numele militáriloru deco„ráti cu drepturile spuse :)" Luciu Vibius Vibianu, Cuintu Lolliu Festu, Luciu Puiu Dafnu, Luciu „Callariulu Gemenu, Luciu Puiu Antu, Tiberiu Claudiu Menandru, Caiu Vittienu Ermete."

(2) Amu aratátu in not'a(1) de la pag. 62, sortea ulterióre a acestui monumentu.

D'intr'insa se scia anco co in Dacia de josu, séu Romania de acumu, sub Adrianu erau statiiunate in garnisona:

1⁰, Un'a aripa de *Callareti Illyrici*, si

2⁰, Cinci cohorti pedestre, adeco:

a) *I Hispanoruw*,

b) *I Hispanorum veteranorum*,

c) *II Flavia Numidarum*,

d) *II Flavia Bessorum*, si

e) *III Gallorum*;

d'in cari, a-numitu pe cele de sub a), d) si e) le aflamu si sub Traianu statiiunate in Dacia (vedi diplom'a militaria de la Traianu d'in 17 febr. 110 p. Ch., totu relative la soldati romani asiediati in Daci'a). Noue sunt: arip'a *Illyricorum* si cohortile de de sub b) si c).

Consulii sunt cunnoscuti d'in *Fastii consulari* si alte documente.

Incatu pentru prefectulu *Plautiu Caesianu*, famili'a lui erá adeveratu numai plebeia, anse gloriósa, d'in care au essitu mai multi barbati mari, precumu se cunnósce d'in numii (monetele) acestei familii pre timpulu republicei. De acesti'a s'au aflatu trei de auru in Transilvania, astadi in cabinetulu imperatescu d'in Vienna, éro aiuré nu. Mai nainte, sub Vespasianu, unu *Ti. Plautius Silvanus* fusese Legatu si Propretore in Moesia, si altu *M. Plautius Silvanus* in Illyricu, precumu aráta inscriptiiunea de la Gruter si Orelli (nr. 622 si 750). Incuscrita cu famili'a Cesaria, in urma fu allésa intre patrici, precumu se vede d'in inscriptiiunea No. 733 la Orelli. Conumele *Caesianu*, fost'a in asta familia, nou séu vechiu? nu ne este cunoscutu; ceil-alti Plauti, amintiti in inscriptiiuni, au alte conume, precumu: Silvanu, Pulcher, etc.

Inscriptiiunea No. 750 la Orelli, «Inscript. latin. select. Collecti.» (Gruter. p. 453.), cea mai notabile intre tóte, suna asiá:

«TI. PLAVTIO M. F... || SILVANO AELIANO || «PONTIF. SODAL. AVG || III VIR. A. A. A. F. F «Q. TI. CAESARIS || LEGAT. LEG. V. IN GERMANIA || PR. VRB. LEGAT. ET COMITI CLAVD. CAE- «SARIS. IN BRITANNIA || CONSVLI. PROCOS. ASIAE. LEGAT. PROPRAET. MOESIAE || IN QVA PLVRA «QVAM CENTVM MILL. EX NVMERO || TRANSDANVVIANOR. AD PRAESTANDA TRIBVTA CVM CO- «NIVGIB || AC LIBERIS. ET PRINCIPIB. AVT REGIGIBVS SVIS. TRANSDVXIT. || MOTVM ORIEN- «TEM SARMATAR. COMPRESSIT. QVAMVIS PARTE. || MAGNA. EXERCITVS AD EXPEDITIONEM IN «ARMENIAM MISISSET || IGNOTOS ANTE AVT INFENSOS P. R. REGES SIGNA ROMANA || ADORA- «TVROS IN RIPAM. QVAM TVEBATVR. PERDVXIT. REGIBVS || BASTARNARVM ET RHOXOLANORVM «FILIOS. DACORVM FRATRVM (error pro *fratres*) || CAPTOS. AVT HOSTIBVS EREPTOS REMISIT. «AB ALIQVIS || EORVM OPSIDES ACCEPIT. PER QVEM (?) PACEM PROVINCIAE || ET CONFIRMA- «VIT ET PROTVLIT. SCYTHARVM QVOQVE REGEM || A CHERRONENSI. QVAE EST VLTRA BORV- «STHENEM OPSIDIONE || SVMMOTO. PRIMVS EX EA PROVINCIA MAGNO TRITICI MODO || ANNONAM «P. R. AOLEVAVIT. HVNC LEGATUM IN HISPANIAM || AO PRAEFECTVR. VRBIS. REMISSVM. SE- «NATUS IN PRAEFECTURA || TRIVMPHALIBVS ORNAMENTIS HONORAVIT. AVCTORE IMP. || CAESA- «RE AVGVSTO. VESPASIANO VERBIS EX ORATIONE EIVS Q. I. S. S. (QUAE INFRA SCRIPTA SUNT) ||

«MOESIA ITA PRAEFVIT. VT NON DEBVERIT. IN ME DIFFERI || HONOR TRVMPHALIVM EIVS «ORNAMENTORVM. NISI QVOD || LATIOR EI. CONTIGIT MORA TITVLVS PRAEFECTO VRBIS ||

«HVNC IN EADEM PRAEFECTVRA VRBIS. IMP. CAESAR. AVG. || VESPASIANVS ITERVM COS. «FECIT.»

Adrianu, urmatoriulu lui Traianu, in administratiiune nu a fostu asiá de mare ca Traianu; meritédia anse a se insemná intre cei mai insemnati imperatori. La inceputulu domnirei sale parasí Armenia, si 'si retrase ostile d'in-cóce de Eufrate, pentru-ca sa impedice invasiiunea barbariloru preste riurile ce 'i incunjurau imperiului. Nimic'a distinse pre Adrianu in asiá mesura ca dorire'a de a vedé tóte in persónna, d'in care causa calletorí prin totu imperiulu seu, adese ori pe josu si cu capulu descoperitu. Calletoriile lui prin Grecia, Egyptu, Africa, Arabia, Asia, Bithynia, Cappadocia, Cilicia, *Daci'a*, Gallia, Germania, Spania, Nicomedia, Noricu, Parthia, Frygia, Rhetia, Sicilia, Siria, Thracia, sunt documentáte prin monetele pene adi aflate. Ca mare amicu alu naturei, elu se suí pre muntii cei mai inalti, precumu pre muntele Aetna din Sicilia, pentru a vedé resarirea sórelui. Elu avú cele mai mari merite pentru arti si sciintie, de-si 'i placeá mai multu ce e colosale si curiosu, decatu ce e genuinu, despre care pene astadi marturescu pentru dinsulu, monumente ca *Moles Hadriani* in Rom'a, *Villa Hadriana* d'in Tivoli si numii cei minunati de frumosi.

G.

DESCRIEREA ANTICUITATILORU DE LA *IZLAZU,* EXTRASÁ D'IN PUBLICATIIUNILE ARCHEOLOGICE ALE

d-lui Cesaru Bolliacu.

D'in CALLETORIA ARCHÆOLOGICA IN ROMANIA DE LA 20 MARTIE PENE LA 22 APRILIE 1858 Bucuresci, 1858. pag. 79 si 80.

Izlazulu este in dreptulu *Utului.* Ací se vede co a fostu ua cetate romana pe rip'a Dunarei, déro a disparutu si ea ca cea de la Flamend'a (in Teleormanu). Rip'a drépta a Dunarei este tare de partile astea, si tóta versárea fluviului a mancátu numai d'in rip'a stinga.

Cumu s'a numitu asta cetate? nu ne spune nimeni. Póte sa fia cuprinsa'in nomenclatur'a lui Procopiu; cu tóte co elu nu numesce si cetatile nereparáte de Justinianu si nu ne da nici distantiele celoru reparáte; nu avemu nici unu puntu siguru de pe care sa ne luamu si sa putemu fixá cu asigurare cetatile mentiionate de dinsulu. Drumulu celu mare de pétra care pléca d'ací pe lunga Oltu, ruinele de peste Dunare, siantiurile ce se vedu prin satulu Izlazu, duoe sacrofage ce amu scosu in 1845 d'in Dunare cu mari osteneli si cari le-a luatunu seiu cine de pe malu, coci la Museu nu s'au addusu, — tóte acestea vedescu co ací a fostu ua cetate importante, care póte co va fi si communicatu cu partea de dincolo prin vre unu podu, despre care nici traditii'a nu ne spune nimicu. Ce potu combiná d'in drumulu de pétra care sémena ua lucrare d'in Imperiulu-de-susu, d'in ua medallia ce amu gasitu la 1845, in unulu d'in sarcofagele de cari vorbiiu, care aveá grosimea tiparului Imperiului-de-susu,

d'in ua moneta a Faustinei celei mari, socii'a lui Antoninu Piosulu, in bronzu mare, pe care 'mi o adduse ací unu saténu, si d'in vre ua diece monete de argintu ce 'mi detera d-lu arendasiu si d-lu subcormuitoru, tóte de la Adrianu si pene la Caracala, ce potu combiná, dicu, d'in tóte aste semne, este co ací a fostu ua cetate a primeloru colonii romane...... (*aci se intrerupse volumulu, remasu neterminatu*).

D'in TROMPETTA CARPATILORU No: 1095 d'in 1/13 aprilie 1873:

De cate ori amu trecutu pe la *Izlazu*, amu gasitu cote ceva pre la tierrani, anse totu romanu, si nimicu care sa 'mi attraga ua seriósa attentiune, fia chiaru romanu; cate ceva movile mai mari séu mai mici, commune in tiérra, me faceau sa trecu si acésta localitate intre cele de cercetatu mai la urma. Acumu anse, trei obiecte gasite aci, pronunciatu *dace*, si dintr'ua epocha de civilisatiune *daca* inaintáta, nu 'mi au mai permisu indiferentia. Eto aceste trei obiecte: duoe parti ale unei *trombitie* dace de argintu, ua *olla* bine facuta de lutu negru si marginea intréga a unui *vasu de bronzu*.

Indicu acést'a, pentru ca, déco nu voiu puté eu sa facu sapaturi la Izlazu, sa fia acestu punctu cunnoscutu archeologiloru nostri.

H.

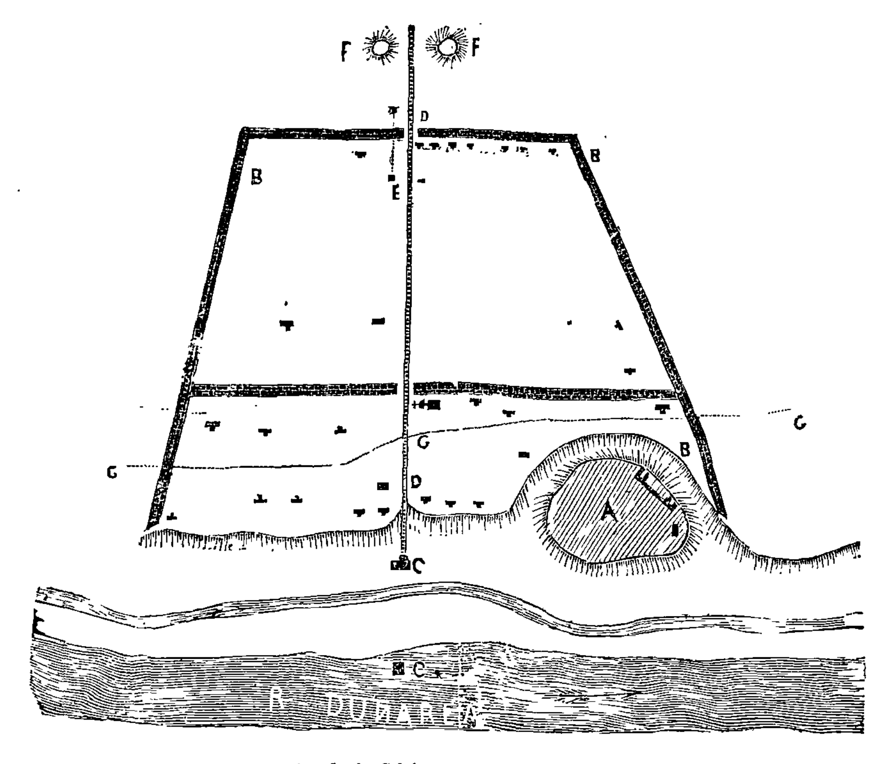
DESCRIEREA ANTICUITATILORU DE LA *CELEI*, EXTRASA D'IN PUBLICATIIUNILE ARCHEOLOGICE ALE

d-lui Cesaru Bolliacu.

D'in «RAPPORTULU D-lui C. BOLLIACU COTRA D-lu MINISTRU ALU INSTRUCTIIUNEI PUBLICE REGISTRATU SUB No. 7819 SI PUBLICATU IN MONITORUL OFFICIALU» d'in 1869. No. 222, 223, 224.

Duminica la 13 iuliu, amu trecutu Oltulu spre *Celei* si oprindu-me la subprefectur'a de la Izlazu, amu intiellesu co ací amu sa tragu nevoia, pentru co in adeveru nici ua umbra de autoritate nu se vedeá; n'aveá cine cití ordinele, n'aveá cine cautá cái, de-si fagaduiámu pretiuri fórte mari, pentru ca sa ne duca pene la Celei. Nici subprefectulu, nici ajutorulu. In fine amu parvenitu peste cinci siése ore sa plecu, si amu ajunsu tardiiu la Celei; amu trasu la cuviosulu preotu Nicolae, gazd'a mea cea vechia acolo. Aici erá si ajutorulu subprefectului, venitu in affacere de arendasiia, de recruti etc, carui'a amu pututu sa'i citescu ordinele ce aveamu. Prin ce combinari nu sciu, co ajutorulu subprefectului a plecátu si m'a lasátu sub ingrijirea primarului. Atat'a slabiciune si nepasare d'in partea administratiiunei, tocmai acolo unde trebuiá sa asiediu unu centru de lucrari mai serióre, m'a ingrijatu...... Cu tóte intrigile si réo'a vointia, a trebuitu sa stau cinci dile in Celei, pentru co acolo este nevoia de

mari lucrari. Amu luatu planulu cetatii, alu cetatiuiei si alu situatiiunei Celeiului, pe care amu onóre a vi 'lu alaturá:

A. Cetatiui'a de la Celei.
Lungimea zidului din cetatiuia : 28 m.
Largimea „ „ „ 2 m.
B.B.B. Zidurile ce incunjura cetatea Celei.
C.C* Picioru de podu.
D.D. Siosea romana ce duce la Recic'a.
E. Bordeiu unde s'a gasitu sarcofagulu.
F.F. Movile.
G.G. Drumu actualu prin communa.

Zidulu cetatiuiei ce amu descoperitu de tóte partile asta data, este de 28 metri lungimea, si 4 metri inaltimea, de pétra cioplita si cu unu breu admirabilu. Amu datu de ua temnitia subterrana, in care amu gasitu multe óse de omu si piróne in tiésta.

Ací se vede co a fostu alu treilea gradu de osunda; Romanii aveau trei etagie in inchisorile loru, cari inchisori erau fórte dese prin turnurile de prin cetati; in celu d'anteiu etagiu se inchideau prevenitii; in celu d'alu duoilea cei osunditi pe termenu, si in celu de alu treilea, la intunericu, cei osunditi peirei. Ací urmédia sa fi fostu unu turnu, precumu a fostu la Severinu si la Romula (Turnu-Magurelle); ací urmédia prin urmare sa fi fostu si temniti'a ce amu gasit'o, alu treilea gradu de inchisóre fora lumina, la temeli'a turnului, unde d'in ordinulu superiorului séu d'in crudimea pazoici-

loru se bateau osunditiloru pirónе in capu. Asemenea tieste cu pirónе s'au mai gasitu, si 'n alte parti.

Prin differitele sapaturi ce amu facutu, atatu in cetatuia catu si prin alte parti ale cetatii, amu gasítu multe monete de bronzu si cate-va de argintu, tóte mai cu séma d'in doue epoce: de la *Septimiu Severu* pene la *Alexandru Severu*, si de la *Constantinu* pene la *Gratianu*; pré pucine d'in epoc'a anterióre, si acestea tóte fruste, cei'a ce indíca co ele au cadiutu in pamentu dupo ce au fostu vechi in circulatiiune. Monetele de la Constantinu pene la Gratianu abunda aci, si totu pe aci s'au gasítu, acumu trei anni, acele 6000 bucati argintu d'in acésta epoca. Aci a pusu piciorulu si s'a intaritu Constantinu, candu a reluatu Daci'a parasita de Aurelianu. Cuartierulu seu generalu a fostu la Oescu, Ghighiulu de astadi, unde n'amu pututu trece, d'in caus'a intrigiloru ce amu aratátu mai susu, déro unde amu trecutu alte dati si unde in adeveru co sunt lucruri de studiiu, mai cu séma unu sistemu de ape admirabile, pe care nu'lu amu vediutu nicairi. Aci a intinsu podu Constantinu pe stelpii de pétra, cari stau anco in apa, si d'intre cari se vede mai cu séma unulu, de care s'au isbitu mai multe vase, si unu vasu sta si astadi afundatu lunga stelpu. De la capulu acestui podu pléca sioséo'a romana, care merge printre movile si morminte si se impreuna cu cele-l-alte la Antonina séu Caracalu, Recic'a de astadi, care a fostu si orasiulu celu mai importantu in Dacia-de-josu.

Aci in Celei amu gasítu unu feru de inferatu cáii legionariloru, cu litterile; A.E.M.: Amu gasítu multe vase de pamentu, ua pioa de pétra, mai multe obiecte de feru, caramidi cu differite imprinte si un'a: „Coh. III Brit(*tanica*)". Nume de legiuni s'au gasítu de mai multe ori la noi; mai cu séma alu legiunei a V. (Macedonica) cu numerulu si cu numele cohortiloru; d'in acésta legiune negresitu, pene acumu n'amu gasítu de catu doue : acést'a, si un'a la Turnu-Severinu : „Coh. I Aug(*usta*)."

Amu mai gasítu aci ua masca mica de plumbu, unu calu micu de bronzu pe pedestalu si alte mici obiecte de bronzu. La essirea d'in cetate, d'a sting'a drumului romanu, amu gasítu doue sarcofage, unulu sub tind'a unui saténu, si altulu sub patululu altui saténu. Celu de sub patulu erá amblátu; nu mai are nici unu interesu; celu de sub tinda si mai aprópe de drumu este fórte importantu si sa 'mi fia permisu a me oprí la dinsulu.

Punendu sa sápe sub tinda, prin buna invoiala, ca si pentru celu de sub patulu, in mai pucinu de doue ore sarcofagulu acest'a de pétra, de pétra calcaria tare, in dimensiunea si form'a sarcofagului celui mare de la Museulu natiionalu, avendu 2^{m}, 45 lungulu, 1^{m}, 04 latulu, 1^{m}, 66 aduncimea, erá intregu in faci'a sórelui, cu totu lungulu seu spre siosea, curatitu de tóte partile si neatinsu nicairi de sápa. Se intiellege co sátulu totu erá in jurulu lui, cu tóte babele si copii.

Dupo differite observari, vediuiu co capáculu erá lipitu cu cimentu, si peste acest'a, la amendoue capeteiele, cu scóbe de feru, acoperite cu plumbu fórte grosu.

Amu pututu parvení la deslipirea capácului si la desclestárea lui d'in scóbele de feru. Atunci, insiruindu trei-dieci ómeni la funiile cu cari amu legátu capáculu, s'a pututu trage capáculu pe jumetáte, pe pátulu ce'i pregatísemu, in urletele de bu-

curia a satului intregu. Unu profumu agreabilu s'a exalatu d'in sarcofagu, cei'a ce facù pe mai multi sa dica: „Ce frumosu mirosu!“ Acésta operatiiune nu se mai vediuseací de candu este Celeiulu.

Paretii sarcofagului au grosimea 0^m, 18; aduncimea paretelui pe d'in-la-intru este de 0^m, 62; lungimea 2 metri; latimea 0^m, 60.

Duoe d'in trei parti ale paretiloru sarcofagulu erau góle; ua tierrena cafeniia acoperiá ca ua bruma unu scheletu mai topitu, care nu ajungéa, nici cu capulu nici cu piciórele, la extremitatile sarcofagului. Scheletulu erá cu capulu spre média-nópte si cu piciórele spre média-di; capulu cadiuse d'in junghiatura spre umerulu stingu; manele ii erau incrucisiate pe stomacu. La talpile picióreloru, duoe talpi de pluta de duoe-spre-diece centimetri grosíme, care au fostu legate de talpile picióreloru; nici unu felu de impunsatura nu aratá urme de cusatura; scanduri putrede de stejaru, camu in form'a unui cusciugu neacoperitu, cu care se coborise cadavrulu in sarcofagu. Acest'a a fostu anteiulu aspectu alu descoperirei.

Cusciugulu cadavrului, imbracamintea si podóbele, cumu si differite semintie si frundia aruncáta d'asupr'a corpului, formau ua tierrena, care variá intre ua aduncime de 10, 15 si pene la 20 centimetri. Amu inceputu cautárea de la picióre: trei urcióre in rondu, asiediate la extremitatea sarcofagului. Ósele picióreloru gasíte, tóte pene la cele mai mici, 'mi au datu ide'a sa formediu scheletulu a-fóra; tierren'a se ciuruiá prin doue ciururi. Totu corpulu fusese pe asternutu si sub acoperementu de frundia si ramuri de dafinu.

Putuiu alcotuí corpulu intregu; a fostu ua femeia, ua femeia nalta si juna. Amenduoe cércanele gurei intácte; dinti fórte potriviti, nici ua masea stricata; cati-va dinti cadiuti 'i amu pusu la locu.

Ce dialectu s'a rostitu prin aceste frumóse cércane? O sciu numai acei'a cari au ascultátu suspinele inimei ei si cari au auditu jalea de la mortea ei. Ve potu spune numai atatu co a fostu ua femeia, ua femeia inalta, ua femeia juna, cu dinti admirabili, déro alu carui nume n'a voitu sa 'lu spuna posteritatii gelosulu sociu, care a incuiatu si a ferecatu in pétra, feru si plumbu, obiectulu amorului seu.

Ce mai potu spune este co acésta femeia traiá in timpulu imperiului, inainte de Commodu, adico mai nainte de 180 dupo Christosu, considerandu numai dupo ua moneta, bronzu de mijlocu, ce amu gasitu in sarcofagu si pe care amu putut'o desciffrá, ridicandu cu mare greutate rugin'a de pe dins'a. Acésta moneta indíca puterea tribunitiiale a lui Commodu pentru a siesea óra, titlulu de imperatu pentru a patr'a óra, consulatulu alu treilea, cari correspundu annului Romei 934, éro alu lui Christ. 181.

Ce mai potu spune anco este co ua parechia cercelusi de auru nu s'au gasitu in dreptulu urechiloru, ci pe la mijloculu corpului; co form'a loru nu aráta pe unde s'au deschisu ca sa se puna in urechia si co lása a se presupune co asemene podóbe femeesci se aruncáu in cusciugu. Ce a fostu de tiesatura abié se mai cunnósce. Unu peptene sdrobitu cu totulu, unu acu de peru de ivoriu. Dafinii sunt neattinsi si in colórea tutunului de Havana. Ua foia de coca de faina alb'a indíca co, pe lunga se-

mintile, beuturile si aromele ce se puneau la morti, se mai puneá si ua mica turta de faina.

Nici ua sticla nu s'a gasitu in sarcofagu, nici ua candela in jurulu lui. Cele trei urcióre deci au servitu, unulu pentru vinu, altulu pentru untu-de-lemnu si celu-l-altu dreptu lacrimáru.

Sarcofagulu, la iérna, se va transportá la Museu cu alte obiecte grele, precumu ua piua de pétra, etc.; éro cele aflate intr'insulu le voiu depune chiaru eu la Museu. Osele s'au pusu d'in nou in sarcofagu.

Anco ua observare, pe care o credu interesante, la noi celu pucinu : toti cati voru fi gasítu feru romanu la noi, voru fi vediutu acelu feru petrunsu de rugina. Scóbele de feru ce amu gasitu la acestu sarcofagu, acoperite de tóte partile cu plumbu, au fostu atatu de ferite si conserváte incatu aru crede cine-va co sunt essite astadi chiaru de sub ciocanu. D'in contr'a, plumbulu ce le acoperiá, care a priimitu injuriile exterióre a 17 secole, s'a ingrosiatu cu ua patina albuia de tóta frumuseti'á.

D'IN RELATUIINEA COTRA MEMBRII COMITETULUI ARCHEOLOGICU D'IN BUCURESCI, PUBLICATA IN «TROMPETT'A CARPATILORU» No. 1010 D'IN 20 AUGUSTU (1 SEPT.) 1872 :

Ajunsu la *Celei*, de unde mai sunt vre ua diece kilometri pene la Vadastr'a, unde mi propuneamu sapaturi, n'amu opritu ca sa vedu déco nu s'au mai stricatu d'in acele ziduri frumóse romane, scóse de mine d'in pamentu, in lucrari de mai multe veri. Amu trecutu la *Oescu*, numitu astadi *Ghighiu*, punctu intre unghiulu ce face riulu Oescu (Iscrulu) dandu in Dunare, care si desparte Oesculu de acumu, de cea-l-alta parte a lui, numita astadi *Beslii*, cu care erá unitu ua data orasiulu cu unu podu preste riulu Oescu, care s'aru puté compará cu Jiiulu nostru, déco nu aru fi numai atatu de pucinu si linistitu totu-d'a-un'a.

Orasiulu *Oescu* a fostu capital'a Tribaliloru, in préjm'a cari'a au priimitu ei batai'a decisiva a falangeloru lui Alexandru III alu Macedoniei, dupo care bătáia cati au pututu scapá, s'au confundátu cu Peucinii, in insulele Peuce (Dobrugea).

Romanii au maritu cu colonii acestu orasiu, pre care l'au dotatu cu ape abundante printr'ua sistema minunata : unu apeducu prin care veniá ap'a intr'unu basinu immensu, d'in care se impartiá apoi ape in totu orasiulu. Acestu basinu este atatu de largu incatu, plecandu'mi abié capulu, amu pututu sa intru pre elu in piciόre. Romanii au facutu aice cea mai mare cetate ce se vede astadi pre drépt'a Dunarei si, de pre obiceiulu romanu, impotriv'a acestei cetati, pre rip'a stinga a Dunarei, au ziditu *Celeiulu*, a duo'a lucrare póte romana pre rip'a stinga a Dunarei dupo Severinu, facendu si siosea pene in orasiulu celu mare, *Colonia Romana*, numita *Antonina* séu *Caracala*, alu carui nume a remásu pre partea acei'a a coloniei, unde se ridicá palatulu proconsulului. In *Colonia Romana*, d'in care s'a despartitu *Colonia Romula*, se impreunau drumurile cate trele : celu de la podulu lui Traianu, care se despartiá in duoe, tinendu unulu spre Vulcanu; celu de la Celei, si celu de la Romula (Fla-

mend'a-Magurelle), care urcá pre d'in dosulu Rosiiloru-de-Vede, urmandu pre unde sunt viile acumu, si dá in drumulu celu mare, trecendu Oltulu pre podu de pétra (?) la Slaveni; apoi urmá unu singuru drumu pe drépt'a Oltului pene la Romnicu, unde treceá érosi Oltulu pe podulu de pétra, cunnoscutu sub numele *Podulu vechiu* (Pons Vetus), de unde satulu *Podarii*, si a urmatu pre sting'a Oltului pene la strimtoiea (Stenae) *Turnu-Rosiu*, alu carui nume póte co vine de la Turnulu Pretoriului, care erá la Cozia (?) si care póte sa fi fostu vopsitu acelu turnu, care a trebuitu se se spárga prin explosii de pulbere, candu s'a diramatu sub Voda Bibescu, ca sa se faca cei'a ce s'a facutu acolo.

De la Oescu la Celei a fostu podu de pétra pe Dunare. Acestu podu s'a facutu la annulu 318 de cotra Constantinu I, care voiá sa fia alu duoilea Traianu, si care'si asiediase cuartierulu generalu la Oescu, in timpulu rasboiului alu duoilea dacicu. (?)

Podulu d'a sting'a Dunarei a fostu apáratu cu intariri de amendoue láturile si de la capulu lui pornesce sioseao'a de care amu vorbitu.

Amu voitu sa facu sapaturi si la acésta parte a Celeiului, unde nu facusemu nici ua data; amu combinátu catu amu pututu sapaturile de partea stinga a podului, urcandu la siosea. N'a trecutu multu ca sa incépa a se iví printre caramidi, de accoperisiu de case, bucati, fragmente de statue, de marmore, in dimensiiuni naturali.

Ua mana tinendu unu *parazonium*; ua alta mana tinendu ua patera fórte bine facuta; ua alta mana tinendu unu ciocanu : (trei mani, ua statua nu póte sa aiba !) Si apoi attributiiuni differite; si apoi si marmorile de differite cualitati, si lucrulu chiaru differitu in privinti'a artei. Déro mai éto si alta mana rezimata pre ua jumetate de paveza; apoi unu capu sferamátu; apoi ua parte a unei statue a lui Jupiter cu acuil'a la picióre; apoi mijloculu corpului altei statue, a Minervei negresitu.

D'in málu cadeau mai multe bucati de tencuiala zugravita in colóre rosia, patlaginia, liliachia, si fragmente de frescuri, si multime de caramidi cu imbucaturi, de cele ce serviau la accoperisiu de case.

Amu constatátu co aci au fostu case, si in faci'a caseloru, d'in josu, grupa de statue, déco nu si templu.

D'in combinarile fragmenteloru, amu constatátu ua statua a lui Jupiter, ua alta statua a unei Vestale, un'a a Minervei, si un'a a unui Imperatu, acei'a la care a appartinutu man'a cea cu *parazonium*. Amu ajunsu la temelia, la piedestalele acestoru statue. Nici ua inscriptiiune; anse pedestalele nu sémena a fi servitu acestoru statue; sémana mai multu ua temelia ce a servitu la altu-ceva, pentru co erá lunga de 3 metri 20 centimetri, adunca de unu metru si lata de unu metru si mai bine, si sub petrile taiáte, se vedeá cimentu si caramidi mari. M'amu decisu sa desfacu acésta temelia, si tragendu petrile cele mari afóra, amu vediutu pe partea de josu a unei petre, littere latine; amu spalátu atunci acea pétra si amu constatátu co d'in josulu litteriloru au fostu reliefuri, cari s'au sferamatu cu ciocanulu spre a se netedí pétr'a ce trebuia se 'si ascunda inscriptiiunea in cimentu.

Inscriptiiunea de pre pétra, pe care amu pus'o in pastráre la Celei, aráta co mo-

numentulu (statu'a lui Commodu) a fostu aridicátu de proconsululu seu in Daci'a, Man'a déro cu ***parazonium*** a fostu a statuei lui Commodu. (1)

Asiá se póte constatá co acésta grupa de statue, in templu séu fora templu, s'a claditu in timpulu lui Commodu; co fanatismul crestiniloru contr'a paganismului, sub primulu Imperatu crestinu, a sferamatu acésta grupa, si petrile ce au servitu ca pedestaluri statuei lui Commodu, aridicáta de unu proconsulu alu seu in Dacia, s'au intrebuintiatu la temeli'a unei fortificari de apárare, la capulu podului, punendu-se cu inscriptiiunea de d·suptu.

Se póte fórte bine ca statuele lui Commodu sa se fi sferamátu in Dacia, in revolutiiunea ce au facutu Dacii sub acestu Imperatu, séu se póte érosi ca insesi legiunile sa fi sferamátu statuele si tóte monumentele celui declarátu de cotra Senatu inamicu alu Patriei, inamicu alu dieiloru, patruccidu, gladiatoru, carnefice alu Senatului, omoritoru alu cetatieniloru, care Senatu a si ordonatu terrirea cadavrului seu cu carligulu la spectaculu·

Totu la Celei, unde amu gasítu in multe ronduri sarcofage neambláte, pre cari le amu descrisu in differite ronduri, amu gasitu si acumu unu mormentu de zidu fórte bine facutu : fundulu d'in trei caramidi de cele mai mari patráte, zidit apoi paretii cu cimentu si cu caramida mica la perfectiiune de justetia si accuratetia, si accoperi-

(1) Pétr'a de care vorbesce ací d-lu Bolliacu a fostu addusa in urma in Museulu d'in Bucuresci· unde se afla acumu. Datorescu d-lui Grig. Tocilescu urmatórea ei descriptiiune si desciffrare.— Este ua pétra ordinaria : 0m, 72 naltimea, 0m, 50 latimea, 0m, 25 grosimea. Inscriptiiunea cu caractere d'in secolulu alu II-lé, scrise cu pucina ingrijire, este intréga, osebitu de cate-va littere la fine, sterse si stirbite Dupo tóte probabilitatile, pétr'a a servitu de pedestalu statuei lui Commodu, inaltiata de duoi servi, anume Zoticus si Sabianus, fiindu procuratore alu Augustului, C. Heraclitus, fiiulu lui Xenofonte.—Ea se citesce : „*Commodo Ant*(o)*nino Aug*(usto) *sub C*(laudio) (He)*raclitio*)*Xenophontis* „*proc*(uratore. *Aug*(usti), *Zoticus et Sa*(bi)*anus servi posue*(ru)*n*(t).“—Pe romanesce : „Lui Com- „modu Antoninu Augustulu, sub Claudiu Heraclitu, fiiulu lui Xenofonte, procuratorele Augustului, „Zoticus si Sabianus servi pusera.“ — D-lu Tocilescu presupune co Claudiu Heraclitu alu lui Xenofonte a fostu procuratore alu Augustului Commodu in portiiunea Daciei care purtá numirea de *Provincia Malvensis*, si care trebuia sa fi fostu situáta pe malulu stingu alu Dunarei, avendu capital'a sa in *Recic'a*, séu si mai bine póte in *Celei*, unde se afláu statu'a si inscriptiiunea, asiediate de mai susu numitii servi. — Acestu monumentu a fostu pene adi ineditu,

siulu din siése caramidi de cele mari patráte, cioplite de ua parte si puse in clinu ca unu capácu de cusciugu. Doue din aceste caramidi, cele de la capu, erau sparte : ua mana profána de multu se verise in mormentu si amestecase ósele, cautandu lucruletiele ce se gasescu totu-d'a-un'a in morminte. La capulu mormentului amu gasítu ua caramida de cele mari, cioplita in forma de cruce patráta byzantina si mai afundáta in pamentu decatu capulu cusciugului, care si elu erá la ua aduncime de unu metru si mai bine.

Combinandu ósele, amu constatátu co sunt de femeia. Amu gasítu si ua braciara sparta de sticle, petre si margelusie, pre care o posedu. Amu gasítu si unu sfesnicu de plumbu sferamatu, care a servitu negresitu de lampa. Amu gasítu si banulu care mi a datu exact'a epoca a inmormentarii : unu bronzu mare alu lui *Caracala*, care n'a fostu in circulatiiune si pre care 'lu amu curatitu fórte bine. Legend'a aversului : M. AVR. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG.—Bustulu Imperatului, cu capulu lauratu, intorsu spre drépt'a si purtandu paludamentulu. Pre reversu legend'a : P. M. T. R. P. XVII. IMP. III. COS. III P. P. cari facu annulu romanu 697, éro crestinu 214. In exerga : S. C. Ua estrada asiediata d'a sting'a, de pre care harangá Imperatulu, cu man'a drépta ridicáta, duoi soldati tinendu duoe insemne militari si armati cu paveze. In faci'a acestoru soldati, unu siefu intorsu spre soldati tinendu spad'a. In alu duoilea planu, unu stindardu in dreptulu soldatiloru si duoe haste in dosulu siefului. Pre estrada, la spatele Imperatului, unu lictoru tinendu fascele. In faci'a Imperatului, capulu Pretoriului intorsu spre lictoru, dicendu 'i ceva.

Acésta medallia interesante si fórte bine conservata, este ua variatiiune inedita a numerului 455 alu lui Cohen.

Ciudata combinare! Tocmai in acestu annu, Caracala a venitu in Dacia, si a trasu negresitu la palatulu proconsulului, care urmédia sa fi fostu in orasiulu d'alaturea marei colonii *Romana*. In annulu acest'a se póte ca orasiulu Caracalulu sa'si fi luatu numele ce 'si lu pastrédia pene astadi. Acésta medallia, venita in Dacia d'in Roma in annulu candu erá Caracala in Dacia, facendu negresitu crudimi, ca in tóte partile pre unde se aratá,—coci si reversulu medalliei unu asemenea lucru explica, — nuoa fiindu acésta medallia frumósa, s'a aruncátu in mormentulu femeiei crestine de cotra cine-va care o iubiá.

Semnulu crucei la capeteiu vedesce co femei'a a fostu crestina, si ascunderea acestei cruci vedesce co crestinismulu erá prigonitu; erá periodulu prigonirii a siésea, care a fostu sub Septimiu-Severu; mormentulu si cele-l-alte vedescu co femei'a a fostu dintr'ua clase superióre a societatii, d'in care se póte trage co crestinismulu erá prin Dacia, pre la inceputulu secolului alu treilea, adeco cu unu secolu pene sa nu 'lu impuna Constantinu Daciei.

Amu curatitu si amu spalátu bine acestu mormentu perfectu si 'lu amu lasatu in ingrijirea proprietarului, in a carui gradina 'lu amu gasitu, cu marea lui satisfactiiune, platindu'i bine unu locu pre care nu aveá nimicu semenátu; 'i amu spusu ce usu póte face cu acésta frumusetie, care 'i remane lui, si cumu o sa 'i fia cas'a visitáta de cotra toti trecetorii.

A-duo'a di, mergendu sa mai vedu mormentulu, nu mai erá nici ua caramida la loculu ei. Astu-felu ignoranti'a si nerespectulu anticuitatiloru, pre care n'a sciutu sa lu inspire guvernele nici la Celei, nici la Recic'a, nici la Turnu-Severinului, la aceste trei importante localitati, dirâma si strica totu, fora consciinti'a.

D'IN «TROMPETT'A CARPATILORU», ANNULU XI, NO. 1059 D'IN 1/13 APRILIE 1873 :

Me intorcu la Celei, despre care amu avutu occasiune sa vorbescu de multe ori, si unde amu facutu lucrari alte dati fórte importante, gratiia mai allesu ordineloru date de generalulu Florescu.

Trecendu pre la Celei, unde sunt importante lucrari romane, m'amu opritu sa visitediu lucrarile mele de mai nainte si sa mai si facu ce voiu puté. Amu lucrátu déro duoe dile si aci. La departáre de trei stanjeni de la mormentulu de caramida pre care 'lu amu gasitu annu—si despre care amu relatátu,—pre cóst'a de d'in susulu orasiului, in faci'a Dunarei, amu gasitu unu altu mormentu totu de caramida, mai importantu decatu celu-l-altu pentru marimea si constructiiunea lui, la ua aduncime de ua jumetáte metru. Acestu mormentu aveá fundulu d'in patru caramidi late; paretii lui se compuneau d'in 75 caramidi, asemenea asiediate un'a preste alt'a fora sa incalce fundulu, de marginea paretiloru; d'asupr'a, cate ua caramida mica in form'a celoru obicinuite astadi, in care se rezimau caramidile mai mari decatu ale fundului, cioplite la ua lature spre imbucare, si formau accoperisiulu (capáculu) mormentului. Accoperisiulu se inchideá la capu si la picióre cu cate ua caramida si mai mare cu ornamente pre dins'a, cu marginile resfrante. Caramid'a de la picióre erá sdrobita; pe cea de la capu amu addus'o aci intacta. Lectiiunea de annu cu furárea d'in mormentulu ce amu descoperitu atunci, si dorinti'a de a vedé in Museulu nostru asiediatu unu asemenea mormentu, m'au facutu a luá urmatórele precautiiuni: amu trasu ore-cumu desemnulu mormentului descoperitu intregu de tóte partile, bine maturátu si bine stersu; amu numerotátu caramidile, spre a se puté asiediá fia-care la loculu ei, si le amu transportátu la St. Sa Parintele Nicolae Exarchulu, spre a se adduce la Museu candu se voru cere. In mormentu, a fostu cadavrulu unui omu fórte corpulentu, dero, — lucru ce nu mi s'a mai intemplatu sa vediu la nici ua deschidere de mormentu, — nici sarcofagu de pétra, nici pátu de caramidi *(locus)*, nici asemenea ca acestea *(sepulcrum)*; corpulu, fórte invederátu co a fostu taiátu bucati, candu s'a depusu in mormentu, coci ósele erau amestecáte, astufelu cumu sa nu lase banuiala despre acést'a; capulu s'a gasítu pre la mijloculu corpului, cu faci'a in josu, lipitu de paretele mormentului. Unu singuru instrumentu de feru s'a gasitu la picióre, d'in nenorocire tocmai acolo unde caramid'a acoperisiului fusese sparta, si unde s'a pututu introduce umediél'a, incatu rugin'a 'lu-a discompusu cu deseversire, si 'lu amu adunatu in fractiiuni mici. Moneta amu gasitu, cernendu pamentulu cu ciurulu, si, de-si de ua camu data numai unu blocu verde, déro totu amu tresaritu de bucu-

ria, sciindu co acest'a este documentulu care nu minte, care dovedesce annii, déco nu si annulu inmormentarii.

Nici unu ulcioru séu altu vasu in mormentu.

Curatindu acésta moneta cu tóte precautiiunile, amu descoperitu efigi'a *Iuliei Domna* pre ua medallia de bronzŭ *grecu-imperialu*, batuta intr'unu orasiu alu Thraciei, pre care nu'lu potu spune astadi, pentru-co reversulu este fórte complicátu si trebuia anco curatitu; legend'a n'amu putut'o desciffrá anco, fiindu accoperita de ua cocléla tenace; in campulu reversului anse, este unu templu cu patru columne, cu statu'a Dianei in centru.

Medalli'a ne spune pene acumu co acésta inmormentáre s'a facutu in timpulu lui Septimiu-Severu, cu cati-va anni inainte de inmormentarea descoperita annu, totu intr'unu asemenea mormentu d'in timpulu lui Caracala, si in annulu chiaru candu Caracala se aflá in Daci'a, precumu amu demonstrat'o la descrierea acelui mormentu. Candu voiu puté sa citescu numele consulului, in legend'a reversului acestei medallii, voiu puté sa spunu annulu precisu candu s'a batutu medalli'a.

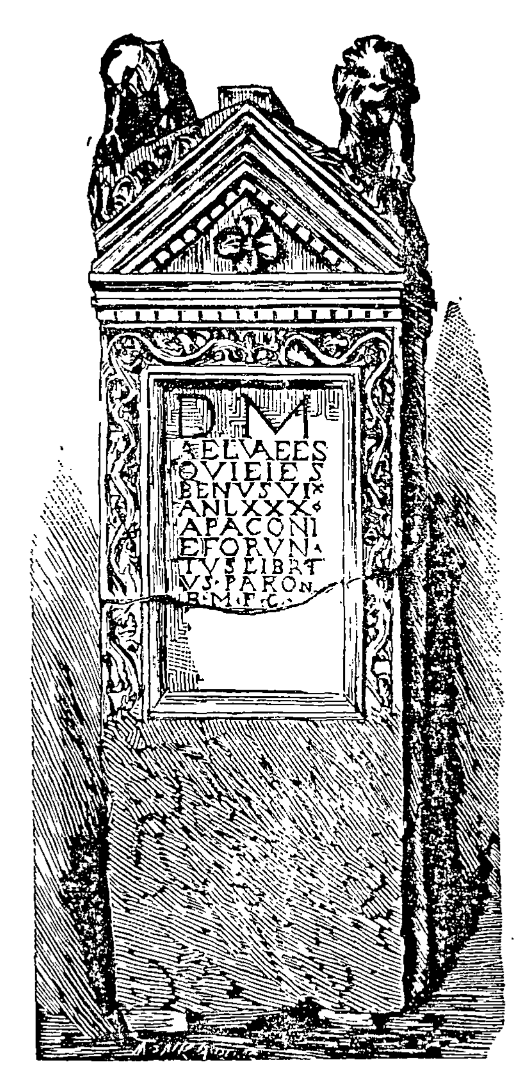
Craniulu d'in acestu mormentu, fórte mare, 'lu amu addusu intregu.

In Celei, amu mai gasítu acumu unu sarcofagu de pétra, care a continutu corpulu unui copillu; d'in nenorocire anse, acestu sarcofagu s'a descoperitu de unu idíotu intr'unu siantiu ce'si faceá, si aviditatea 'lu a impinsu sa sparga capáculu, care nu fusese legátu in scóbe de feru, si sa cáute vre ua comóra. Amu scosu acestu sarcofagu d'in siantiu, descoperitu, déro n'amu mai gasitu intr'insulu decatu cate-va oscióre. Nenorocitulu individu care a comisu acésta vina, mi s'a parutu necapabile a fi datu judecatii.

Cei'a ce amu mai facutu acumu in Celei este descoperirea piciorului d'in drépt'a de la capulu podului lui Constantinu, lucru ce 'mi stá pre inima de candu descoperisemu pre celu d'in sting'a cu casele si statuele despre cari amu relatatu acumu unu annu. Acestu picioru 'lu amu descoperitu destulu de bine, déro n'amu gasitu pre lunga dinsulu nici fragmentu de statua, nici nimicu altu care sa aiba vre-unu interesu.

I

DESCRIEREA STELEI ROMANE, AFLATA LA RUSANESCI IN JUDETIULU ROMANATI

Acestu monumentu epigraficu, celu mai mare d'in Museulu de anticuitati d'in Bucuresci, este ua stele colosale de pétra calcaria, mesurand 4m inaltime, 1m 6 latime. A fostu aflata, in pamentu la Rusanesci, in annulu 1865, si adducendu-se in capitala la 1867, portiiunea inferióre, mai josu de inscriptiiune, s'a surpatu. Capeteiulu superioru este in forma de fronton triunghiularu, cu cate unu leu culcátu d'asupr'a fia-carui unghiu. Ornamentulu de la crestetu lipsesce. Inscriptiiunea sta incadráta in impletituri de frundie. De-si alteráta in maimulte locuri, ea se póte restituí mai bine de cumu a facutu d-lu Ernest Desjardins, carele mai antaiu a publicatu acésta inscriptiiune in *Annali dell'Instituto di Correspondenza Archeologica* d'in Roma tom. XL, 1868, p. 27, dupo care a transcris'o si d-lu *Th. Mommsen* in *Corpus Inscription. latin.* t. III, No. 6281. D-lu *Otto Hirschfeld*, in *Epigraphische Nachlese*, Wien, 1874, p. 62, 'i a addusu indreptari notabili. Lectur'a cea mai probabile este :

Copia posibile:	*De cititu:*	*Romanesce:*
D M	D(*is*) M(*anibus*)	Dieiloru Mani.
AEL VALES	Ael(*ius*) Vales	Aelius Vales
QVI ET ES	qui et Es-	care (se numiá) si Er-
BENVS VIX	benus, vix(*it*)	benus, a traitu
AN LXXX	an(*nos*) LXXX	anni 80.
*Syr*A CONIUX	[*Syr*]a coniux	(Syr)a socii'a (lui)
ET FORTVNA	et Fortuna-	si Fortuna-
TVS LIBRT	tus lib(*e*)rt-	tu libert-
VS. PATRON	us patron(*o*)	ulu (lui), patronului
B. M. F. C.	b(*ene*) m(*erenti*) f(*aciendum*) c(*uraverunt*)	celui plinu de merite au ingrijitu a face (acestu monumentu).

J.

ADAOSE LA MEMORIULU ASUPR'A DUOE BASO-RELIEVURI MITHRIACE AFLATE IN TRANSILVANIA

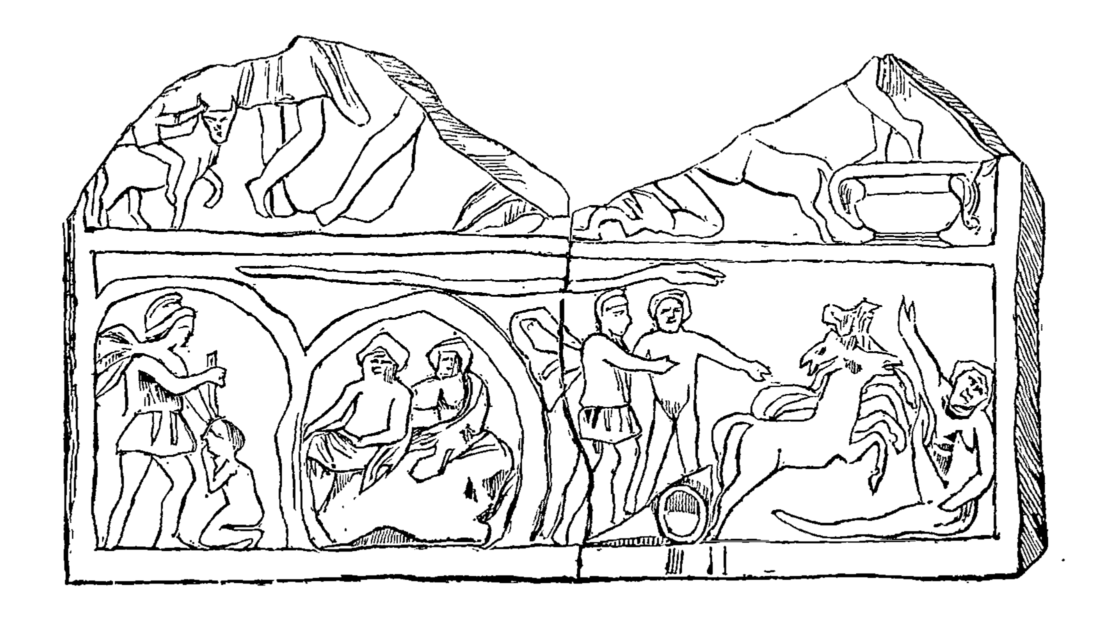
de **Felix Lajard.**

TRADUSU D'IN «MÉMOIRES DE L'ACADÉMIE ROYALE DES INSCRIPTIONS ET BELLES-LETTRES DE FRANCE.» TOM. XIV. (Paris, 1845) p. 178).

De la redactiiunea Memoriulului meu asupr'a celoru duoe baso-reliefuri mithriace descoperite in Transilvania in cóce, d-lu Duchesne, conservatoru alu cabinetului de stampe de la Bibliotec'a regale, a bine-voitu sa'mi communice numerile 46 si 47 d'in *Curierulu rumanesk*, de la 22 si 27 noemvrie 1837, ce 'i fusese tramise de d-lu marchizu de Châteaugiron, consulu generalu alu Franciei la Bucuresci si in cari se afla ua dare de séma despre descoperirea unui *Mithræum* subterranu, lunga Slaveni, in Tiérr'a Romanésca. Sátulu acest'a se afla pe malulu dreptu alu Oltului, *Aluta* d'in vechime, cu vre ua duoe leghie spre sudu-vestu de orasiulu Caracalu, si prin urmare nu tocmai departe de loculu unde Oltulu se vérsa in Dunare. (1) La cele d'anteiu cercetari ce se facura la acésta localitate, in lun'a lui noemvrie 1837, se scósera d'in la-intrulu *Mithræului*, obiectele urmatóre : ua pétra spárta pe care stau sapáte cuvintele : SOLI INVICTO MITHRAE ; altu fragmentu purtandu alta inchinare : ARA. SOLIS. S.; duoe baso relievuri mithriace, unulu intregu, éro celu l-altu camu stir-

(1) Chartele geografice nu aráta nici ua cetate antica chiaru pe loculu Slaveniloru ; déro se póte crede co *Mithræulu* de care e vorb'a a fostu construitu lunga loculu numitu *Castra Nova* de unde nu pré departe, pe malulu oppusu alu Dunarei, se aflá cetatea numita *Nicopolis ad Istrum.*

bitu; duoe fragmente de sculpturi cari si ele provinu de la duoe baso-relievuri si acelea consacráte lui Mithra; si in fine cate-va alte feramaturi de anticuitati romane. Pe lunga unulu d'in cele duoe numere (2) ale *Curierului rumanesk* ce 'mi inlesnise aceste cunnoscintie, se aflá alaturáta ua tabella litografiata, in care sunt infacisiate siépte monumente allese printre cele pe cari le insumaiu rapede. (3) Ací me voiu occupá numai de fragmentulu de sculptura care este alu treilea la rondu pe acea tabella, si pe care socotescu co trebuiá sa 'lu reproducu ací prin ua decalcáre fidele.

Acestu fragmentu faceá parte d'intr'unu baso-relievu mithriacu, impartitu in trei tabelle séu compartimente; acumu elu nu ne mai presenta decatu ua particica d'in tabell'a mijlocia, si pe cea de josu intréga. Totusi in starea in care se afla, putemu recunnósce co, atatu in privinti'a conceptiiunei si a intocmirei subiectului, catu si in privinti'a stylului si a executiiunei, baso-relievulu d'in care faceá parte erá fórte asemuitu cu cele duoe baso-relievuri mithriace d'in Transilvania, despre cari amu tractatu in Memoriulu de mai nainte. Cu atat'a numai acest'a ne este mai de folosu decatu cele-l-alte, co elu ne aráta, in intregulu ei, scen'a alu carui cápetu despre sting'a lipsesce in ambele cele-l-alte, d'in caus'a sparturei loru la acelasi punctu. Acea scena se afla chiaru mai desvoltáta si mai curatu sapáta pe fragmentulu de la Slaveni, decatu insusi pe unu alu treilea baso-relievu, ce 'mi a servitu a o expli-

(2) Numerulu 47. — [Numerulu l'amu gasítu si amu reprodusu continutulu lui, scrisu romanesce, in Annex'a A; déro tabell'a litografiáta lipsesce si nicairi pene acumu n'amu putut'o aflá. A. I. O.]

(3) Tóte aceste monumente sunt de marmore alba.

cá.(4) Aci, ca si in acelu ultimu monumentu, vedemu unu primu porticu boltítu sub care mystulu (initiiatulu seu invetiacelulu) plinu de caintia da in genuchi d'inaintea unui altu personagiu, carele sta in pició́re; déro, in rondulu acest'a, personagiulu standu in pició́re are in capu ua caciula frigiána, pe dinsulu hain'a numita *candys* si tine in mana unu pumnalu, cu care amenintia capulu mystului.

Aceste noue particularitati me facu a crede co, de pre aceste semne, acelu personagiu trebuia sa fia insusi Mithra, indeplinindu sarcinele de jude infernalu, si nu *Izedulu* (5) *Serosíu*, cu alu carui nume crediusemu co potu daruí pe acelu personagiu golu si reu caracterisatu, carele, intr'unulu d'in baso-relievuri, ni se presenta intr'ua positiiune analoga. Deci cei-l-alti duoi judi infernali cari, pe acelu baso-relievu, ca si pe fragmentulu de la Slaveni, siedu dinainté infricosiatorului Tribunalu de la puntea *Cinevad*, devinu, unulu *Serosiu* si celu-l-altu *Rasine-Rastu*, adico acei duoi Izedi pe cari legend'a persica ii pune alaturé cu Mithra, pe aceiasi punte Cinevad, unde, cu ajutorulu loru, dieulu judeca faptele cele bune si cele rele ale suffleteloru. Mai incolo, aflamu, in fragmentulu de la Slaveni, ca si in alte trei baso-rievuri d'in Transilvania, érosi pe Mithra standu in pició́re pe unu cuadrigu (carru cu patru cai), alaturi cu unu personagiu golu si asemeni in pició́re, carele trebuia sa fia séu geniulu *Fosforos*, séu mai bine anco insusi mystulu, pe care Mithra ilu duce in ceru, dupo ce elu a invinsu pe *Ahrimanu* (dieulu reuleu) si iadulu. (6) Ací, ca si in baso-relievurile de la Apulum si de la Sarmizegetusa, unu siérpe fórte mare sta incolacitu imprejurulu trupului lui Ahrimanu, ridicandu'si capulu in susu si cautandu sa respinga attaculu lui Mithra, chiaru si in momentulu candu, prin postur'a si prin infacisiarea chipului seu, geniulu reului se aráta a fi invinsu. Déro, in fragmentulu de la Slaveni, ua particularitate ce merita tóta attentiiunea nóstra, ne presenta unu exemplu nou despre neincetat'a oppositiiune ce se credeá, de pre theologi'a orientale, co existe intre fiintiele unei lumi create de principiulu bunului, si acelea ale lumei essite d'in procreatiiunea geniului reu. Acésta oppositiune, asupr'a cari'a si cu alta occasiune (7) amu chiamatu luarea aminte a archeologiloru, se dovedesce in casulu de facie prin presenti'a si actiiunea unui siérpe, carele fiindu pusu pe d'asupr'a cuadrigului lui Mithra, se rapede d'a dreptulu ca sa attace, d'impreuna cu Mithra, pe Ahrimanu si pe siérpele lui; pe

(4) [Aci autorulu se referre la Memoriulu seu asupr'a baso-reliefurloru mithriaee d'in Transilvania, a carui lectura este indispensabile pentru cine voiesce sa iea ua cunnoscinti'a mai deplina despre natur'a cultului anticu alu lui Mithra la Romani, si in parte la Romanii d'in Daci'a. N'amu cutezatu anse a introduce acì traductiiunea acelui intinsu memoriu, care nu occupa mai pucinu de 124 de pagine in volumulu XIV alu Memoriiloru Academiei de Inscriptiiuni si Belle-Littere. A.I.O.].

(5) [In vechi'a religiune a Persiloru, *Izedii* erau genii buni, de a duo'a clase.]

(6) Unulu d'in fragmentele aflate in ruinele vechiului *Virunum* (despre care se vorbesce in memoriulu precedente, p. 144—146), precumu si faci'a anterió́re a baso-relievului d'in Hedernheim (*Annal. des Vereins für nassauische Alterthumkunde*, t. I. tab. I) ne aráta intr'adeveru pe mystu ajungendu in ceru pe carrulu lui insusi Mithra.

(7) In *Nouvelles Annales de l'Institut. archéolog.* t. I, p. 175 si 176. — *Recherches sur le culte de Vénus en Orient et en Occident*, p. 46 si 47.

Ahrimanu, carele, o mai spuseiu, este numitu in cartile sante ale Persiloru: *vechiulu siérpe cu duoe picióre alu iadului, naperc'a veninósa, naperc'a inamica lui Mithra.*(8) Presenti'a si actiiunea sierpelui lui Mithra séu a bunului sierpe vinu deci a confirmá explicatiiunea ce amu datu, in a duo'a sectiiune a memoriului meu asupr'a baso-relievuriloru Transilvane, despre portiiunea inferióre a celoru trei sculpturi citáte acolo.

Printre numerósele baso relievuri mithriace ce noi amu mostenitu de la anticuitatea romana, fragmentulu de la Slaveni este pene acumu uniculu monumentu care sa ne infacisiedie sierpele celu bunu si pre celu reu, pusi in oppositiiune intr'ua scena ca acei'a pe care amu descris'o. De altu-mintrelea representarea la acelasi locu a acestoru duoi sierpi nu s'a gasitu pene acumu decatu pre duoe alte monumente, citate mai susu, adico: pe ua bucata de lutu ce se pastrá odinióra la Roma in palatulu Zeno, (9) si pe baso-relievulu cu duoe fecie carele provine d'in *Mithraeulu* de la Hedernheim. Trebuia sa adaugu co in fia-care d'in aceste monumente, dispositiiunea celoru duoi sierpi, bunulu si reulu, differe cu totulu. Pe bucat'a de lutu d'in palatulu Zeno, sierpele celu bunu sta incolacitu imprejurulu trupului unui personagiu, ce pórta unu toiagu lungu, si sta in picióre, in mijloculu celoru siepte *pyree* (séu altare inflacaráte), embleme ale celoru siepte planete, si carele, dupo parerea mea, este insasi manifestatiiunea lui Ormuzdu (dielulu binelui) séu a lui Mithra, priviti ca domni ai cerului. Pe acelasi planu, déro afóra d'in ceru, adico de cerculu cuprinsu de cotra cele siepte pyree, sta unu altu personagiu, carele, dupo cumu crediu, este Ahrimanu, infasiuratu fiindu in incolacirele sierpelui celui reu, si dovedindu atatu prin postur'a sa catu si prin loculu unde se afla, co a fostu alungatu cu rusine d'in ceruri. In adeveru Bun-dehesiulu (10) ne spune co Ahrimanu se furisiase in ceruri sub form'a unei neparce si co Ormuzdu l'a gonitu de acolo.

Nu aceiasi scena se reproduce pe monumentulu cu duoe fecie de la Hedernheim; ci, pe faci'a anterióre a acestui monumentu, la drept'a grupei obicinuite, formata d'in Mithra si d'in Tauru, vedemu pe geniulu ecuinoctiului primaverei rezimatu de unu copaciu infloritu, pre tulpin'a carui'a sta incolacitu unu sierpe ce'si ridica capulu d'asupr'a crestetului copaciului si 'si atintesce privirea si asupr'a lui Mithra si asupr'a sierpelui, symbolu alu vietiei si alu generatiiunei.(11) Intr'ua compositiiune de acestu felu, se invederédia indestulu de bine rapportulu directu care léga intre sine ambele grupe, dintre cari celu d'anteiu este emblem'a prenouirei vietiei la ecuinoctiiulu de véra,(12) pe candu celu d'alu duoilea, prin acei'a co contine ua faclia aprinsa si unu copaciu

(8) *Zend-Avesta*, t. I, 2a part. p. 112, 305, 377; t. II, p. 208 si aiure.

(9) S'aru cuvení póte sa adaugemu ací baso-relievulu mithriacu, turnatu de sticla, ce Passeri dáse lui Olivieri; déro nu cunnoscu acestu monumentu altu-felu decatu dupo gravur'a ce'lu infacisiedia in *Antichità cristiane* (tab. VI, la pagin'a 23), si executiiunea i este asiá de prósta incatu nu me potu pronunciá in modu affirmativu despre dinsulu.

(10) *Zend-Avesta*, t II, p. 351. — *Bunu-dehesiulu* este un'a din cartile sante ale Persiloru, cuprinse in collectiiunea numita *Zend-Avesta.*

(11) Vedi *Memoriulu despre baso-relievurile d'in Transilvania*, in *Memor. Instit.* p. 69—7 80—83.

(12) *Ibid.* p. 70 si 71.

infloritu si incinsu de unu siérpe, altu symbolu de viétia, (13) aráta cu energia actiiunea focului cerescu, si fenomenulu reproductiiunei la aceiasi epoca. Déco anse nu ne putemu induoí despre activitatea *priinciósa* a siérpelui d'in antei'a grupa, apoi érosi nu se póte contestá co unu altu sierpe are ua activitate *vatamatóre*, in scen'a injunghierii taurului de man'a lui Mithra. Ací, dedesubtulu taurului doboritu, vedemu acelu siérpe incolacitu pe unu crateru (séu vasu cu manere) si verindu'si capulu in gáur'a vasului. (14) Precumu amu spus'o mai nainte, (15) cracterulu, in doctrin'a mystereloru lui Mithra, erá symbolulu principiului umedu, alu acelui principiu fora de carele nu póte fi generatiiune séu reproductiiune; si d'in acésta causa aflamu, in fragmentulu de la Slaveni, pe geniulu ecuinoctiiului primaverei asiediatu chiaru la buzele craterului, cei'a ce ne presenta ua noua particularitate, care d'in tóte punctele de vedere merita sa fia semnaláta attentiiunei archeologiloru, si care a dobenditu anco si mai multu interesu, de candu s'a mai descoperitu si unu altu baso-relievu mithriacu, despre care vomu face ací ua scurta mentiiune. Acestu baso-relievu, despre carele a tractatu intr'ua frumósa disertatiiune d[lu] profesoru Fredericu Creuzer, (16) decorá *Mithraeulu* ce s'a descoperitu la 1848 in Neuenheim aprópe de Heidelberg. Pe dinsulu vedemu unu sierpe fórte mare gat'a a'si verí capulu intr'unu crateru, d'asupr'a carui'a este sculptatu unu capu de leu. Acésta grupa symbolica e asiediata chiaru dedesubtulu geniului ecuinoctiului de véra, carele, in fragmentulu baso-relievului de la Slaveni, isi are piciórele chiaru pe buzele craterului. Asiá déro candu citimu in Zend-Avesta (17) co *Ahrimanu opresce ap'a de a curge si copacii*

(13) *Nouvelles Annales de l'Instit. archéolog.* t. I, p. 165 și 166. — *Recherches sur le culte de Vénus*, p. 35 si 36.

(14) Aceiasi emblema se mai gasesce pre alte trei baso-relievuri mithriace, ca s'au descoperitu, unulu la Fehlbach (Sattler : *Gesch. des Herzogth. Würtenberg*, I, Bd., s 192, Taf. XI), altulu la Ladenburg (*Act. Academ. Theodoro-Palat.* t. I, p. 201, tab. II. fig. 3), si alu treilea la Dormagen. Ultimulu imi este cunnoscutu printr'unu desemnu ce a bine-voitu a-'mi tramite d[lu] doctoru Dorow, si care nu este anco publicátu.

(15) Vedi in *Memoriulu despre bas. rel. d'in Tr.* p. 72—75. — precumu si : *Nouvel. Anal. de l'Inst. arch.* t. I, p. 167 si 168; si *Rech. sur le culte de Vénus*, p. 36—39.

(16) Acésta disertatiiune pórta titlulu : *Das Mithraeum von Neuenheim bei Heidelberg* (Heidelberg, 1838; in-8 tab.) Impreuna cu tóte ameruntele asupr'a acestei insemnate descoperiri, se gasescu in acelu volumu, planulu ruineloru *Mithraeului*, desemnulu dupo baso-relievulu principalu cu care erá decorátu interiorulu edificiului, precumu si ua serie de erudíte observatiiuni, asupr'a caror'a voiu reveni in scrierea mea despre cultulu si mysteriiie lui Mithra. Totu acolo voiu aratá si particularitatile noui ce presenta compunerea curiosului baso-relievu de la Neuenheim. Déro chiaru de acumu nu me potu oprí de a dice co cele patru compartimente ale acestui monumentu, unde se vedu: unu tauru pascendu si trei personagie formandu grupe, in differite postúri cu unu tauru, imi paru co sunt allusiuni la cele patru fase ale vietiei omenesci, si co ele, prin urmare, dau unu gradu mai multu de probabilitate presupuneriloru ce amu propusu, candu amu tractatu (p. 76—86) despre cele duoe grupe symbolice cari figurédia in baso-relievurile de la Apulum si de la Sarmizegethusa, unde vedemu unu personagiu calláre pe unu tauru in picióre, — cei'a ce se vede si in fragmentulu de la Slaveni, — ero pe unu altulu, ducendu pe spinare unu tauru resturnátu, pe care ilu tine de piciórele de d'inderetu.

(17) Tom. II, p. 261. — *Ibid.* p. 204.

de a cresce, co *naperc'a inamic'a lui Mithra produce secet'a in tinuturi*, fórte usioru putemu pricepe co, verindu'si capulu in crateru, siérpele d'in baso-relievurile de la Hedernheim, (18) de la Neuenheim si d'in fragmentulu de la Slaveni, dovedescu intentiiunea criminale de a secá sorgintiele de reproducere si de rodire : elu nu este altulu decatu Ahrímanu, urditorulu mortii, attacandu in alu loru principiu vitale, tóte creatiiunile lui Ormuzdu si lui Mithra. (19)

Deci baso-relievulu de la Hedernheim, bucat'a de lutu d'in palatulu Zeno si fragmentulu de la Slaveni, presentandu cate-si trele, in compositiiuni fórte differite dupo apparentia, pe ambii sierpi la unu locu, dovedescu aceiasi intentiiune, adeco de a infacisiá, sub symbolele sierpelui celui bunu si celui rau, lupt'a neincetata ce existe intre bine si reu, intre principiulu binelui si alu reului.

Me margineseu de ua-camu-data in aceste observatiiuni. Ele voru fi de ajunsu, speru, spre a indreptatí attentiiunea speciale ce amu socotítu de cuviintia a dá fragmentului de sculptura si baso-relievului, cari mi l.-au provocatu. Sa 'mi fia asemenea iertatu de a adauge co, déco chiaru numai acestu fragmentu si acestu baso-relievu dau asiá mare pretiu descoperirei *Mithraeu'lui* de la Slaveni si a celui de la Neuenheim, apoi tóte persónele cari simtu interesu pentru inaintarea cunnoscintieloru archeologice, aru trebuí sa 'si unésca urarile cu ale mele, spre a se face cu grija si cu staruintia noui cercetari in acele doue localitati.

NB. Reproducemu ací alte doue d'in cele siepte monumente ce se aflau representáte pe tabell'a annexata la articolulu lui W. de Blaremberg din No. 47 alu *Curierului Rumanescu* de la 1837. Le amu aflatu pe tabell'a XCIX, n° 2 si 3, in atlantele in folio, pe care Felix Lajard ilu pregatíse de mai nainte prin typaru (Paris, 1846) pentru marea sa opera, remasa necompleta, asupr'a *Cultului publicu si mystereloru lui Mithra, in Oriente si Occidente.*

(18) Vedi *Memor, despre bas.—rel. d'in Tr.* p. 116, 117 si 182.

(19) Pre cele mai multe d'intre obicinuitele baso-relievuri mithriace, sierpele, avendu cu totulu alta postúra, privesce cu luare a-minte cumu sangele curge d'in ran'a taurului injunghiatu. Si acolo, totu pe Ahrimanu representa, déro pe Ahrimanu cautandu a amagí priveghierea canelui, paznicu alu suffleteloru, si pandíndu momentulu candu va puté sa apuce suffletulu ce esse d'in trupulu animalului symbolicu, impreuna cu sangele, unde locuiesce mai cu séma suffletulu in timpulu vietiuirei de pre pamentu. Voiu expune altu unde-va parerea mea despre unu micu sierpe care, intr'unulu d'in compartimentele feciei anterióre a pretiiosului baso-relievu de la Hedernheim, sta sub pólele unui copaciu.

K

DESCRIEREA ANTICUITATILOR DE LA *CARACALU* SI *RECICA*, EXTRASE D'IN PUBLICATIIUNILE ARCHEOLOGICE ALE.

Domnului Cesaru Bolliacu

D'in TROMPETT'A CARPATILORU, Annulu VII, 1869. No. 696.

Archeologia si Numismatic'a.

In noue ronduri s'au gasitu monete antice in cuantitati mari, cumu sa póta sciinti'a sa traga profitu, numai in Romani'a de dincoci de Milcovu si de d'incolo de Oltu, intr'unu cursu de 12 anni.

Se voru fi mai gasitu póte si altele, déro nu potu vorbí despre acelea, pentru co n'amu fostu eu norocitulu care sa le vedu si nici n'amu auditu vorbindu-se despre dinsele intr'unu modu precisu; pentru co indata ce unu tierranu da preste ua *comóra* —termenulu genericu in limbagiulu popularu pentru totu ce se gasesce de pretiu in pamentu,—jidovulu este ací sa'lu insiele a-i o luá pre nimic'a, spre a o face nevediuta, prin acést'a mréja impletita de jidovi, care se intinde in tóte partile, preste tóta tiérr'a. La ascunderea comoriloru au ajutatu pene acumu si guvernele, spre marea paguba a studiiului anticuitatii, a studiiului evenimenteloru petrecute in acésta tiérr'a si a museuriloru natiionale, prin persecutarea acelor'a ce se banuiáu co aru fi gasitu comóra . . . . . .

A cincea afláre considerabile, a fostu in Romania mica, in jurulu ruineloru coloniei *Antonina*, *Castra-Nova*, lunga Caracalulu de astadi.

In acésta aflare s'a numeratu la vre ua 8000 bucati denari ai epocei de la *Commodu* pene la *Elagabalu*. Vre ua 7000 d'in acestea au pututu sa'mi intre, ronduri, ronduri, in mana, pentru co amu mersu la timpu in Craiova, candu tóte acestea se aflau in posesiiunea unoru banchieri israeliti de acolo.

Voiu vorbí intr'unu articulu in parte despre acésta importante afláre. Acumu numai, spunu co in aceste 7000 cari 'mi au trecute tóte, ronduri, ronduri, prin mana, n'amu gasítu nici unu quinaru; toti au fostu denari modullu ordinaru si pré pucini modullulu celu mare. Capete rari, in aceste 7000 bucati, amu gasítu: 6 *Pertinax*, 1 *Didius Iulianus*, 1 *Niger*, 20 *Albinus*, vre-ua 60 *Plautilla*, vre-ua 30 *Macrinus*, 2 *Diadumenianus*, 8 *Paula*, 7 *Aquilia Severa*, 10 *Soaemia*. Cele-l-alte tóte au fostu *Commodu*, *Septimiu Severu*, *Iulia Domna*, *Caracala*, *Geta* si *Mesa*; in genere pré bine conserváte si cele mai multe cu tóta flórea tiparului.

Aceste monete negresitu co au fostu ingropáte in timpulu lui Elagabalu, pentru co mai josu de *Moesa* nu s'a mai gasítu nici un'a, si tocmai cele d'in acestu timpu sunt cele ce 'si au mai multu florile tiparului.

Despre reversurile rari si, cate-va inedite d'in acésta aflare, voiu vorbí in articolulu despre acést'a. . . . . . .

Viou revení la a nou'a *afláre*, cea mai noua si cea mai importante póte, si chiaru decutu a cincea.

De-si camu tardiiu amu aflatu despre acést'a, déro totu trebuia sa marturescu recunnoscinti'a mea banchierului bucuresceanu d. Mironu Vlasto, in manele carui'a a pututu intrá acésta afláre, si care, o mai repetu, de-si camu tardiiu, déro a binevoitu sa o suppuna, mai intréga, cercetariloru mele, dupo ce o vediuse duoi alti numismati, cari nu pusese nici unu interesu asupra'i.

Monetele vediute de mine d'in acésta afláre trecu de 5000. Ele au fostu mai multe, déro nu le amu vediutu pre tóte. Cinci-dieci d'in acestea, luate la intemplare, si dupo acést'a alte 500, se tramisese de cotre d. Vlasto spre studiiu la Paris.

Tóte aceste bucati vediute de mine sunt d'in epoc'a de la *Constantinu 1* pene la *Gratianu*—epoca de 53 de anni, de pre la 330 pene pre la 383; dicu pene pre la 383, annulu d'in urma alu lui Gratianu cu numerulu votarii publice: VOT.XV.MVLT.XX, de-si voturile urmá a se dá de multu timpu, prin anticipare, si acésta anticipare cresceá cu corruptiiunea, progresandu in decadenti'a imperiului, déro totu nu se cunnoscu alte voturi pe áte lui Gratianu preste numerulu acestor'a. Unu singuru bronzu micu alu lui Gratianu se gasesce, pre care ilu posedu si eu, in modullu de quinaru cu VOT.XX MVLT.XXX. care credu co provine d'in excesulu de lingusire alu vre-unui siefu de atelieru monetaru. Si apoi si florile tiparului, brilante pre aceste d'in urma bucati ale lui Gratianu, atesta co ele n'au apucátu sa fia de locu intráte in circulatiiune.

Tóte bucatile d'in acésta afláre sunt modullulu micu séu quinaru si modullulu mare,

dupo cumu le impartiá Mionnet si cei inainte de dinsulu; séu modullulu I si modullulu II, dupo cumu le imparte d. Cohen; si cu multa justetiia acésta impartire, pentru co in adeveru de la Constantinu I in josu, in tóta acésta epoca, *quinaru* propriu disu, jumetáte de denaru, nu existá; afóra numai déco nu vomu numí quinaru tóte monetele de argintu ale lui *Procopiu, Gratianu* si altii, sub cari nu s'a batutu de locu modullulu celu mare, care si acest'a pre monetele altoru imperati totu nu este nici de doue ori mai mare, nici de doue ori mai greu de catu modullulu celu micu. Prin urmare numirea de quinaru in acésta epoca aru fi impropria. Numai unu quinaru exista in acésta epoca, sub Constantiu II, acel'a cu legend'a pre aversu: DN. CONSTANTIVS, P.F.AVG.; éro pre reversu: VOTIS.XXX.MVLTIS.XXXX. in patru linii, intr'ua cununa de dafinu, si in exerga: P.CON. Acésta piesa numai, are si modullulu si greutatea propria unui quinaru, jumetáte de denaru alu epocei.

La cea d'anteiu privire a acestoru monete amu zaritu, in sboru de pasere, unu *Constantinu II*, unu *Constante* mai multi *Procopiu*, dintre cari amu allesu cinci, duoi *Constantiu Gallu* si unu admirabile *Valente*, modullulu celu mare, déco nu micu medallionu. Aceste diece bucati d. Mironu Vlasto a avutu extrem'a amabilitate a mi le offerí in daru.

Spunendu-i catu este de importante acésta *aflare* si ce mare indatorire mi aru face si mie déco mi aru permite sa le ieau in observare mai de aprópe, mi-a hotaritu ua di pentru acést'a, permitiendu'mi sa'mi allegu pre sém'a mea vre ua 200, pre cari sa mi le cededie pre pretiulu ce'lu tine pre domnialui. Se intiellege co la diu'a fixata amu fostu cu ua ora mai nainte la postulu meu. Mi s'au versatu dinainte tóte aceste mai bine de 5000 bucati. Pre catu se póte examiná 5000 bucati in trei patru ore, standu in picióre lunga ua mésa, fora lupa, amu gasítu unu *Constantinu I*, duoi *Constantinu II*, cati-va *Constanti*, cati-va *Constantiu Gallu* si *Procopiu*; éro cea mai mare parte d'in totulu, *Constantiu II*, si restulu *Julianu II, Jovianu, Valentinianu I, Valente* si *Gratianu*.

Aru dice cinev'a co aceste monete mai co nu au fostu de locu in circulatiiune, mai cu séma de la Constantiu Gallu in josu. Remane constatátu co tóte aceste monete s'au ingropatu sub Gratianu, si chiaru in annulu 383, in annulu seu d'in urma.

Amu profitatu de acésta occasiiune si de amabilitatea d-lui Mironu Vlasto si amu allesu, d'in vre-ua 5000 bucati, 250 bucati pentru collectiiunea mea.

Intre acestea: 2 *Constantinu II*, 4 *Constante II*, multi *Constantiu II*, amendoue modullurile, mai multi *Constantiu Gallu, Julianu II, Valentinianu I*, intre cari unu micu medallionu ineditu, *Valente*, 12 *Procopiu* si cati-va *Gratianu*.

Me oprescu la Procopiu in acestu articulu, ca celu mai interesante d'in acésta afláre in privintiá raritatii, pentru co nici unu *Vetranion*, nici unu *Delmatiu*, nu s'a gasítu; si pentru co, unindu pre acesti duoi-spre-diece *Procopiu* cu alti 30 ce posedeamu de mai nainte,—pre cari i amu gasítu érosi intre alte multe bucati ale epocei, la ua dama in Caracalu, care dama d'in nenorocire, cu tóte co 'i aratásemu importanti'a moneteloru ce posedeá, le a topitu pre tóte, in numeru ca la 3000, ca sa

fáca argintaria de zestre unei'a d'in fiicele sale, — amu inainte'mi déro unu numeru de 42 *Procopiu*, perfecta conservare, cei'a ce nu credu co mai existe in vre-ua alta collectiiune.

Asiá, in acestu articulu nu facu altu-ceva decatu sa descriu acésta medallia.

Procopiu a fostu unu usurpatoru in Oriente, sub Valente. S'a nascutu intr'ua familia illustra in Cilicia, la annulu 334 de la Christosu. Erá ruda cu Julianu II Apostatulu si prin urmare cu Flavianii. A fostu tribunu si secretaru alu imperiului sub Constantiu II. — Julianu II, facendu-se Imperatu, i a datu titlulu de Comite.

Candu Julianu mergea sa se báta cu Persii, la annulu 363, l'a lasátu pre dinsulu in Mesopotamia. Julianu murí in acelasi annu in batai'a de la Ctesifonu.

Jovianu, care a urmátu lui Julianu, insarcinà pre Procopiu, ca ruda si ca amicu alu lui Julianu, sa adduca corpulu lui Julianu la Tarsu. Implinindu'si acésta misiiune Procopiu s'a retrasu in Chersonesea Taurica si a státu in Calcedonia. Candu Valente s'a urcatu pre tronulu imperiului Orientelui, concedatu lui de cotra frateseu Valentinianu I, Procopiu a conceputu ide'a de usurpare.

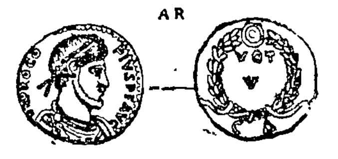
Plecandu Valente in Syri'a la 365, Procopiu, prin ajutorulu mai multoru amici ce avea in Constantinopole si in unele legiuni cari 'si adduceau aminte de guvernarea si isbendiele lui Julianu si de meritele lui Procopiu, recunnoscute sub Julianu, isbutí a fi numitu si recunnoscutu Imperatu in Constantinopole si se si putú pune in capulu unei armii, destulu de considerabile ca sa invinga pre Valente. Plecà déro dupo dinsulu in Capadocia, unde se aflá atunci acest'a. Valente, avendu ostire pucina cu dinsulu, fu silitu sa fuga de Procopiu. Déro, aflandu despre acést'a cate-va legiuni d'in Oriente ce erau devotate lui Valente, alergára in ajutorulu lui; si acumu Valente, imputernicitu, porní dupo Procopiu, ilu ajunse in Frygia lunga Nicolea si incepú batai'a. Procopiu fu invinsu, si Valente, prindiendu'lu, puse sa'i táia capulu pre care ilu tramise lui Valentinianu I, frate-seu, in Occidente, in annulu 366.

Astu-felu finí Procopiu, dupo ce a purtátu purpur'a usurpata optu luni de dile.

Despre typulu si legend'a aversului pre medalli'a lui Procopiu de argintu, amu pucine de disu, pentru co tóte effigiele sunt: bustulu spre drépta, diadematu, cu barba si cu legend'a :

D. N. PROCOPIVS. P.F. AVG.

Reversulu este: VOT V. pe duoe linie, intr'ua cununa de lauri differindu, in impletire de cate ori differe litter'a numerale, semnulu monetaru alu atelierului in care s'a batutu, cu care differentia de semnulu monetaru differe si fisionomi'a effigiei, si dispositiunea barbei, si ornamentele diademei. Bustulu Imperatului este totu d'a-un'a accoperitu de paludamentu. Trasurile portretului differe mai multu pre bucatile batute afóra d'in Constantinopole, si differe pene la neasemenáre completa.

Exerg'a déro, numai, este cei'a ce mai póte fi interesante la monetele lui Procopiu, adico litterile indicandu orasiulu unde s'a batutu si litter'a numerale indicandu numerulu atelierului in care s'a batutu bucát'a, séu numerulu emiterii.

D. Cohen, celu mai insemnatu numismatu pentru monetele romane pene la incetarea imperiului de Occidente, in intinsulu seu uvragiu si celu mai completu pene astadi «*Descriptions historique des Monnaies etc.*» tiparitu la 1862, da in exerg'a acestui unicu reversu alu lui Procopiu pre argintu, numai litterile : C.Γ,C.Δ,C.E. CS,CT,KVA séu SMN. Nu va fi cititu óre reu d. Cohen pre T, de la exerg'a CT, in locu sa 'lu citésca Γ? gresiala care vedemu co a facut'o si Mionnet, si altii inainte de Mionnet; pentru co aru fi pré mare numerulu atelierelorn monetare, déco s'aru socotí T (ταυ), in valórea sa numerica, si altu-felu nu aru aveá nici unu sensu, pentru co C latinu indica *Constantinopole* si litterile grece numerulu atelierului séu alu emiterii.

Intre 42 dinari ai lui Procopiu ce amu ainte'mi, siése au exerg'a C. A. — C initial'a *Constantinopolis*, si A (αλφα) littera numerale a atelierului, indicandu atelierulu No. 1, in dispositiiunea urmatóre :

Patru C. A si duoe CA

Patru au in exerg'a C. B (βητα); dintre cari trei C. B si unulu CB

Trei-spre-diece au C. Γ. (γαμμα); dintre cari diece C. Γ. si trei CΓ;

Cinci au C. Δ. (δελτα), dintre cari trei C. Δ si unulu Δ. Ͻ, adico litterele *à rebours*.

Trei au C. E (επσηλον), CE.

Doue au C. S. (σιγμα) CS.

Doue au C. Z (ζητα) dintre cari unulu C. Z si altulu CZ

Doue piese au in exerga KVA (nedespartite prin puncturi) adico KV, *Kysica* si A atelierulu séu emiterea.

Doue au KVB (asemene) adico : KV *Kysica* si B atelierulu séu emiterea.

Trei asemené nedespartite SMN. *(Sirminium)*.

Cantaríti impreuna acesti 42 dinari ai lui Procopiu 'mi au datu :

85 grame, 99 centigrame si $^{879}|_{1588}$.

Medii'a déro a denarului lui Procopiu este de 2 gr. 4.; differe cu 12 centigrame de medii'a ce da d. Cohen in not'a sa de la pag. 285, vol. VI modullului micu alu acestei epoce, cu 1 gramu si 92 centigrame de la Julianu II in josu, in care categoria intra si denarulu lui Procopiu , pene la Theodosiu, candu se urca érosi la medii'a de 2 gr. 2 c.

Voiu aveá occasiiunea a observá acest'a in articululu urmatoru acestui'a.(*)

Pre unu reversu alu denariului *Constantinu II* se urca numerulu emiterii pene la C. Π adico No. 80, si acelu reversu alu lui Constantiu II s'a batutu in alu 25-lea annu si celu penultimu alu stepanirii lui atatu de bine intemeiata, in vreme ce uniculu denaru alu usurpatorului Procopiu, care n'a domnitu de catu 8 luni de dile si cu mari greutati, n'a pututu ajunge pene la 300ª editiia numai in Constantinopole. Deci urmédia co atatu Mionnet catu si d. Cohen au luatu pre Γ (γαμμα) dreptu T (ταυ).

Credu déro, co atatu pre denarulu de argintu alu lui Procopiu, citatu de Mionnet

(*) Acelu articolu n'a apparutu.

si de d. Cohen, cumu si pre bronzulu micu cu: FEL. TEM. REPARATIO, publicatu de Mionet, nu este altu decatu litter'a numerale d'in alfabetulu grecu Γ, afóra numai déco pre bronzulu micu alu lui Mionnet, T despartitu prin punctu de CONS. nu aru face parte d'in vorba si aru alcotuí: CONST. adico *Constantinopole*, fora indicare de atelieru séu de emitere.

Anco unu alu 43-lea Procopiu mai posedu in collectiiunea mea, care este in tóta florea tiparului, déro nu póte avé altu interesu decatu unu interesu monetaru, pentru co tóte litterile legendei pre aversu si chiaru semnele d'in exerg'a reversulu, sunt intórse si anco, ce este si mai curiosu, co sunt si derangiate; lucru care póte dá occasiiune la mai multe cestiiuni asupr'a turnarii séu baterii monetei in acea epoca.

D'IN RAPPORTULU D[lui] C. BOLLIACU COTRA D[lu] MINISTRU ALU INSTRUCTIIUNEI PUBLICE, RELATIVU LA EXCURSIIUNEA SA ARCHEOLOGICA IN ROMANI'A, PUBLICATU IN «MONITORULU OFICIALU» D'IN 1869 Nr. 222, 223, 224.

Caracalulu, care 'si are numele din poreclirea ce s'a datu in Roma lui Marcu Aureliu Antoninu, numitu Basianu pene la versta de optu anni, candu l'a creatu *Cesare* tatalu acestui'a, Septimiu Severu, orasiulu Caracalu s'a pusu lunga coloni'a *Antonina*, precumu se pusese poreclirea de *Caracala* lunga numele lui Antoninu. Acésta poreclire a crudului Antoniu ii veniá de la ua haina lunga, numita *Caracala*, cu care s'a aratátu tiranulu intr'ua di in Roma, si pe care a urmátu sa o pórte. Totu astu-felu si orasiulu actualu pórta numele seu d'in poreclele lui Antoninu, pentru co si dinsulu s'a imbracátu cu vestigiele celebrei colonii *Antonina*, si 'si a ziditu bisericile, casele si curtile cu caramida si pétra d'in Antonina.

La 20 iuliu, insocitu de d[lu] prefectu, amu mersu la ruinele coloniei Antonina a lui Caracala, pe cari ruine se intinde astadi unu satu mare, numitu in limbele slave *Recic'a*, de la apele cele multe si frumóse cari au strabatutu si au ocolitu alte dati cetatea. Erá dumineca si prin urmare toti locuitori Recicai si ai sateloru d'imprejuru, locuitori toti pe aceste intinse ruine ale celei mai intinse colonii din *Dacia Trajana*, s'au intrecutu sa vina care cu ua sápa, care cu ua lopáta in mana, la invitarea ce s'a facutu din partea administratiiunii. Amu profitátu de acésta occasiiune; amu ronduitu ca vr'ua 150 ómeni pe la cate-va movile dintre cele ce au mai remásu nesapáte de cautatorii de comori pe acestu intinsu campu alu mortiloru, strabuni ai nostri; si cu vr'ua alti 100, amu intrátu in cetate, in cetatea pe care trebuia se o ghicesci, pentru co au mai remasu pré pucine lucruri cari sa póta indicá ocolulu ei, drumulu celu mare, ulitiele si pietile ei. Caracalulu intregu si mai tóte bisericile si casele zidite dupo vremi in préjm'a locului, s'au facutu d'in materialulu scosu de cine a voitu d'in Antonina lui Caracala.

Afóra de 12 secoli intregi, printre cari acestu orasiu romanu a trebuitu sa sáture aviditatea si cupiditatea ignorante a generatiiuniloru co au scosu necontenitu d'in-

tr'ins'a pétra cioplita, caramida prodigiósa si differite obiecte si vase in tóte metalurile, cati-va anni d'in urma, in care in judetiulu Romanatiloru intregu s'a pusu cu tóta furi'a, d'in porunce strasnice sa sápe cetatea fora nici ua consideratiiune in tóte sensurile, pene la temeliile ei, ca se gasésca *banuti si anticutie* pentru unu mare amatoru de asiá lucruri si fórte potentu, cati-va anni din generatiiunea nóstra, au desfiguratu cu deseversire aceste ruine.

Cu tóte acestea Antonina, jafuita, sfasiiáta, sdruncináta, mai pastrédia anco in sinulu ei cu ce sa fáca admiratiiunea multoru secoli de ací 'nainte, pentru acele lucrari imense si solide, cu cari nemuritorii legionari, alu caroru sange si inima au degeneratu in noi, sfidau periciunea si legile timpului, stabilindu eternitatea fapteloru omenesci in faci'a fapteloru creatorului.

Fia bine-cuventati, pe catu va mai traí remasiti'a acestoru ruine, acei Români, cari au avutu ide'a, in timpulu delimitarii lucuriloru celoru essiti din servagiu prin actulu d'in 2 maiu, fia bine-cuventati acei Români ce au pusu urechi'a ascultatóre la tipetele mele desperate in acea epoca pentru ruinele d'in Recic'a, ruinele d'in Celei si ruinele de la Turnu-Severinu. Aceste centruri mari ale gloriei strabuniloru nostri, aceste tarii in cari se continu acte si documente de nobilitatea, drepturile si meritele patriei nostre, s'au substrasu ravagiului si nici man'a profana a destructorului nu le va mai atacá, nici plugulu nu vá mai trece peste dinsele, pene candu mijlóce materiale voru permite unui guvernu ca acest'a sa fáca sapaturi seriόse, spre descoperire si conservare, éro nu spre amestecu si spre distrugere, sapaturi ca acestea, urmate dupo exigentiele sciintiei, si pe cari, permiteti, domnule ministru, sa o dicu, nu le amu pututu effectuá decatu numai átunci candu in capulu ministeriului instructiiunii publice s'a aflatu ministri a caroru capacitate i a facutu sa fia convinsi co numai sciinti'a póte face istori'a unei tierri, si ua tiérra fora istoria, aiba ea ori cate merite, nu póte serví decatu traficului, ca materi'a d'in care se scotu banii.

Ruinele Greciei au datu viétia Greciei; istori'a nóstra ne póte conservá numai, ne póte inimá contr'a elementeloru ce se scolu d'in tóte partile asupr'a nationalitatii nóstre.

Amu gasítu multe obiecte in morimintele ce amu sapátu, si la cate-va cercari ce amu facutu in cetate, si mai cu séma pe la móra, vr'ua siepte, optu *lampióne* intregi, in differite forme si de differite marimi, cate-va *urcióre* intregi, duoe fragmente de marmore, unulu representandu unu *cuadrigu* si altulu ua alta *grupa* : ua *oglinda* de argintu cu *Psyche* si *Zefyru* si unu *Amoru* in dosu, lucrare artistica; si multe alte obiecte, stricate d'in nesciinti'a si neindemanarea sapatoriloru.

Ací se gasescu monete d'in mai multe epoce; mai cu séma anse de la *Septimiu Severu* pene la *Aurelianu*, si de la *Constantinu* pene la *Onoriu*. Ací amu adunatu multe monete de pe la tierrani. Vediendu co in la-intrulu cetatii a sapá neregulatu, fora planu fixatu, este perdere de timpu, m'amu pusu sa cáutu sarcofage si amu si gasítu duoe, unulu érosi totŭ amblatu, si altulu in totu intregulu seu.

Pene a nu descrí pe acestu alu douilea sarcofagu importantu, trebuia sa observu co Romanii aveau obiceiu, de cele mai multe ori, sa 'si ingrópe mortii afora d'in ce-

tate; si cei mai avuti se intreceáu in luxulu morminteloru, sarcofageloru, monumenteloru si mausoleeloru, cari serviáu si dreptu infrumusetiare la intrarile in cetati.

Alu douilea sa observu co numele genericu de *sarcofage* ce damu astadi tronuriloru si morminteloru de pétra, este neexactu, pentru co *sarcofagu* s'a disu de cotra Greci unoru tronuri numai, facute dintr'ua pétra ce se dice co se gasi'a la Corinthu, si care aru fi avutu proprietatea a consume si a absórbe, numai in patru-dieci de dile, corpulu ce se depunea intr'insele. Déco déro sarcofagulu, precumu indíca si definitiiunea vorbei, aveá proprietatea a consume in patru-dieci de dile corpulu ce i se depuneá, unu tronu de pétra care conserva duoe mii de anni corpulu ce i s'a incredintiatu, s'aru puteá numí mai exactu *sarcofilactu* decatu *sarcofagu.*

Sa nu me intindu anse in definitiiuni de vorbe, si sa dicu si eu ca tóta lumea, precumu nu diceau Romanii anse, la tronurile si mormintele de pétra : *sarcofagu.*

D'a sting'a drumului romanu, la intrarea in cetatea *Antina,* in aceeasi dispositiiune ca si celu de sub tind'a de la Celei, cu totu latulu spre drumu, in gradin'a unui sarácu sateanu, pe care l'amu despagubitu prin buna invoiéla ca sa me lase sa sápu, la aduncime numai de ua jumetáte metru, amu datu de sarcofagu : amu facutu siantiu largu in jurulu lui ca sa se póta amblá cu inlesnire pene mai josu de base; amu ridicátu totu pamentulu de pe capácu cu ascutisiuri de lemne si cu manele, pentru ca sa nu se sgarie de vr'unu instrumentu de feru; l'amu maturátu si l'amu spalátu de tóte partile si amu vediutu aceiasi forma identica cu celu de la Celei, ceva mai scurtu numai. Doui mesteri cigani, cu daltele si cu ciocanele loru, erauací. S'a pusu unulu la unu capeteiiu alu sercofagului, altulu la celu-altu si, prin sistem'a ce amu adoptatu, s'a scosu anteiu plumburile, apoi scóbele de feru. La curatirea cimentului d'in jurulu capácului, mi s'a anunciatu nenorocirea cea mare; furnicele, aceste destructóre implacabile ale interiorului sarcofageloru, ele 'si facuse locu printre cimentu si essiau dróie pe duoe puncturi, spariáte, cu ouele in gura. Amu ridicátu capáculu celu greu cu funi'a, cu lemne si cu manele, si l'amu datu pe jumetáte alaturi, ca sa potu catá in la-intru. Acest'a fiindu resuflatu, profumulu deliciosu, care s'a exalátu d'in celu d'anteiu de la Celei, nu mai erá : déro unu fenomenu extraordinaru m'a surprinsu; accoperitu usioru si pe alocurea de pamentulu celu cafeniu alu cadavreloru scosu de furnice negresitu, d'asupra se vedeá mai intregu capáculu cusciugului de lemnu, fórte frumosu lucrátu intr'ua templaria stránia.

Amu datu afóra cu multa ingrijire, pamentulu de d'asupr'a, si amu ridicátu acestu capácu dreptu, despicatu in duoe. Aceiasi dispositiiune a corpului, capulu la médianópte, piciórele la média-di, ca si la celu-l-altu. Nici ua frundia de dafinu, differite tiesaturi topite; abié desemnulu loru se distingea.

Amu inceputu cautárea érosi de la pició̃re; nici unu urcioru; ua sticla, care a servitu de lacrimáru, sdrobita : talpile de pluta de la pició̃re, mutáte de la locu'u loru, de cotra furnici negresitu, si trase d'asupr'a. Amu observatu óse le pene la mijlocu si mi s'a parutu de femeia; unu innelu micu negru m'a incredintiatu si mai multu co este asiá, unu lantisioru si unu cercelu de auru 'mi a confirmátu co a fostu femeia si cér-

canulu gurei, cati-va dinti stricáti au constatátu co a fostu ua femeia in versta, nu anse betrana.

Nici la acést'a nu s'a conservátu nimicu din perulu ei, nici din vestmintele ei; déro amu gasítu acumu differite obiecte ce n'amu gasítu nici in celu d'anteiu, nici in altele mai nainte. Éto ce amu gasítu : anteiu capáculu cusciugului, de ua frumusetie rara si conservare miraculósa cu tóte bronzurile pe la inchiaiaturi in numeru de 12, si cu brósca cu chiaia intr'ins'a; differite belciuge de bronzu in jurulu capácului, si de ua miraculósa conservare, pentru co, de pre cinci monete de bronzu, pe cari le amu gasítu in mormentu,—si dintre cari cea mai noua erá a lui Caracala, aratandu puterea tribunitiiale pentru a 16-a óra, Imperatu pentru a dou'a óra Consulu pentru a patr'a óra, cari acestea combinate ne dau annulu Romei 966, éro alu mantuirei 213, adico vechime de una miia siese sute cinci-dieci si siese anni,—este miraculosu lucru sa se pastredie unu lemnu subtire in asiá stare. Alu duoilea, amu gasítu duoe záruri de chihlibaru. Alu treilea, amu gasítu unu briceagu inchisu cu plaselele in form'a unui picioru micu de capra. Alu patrulea, amu gasítu caramid'a care a servitu de sapunu la spalárea corpului. Alu cincelea, amu gasítu unu acu lungu de fildesiu cu ua forma elegante, care 'i a tinutu perulu. Alu sieselea, amu gasítu unu fusu de fildesiu cu parsnelulu de chihlibaru. Alu sieptelea, amu gasítu ua basicutia subtire, care a pututu serví, credu, dreptu medallionu de auru. Alu optulea, unu cercelu de auru fora nici ua pétra; parechi'a lui, déco va fi avutu parechia, n'amu putut'o gasí. Alu noulea, amu gastíu unu lantisioru de auru, care se vede co aru fi avutu si margaritare, déro acestea n'au pututu resiste. Alu diecilea, amu gasítu unu colanu séu ua braciara, coci este fórte descompusa; a fostu fórte finu lucrata,—este drumicáta cu totulu; nu este de auru, déro incarcáta de margaritare tóte stricáte. Alu unu-spre-diecelea, cinci monete de bronzu : unu bronzu mare, *Septimiu Severu*, reversulu. „*Adventi Aug. Felicissimo S. C.*“ —Severu in haine militare, calláre spre drépta, ridicandu man'a drépta; variatiiunea No. 477 d'in Cohen, batuta la annulu mantuirei 196; — alte trei bronzuri de medallionu, fórte fruste: *Faustina juna* si *Julia Domna*, si unu bronzu micu fórte, cu reversulu ce amu indicátu. Alu duoi spre-diecelea, ua mica turta de faina alba, redusa pene la transparentu. Alu trei spre-diecelea, amu gasítu unu peptene , care se vede co a fostu fórte delicatu lucratu, dé o l'amu gasítu sdrumicatu cu deseversire. Alu patru-spre-diecelea, amu gasítu unu obiectu ciudatu : unu sulu ca de 12 centimetri, pe care sunt petrecute rotitie de chihlibaru, strinse un'a de alt'a, avendu la amendoue capeteile cate ua róta mai mare totu de chihlibaru. Fost'a unu mosoru? Tóte aceste chihlibare sunt, dupo cei'a ce cunnóscemu astadi, chihlibare de Buzeu. Alu cinci-spre-diecelea, amu gasítu mai multe obiecte differite, sfaramáte séu topite, despre cari nu'mi potu dá sém'a. Si, in fine, alu siese spre di clea, amu gasítu si unu innelu negru, frumosu, de ua compositiiune despre care érosi nu'mi potu dá sém'a.

Nici in acestu monumentu nimicu care sa indíce numele mórtei. Potu affirmá numai co a fostu ua femeia in versta de mijlocu, apartinendu unei case avute, si care urmédia sa se fi ingropatu in annulu de la Christosu 213.

Tóte sapaturile la Recic'a s'au facutu in siése ore de duminica, incependu de la 10 si lucrandu pene la 4; s'a dátu ómeniloru de beutu in abundantia, bacsisiuri de fia-care ce a gasítu celu mai micu obiectu.

K.

RELATIIUNE DESPRE UA EXCURSIUNE LA RECIC'A, PUBLICATA IN DIIARULU „*INFORMATIIUNILE*" D'IN BUCURESCI, No. 188, ANNULU II, 1870. DECEMBRE 31,

de **Domnulu V. A. Urechia** (1)

In primavér'a acestui annu, lun'a martie, locuitorii d'in commun'a *Recic'a*, acelu satu situatu pe loculu celebrei cetati a lui Caracalla, d'in feramaturile cari'a se durà mai totu orasiulu ce astadi e resiedinti'a judetiului Romanati, — locuitorii acestei commune incepura a trage unu siantiu de incunjurare a vetrei satului. Lucrandu la acelu siantiu, ei dadura de unu sarcofagu de pétra. Svonulu ajunse indata la prefectura, si intelligentele prefectu d-lu Quintescu se grabí a annunciá ministrului de culte de atunci, d-lu G. Marzescu.

Insarcinátu de d-lu Marzescu, eu merseiu insocitu, de pre a mea cerere, de d-lu inginer Robescu, ca nu numai sa asistemu la desfacerea sarcofagului si sa inventoriamu obiectele ce s'aru aflá (asiá ne diceau adresele d-lui ministru), déro cu gendu sa facu, ajutátu de collegulu meu, unele preparative de cercetari pentru viitoru, de mai mare valóre.

Ajunsi la Caracalu, fixáramu cu d-lu prefectu diua urma'óre pentru desfacerea sarcofagului, carele fusese lasátu in pamentu, neatinsu, pusu totu timpulu pene la sosirea nóstra, sub paza de gendarmi.

La 11 ore, d-lu prefectu Quintescu, d lu subprefectu respectivu, mediculu orasiului si mai multe persónne notabili d'in orasiu, merseramu la *Antin'a*, prin callea oppusa *sioselei lui Traianu*, spre delutiulu pe care este cladita biseric'a satului.

Acolo ne adastáu vre ua 40 de sateni, angagiati cu plata pentru sapaturi.

Daduiu tóte povatiuirile necesarii pentru ca sapaturile in jurulu sicriului de pétra sa se fáca cu ingrijire, in vedere cu nedaunárea figureloru, déco s'aru aflá pe exteriorulu lui; éro collegulu meu si amicu d-lu Robescu indicà pe planu situatiiunea in care afláramu sarcofagulu.

Pe candu cu harnicia satenii sapáu in jurulu acelui sarcofagu, eu bagáiu de séma co intr'ua parte a siantiului ce se luciá erau ici co'é urmele unui zidu, de óra-ce sapatorii aflára caramidi mari in forma de lespede. Acésta descoperire ne interesá potu dice mai multu decatu sarcofagulu, coci sarcofagele nu sunt rare a se aflá la noi.

(1) Seri'a nóstra de annexe se aflá sub tiparu, candu ni se improspetá memori'a despre excursiunea archeologica, pe care o publicamu ací, si care, de-si restrinsa sub punctulu de vedere alu exploratiiuniloru, presenta anse multu interesu ca descriptiiune a localitatiloru si ca explicare a unoru fapte attingetóre de monumentele antice de la Recic'a.

Pucíne lucrari ce intreprinseiu me pusera in situatiiunea placuta a dá de fundamentele unui muru (zidu), intinsu la pucina departare de loculu unde se gasise sarcofagulu. Amiculu meu d-lu Robescu delinià pe planulu situatiiunea acelui muru in lungimea lui pe catu fu descoperita.

Acestu muru fu de caramidi cuadráte, intrelegáte cu ua migma calcaria fórte aderenta; cei'a ce facea ca sa fia tare ca de pétra. Pe ici pe colé se aflá anse si pétra necioplita.

Acumu, ce este acelu muru?

Erá, pare-se, ua incunjuratóre a cetatii, coci nu departe de sarcofagulu aflátu, daduramu de urmele unei cai pavate si de ua solutiiune de continuitate in murulu descoperitu, care indicá co acolo fusese ua pórta, ua incetare spre care soseá strad'a paváta. Sarcofagul fusese depusu, de preobiceiu, aprópe de drumu. Murulu apará culminenti'a pe care se afla adi biseric'a, d'in partea sudica. De ambele láturi este valle; la drépt'a privindu spre nordu, e ua specie de precipitiiu; la sting'a se intindea in valle orasiulu, precum probédia oceanulu de caramidi sferamáte si resturile de pavagiu de siosele ce cercetáramu. Daduiu cu gendulu, vediendu configuratiiunea topografica si incrucirea cailoru, co pe loculu unde se aflase sarcofagulu, erá necropolea cetatii. Lesne ne puturamu convinge, coci indicandu sapaturi la abié unulu séu duoi metri de la sarcofagu, in directiiunea caii ce essiá d'in murulu descoperitu, indata satenii mai dadura de unu alu duoilea sarcofagu, la mirárea si curiositatea lumei care se adunase in jurulu nostru.

a). Biseric'a d'in Recic'a — b). Sarcofagele. — c). Muru romanu.

Déro pene candu facuramu aceste studii sórele inaintase multu; fuseiu deci silitu a renunciá la cercetari, mai cu séma co nici nu dispuneamu de fonduri cu cari sa le urmarescu; guvernulu ne procurá-se numai drumulu; spesele de cercetáre le facuramu pe comptulu propriu. Ne concentráramu deci asupr'a desgroparei sarcofageloru. Ele fura afláte la aduncime de 55 centimetri, si anume, unulu in directiiunea nordu-vestica si celu-l-altu in directiiunea sudu-vestica.

Primulu sarcofagu are ua lungime exterióre de 2^m,80, lungimea interióre : 1^m,88: latimea exterióre : 1^m,02; latimea interióre : 0^m,72; aduncimea : 0^m,69.

Alu duoilea sarcofagu are ua lungime exterióre de $2^m,10$; lungimea interióre : $1^m,80$; latimea exterióre : $0^m,80$; latimea interióre : 0^m 59; aduncimea : $0^m,87$.

Pétr'a sarcofageloru e cea ordinaria, gressia tare. Nici ua urma de figure, de sculpture. Taierea petrei neluciata.

Ambele sarcofage erau in stratulu *lessului;* capácele loru erau acoperite de pamentu depusu, negru, vegetalu, cuprindindu feramaturi pucine de pétra, caramida, cioburi, scoici, melci, etc. Acestŭ pamentu erá anse fórte intielenitu.

Inainte de a procede la ridicarea capácului la sarcofagulu primu-aflátu, ilu inspectáiu in tóte directiiunele si ilu gasíiu spártu la capetulu despre appusu. Spartur'a erá anse astupáta cu tierrena d'in stratulu lessului si se intindeá parte in capácu, parte in cutei'a principale a sarcofagului. Spartur'a anse nu puteá dá trecere unui omu, fiindu de dimensiiuni mici, totusi destulu de mare ca sa se fi pututu scóte d'in sarcofagu obiectele de pretiu.

Resturnáramu cu mari difficultati ingentele capácu si ne afláramu dinaintea unui sarcofagu plinu, indesatu cu tierrena. Direseiu cu mare ingrijire scóterea tierrenei, ca sa nu se strice obiectele de lutu ce s'aru fi pututu aflá si ca sa nu deranjamu positiiunea scheletului.

Déro ne erá reservata ua deceptiiune : ósele scheletului erau imprasteiate in desordine, asiá co fluiere de la picióre afláramu alaturea cu resturile cranului . . . . Ba ce e mai multu, gasíramu oseminte mai multe de catu la unu scheletu. Adunáramu cu incetulu osemintele si in tierrena afláramu fundulu unui lacrimatoriu de forma ordinaria, cuiele sicriului de lemnu in care fusese asiediatu cadavrulu, si duoe medalii cari, dupo curatire, essira fórte frumóse, ambele de la *Antoninus Pius*, un'a cu reversulu : *Marti propugnator.*, si alt'a cu : *Protectio Aug.*

De pre observatiiunea facuta osemintelorn adunate, de d-lu doctoru alu orasiului, scheletulu erá alu unei femei. Amu regretátu co n'amu aflátu intregu craniulu. E ua mare paguba co toti cei cari au despuiatu sarcofage si morminte, nu pusera grija a conservá craniele. Ele sunt indipensabili la studiiulu ethnografiei dacice. Tierren'a cernuta ne a mai datu cate-va óse de la unu animalu micu ce remane sa se determinedie de barbati speciali, cei'a ce nici noi nici doctorulu n'amu sciutu fáce.

Procedendu apoi la desfacerea celui de alu duoilea sarcofagu, amu constatátu co acest'a erá spartu la ambe capete. Ua spartura se facuse d'in-la-intru. Deci si acestu sarcofagu fusese amblátu, nu mai erá dubiu : ósele d'in elu nu le amu aflátu tóte, si atunci ne explicáramu cumu de gasísemu in primulu mormentu fluierile de la trei picióre.

La-intrulu erá plinu de tierrena infoiata si de semintie diverse, adduse de siguru de insecte, de furnici. D'in acele semintie conserváramu ua cantitate.

Tierren'a cernuta ne dedŭ trei medallii : 1°, *Severus Pius Aug.*; 2°, *Lucilla Augusta*, si 3°, *Antoninus Pius.* Si aci afláramu cuie de la sicriu si fragmente de ollaria.

Sarcofagele le lasáramu la loculu loru, recommandandu sa se ingrijésca, éro osemintele se ingropára lunga gardulu bisericei.

II

Acumu unele intrebari : *Ce sunt aceste morminte? — La ce epoca fura devastáte?* Este ací ua problema induoita, care nu avemu pretentiiunea a o resolve, déro care merita tóta attentiiunea archeologiloru români.

La prim'a intrebare vomu dice : — Ore se póte cu siguruntia determiná categori'a la care appartinu mormintele, sarcofagele ce se descoperu de cati-va anni in Romania? Sunt ele tóte romane, séu sunt ale vre unei alte rase de ómeni cari pe ací se stracurára?

In adeveru sarcofagele pene adi cercetáte sunt de duoe specii, d'in respectulu exterioru : *sculptate* si *nesculptate* (1). D'in respectulu interioru, nu tóte presenta aceleasi fapte, coci nu in tóte sarcofagele s'au datu preste aceleasi obiecte funerarii.

Obiectiiunea co, de óre-ce se gasescu in sarcofage medalii romane, urmédia co acelea sunt purure romane, acésta obiectiiune nu 'mi pare de locu seriósa.

In adeveru, déco in unele d'in vechile morminte ale strabuniloru nostri, amu gasí adi paraoa, monet'a ce se pune in crucea de céra d'in man'a mortului, puté-vomu conchide co, in acelu mormentu, a fostu pusu unu turcu, unu polonu, unu austriacu ect., de pre monet'a ce vomu aflá in cusciugu?

Medalliile afláte in sarcofage nu probédia totu-d'a-un'a, de pe mine, co individele d'in ele au fostu d'in gintea de la care fura acele medallii.

Scimu positivu co si unele d'in popórele cele mai barbare, precumu Hunii, anco isi ingropau ducii loru in ua specie de sarcofage. Pétr'a ca elementu funerariu o aflamu anco d'in verst'a preistorica.

Amintésca'si lectorulu specialmente nararea ce ne fácu scriitorii byzantini despre funerariile lui Attila, despre sicriile de metallu in care fu pusu si cari sicrii fura totu in pétra asiediate. (2)

De la aceste observatiiuni anse nu conchidemu, in privinti'a sarcofageloru ce desfacuramu la Recic'a, coci afláramu pré pucine elemente in ele, ca sa potu in consciintia a me extaseiá de facie cu pucine oseminte si sa hotarescu cu pathos : „Acé-„st'a fu ua frumósa si multu iubitóre dáca séu ua demna matrona romana!"

III.

Cate-va cuvinte despre intrebarea a duoa ce puseramu.

La ce epoca óre avù locu despuierea sarcofageloru ce afláramu in marte trecutu?

(1) Vedi sarcofagele sculptate de la Galati si Museulu d'in Bucuresci. S'aru face unu serviciu archeologiei prin publicarea de facsimile de pre aceste morminte.

(2) „Noctu secreto cadaver est terra reconditum, cujus fercula primum auro, secundo argento, „tertio ferri rigore communiunt...". *Iornandis* „de Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis." Cap. 49.

Lectorulu isi amintesce co amu spusu cumu co aceste sarcofage le amu gasítu la ua profunditate de peste jumetáte metru.

Déco d'asupr'a capácului loru erá tierrena vegetale, sarcofagele anse erau in stratulu lessului. — Ce urmédia de aci?

Acei'a co despuierea urmà cu multi secoli in urma, pe candu adico sarcofagele nu erau decatu in stratulu lessului, si co de atunci s'au adaosu d'asupr'a loru jumetáte metru pamentu vegetalu.

Despre asemenea despuieri de morminte, eu nu aflaiu pene acumu decatu unu singuru *documentu*. Acel'a se *repórta* la *jumetátea* antei'a a secolului alu V-lé dupo Christosu.

Priscu rhetorele in *Liber de legationibus*, ne spune co, la 438, Hunii au atacátu pe Romani la occasiunea unui tergu d'intre ei si Romani, si au uccisu pre multi d'in acesti d'in urma. — „Deci Romanii au tramisu soli la Sciti (Huni), ca sa le impute... „Ero Scitii au respunsu co ei n'au facutu acést'a ca sa incépa rasboiu, ci ca sa 'si „resbune de neajunsurile ce au sufferitu de la Romani, pentru co episcopulu cetatii „*Marga* a trecutu in hotarele loru si, *cercundu mormintele,.. le a jafuitu.*" (3)

Sa fia óre spargerea, *cercarea* si despuierea sarcofageloru de la Recic'a de la acea data, de la 438?

Eu nu afirmu nimicu, déro amintescu acestu documentu importantu, de la Priscu.

Deslege cestiiunea archeologii nostri mai competenti, si *primo-loco* eruditulu nostru d-lu Bolliacu.

IV

In urm'a celoru expuse, sa ne fia permisu a exprime unu desideriu, care de'lu va ascultá consiliulu judetianu de Romanati, va asigurá judetiului ua illustratiiune si chiaru unu mijlocu de inflorire neasteptata!

La Recic'a este totu ce trebuia ca, cu ua cheltuiala de 2000 séu 3000 ducati, sa se puna in vedere ua noua Pompeii daco-romana. Déco s'aru *scormolí* si ridicá pamentulu de ua jumetáte, multu unu metru intre sioséoa lui Traianu si culmea pe care e situata biseric'a (dupo stramutarea prealabile a satului intr'alta parte), s'aru desemná tóta cetatea antica, cu stradele, pavelele, sioselele si edificiile sale.

Cugete Caracalenii! Aru attrage prin desmormentarea cetatii loru, nenumerati visitatori, pene si d'in cele mai departate tierri europene, si deci aru puté sa compensedie curendu spesele de realisare a propunerei nóstre.

Negresitu anse co asemene desmormentare nu va trebuí incrediutiata pe manile primului venitu, ci unei commissiuni de archeologi, de barbati speciali.

Déro ce sa damu deja svaturi cumu sa se lucredie? Mi se pare co tréb'a este pe multu timpu la stadiiulu unui *piu desideriu!*

De ua camu dáta, fáca Caracalenii, collectiionatori zelosi d'in mormintele Recicai, ca onor. d-lu Jianu, sa se conserve bine cele desmormentate, intre cari si ultimele

(3) Vedi *Sincai* „Chronic'a Romaniloru" t. I, p. 79, vede citedia pre *Katona* in „Synopsis Chronologica" si altii.

doue sarcofage, cari sunt de parere sa se láse la loculu unde sunt afláte, anse sub catu de modeste acoperemiute de scanduri, spre a se crutiá de intemperii!

L.

NOTIIUNI PRIVITORE LA STATIIUNEA ARCHEOLOGICA D'IN *VADASTR'A*, EXTRASE D'IN ARTICOLII ARCHEOLOGICI AI

d-lui C. Bolliacu.

D'IN «TROMPETT'A CARPATILORU» ANNULU X. 1872. No. 965 D'IN ²/14 FEBRUAR.

Asta-véra amu scosu de la Vadastr'a, — unde intemplarea a facutu sa sapu, cautandu altu ceva, — cinci, siesse vase intregi cu differite forme dintr'unu stratu ca sa dicu asia, de cioburi, printre cari n'amu gasítu nici unu obiectu catu de micu de nici unu metalu, ci numai cate-va obiecte de piétra precumu: *custure de silexu, petre de silexu rotunjite pentru prasteia* si duoe *topóre de granitu verde*, si cate-va *obiecte de osu*.

Trebuia sa spunu co Vadastr'a, care vine negresitu de la *Vodastra,—Apósa* cumu amu dice, — este la 10 kilometri departe de Dunare, si ocolulu in care amu sapátu, se formédia incunjurátu de ua garla mocirlósa care se face din multimea isvóreloru de prin prejuru.

Amu datu de aceste vase numai la unu metru si jumetáte aduncime, trecendu printr'unu stratu de petrisiu, apoi printr'unulu de lutu galbenu—sub care si ceva cenusia si carbune sdrumicatu pre ici pre colea, — in acestu ocolu incunjuratu de ape, formandu ua garla d'in isvóre.

Amu publicátu mai multe locuri pre unde se gasescu vase prehistorice de differite luturi, in mare variatiiune, si printre cari nu se gasesce nici unu obiectu de metalu, ci numai obiecte de cremene, de alte petre si de osu, d'in dinti si córne mai allesu.

Vr'ua trei-dieci de vase d'in epoch'a de piétra, intregi cu differite forme, differite dimensiuni si cu differite ornamente chiaru, tóte facute cu man'a, posedu in collectiiunea mea, gasite si scóse numai de mine. La Museu amu datu mai multe asemenea vase. (1)

Si sa se scia acést'a, co nicairea pene acumu sapaturí serióse nu s'au facutu la noi. Eu amu facutu numai cercari si n'amu aflátu ca altulu sa fi facutu mai multu.

(1) In differiti articoli ai d[lui] Bolliacu, ce reproduseramu ací, cititorulu a avutu adesé occasiune de a vedé facendu-se mentiiune de obiecte antice aflate de d[sa] in excursiunile sale, ce se faceau matotu d'aun'a cu subventiiuni de la ministeriu,—si *depuse* (dice autorulu) *la Museulu Nationalu d'in Bucuresci*. Trebuia anse sa constatámu co acele *depuneri* au fostu numai laudabile intentiiuni, cari d'in nenorocire mai nici ua-data nu au ajunsu la realisare. D[lu] Bolliacu a cadiutu in infirmitate mai nainte ca sa se fi decisu a se despartí de scumpele'i descoperiri si tóte obiectele in cestiiune au remasu déro in interesantea sa collectiiune. Aru fi de urgente importantia ca Statulu sa faca acuisitiiunea acestei intregi collectiiuni, spre a inavutí Museulu nostru cu obiecte antice din tiérra de la noi, ce'i sunt cu totulu de lipsa.

D'IN «TROMPETT'A CARPATILORU.» ANNULU X. 1872. No. 1010 D'IN 20 AUGUSTU.

De la Celei m'amu dusu la *Vadastr'a*, pre care amu descoperit'o eu acumu unu annu co contine monumente ante-historice. Amu mai descrisu acésta localitate annulu trecutu. Nu este de prisosu anse a spune si acumu co vine in departare de vre-ua diece kilometri de Dunare si co ua garla láta d'in isvóre formédia unu ocolu in care abié se póte trece cu piciorulu, candu este fórte mare seceta. Acestu ocolu bine rotunjitu, formédia ua insula in acésta lárga garla mocirlósa. Cercárile ce amu facutu acumu unu annu in acésta insula nu 'mi au mai lasátu banuiéla co ea nu contine in mare numeru monumente ante-historice. Acumu imi remaneá déro sa constátu lucrulu pre differitele fecie ale lui. Acestu ocolu, in linia drépta prin mijlocu, este, de unde se ridica d'in apa pene d'incolo, mai bine de ua-suta duoe-dieci metri. Amu voitu mai anteiu sa vedu cumu este facuta acésta insula, si amu sapátu la ua margine a ei, pene in aduncime ceva mai multu de doui metri: anteiu, este unu pamentu vegetalu tielina; apoi unu stratu de 15—20 centimetri petrisiu diluviu, sub care petrisiu, este pamentu galbenu. Sapandu ací, amu taiátu ua vatra, intre pamentulu addusu si intre pamentulu tielina; amu constatátu co este vatra, pentru co erá pamentu arsu rosiaticu si cu carbuni pre dins'a. Amu voitu sa vedu deco asemenea vetre, la aceiasi aduncime se mai repeta, si amu gasítu pene in optu vetre asemenea, mai la aceiasi aduncime, in distantia aprópe ca trei metri un'a de alt'a, bordeie, negresitu a caroru lemnaria s'a topitu cu deseversire si n'a remasu nici unu vestigiu.

Credu ca pamentul addusu este d'in largirea albiei garlei spre inaltiarea locului, care locu, incunjurátu de apa láta, pene unde veneau padurile negresitu, serviá acésta insula naturale si facuta, de asilu familiiloru si siefiloru vre-unui tribu locuindu in padurile d'in prejma.

Lunga ua vatra mai mare óre-cumu, amu gasítu ollaria mai multa, déro totu imperfecta, totu facuta cu man'a, totu pré pucinu arsa, déco nu uscáta la sóre. Amu gasítu duoe cándele intregi cu gaurile lor prin cari se petreceá córd'a spre acatáire.

Amu gasítu in acésta insula mai multe petre láte de gressia rosia si veneta, intre cari duoe pentru ascutire séu frecáre de silexuri si alte petre mai allesu.

In cei'a ce sunt avute epocele antemetalice este ollari'a, si la noi, ca si in tóte partile pene in centrulu Americei, pre unde se cercetédia epocele petrii si ale bronzului, abunda acésta ollaria.

Alta divisiune nu s'aru puteá face mai precisa ollariei nóstre prehistorice, decatu *ollaria domestica* si *ollaria cineraria* séu *mormentale,* in care trebuia sa se confunde si cea *religiósa.* Apoi cercetandu-se localitatile, sa se observe déco pre acolo se gasescu numai silexuri si obiecte de pétra, séu déco se gasescu si bronzuri si mai allesu aráma nativa, feru etc, precumu sa se observe si ósele differiteloru mamifere ce se gasescu cu aceste obiecte.

Pre unde nu se gasesce nici unu metalu, ollari'a este grosolána, reu framentáta, facuta numai cu man'a si reu cópta, déco nu si numai uscáta la sóre; tóte ornamen-

tele pre ollari'a primitiva, — candu ornamente se vedu, — sunt facute cu degetulu séu cu unghi'a. Nu co asemenea ollaria nu se gasesce si pre unde abunda obiectele de metalu si ferulu chiaru, precumu: Zimnicea, Pisculu Crasánii, Talp'a etc; déro, pre acolo, printre vasele cele mai grosoláne, se gasescu si vase perfecte, negre mai allesu si unele si rosii in forme elegante, allesu si bine framentátu pamentulu; lustruite, séu mai bine dicendu sclivisíte; subtiri si mai gróse, si cu ornamente differite, atatu in essitu catu si in aduncu, pre care nu se vede nici degetulu nici unghi'a, care a trecutu de la liniile drepte la forme de animale de totu felulu si la differite flori, imprinte d'a dreptulu in aduncu, séu scóse prin typaruri in essitu. Ornamentele pre aceste vase au trecutu de la liniele drepte la liniele curbe si la spirale.

Tórtele mai allesu, fia ca buze, fia ca manusi, sunt in adeveru de admirátu atatu pentru eleganti'a loru, catu si pentru accurateti'a lucrului.

Acolo anse unde metalulu nu este, vasele tóte sunt grosoláne. La Vadastr'a, spre esemplu, unde nu amu gasítu metalu decatu numai ua *dalta* de 15 centimetri, láta de patru centimetri si jumetáte la taisiu, si de duoi centimetri la extremitatea care se infigeá in lemnu, si acesta *dalta*, fórte interesante pentru form'a ei, si pentru co nu este de bronzu, ci de aráma rosia nativa,—cei'a ce are sa ve preoccupe negresitu fórte multu, domnii mei, (1)—la Vadastr'a, nici unu ciobuletiu de ollaria perfecta. Acolo unde metalu nu se gasesce, ollari'a tóta este fórte grosolána si nici unu semnu de vre-ua rotunjitura prin róta. In la-intru se vedu vasele ca invertite pre vre-unu instrumentu de lemnu póte, séu si totu de pamentu uscatu, de cari instrumente se gasescu fórte multe,—éro pre de-a-fóra ticluite numai cu man'a. Unu singuru vasu ceva mai ingrijitu, totu cu man'a anse facutu, amu gasítu la Vadastr'a, totu pre lunga loculu unde amu gasítu dalt'a de aráma, unde amu gasítu ua sagéta de silexu admirabilu lucrata, duoe candele mai ingrijite despre care amu spusu, ale caroru córde spre acatiáre s'au putreditu, remaindu numai gaurile prin cari treceau acele córde; unu toporu de granitu negauritu, anse bine facutu, si bulb'a fórte pronunciata spre intienire in lemnu; cei'a ce m'a facutu sa presupunu coací a fostu locuinti'a vre-unui capu de tribu, vre-unui personagiu insemnatu.

Duoe lucruri inainte diu d-vóstre cu mare sfiéla, pentru co va fi contrariu opiniuneloru acelor'a cari cercetédia monumentele preistorice in Europa, mai de pre la inceputulu acestui secolu.

Amu gasítu la Vadastr'a, precumu gasísemu alta data si la Zimnicea si in alte parti — déro ieau Vadastr'a numai, ací, pentru co Vadastr'a mi se pare ocolulu locuitu in cea mai aduncita vechime;— amu gasítu la Vadastr'a, la aceiasi aduncime

(1) Moneta dáca de aráma, nu avemu d'in timpulu Daciei autonome, coci acei'a care se dice de aráma, este unu felu de bilionu. (?bronzu).

Cându a inceputu anse sa se rebáta in Daci'a monet'a ei propria, sub Filipu Arabulu, acésta moneta. care s'a batutu in cursu de 17 anni, este tóta batuta numai in aráma rosia; pre candu in Viminatium (Vidinu, dupo altii Belgradu), care a inceputu a'si báte moneta propria cu 5 anni mai nainte de Dacia, sub Gordianu III, isi batea tóta monet'a in bronzu.

Cercetát'a cine-va pene acumu originele *Baiei* nóstre *de aráma?*

cu cele-l-alte vase, cioburi d'in duoe strachini smaltiuite : smaltiulu fórte grosu, negru, albu si verde; culórea négra incrustáta in desemnuri cu linii drepte si linii curbe. Aceste strachini n'au pututu fi fabricáte negresitu in acésta localitate ; déro de unde veneau, candu Grecii chiaru,—déco putemu numí astu-felu pre locuitorii de pre atuncea ai Greciei,—nu puteau avé smaltiu? Veneau aceste strachini d'in Egyptu ?— Gasescu multa afinitate intre smaltiulu acestoru strachini, si intre smaltiulu anticu egyptianu.

Alu duoilea lucru ce inaintediu este si mai greu de explicatu.

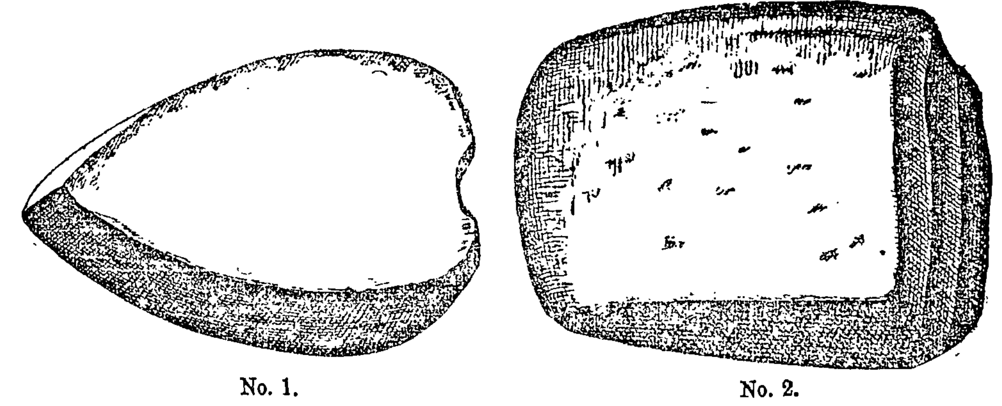
Amu gasítu la Vodastr'a, la aceiasi aduncime a vetreloru, ua lulea! Lulea de acelasi pamentu negru, aceiasi framentare cu vasele cele mai fine ale epocei, acoperita de aceiasi cója de carbonatu de varu ca tóte cele-l-alte vase de pamentu ale aceleiasi epoce. . . . .

Cea de la Vadastr'a este intácta, are form'a unui melcu, cei'a ce 'mi a rechiamatu lulellele gasíte in America de Nordu, printre cele-l-alte vase ante-historice, despre cari lullelle vorbesce cu enthusiasmu anticarii americani, citati de Lubbock, citatiiuni pre cari le repeta si Figuier, in oper'a lui : «*L'homme primitif.*»

In acesta lulea d'abié intra degetulu celu micu, si gaur'a pe care a intratu ua tiéva séu s'a fumatu fora tiéva, este fórte mica in comparatiiune cu ori ce felu de lulea moderna.

Form'a ei de melcu, se acorda fórte bine cu formele de differite animale ale lulelleloru antehistorice d'in tiérr'a calumetului. Negresitu co cutezarea va fi cu atatu mai mare cu catu conjecturile s'aru face mai cutezatóre, in acésta cestiiune de asiá mare importantia.

Ce potu afirmá, este existenti'a lulelloru de lutu negru printre ollari'a celta antehistorica in Dacia.

No. 1. No. 2.

Amu gasítu si differite cutite de silexu, intre cari se distinge unulu, cu maneru cu totu dintr'unu singuru silexu, gasítu de mine la Vadastr'a.

In obiecte de ollaria, vase si altele, nu potu spuneací decatu co amu addusu, in

No. 1 si 2. Topóre negaurite de granitu verde, gasíte de d[lu] Bolliacu la 1871, la Vadastr'a. Reduse la ²/₃ d'in marimea originale.

dat'a acésta, 26 vase de la 30 centimetri in josu, cari se impartu in ollaria de casa si ollaria mormentaria, tóte intácte, pentru co nu numeru multe altele sparte cari 'si-au si ele interesulu loru; nu numeru asemenea pre cele romane de cari avemu fórte multe si prin musee si pe la particulari. Aceste vase cari le amu addusu estimpu, sunt d'in patru localitati: de la Calomfiresci, de la Zimnicea, de la Vadastr'a si de la Maglavitu.

Cele de la Vadastr'a sunt cele mai primitive, si acestea se potu numí d'in epoch'a petrei fora siovaire; cele-l-alte, tóte dace, sunt d'in differite epoce de civilisatiiune dáca, cu tóte co, afóra de Zimnicea, amu gasítu silexuri si obiecte de bronzu, cu dinsele impreuna, si mai in tóte cele-l-alte parti.

No. 3.

No. 3. Bulla de cremene pentru prasteia, gasíta de d. Bolliacu in sapaturile ce a facutu in 1871, la Vadastr'a. — Redusa la ²/₃ d'in originalu.

D'in «TROMPETT'A CARPATILORU» ANNULU XI, No. 1059, D'IN ¹/₁₃ APRILIE 1873.

Sa vorbimu anteiu de Vadastr'a, lasandu mai in urma Zimnicea, Izlazul etc.

D'in tóte puncturile prehistorice séu nehistorice, descoperíte si cunnoscute de mine pene astadi, in numeru de vre-ua duoe-dieci, Vadastr'a este singurulu care s'aru puté dice si ua locuintia *lacustre*, de-si nu pre lacu, déro mai incungiurata de tóte partile de ape, care in vechime negresitu co au fostu cu multu mai mari de pre catu sunt astadi.

Amu totu sperátu co relatiiunile ce amu dátu despre acestu ocolu interesantu, voru face, voru silí guvernulu sa se occupe, sa voiasca a ne insemná si noi in sciinti'a moderna, care preoccupa pe savantii ambeloru hemisfere, adeco sa facemu a se vorbí si de territoriulu Daciei in privinti'a acést'a, precumu se vorbesce de alu Scandinaviei, de alu Irlandei, de alu Helvetiiei, etc.

In vanu articulii! In vanu Expositiiunea obiecteloru, atatu de curióse catu si interesante! In vanu rugaciunile ferbinti cotra totu guvernulu, cotra toti puternicii dilei!

Déro óre, obligatiiunea sciintiei, acea obligatiiune pre care o numimu vulgaru «pasiiune», se póte invinge cu nepasárea celoru ce nu voiescu sa o asculte?

Amu facutu cumu amu pututu si amu mersu si estimpu la campulu dacicu alu mortiloru de la Zimnicea si la ocolulu dacicu de la Vadastr'a, precumu urmediu de trei anni incóce.

Vadastr'a, precumu amu mai spus'o, infacisiédia unu punctu strategicu si mai multu de aparáre, incunjuratu fiindu de ua sprincéna de malu, semenata cu movile, «*morminte de heroi*,» dupo cumu le numiá Omeru. In jurulu acestui ocolu, d'in malu pene in insula, se intinde ua balta sustinuta de isvóre, de unde se vede co aru fi venindu

si numirea de *Vadastr'a.* In mijloculu acestei balti se aridíca insul'a, rotunda, naturale si facuta de mana de omu, despre care amu mai vorbitu si care se vede co a fostu centrulu actiiunei locuitoriloru acestei parti, in epocele primitive.

Amu mai spusu in ce chipu amu gasítu asiediate vetrele bordeiuriloru, negresitu ale locuitoriloru acestoru insule.

Ide'a a explorá totu roudulu marginei interióre alu insulei, si apoi centrulu, me preoccupá, pre candu amu dátu preste acestu ocolu, locuitu in cea mai adunca vechime.

Ide'a a fostu naturale si planulu lesne de facutu; —déro executarea? Ací, vorbindu numai de insula, trebuia duoe-trei sute de ómeni, cari sa lucredie cu inima celu mai pucinu ua septemana de dile, si eu n'amu avutu acumu decatu cati-va ómeni si amabilitatea intelligintelui subprefectu, d. Iorgu Prijbeanu, precumu si buna-vointi'a d-lui arendasiu Jiianu, de care trebuiá sa me grabescu a profitá in duoe dile numai.

Vadastr'a este unu punctu fórte interesantu in archeologi'a Daciei, si numai atunci se va puté vedé tóta importanti'a ei, candu insul'a intréga va fi bine exploráta in tóte partile ei de ua potriva, candu se voru cercetá marginele ei pre d'in afóra, laculu celu intinsu d'in juru, malurile ce o incunjura si movilele ce o impresóra.

Vení-va vre ua data si acestu timpu ?

De unde scimu, déco prin sapaturi serióse in aceste mocirle nu se voru descoperí si probe de locuintie proprii lacustre ?

'Mi amu urmátu déro planulu primitivu fora abatere: explorarea interióre a marginiloru, si éto resultatulu.

Se mira Lubbock si archeologii pre cari ii citédia elu, co s'aru fi aflandu in museele Danemarcei etc. mii de aceste obiecte prehistorice si co archeologii Europei si Americei aru fi gasítu si au pututu aduná in pucine ore, de aceste obiecte, cate unu mare numeru. Sa se observe anse co localitatile de pre cari ei au adunátu aceste objecte, erau descoperite de vallurile malurilor, de scaderile apeloru si de alte imprejurari intemplatóre. Ce aru dice acei savanti profesori si archeologi, pre cari ii citédia Lubbock, Cuvier si altii, despre aflarile atatu de importante prehistorice si despre cuantitatea acestoru obiecte gasíte pre la noi, in deosebite localitati? Ce aru dice candu aru aflá co in doue dile, cu cati-va ómeni, dintr'unu ocolu, pre suprafaci'a carui'a nu erá nimicu care sa tradé depositele ascunse, s'au scosu din adunciime de la unu metru pene la unu si jumetáte, preste trei mii silexuri, afóra de cele lepadáte ca nerepresentandu nimicu, d'in cari silexuri ca la trei-sute intacte: sageti, sulitie, cutite, radietori, *(hâches celtiques)*, topóre-ciocane gaurite, petre de prasteia de silexu rotunjite, petre de afundatu plas'a, bolduri etc; mai multe petre de frecatu semintie, mai multe gressii de ascutitu pétr'a, d'in care unu lustruitoru de ua schiópa cu patru aduncimi formate prin frecatura; matci d'in cari s'au scosu aschii de sageti, cutite etc; mai bine de trei-sute obiecte de lutu framentatu, d'intre cari vre ua suta scóse intacte; obiecte pentru tiesatura, pentru afundare de plase, pentru podóbe etc, etc; trei omuleti, fórte diformi, d'intre cari unulu pre unu pedestalu. Amu mai gasítu asemenea omuleti la Calomfiresci; aflu anse co d. Butculescu a gasítu si d[sa] la Crasani. Apoi ca la vr'ua trei-sute obiecte lucráte de osu, d'intre cari vre ua siépte-dieci scóse intregi; manere

pentru arme si unelte de silexu séu de alta pétra; bolduri, sulle, undrelle cu gáura, printre cari un'a admirabile de 15 centimetri, unu acu cu gamalia de 6 centimetri, si differite córne ascutite, gaurite, intre cari mai allesu unu cornu de *cerbu-damu*, cu ua gáura lárga in care s'a intiepátu ua dalta mare *(hâche celtique)* de silexu, gasíta intacta, corespundiendu cu ua alta gáura, prin care s'a facutu legaturile spre intiepenirea armei, precumu si alte deosebite obiecte de osu neintiellese; si preste tóte acestea, mai bine de trei-sute vase de pamentu, d'intre cari trei-dieci-si-cinci scóse intregi,—precumu se potu vedé de curiosi,— de differite dimensiuni, de differite forme, facute tóte cu, man'a si fora asemenare intre dinsele, pentru differite usuri: ólle, cáne, strachini, conservandu anco unele alimente de pe atunci, cari aru reclamá analise chimice; vascióre cu totulu mici, pentru copii negresitu, duoe linguri fórte bine facute, vase de luminatu, si, — sa nu displaca archeologiloru nostri, — ua lulea fórte curiósa.

Amu gasítu coji de scoici si melci fórte frumosi, si ce e si mai curiosu, coji de stridii. (?)

Amu facutu ua mica collectiiune de falci si dinti de differite animale, córne mai allesu de cerbi. Córne si óse de unu animalu cu multu mai mare decatu bivolulu acuala abunda in tóte partile insulei. Credu, precumu amu mai dis'o, co este de *bos-urus*.

Amu adunátu vr'ua doue-dieci dinti, cari au servitu de podóba.

Tóte acestea sunt adduse in Bucuresci si se afla la mine, la dispositiiunea amatoriloru ce voru voí sa le véda.

Negresitu co cine vede multimea si variatiiunea ollariei, a osariei si a petrariei d'in aceste triste epocě ale omului, se mira. Indata anse ce'si va puté bine inchipuí co in aceste epoce, absolutu in lipsa de ori-ce metalu, si prin urmare, redusu omulu a'si fabricá totu ce'i trebuiá la necesitatile lui casníce, de resbelu si la immormentari, numai d'in trei elemente: lutu, pétra si osu,—lemnari'a si pellari'a negresitu co au fostu intrebuintiate, éro de acestea nu putemu vorbí, pentru co nu ne au pututu parvení nimicu d'intr'insele;—redusu, dicu, a se marginí omulu, pentru totu felulu de necesitatate a lui, numai in lutu, pétra si osu, sa nu se mire atat'a, vediendu co pene si lingur'a, acesti ómeni 'si o faceau de lutu, neavendu unu istrumentu de metalu cu care sa'si o scobésca in lemnu!

Silexulu si petrosilexulu, precumu si cele-l-alte stanci, córnele, cóstele si cele-l-alte óse ale animaleloru ce'si puteau doborí cu ciomagulu, cu sagét'a si cu lancea de pétra, ii procurau totu ce'i trebuiá spre attacu, spre aparáre si totu felulu de unélta.

Candu voiu avé timpu sa facu comparatiiuni, voiu aratá, pre catu voiu puté, differenti'a ce este intre aceste obiecte prehistorice gasíte in Dacia, si cele-l-alte analoge gasíte in alte parti ale Europei.

Nimicu de metalu.

Pre partea de amédi a insulei, la ua mica aduncime, s'a gasítu unu singuru banu: *Philippu Aralulu, Colonia Viminatium,* cu boulu si cu leulu la drépt'a si la sting'a provinciei; *Annulu II.*

Lucrari romane, precumu apeduceri si altele, au fostu in preéjma la Vadastr'a, nu anse in insula.

Astu-felu déro pene astadi, remane constatátu co in insul'a de la Vadastr'a nu s'a gasítu nimicu de metalu, decatu ua singura dálta de diece centimetri, de aráma nativa, pre care amu gasít'o in sapaturile ce amu facutu annu.

Asteptu unu timpu mai bunu spre a puté explorá acésta localitate, precumu merita sa fia exploatáta, si m'asi mihní fórte déco vre ua mana profáua aru intrá sa'mi amestece lucrarea.

Totu ce rogu guvernulu astadi este a dá ordine strasnice spre conservarea acestei localitati.

Mai este unu lucru de observátu in acésta insula: obiecte de lutu pentru prasteia, de cari amu gasítu annulu trecutu vre-ua cinci-dieci aprópe intr'unu singuru punctu alu insulei, n'amu mai gasítu nici unulu, estimpu in nici ua parte a ei. Ferestreiasie de silexu cu colti bine pronunciati, de cari amu gasítu annu vre-ua siese-dieci la unu locu, fórte raru s'au mai gasítu cate unulu in alte parti ale insului. Topóre gaurite, fia chiaru sparte, nu s'au gasítu decatu in partea opposita de unde s'a gasítu acestu felu de silexuri.

Ollari'a cea mai bine facuta si óre-cumu arsa, unu felu de cuptoru séu ua vatra intinsa spre ardere de vase, s'au gasítu intr'ua singura parte, de-si vase isoláte, uscáte la sóre séu si óre-cumu cu unu inceputu de ardere, s'au gasítu pre lunga tóte vetrele bordeieloru, cari bordeie s'au topitu negresitu cu totulu.

Me hasardediu sa facu ua conjectura: nu cumu-va si in acei timpi, atatu de adundati in vechime, erau specialitati? Si in acésta insula, locu de retragere si asicurare, erau asiediate manufacturile, pre localitati fixate, cu mesteri speciali?

Silexuri differite, dálte si radietori, precumu si vase si óse, amu gasítu in tóte partile, fora distinctiiune pronunciata.

Siépte ascutisiuri de lance, admirabile lucrate, cu dintisiori, de cari numai un'a gasísemu annu, si patru dálte mari, totu de silexu, ca acei'a care a gasít'o d. Dimitrie Sturza in Moldova si'mi a daruit'o mie, cumu si duoe cutite, sunt, potu dice, piesele principali ce amu gasítu estimpu in silexu.

Duoe intrari se vede co au fostu in acestu ocolu: cea mai pronunciata spre resaritu si alt'a spre appusu. In dreptulu acestoru intrari, cari se desémna óre-cumu pe suprafaci'a terrenului, nimicu n'amu gasítu; mijloculu insulei, cumu si multe parti d'in ocolulu interioru, sunt anco neexploráte; malurile exterióre, precumu si movililemorminte ale aceloru heroi ante-historici, sunt anco cu totulu necercetáte.

Amu disu, de cate ori amu vorbitu de lucruri prehistorice gasíte la noi, co acésta numire nu póte sa deé idea despre aceiasi epoca in tóte partile; co obiectele de pétra, cari au facutu pre archeologi sa numésca *ua epoca a petrei*, au pututu sa se prelungésca pre la noi cu multu mai in urm'a acestei epoce prin alte parti; co arme si obiecte de pétra au pututu sa se fáca pre la noi, si pre candu, prin alte parti, venise epoch'a bronzului, si epoch'a ferului, si chiaru epoch'a monetei.

Anco staruiescu in acésta parere,—déro imi facu ua intrebare, si acésta intrebare 'mi o facu allesu numai d'in Vadastr'a, déco nu si d'in alte multe parti. Ciocánele si topórele gaurite, au pututu sa se prelungésca intr'ua tiérra unde nu petrundeáu gra-

durile civilisatiiunei d'in alte parti; silexulu a pututu sa inlocuiasca multu timpu metalurile, pre unde metaluri nu puteáu sa vina d'in alte parti; ollari'a a pututu sa fia multu timpu refugiulu tutuloru trebuintieloru intr'ua tiérra unde dogaria nu putéa fi, d'in lips'a istrumenteloru taióse de metalu, etc.; déro déco este bine disu *epocha de pétra* in vre ua parte óre-care, pre unde se gasescu numai obiecte de pétra, de osu si de lutu, nu sciu pentru ce nu s'aru puté dice si in Dacia?

Cumu este cu putintia atat'a identitate intre obiectele epocei de pétra in Scandinavia, in Britannia, in Helvetia, in Gallii, cu aceste obiecte d'in Dacia, cu multu mai recente decatu acelea? Cumu este cu putintia ca sagét'a d'in Dacia, mai moderna, sa fia aceiasi cu cele d'in alte localitati, atatu de aduncite in vechime? Cumu este cu putintia ca cutitulu, si tóte cele-l-alte, sa fia mai aceleasi? Cumu este cu putintia ca petrile de frecátu semintie sa fia aceleasi, etc. etc.?

Sa nu mi se dica co sunt selbatici, cari si chiaru astadi fabricédia de aceste instrumente de pétra, pentru co acele istrumente de pétra pre cari le fabrica astádi selbatecii, sunt numai de duoe-trei feluri, nu sunt in variatiiunea si nici in perfectiiunea acestei imense cuantitati, servindu la atatea trebuintie diverse ale omului intr'unu gradu de civilisatiiune, si care se gasescu mai aceleasi prin tóte partile pre unde s'a constatátu ua epocha a petrei. Mirarea este cumu ómenii de pre atunci, de la ua extremitate a Europei la alt'a, isi fabricau aceste instrumente pre acelasi typu, coci communicatiile trebuia sa fi fostu fórte anevoia in acei timpi primitivi.

Apoi in localitati érosi necontestátu locuite inaintea concuistei romane la noi, pre unde se gasescu obiecte de metalu: bronzu, argintu si auru, cumu este cu putintia sa nu se gasésca de locu arme si instrumente de pétra? Éto cei'a ce me face sa banuiescu ua epocha a petrei si in Dacia, contimporána cu epocele de pétra d'in Helvetia, d'in Gallii etc. fia a petrei cioplita si lustruita!

Acésta cuestiiune este fórte importante si merita unu profundu studiiu.

Pentru ua epocha de bronzu distincta, in Dacia, m'asi induoí. Mai repetu co singur'a arma de metalu ce amu gasítu pene acumu in Vadastr'a, este de aráma, care s'au exploatátu de Daci, si in urma de Romani, spre a se taiá moneta de aráma pura, cu profusiiune, 17 anni, de la Philippu-Arabulu pene la Gallianu.

Trei epoce distincte anteromane de civilisatiiune, amu convictiiunea co au fostu pre territoriulu Daciei. Cea mai desvoltata ne o aráta, mai allesu, *Zimnicea* si *Crasanii*, si acumu póte si *Izlazulu*;—pre cea mediia ne o arata *Calomfirescii*, *Zidin'a Dakiloru*, *Cetatea Latiniloru* etc.;—éro pre cea mai primitiva, *Vadastr'a*, cu hotarire pene astadi. Acést'a d'in urma, cari aru fi ratiiunile ce s'aru impotriví a se numí a epocei de pétra, déco printre mii de differite obiecte de lutu, de osu si de pétra, nu se gasesce nimicu de metalu, precumu se gasescu in alte localitati obiecte de metalu amestecate cu obiecte de pétra, si pre unde érosi nu se gasescu obiecte de pétra, ci numai de metalu?

D'IN «TROMPETT'A CARPATILORU», ANNULU XII, 1874. NO. 1137, D'IN 20 IUNIU. — «CERAMIC'A DACIEI : CAMPULU MORTILORU DE LA ZIMNICEA.»

Localitati pe unde abunda ceramic'a dáca si pre-istorica, pe acolo pe unde amu facutu eu insu'mi sapaturi mai multu séu mai pucinu intinse, mai multu séu mai pucinu serióse, sunt cele urmatóre :

. . . .

Romanati. — *Islazulu, Vadastr'a.*

. . . .

La aceste localitati nu se gasesce nimicu Romanu séu Daco-Romanu.

D'in acestea amu allesu *Zimnicea* (Teleormanu) anteiu, *Crasanii* (Ialomiti'a) alu duoilea, *Cernica-Tanganulu* (Ilfovulu) alu treilea, pentru ceramic'a Dácica culta séu Daco-celta; — *Vadastr'a* (Romanati), *Calomfirescii-Cigani'a* (Teleormanu), *Talp'a-Netotii* (Vlasc'a), *Maglavitulu* (Doljiu), pentru epocele pre-istorice. Punu anse inainte de tóte necropolea *Zimnicei*, pentru caracterulu puru si gradulu de perfectiionare in periodulu dacicu cultu, precumu voiu pune si pe *Vadastr'a* in periódele preistorice, pentru caracterulu primitivu, pentru multimea obiecteloru, pentru varietatea formeloru si originalitatea ornamenteloru. Asiá déro immediatu dupo *Campulu Mortiloru* de la *Zimnicea,* voiu publicá ceramic'a *Vadastrei.*

La aceste duoe localitati amu lucrátu mai seriosu si amu ajunsu sa punu in collectiiunea mea, d'in aceste duoe localitati numai, aprópe trei sute vase intacte.

D'IN «TROMPETT'A CARPATILORU», ANNULU XIV, 1876, NO. 1255, D'IN 27 IUNIE :

Ceramic'a Preistorica a Daciei.

V A D A S T R ' A

«Istori'a ceramicei este istori'a omenirei», a disu J. Lelewel, si acést'a s'a parutu unor'a unu paradoxu, in Franci'a mai allesu, precumu s'a parutu paradoxu in Romania, pre candu amu disu euací : «*Lulelle preistorice.*»

Cu tóte acestea, ce ceramic'a este ua artera principale, ca sa dicu asiá, a istoriei generale a omenirei, si indicatorulu celu mai siguru alu istoriei desvoltarei unui poporu in parte, nu se mai néga acumu de nimeni; adi tóte societatile istorice si geografice punu ceramic'a in prim'a linia si o cercetédia, atatu in regiunile geografice, catu si in desvoltarea istoriei.

Ethnografi'a, in intinderea ce 'si a luátu de la unu timpu in cóce in geografia, se basédia multu pe ceramica; si negresitu ce ceramic'a, care pene acumu ance este numai pentru partea desvoltarei si progresului industriei intr'unu poporu óre-care, va deveni si basea unui studiiu asupr'a carecterului si desvoltarei filosofiei ce 'si a luatu

unu poporu in privinti'a ideiloru abstracte, religióse, ale nemuririi, precumu si in privinti'a desvoltarei tráiului socialu si intimu.

Prodigiós'a aflare necontenita a obiecteloru ceramice desvólta pe tóta diu'a, pe unu tinutu, differitele grade de civilisatiiune si aráta differitele popóre ce au locuitu p'acelu tinutu. Intr'insa se va studiiá etimologi'a in plastica; dupo care se va orientá suirea si derivarea raseloru.

Societatea nóstra de geografia, in partea sea ethnografica, aru trebuí sa se intarésca prin serióse studii in ceramic'a Daciei.

Cu profunda mihnire vedu co atati anni au trecutu de candu incárcu etagerele collectiiuniloru mele ceramice, precumu si etagerele Museului Nationalu (?) si nimeni, pen'acumu la noi n'a avutu macaru curiositatea sa cercetedie, catu de superficialu, acéstu sciintia, care a ajunsu sa occupe tóte societatile geografice si istorice si care, potu dice, amu isbutitu s'o punu si la noi pe unu picioru cumu studiiulu sa nu póta remané infructuosu. Abié laboriosulu d. Hasdeu 'si a datu ostenéla sa cercetedie ua-data caracterele de pe caramidari'a ce amu publicatu de la *Colib'a vechia.*

In Italia si 'n Francia s'a occupatu societati fórte seriose de vasele ce amu publicatu de la Zimnicea. Nici aceste occupatiiuni anse ale strainiloru n'au pututu desteptá curiositatea savantiloru nostri.

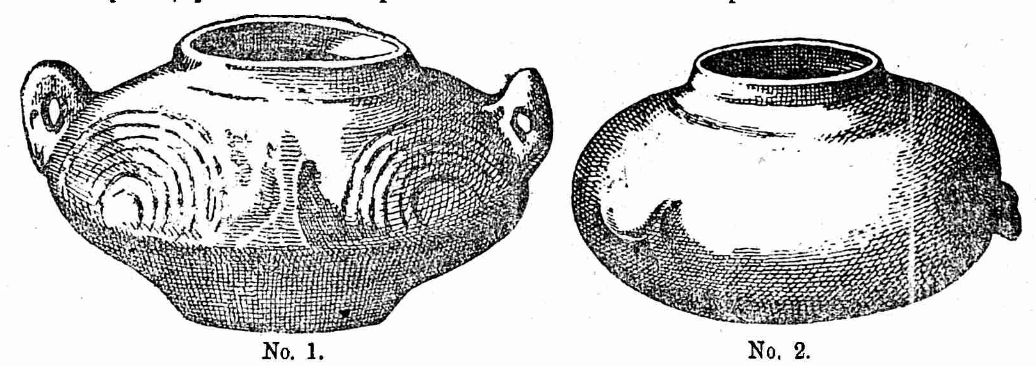
De-si in mai multi articoli amu atinsu mai multe cestiiuni, maí superficialu, asupr'a 17 localitati cercetáte de mine, déro amu dátu asupr'a ceramicei mortuare numai d'in Campulu mortiloru de la Zimnicea, ua plansia fórte variata, si destule detaliuri, cari sa póta atrage interesulu savantiloru si istoriciloru nostri asupr'a acestei ceramice mortuare, in care se desfasiura atatea idei d'in civilisatiiunea dáca, d'in care civilisatiiune mai nu ne a mai remasu altu decatu numismatica si ceramica : numismatica saráca in documente si ceramica fórte avuta.

Autorulu celu mai insemnatu, pre care aru trebui sa'lu studiedie mai d'aprópe cei ce voru voí sa se occupe cu ceramic'a Daciei, este Henri du Cleuziou, «*de la Poterie Gauloise*».

Precumu este afinitate mare intre istori'a Gallo-Romana cu istori'a Daco-Romana, totu ast-felu afinitate mare este intre ollari'a gallica si intre ollari'a daca, preistorica mai allesu; domina multu, precumu amu mai dis'o in altu articolu, caracterulu indo-persanu si se apropia apoi multu de caracterulu celto-gallicu, precumu se vede in vasulu No. 1 d'in plansia, unde se marita admirabilu stilulu indo-persanu cu ornamentele primitive gallice. (1)

(1) No. 1. Vasu de pamentu rosiatecu, bine framentatu d'in pamentu subtire, si sclivisitu pene la dung'a de la mijlocu; pene josu, sub dunga, este matu; facutu cu man'a, cu ornamente rotunde, aduncite in pasta, cu doue manusi. Naltimea : 12 centimetri. Perimetrulu in largimea cea mai mare : 63 cm. Acestu vasu este celu mai frumosu ca simetria si eleganti'a, d'in cate amu pututu scóte intregi d'in Vadastr'a. Tóte aceste vase sunt acoperite de ua cója de varu, care cu anevoia se póte scóte, spre a se vedé colórea si lucrulu.

Amu dâtu probele cate amu pututu in articolulu «Ceramic'a Zimnicei», spre a dovedí in ceramic'a perfecta a Daciei, caracterulu celto-gallicu, de-si civilisatiiunea in genere, precumu si sistem'a monetei, pare co'i veniá Daciei d'in regíunile septentrionali ale Greciei. Amu emisu acésta idea in acelu articolu, si astadi me cercu sa adducu probe, pe cari sale supunu cercetarei savantiloru specialisti in ceramica.

No. 1. No. 2.

Ceramic'a Vadastrei este multu mai anterióre celei de la Zimnicea, si ea nu cuprinde nimicu mortuaru. Totu ce se vede ací, sunt obiecte si unelte ale tráiului, ale vietii intime si sociale, d'in acea epoca, despre care istori'a nu tine minte nimicu, nici chiaru prin traditiiune.

Déco aveau ochi albastri séu verdi strabunele Saldenseloru cu dinti frumosi, pe cari le gasíse Agathirsii cei nalti, cu collete si braciari de auru; déco cu sullele si undrellele de osu gaureau si coseau ele numai pei, séu si tiesaturi gróse de canepa séu de teiu; déco bordeiele, sub cari aceste femei isi desfasiurau graciile acoperite séu desvelite, ca ale Evei inainte de cunnoscinti'a pecatului; déco aceste bordeie erau de lemne acoperite cu teiu, cu siovaru séu cu tresteia; ori déco se potriveau la forma cu bordeielo vre-unoru selbatici de astadi; — nu se scia, pentru co tóte aceste s'au stersu cu deseversire, s'au unificatu cu pamentulu, si cari au vorbitu despre asemenea bordeie de prin alte locuri, cumu si despre traiulu d'intr'insele, au fostu numai romancieri. Totu ce se póte sci este co degetele acestoru femei erau industrióse, co gustulu de podóbe artificiale, pe lunga acelea ce le dase natur'a, dominá si pe acele femei necunnoscute, ca si pe Oltencele de astadi; co art'a ceramicei ele nu o invetiase nici de la Satiavan, mentiionatu in *Mahâbhârata* co' si reproducea cáii in lutu, nici de la Debutade d'in Sicion'a, ci le veniá dintr'ua estetica rafinata asupr' fasonarei obiecteloru de primele necesitati naturale ale omului, ori pe unde s'a ivitu elu, d'in experienti'a loru rapede facuta asupr'a allegerei luturiloru plastice, continendu mai multu feru, alumina, silice, etc., fora sa fi sciutu cumu se chiama si cari sunt proprietatile loru; numai prin ele inse-le si de la dinsele invetiau sa faca vase ca cele de la Nr. 1, 2, 3, 4 etc., (2) pe candu barbatii loru, cu cari tráiau séu prin

(2) No. 2. Vasu de pamentu negru, sclivisitu, numai cu ua manusia-boldu, si cu alt'a lunga gaurita. Naltimea : 11 cm; perimetrulu : 61 cm. Vasu cu multe semne co a fiertu la focu. — No. 3. Vasu de beutu, de pamentu negru curatu si fórte tare, cu doue manusi rupte; ornamente diverse, lucrate

bine-cuventarea vre-unui vraciu alipitu pe lunga vre unu fetisiu, séu fora nici unu ceremonialu, scoteau silexurile minunate printr'ua simple lovitura, ciopléáu sagetile in faciete si cu dinti, cari nu se mai potu face astadi, si cu cari petrundeáu uriasiulu bouru si'lu adduceau hrana gingasieloru femei si baláiloru loru copii.

No. 3.

No. 4.

Clim'a negresitu a necessitatu vesminte p'aci in toti timpii, de si cresceau susamii, de-si sunt autori, cari au pusu lei p'aci. — Dero erau aceste vesminte ua pelle de ursu, de ciuta? Ele trebuiau se fia. — Parurele femeiloru constau in salbe de rotitie de margele de pamentu, de dinti insirati? Córdele, matiele de ori-ce, pe cari erau insirate aceste obiecte gaurite, au trebuitu sa putrediésca si ele. Multimea acestoru obiecte anse, rasipite si gramadite, probédia co ele au fostu fórte întrebuintiate.

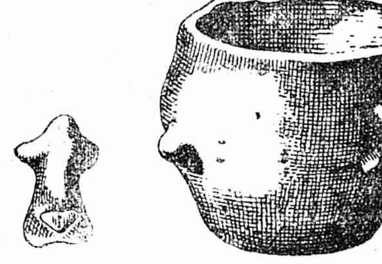
Déro istori'a ce dobendesce d'in aceste descoperiri, mai multu inchipuite? Ea dobendesce cunnoscinti'a co pe aceste locuri existá istoria si pe candu nu erá istoria; co existau ómeni p'aici, existau societati, cari traiáu si periáu, pene sa uu *scia* co sunt, co au fostu; co tráiau ómeni cu industria p'aici, mai 'nainte de tóte datele, si pe candu se numiau unii pe altii prin cate ua monosilaba; co ei fasonáu cremenea si pétr'a dura fora instrumente metalice, de pre metóde, pre cari astadi sciinti'a nu le póte intiellege; co d'in óse sciau sa traga profite utile si de agrementu; co d'in pamentu sciau sa faca tóte uneltele casnice, pe cari le dau astadi metalurile, sticlele si lemnele; co, in fine, tóte ideile spre bunulu tráiu, perfectionate astadi, existau in omenire mai 'nainte de a sci omulu, cumu se chiama omulu, ce este omulu, de unde vine si unde se duce.

Triunghiulu aduncitu cu atat'a ingrijire, si atatu de acuratu in past'a mólle, pe acesti idolasi de lutu, (3) representá negresitu ua idea religiós'a si chiaru pe atunci, déco acestu triunghiu nu va fi inchipuindu partea genitale a idolóicei; pentru co o-

c'unu instrumentu de pétra negresitu; partea de d'in josu de braulu celu mare in zigzacuri si cadrilaturi fórte exacte. Naltimea: 15 cm.; perimetrulu: 46 c.m. — No. 4. Vasu cenusiu, cu patru manusi, pentru fertura negresitu. Naltimea: 15 cm.; perimetrulu: 60 cm.

(3) No. 5. Idolu de pamentu roscatu, inchipuindu unu omu informu cu braciele intinse, avendu si

riginea triunghiului, devenitu sacru, si latitu pe fruntea Venerei si a altoru Diee, acésta inchipuire a fostu. Are multa analogia acestu triunghiu, astu-felu intiellesu, cu inchipuirea fórte clara a partiloru genitale ale omului, pe vasulu No. 6. Siérpele, ferulu de lancia, copit'a de cállu, cállulu, vesculu, flórea de lotus addusa d'in Indii si d'in Persia, nu se vedu, cari acestea figurédia pe vasele dáce, mai allesu pe cele mortuare; pescele sburátoru, Cabirii, si tóte lighiónele cari au figuratu mai pe urma in cultulu lui Mithra, pe placi de marmore, de pétra, de aráma si de plumbu, — nu insemnau nimicu, se vede, in acesti timpi preistorici; nu erau nici unu simbolu, pentru-co pe multimea de vase si de óse, ce amu scosu d'in Vadastr'a, n'amu gasítu figurandu nici-un'a, macaru ori-catu de reu inchipuita.

No. 5. No. 6.

Vadastr'a si pene astadi remane pentru mine localitatea care contine obiectele preistorice cele mai primitive; adico d'in epoch'a petrei lustruite De ací amu scosu miile de silexuri, d'in cari amu dátu multe Museului Nationalu(?), Museului Militaru si amu opritu si in collectii'a mea. Ací amu gasítu mai multe petre lustruite, ciocáne si topóre gaurite, *haches* si *hachettes* de tóta form'a, de granitu, porfiru, serpentina; bule de silexu pentru scosu cutite si sageti, bule pisalóge de petre tari, porfiruri, etc. si petre de frecatu semintie; apoi óse de inclestatu *hachette*, topóre si *hache*, precumu 'si le a imaginatu si le a executatu ingeniosulu si laboriosulu Vicomite Lepic; sageti de silexu cu faciete, in fine, de tóta frumuseti'a.

Nimicu, absolutu nimicu de feru n'amu gasítu in tóte sapaturile mele, patru anni d'a-rondulu in acésta insula mica, naturale si facuta in míjloculu baltiloru formate d'in differitele isvóre si d'in garliti'a numita Vadastr'a, pe unde si Romanii au facutu lucrari de apeducte si altele.

Acésta insula, in mijloculu baltiloru marginite de ua sprinceana de dealu presaratu cu movile-morminte, prin care balta, secáta p'alocurea, se potu gasí stelpi putrediti, este pene acumu, de pre mine, singur'a localitate care presenta la noi locuintie lacustre.

De insul'a acést'a a fostu cu neputinti'a sa se apropia fére, fiindu pazita, in largu, de ape intinse de tóte partile ei.

Ací, in insula, nu este nici unu indiciu de inmormentare, séu vase mortuare. Se vede co pe morti nu'i ingropau in insula. Multime de movile si movilitie morminte incunjura insul'a pe d'incolo de balta.

ceva fórte insemnatu: d'in josulu corpului, pe pantece, unu triunghiu impartitu prin mijlocu, trasu in past'a mólle, inainte de ardere séu de cócere mai bine. Naltimea: 6 cm.

De acésta figura alaturamu unu vasu curiosu. No. 6. Vasu de beutu, de pamentu cenusiu, cu doue manusi-boldu, si cu ua titia cu doue aternaturi, in form'a partii genitale masculine. Naltimea: 10 cm.; perimetrulu : 58 cm.

Obiecte de metalu amu gasítu acì in aduncimea pe unde se gasesce vetrele bordeieloru, acoperite de unu metru si unu metru si jumetáte; amu gasítu mai multe obiecte de aráma nativa, intre cari si ua *hache* in forma de dálta lunga, precumu si ua fasiia de auru nativu gróssa, facuta d'in lovituri de ciocanu, invertita de doue ori, dér' fora legatura, fora lipitura, si formandu ua veriga-innelu, in greutate de siese grame.

Amu gasítu multe undrelle de osu, sulle de differite forme, gaurite si negaurite, sageti de osu fórte bine facute, obiecte mai mici, si dinti potriviti pentru podóbe negresitu, cumu si doue arsice, de caprióra póte, tersite pe partea de josu, frecáte pe partea numita *sisi* si pe partea numita *bei*, incatu sa nu mai póta lasá induoiéla co au servitu multu timpu la jocuri de copii, déco nu si ómeni mari. Arsicele si in timpii istorici s'au intrebuintiatu la Greci si la Romani.

Este fórte curiosu anse, sa véda cineva jocului arsiciloru p'aici, datandu anco d'in epoch'a petrei lustruite. Acést'a va face multu sa rida archeologii nostri, cari au risu atat'a de lulellele preistorice, despre cari istori'a nu le au spusu nimicu. Cu tóte aceste, jocului arsiceloru, cumu si intrebuintiarea lulelleloru, ne aráta Vadastr'a, co au existátu pe candu nu se scriá nimicu, despre cate existau.

Déco fumau cu lulelle, buruieni narcotice cari nu se chiamau tutunu; déco jocurile cu arsiceele nu se chiamau "*in arménu*" : "*intr'a lui*", etc? aceste remane sa le cercetedie acei'a, cari au cercetátu epocele «pe candu Basarabia erá locuita de Arabi si se chiamá Arabia», de pe candu marea Négra s'a innegritu de spalatur'a Arabiloru intr'insa!

Lulelle preistorice s'au gasítu multe, in differite forme, si in ceramic'a vechia a Americei, care póte datá cu cate-va mii de annii mai nainte de tóte datele europene, si unde calumetulu a dominatu sacru in toti timpii, de candu vecii.

Déco lulellele gasíte in Vadastr'a paru a nu fi ale unei industrií locale, contimporanaací cu industri'a celoru-l-alte vase si obiecte. Industri'a se vede mai inaintáta, mai allesu la luléua alba si la luléua galbuia. Póte co veniau ací d'in Thraci'a, unde industri'a erá mai desvoltáta si pe unde se vedeau mai desu popóre καπνοβάται (mergetóre in fumu).

Amu mai gasítu, intr'unu sarcofagu de pétra si intr'unu mormentu de caramida, d'in timpulu lui Alexandru Severu, in préjm'a Recicai, intr'unulu trei, in altulu patru arsice, fora nici unu semnu; anse co acestea aru fi fostu intrebuintiate in jocuri de tersitu, sunt probe destule, coci Romanii se jucau cu arsicele in *pusu* si in *bei bunu*, cumu se dice aceste jocuri astadi la noi. Arsicu tersitu anse, frecátu intr'adinsu pe partea *sisi* si pe partea *bei*, precumu este unulu gasítu ací, pe care ilu pastrediu in collectiiunile mele, n'amu gasítu intre cele de la Romani, d'intre cari pastrediu unulu, fórte frumosu calcinátu si care nu este induoiala co este de capra.

Asupr'a Vadastrei a mai fostu, este invederatu, ua alta epocha de locuintia omenésca, care s'a intinsu si sub Romani, pene la Filippu Arabulu, judecandu de pre cate-va monete de bronzu gasíte in partea occidentale a insulei, la ua mica aduncime, pe unde se vedu si óre-cari remasitie de zidarii usióre romane.

Sapandu ua movila-mormentuací, in préjm'a Vadastrei, intre oseminte putrede, pe la mijloculu movilei, amu gasítu ua magnifica *hache*—toporu de arámа rosia, patináta admirabilu, plesnita la mijlocu, d'in vechime, cei'a ce indíca ua lovitura crancena; póte co a fostu arm'a eroului ingropátu in acésta movila; cód'a cu desevversire mistuita. Acésta arma se afla iu collectiiunea mea din epoch'a bronzului.

Déco a existatu ua *epoca a arámei*,—cestiiune, care se propune si de Congresulu internatiionalu de Anthropologia si Archeologia preistorica pentru a opt'a sesiiune, care are sa fia estimpu in Buda-Pesta; déco a fostu ua epoca a arámei naintea epocei bronzului, in tóta Europa, nu se scia; eu afirmu anse, co in Dacia a existatu acésta epoca a arámei. *Băile de Arâmă*, monetele batute mai in urma in Dacia pentru Dacia, de la Philippu Arabulu pene la Gallianu, cari sunt tóte de aráma rosia, éro nu de bronzu, judecandu de pre cele ce amu gasítu eu, vre ua suta piese, d'in cari amu dátu si Museului, judecandu de pre differitele obiecte pre cari le posedu eu, d'in timpii preistorici, si luandu in consideratiiune co cositoru nu este dovada sa se fi gasítu in Dacia si in préjm'a Daciei, dicu co obiectele de bronzu, gasíte in Dacia si presupuse preistorice, au fostu adduse negresitu fia d'in partile Scandinave, fia d'in partile Indiei, fia d'in partile Scotiiei; cele fabricate in Dacia au trebuitu sa fia numai de arámă, cei'a ce aru indicá co, si déco nu s'aru puté probá ua epoca generale a arámei nainte negresitu a bronzului, in Dacia a fostu ua epoca, care s'aru puté dice a *arámei*, confundáta negresitu si p'ací cu a petrei lustruite, si mai in urma si cu a ferului chiaru.—Aceste linii asi dorí fórte sa se iea in consideratiiune in sesiiunea Congresului Internatiionalu, ce are sa se tina estimpu in Buda-Pesta, déco eu nu voiu avé norocirea sa potu merge acolo, ca sa aratu obiectele.

Amu spusu cumu amu descoperitu locuinti'a preistorica a Vadastrei, d'in intemplare, fora sa'mi spuna nimeni nimicu despre dins'a, numai de pre situatii'a ei, care aráta co nu s'aru fi pututu sa nu profite de dins'a primii ómeni ce aru fi intelnit'o. Amu spusu cumu amu procedátu si cumu amu ajunsu sa descoperu intr' însa mai multe epoce de locuintie, duoe mai hotarite: a epocei petrei lustruite, si a epocei romane d'in prim'a jumetáte a secolului III.

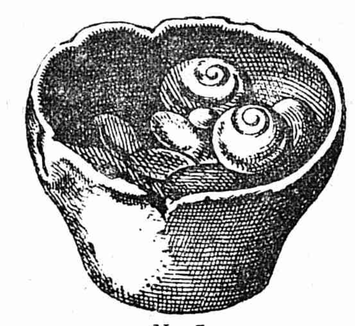
Amu gasítu ací óse de animale, córne de bouru, de cerbu, falci de carnivore si de differite rumegatóre. Déro cei'a ce este fórte curiosu, amu gasítu, la unu locu, oseminte, cu cari s'aru puté incarcá unu carru, numai óse de cani si de catiei, mai mistuite; cei'a ce aru dá de genditu déco canii, lesne de domesticitu si prasitori fiindu, nu faceau unu elementu de hrana aceloru *ómeni primitivi*. Nici unu osu de pasere domestica n'amu gasítu aci.

Semintie calcináte amu gasítu adunate intr'unu vasu mare spartu, *lintesióra* pe care o manunca ratiele selbatice pe balti si mocirle. Amu gasítu *susamu*, de care ne spune Herodotu co se facea fórte multu si crescea fórte mare p'aici; amu gasítu si fórte pucinu meiu; nici unu bobu anse, de grau, séu de alta sementia.

Amu mai spusu despre catatimea vaseloru de differite forme, differite dimensiiuni, spre differite intrebuintiari, ce amu gasítu in Vadastr'a si amu pututu sa le scotu intregi. Pe cele sparte, intre cari unele fórte mari, pentru pastráre de

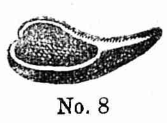
obiecte de hrana, ne avendu nici unu semnu caracteristicu pe dinsele, n'amu gasítu de trebuintia sa le reproducu, fiindu mai tóte de pamentu grosu, reu facute si reu intarite.

Intr'unu vasu de 18½ centimetri naltime si 47 perimetru la gura, de pamentu negru, cu semne co au fostu la focu, sunt scoici si melci, cari, cu mare anevointia se potu desclestá dintr'ua pasta tare, si fórte invederatu co aceste molusce se ferbeau impreuna pentru hran'a aceloru ómeni.(4)

No. 7.

Nicairi n'amu gasítu linguri de pamentu decátu la Vadastr'a; ací amu gasítu in dífferite forme si fórte bine facute, de pamentu tare, tóte negre. Lingurile de pamentu indíca lips'a totale de unu instrumentu, cu care sa se fi pututu sapá in lemnu.(5)

No. 8

Mai caracteristice amu allesu 130 obiecte de pamentu, d'intre cele ce amu in collectiiunea mea de la Vadastr'a, si pe cari le a desemnatu d. Trenk, reduse tóte la *ua a treiá parte* d'in dimensiunea loru si apoi, asiá adunandu-le intr'ua singura plansia, le amu litografiatu.

In care cathegoria aru puté intrá ollari'a Vadastrei si ollari'a Zimnicei, — care acésta d'in urma lesne s'aru alaturá pe lunga ollari'a celta?

Sciinti'a n'a definitu pene acumu, in ceramica, ollari'a vechia séu preistorica, decatu in ollaria vechia americana, scandinava, celtica, gallica, germanica, britannica si slavica. — Ollari'a dacica formá-va si ea in sciintia ua clase? Eu speru co dá; pentru-co are caractere proprii ale ei, si pene sa nu intre, si dupo ce a intratu in ceramic'a daco-romana.

Regretu fórte multu co nu potu sa dau totu d'ua-data silexurile cele mai perfecte, obiectele de pétra si de osu, scóse de mine de la Vadastr'a, spre a puté face tabloulu mai completu. 'Mi reservu déro sarcin'a sa dau, in altu numeru, petrari'a, si apoi, in altu numeru, si osari'a de la Vadastr'a.

Imi propunu sa mai facu ua sapatura si mai definitiva in acésta insula. Regretu co nu s'a pututu sa mergu cu sapaturile pe linii, in directiiuni hotarite. N'amu pututu urmarí, decatu unu semicercu de vetre séu de bordeie; pentru-co terrenulu n'a fostu egalu, si vetrele bordeieloru nu vinu la nici ua suprafacia egale. Numai cenusi'a si carbunii potu indicá locurile bordeieloru.

Déco asi luá differit'a ollaria ce amu adunatu numai d'in marginea Siretului pene in Hatiegu, la Gradistea (Sarmisegethusa), adico d'in Barbosi pene la Gradistea, negresitu co aru face ua collectiiune fórte variata si eterogena, cu imprinte de differite

(4) N. 9. Vasu cenusiiu. Naltimea: 18 cm; perimetrulu la gura: 47 cm. De pre acestu vasu se póte intiellege multe; co au fostu intrebuintiate pentru fertu la focu; in acestu vasu sunt asiediate scoici si melci, spre a ferbe impreuna. Tóte acestea facu ua compositiia tare, in form'a petreloru de scoici. Se potu desface anse, nefiindu legate decatu printr'ua pasta ca de cenusia.

(5) N. 8. Lingura de pamentu cenusiu, tare, cu cód'a ei din acelasi pamentu. Lungimea: 9 cm., perimetrulu: 10 cm.

genuri si graduri de cultura, incependu de la cea mai *primitiva, d'in Vadastr'a*, pene la cea mai perfecta dáca, d'in Zimnicea, si apoi pene la cea mai perfecta dáco-romana, d'in Severinu si Recic'a, unde abunda si ollari'a samica, ornatá cu figuri si obiecte in relievuri si gravate. Pe la Barbosi si Sticlea intra mare elementu grecu; in forme mai allesu.

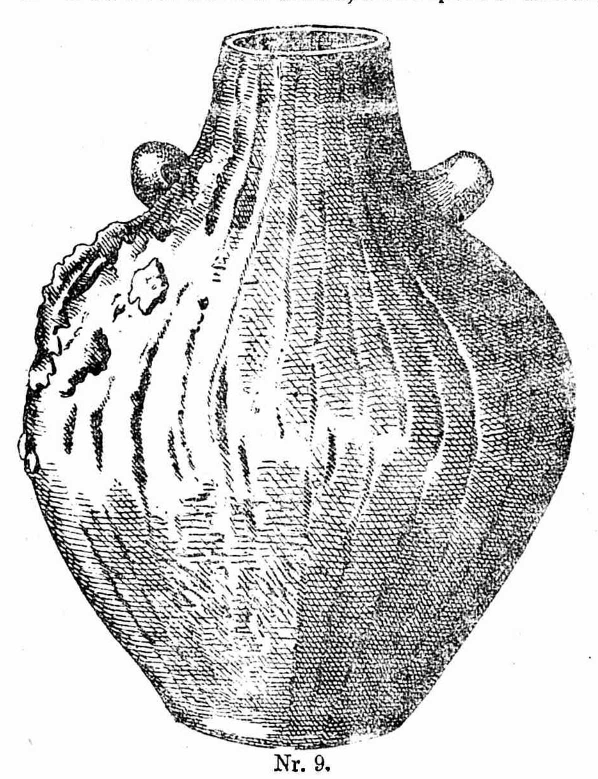
Asemenea lucrare anse s'aru face cu mare greutate; desemnurile aru costá fórte multu. Si ca sa se iea numai prin fotografia, nu se intiellege mai nimicu. De acei'a m'amu marginitu a insemná numai, fia-care piesa d'in collectiiunea mea, de unde este si cumu 'mi a provenitu.

Amu vroitu, prin aceste doue plansie, cea cu No. 1137 d'in 74, si acést'a de astadi sa dau punctulu culminántu alu civilisatiiunei dáce, prin ceramica, cumu si punctulu mai primitivu in ceramic'a preistorica a Daciei, care aru fi cea de la Calomfiresci (Cigani'a), d'in Teleormanu. — Caracteristic'a acestei ceramice sunt ornamentele, mai multu séu mai pucinu grosoláne in relievuri, cari la Vadastr'a sunt in aduncu; si nisce braue, incingendu vasele cu multa elegantia. Acolo este si unu inceputu de ollaria *parlanta*; vase in forme de animale, etc.

Ollari'a d'in pisculu Crasanii, mai in paralellu cu a Zimnicei in privinti'a artei, este in cea mai mare parte négra, mai inchisa decatu a Zimnicei, formandu mai tóta ua ascutitura la mijloculu vasului. Pamentulu este mai subtire, si se simte rót'a ollariei in mare parte pe vasele mari cu buze fórte gróse si láte. Pe multe vase sunt si ornamente cu flori in relievu. Cu tóte aceste, mai repetu si acumu, ce ollari'a Zimnicei este mai inaintáta decatu a Piscului Crasanii, precumu a Calomfiresciloru este mai inaintáta decatu a Vadastrei.

Pentru epocele petrei, pentru epoc'a bronzului, si pentru ceramic'a acestoru epoce, asiu puté indicá amatoriloru mai multe Musee, incependu de la alu Pestei, care negresitu are unu si mai mare interesu pentru noi.

In Museele Scandinave se potu tiné mari comparatiiuni cu obiectele ce se gasescu la noi, de pétra lustruita mai allesu, si apoi de bronzu; déro Museulu la care ar trebuí sa se atasiedie mai multu romanulu, ce aru voí sa studiia epocele preistorice ale petrei si ale bronzului, cu

Nr. 9.

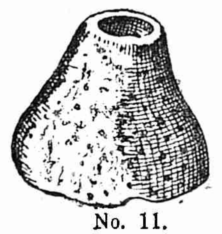
folosu mare pentru studiiele acestoru epoce in Dacia, acolo unde comparatiiunile pentru ceramic'a Daciei aru puté fi mai eficace, mai allesu pentru epoc'a ceramicei dáce pure d'in timpii infloriti ai Daciei, cumu si pentru ceramic'a daco-romana, nu este altu Museu mai avutu si mai propriu, decatu Museulu d'in Saint-Germain, fundatu de Napoleonu III.

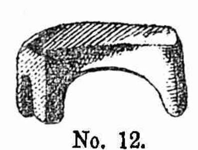
Amu tramisu si eu specimene de ceramica dacica la acestu Museu, si amu si priimitu de-acolo specimene de ceramica gallica. Plansi'a cu ceramic'a Zimnicei a fostu multu cercetáta de savantii de la acestu Museu.

No. 10.

In generalu obiectele tóte, de lutu d'in Vadastr'a, se potu imparti astu-felu :

a) Vase mari spre conservare de elemente de hrana si spre tinutu apa—*hydrie*;(6)
b) Vase de fertu la focu;
c) Linguri; (7)
d) Vase mici de aternatu, spre luminare;
e) Cupe de beutu; (8)
f) Tipsíi, strachini séu patelle;
g) Vase apode (fora picioru);
h) Instrumente de tiesutu;
i) Instrumente de lustruitu séu sclivisitu;
l) Strecuratori; (8)
m) Idoli;
n) Mescióre de sacrificatu; (9)
o) Obiecte de insiratu; (10)
p) Vase mici cu capáce;
r) Capáce mari;

No. 11.

No. 12.

(6) N. 9. Borcauu cenusiu, ovoidu, pentru conservare, cu doue manusi ; strimtu la gura, cu vergi trase cu degetulu de susu pene josu. Naltimea: 45 cm.; perimetrulu : 76 cm.

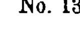
(7) N. 10. Vasu de beutu, de pamentu roscatu, cu doue manusi-boldu; trasuri perpendiculare cu degetulu in pasta; uá bordura pe sub buze, de aduncaturi, totu cu degetulu. Naltimea : 12 cm.; perimetrulu : 58 cm.

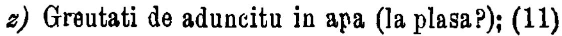
(8) N. 11. Palnia-strecuratóre de pamentu rosiatecu tare. Naltimea: 7 cm ; perim. 27 cm. Asemene strecuratori, in forma de palnia amu gasítu numai aici la Vadastr'a. Strecuratori-bardace si alte forme, amu gasítu in mai multe locuri ; mai cu séma la Pisculu Crasanii amu gasítu strecuratori de pamentu negru, fórte frumosu gaurite. Form'a acestoru palnie anse, numai aici amu gasít'o.

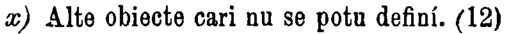
(9) N. 12. Mescióra cenusiia pe patru picióre, lustruita d'asupr'a. Lungimea: 9 cm; latimea, 7 cm: naltimea : 6 cm. Unu picioru a fostu ruptu si facutu la locu in vechime d'intr'ua huma alba, fórte tare, d'in care huma amu gasítu si ua lulea sparta, strimta. Asemenea mescióre amu gasítu mai multe aci. Ele negresitu se serviau la ceva sacrificiuri : caci idolasi si *fetisi* diformi amu gasítu fórte multi in Vadastr'a.

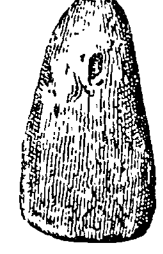
(10) N. 13. Instrumentu de pamentu rosiatecu tare, gauritu la mijlocu.—Bula fórte mica, de pamentu, cenusiiu gaurita.—Ua róta diforme, de pamentu tare, rosiatecu, cu ua gaura mare.—Rotitia de pamentu rosiatecu tare gauritu la mijlocu, pentru insiratu.—Asemenea, anse pamentulu galbuiu.

s) Lulelle;
t) Buzdugane;
u) Cylindre;
v) Bulle conice pentru prastei si suluri;

No. 13.

z) Greutati de aduncitu in apa (la plasa?); (11)

x) Alte obiecte cari nu se potu definí. (12)

No. 14.

(11) N. 14. Instrumentulu de pamentu rosiatecu gauritu. 12 cent.

(12) D'in numerósele desemne (133 bucati) ce contine interesantea stampa a d-lui Bolliacu, amu allesu numai cate-va mai caracteristice, spre a dá ua idea despre ceramic'a aflata de d-sa la Vadastr'a. Recomandamu anse studiiulu aceloi stampe in intregimea ei, chiaru si cu cele siése figuri de lulelle, invederatu cu multu mai moderne, pe cari Domnulul Bolliacu s'a incapatinatu a le infige, in risulu lumei, printre pretiiósele'i ollarii antice si preistorice [A. I. O.]

M.

NOTE ASUPRA MONASTIREI SI CLADIRILORU D'IN BRANCOVENI.

A) EXTRASE D'IN «TABLOULU ISTORICU ALU BISERICILORU D'IN JUDETIULU ROMANATI», INTOCMITU LA ANNULU 1867, DE PRE FORMULARULU DATU DE

d-nu V. A. Urechia

In *Tabloulu istoricu* intocmitu d'in initiiativ'a d-lui V. A. Urechia aflamu co la Brancoveni sunt trei biserici : un'a a satului, si duoe in monastírea Brancovenii.

1°. Cea d'in satu este cladita la annulu 7142 (1634) de Mattheiu-Basarabu Voevodu, si este restaurata de locuitori; inscriptiiunea ei suna asia :

«Cu vrerea lui Dumnedieu Tatalu, cu indemnarea Fiiului, s'au seversitu cu da- «rulu Duhului sfantu acésta sfanta si dumnedíeiasca biserica, in numele sfintei «Treimi si in numele lui Christosu, cu hramulu Sfantului Niculae, zidindu-o d'in «temelia bunulu, credinciosulu si de Christosu iubitorulu Ionu Mattheiu Brancoveanu «Voevodu, nepotulu reposatului Constantinu Basarabu Voevodu celu bunu, impreuna «cu luminat'a si buna credinciósa socii'a domnii-sale, Dómn'a Elena d'in Feresci. «S'au inceputu a zidí la annulu de la Adamu 7142, si s'au seversitu la létulu 7143, «si alu duoilei titoru Jupanu Preda si Jupanés'a domnii-sale Pauna, nému de is- «pravnicu.» (1)

2°. Biseric'a principale d'in Monastíre e cladita la 7140 (1632) de Mattheiu Basarabu; ea contine mormintele si portretele murali, despre cari se va vorbí in urma.

3°. A duo'a biserica a Monastírei, servindu la cimitiriu, este d'in annulu 1700, zidita de Constantinu Brancovéanu Voevodu si contine portretele fundatorului si familiei.

(1) Reproducemu aceste inscriptiiuni, astu-felu cumu le gasímuin relatiiunile continute in *Tablou*, fora anse de a le garantá autenticitatea, nici mai cu séma exactitatea. (A. I. O.)

Inscriptiiunea ce se afla d'asupr'a usiei Monastírei Brancovenii, este cea urmatóre:
«Intr'acestu locu, unde acumu e acestu sfantu locasiu este facutu de mosiulu Mat-«theiu Basarabu Voevodu si a Predi Velu-Vorniculu facuta ua mica biserica, hra-«mulu pré curatei Maicii Domnului si Mantuitorului Christosu Adormirea; apoi dupo «acei'a Mattheiu-Voda domnindu, au zugravit'o la létulu de la zidirea lumii ҂ꙁ҃рм (7140) «si asiá a fostu pene ce d'in oronduial'a lui Dumnedieu au statutu Domnu totu lumi-«natulu Ionu Constantinu Basarabu Voivodu, fiiulu Papei Postelniculu, feciorulu «Predei Vorniculu, carele vediendu-o asiá mica, si maica-sa Stanca Cantacuzino «pristavindu-se dupo 44 anni ai veduviei sale si adducendu o lunga sociulu ei Papa «Postelniculu de au ingropat'o aice, s'au indemnatu si biseric'a cei'a mica betrana «au ridicátu si acést'a cumu se vede d'in temelia au zidit'o, facendu o si infrumuse-«tiandu-o deplinu monastírea intru slav'a si marirea pré sfantu si vecinicu numele «lui Dumnedieu, spre pomána a totu betranu numele lui si spre buna pomenire a «buneloru sale fapte, incependu-o au lucratu intru alu unu-spre-diccelea annu alu «Domniei sale, curgendu annulu de la Mantuirea lumii ҂аχчч (1690?). Ispravnicu «lucrului puindu pe Radu Golescu velu-Comisu»

Pe zidulu Monastírei, in la-intrulu bisericei, sunt desemnate portretele fundatoriloru seu ctitoriloru.

Numele acelor'a cari sunt desemnati, tinendu biseric'a, sunt:

Constantinu Brancovénu Basarabu Voevodu, cu fii sei:
Radu sínu Constantinu,
Stefanu sínu Constantinu,
Constantinu sínu Constantinu.

Maria Dómna, cu fiicele sale:
Stanca,
Ilinca,
Ancutia,
Safta.

La feréstr'a despre média-di, sunt:

Preda Brancovénu, velu-Vornicu,
sínu Davidu Postelniculu.
Socii'a ego Pauna.

Papa Postelniculu Brancovénu, sínu Preda Vornículu.
Barbu, sínu ego:
Stanca Cantacuzino, socii'a ego.

La feréstr'a despre média-nópte, sunt:

Davidu Postelniculu tatalu lui Preda Vorniculu.
Danciu Vorniculu,
Socii'a ego Pauna.

Mattheiu Voda Basarabu
si
Ilinca Dómn'a.

Inscriptiiunea de pre mormentulu d'in sant'a monastíre Brancovenii:
«Sub acésta marmora zace tierren'a si ósele Jupanesei Stanca Cantacuzino, fat'a «lui Jupanu Constantinu, d'in vechiulu si imperatesculu Radu (?) Cantacuzino «bivu-velu-Postelnicu, ale domnia-ei Ilinca, fetei betranului Iω Sierbanu Basarabu

«Voevodu; Jupanesei lui Jupanu Papei Brancovénu, ego feciorn lui Jupanu Predei «Brancovénu, bivu-velu-Vornicu si mum'a blagocostivului d-lui Iω Constantinu Ba- «sarabu Voevodu, carele cu mare blandetie, si cu multa milostenia, si cu nespuse «alte bunatati traindu si implendu verst'a ei de anui, d'in cari 44 veduva, saráca de «sociulu ei, au trecutu crestinesce si s'au seversitu la annulu 1699, fevruarie 1^{iu}, in- «tru alu unu-spre-diecilea annu alu Domniei fiiului seu, mai susu numitu Iω Con- «stantinu B. Basarabu Voevodu, carele cu mare cinste si cu tóte crestinescile pome- «niri, aici la monastírea Brancovenii, unde si insasi la mortea ei au lasátu, adducen- «du-o lunga sociulu ei Papa Postelniculu si socrulu seu Preda Vorniculu o au ingro- «patu.»

A duo'a pisania (inscriptiiune) de pre pétr'a négra, totu d'in acea monastíre :

«Aici zacu ósele reposatului intru Duhulu Santu ale fericitului Jupanu Preda «velu-Vornicu Brancovénu si ale fiiului seu Papei Postelniculu, caror'a li s'au intem- «platu perirea, anteiu Papei Postelniculu in dilele lui Constantinu Sierbanu, tatalu «lui Constantinu Voda, pe vremea ce s'au ridicátu Dorobantii callarasi hotiesce a- «supr'a Domnului seu si a némului boierescu, atunci au uccisu pe Papa Postelniculu, «fiindu létu de la zidirea lumii 7163; ér' pre tatalu seu Preda Vorniculu l'au uccisu «Mihné-Voda celu reu, in casele domnesci in Tergoviste, nefiindu vinovatu nimicu, «si s'au pusu acésta pétra de dumnia-ei Jupanés'a Stanca Cantacuzino, care au fostu «Jupanés'a Papei Postelniculu, fiindu lun'a lui iunie 8, éro létulu 7176.» (1666)

Pomelniculu Monastírei se gasesce regulatu numai d'in dilele egumenului Ioani- chie, annulu 1843; elu cuprinde numele tutuloru ctitoriloru, incependu cu alu lui Iω Constantinu Basarabu Brancovénu Voevodu.

In acestu pomelnicu se afla numele tutuloru acelor'a cari au inzestratu monastí- rea cu mosii si sclavi, trecutu fiindu la numele fia-carui'a obiectele cu cari a inze- strat'o.

Obiecte de valóre la monastírea Brancovenii sunt :

Unu potiru de argintu suflatu cu auru si lucratu in smaltu, scrisu pe dinsulu in littere slavone numele daruitoriloru «Mattheiu Basarabu Voevodu si socii'a sa Elena Dómn'a.»

Unu discu alu potirului, de argintu poleitu cu auru; asemene si ua stea a potirului.

Ua candela de argintu cu patru ramure, totu de argintu.

Ua alta candela de argintu, suflatu cu auru, pusa d'asupr'a mormentului fundato- riloru, avendu scrisa pe dins'a : «Priimesce, Dómne, lumin'a acést'a de la corpulu(?) «robului teu P. Brancovénu. Létu 7182» (1674).

Ua alta candela de argintu curatu, aternáta la Crucificarea Domnului Christosu, facuta dánia de Preda Comisulu Toménu, la létu 7201 (1693).

Mai se afla anco alte cinci candele de argintu, déro n'au scrisu nimicu pe dinsele.

Ua anaformitia de argintu, gravate pe dins'a acestea.

М + С
* И * Л *
* Ѥ * Б *
Л ҂зсзї

adico annulu 7217 (1709).

Lista de cartile ce se afla in Monastírea d'in Brancoveni :

1. *Octoichulu* celu mare tiparitu pentru antei'a óra de cotra episcopulu Romnicului Grigorie, la annulu de la zidirea lumii 7258 (1750); éro a duo'a óra, la annulu de Is Chr. 1792, de cotra Iosifu episc. Argesiului.

2. *Cazania*, tiparita in dilele D-lui I. Grigorie Ghica Voevodu, cu cheltuial'a episc. Romnicului Climentu, la annulu de la zidirea lumii 7256 (1748).

3. *Triodu*, tiparitu in dilele D-lui Alexandru Ipsilante, cu cheltuial'a episcop. Chesarie alu Romnicului, la annulu dela Chr. 1787.

Altu *Triodu*, tiparitu in Blaju, in dilele Imperatului Austriei Franciscu I, cu bine-cuventarea Vladicai d'in Fagarasiu, Ionu Bobb, la annulu de la Chr. 1813.

4. *Pendicostariu*, tiparitu in dilele D-lui Io Alexandru Scarlatu Ghica Voevodu, cu cheltuial'a episcop. Romnicului Parthenie, la annulu de la Adamu 7275 (1667).

5. *Mineiu* vechiu, tiparitu in dilele Imperatului Carlu VII, fiindu directorulu tierrei Ardélului si Valachiei, Excellentii'a Sa grafu de Vales, cu cheltuial'a episcop. de Romnicu Climentu; annulu de la zidirea lumiî 7245, éro de la Chr. 1737.

6. *Apostolu*, tiparitu in dilele D-lui Io Constantinu Nicolae Voevodu, cu cheltuial'a episcop. Climentu alu Romnicului, annulu de la Chr. 1747.

7. *Evangelia*, tiparita in dilele D-lui Io Alexandru Ipsilantu Voevodu, cu cheltuíal'a Mitropolitului Grigorie; la annulu de la Chr. 1775.

Evangelia, tiparita in a 4-a domnia a lui Constantinu Nicolae Voevodu, cu cheltuial'a episcop. Romnicului Climentu, la annulu de la facerea lumii 7254 (1746).

8. *Liturgia*, tiparita in dilele Imperatului Austriei Franciscu I, cu cheltuial'a Craiescului alu totu Ardélului...... la annulu de la Chr. 1809.

Liturgia, tiparita in dilele D-lui Io George Caragea, cu cheltuial'a episcop. Romnicului Galactionu, la annulu de la Chr. 1813.

9. *Psaltire*, tiparita in dilele Imperatului Austriei Ferdinandu I, la annulu 1838, in tipografi'a d'in Sibiiu.

Psaltire, tiparita in dilele D-lui Io Grigorie Alex. Ghica Voevodu, cu cheltuial'a Mitropolitului Moldovii Kyru Gavriilu, la annulu 1818.

10. *Céslovu*, tiparitu in dilele Imperatului Ferdinandu I, cu cheltuial'a episcop. Vasile Moga d'in Ardélu, la annulu 1835.

Se adauge :

Evangelia tiparita d'in elinesce, cu cheltuial'a Domnitorului Sierbanu Constantinu Voevodu, adeveratulu nepotu alu pré bunului betranu Sierbanu Basarabu Voevodu, fiindu ispravnicu pré sfintitulu Mitropolitu Kyru Theodosie, la annulu 1682. [Acésta Evangelia s'a gasítu la biseric'a d'in commun'a *Parscovenii*].

Mineiu (adico *Flórea cuventului*), scrisu pe ua parte slavonesce si pe alt'a romanesce, tiparitu si asiediatu de pre celu grecescu, in dilele D-lui Io Constantinu B. Basarabu Voevodu, cu cheltuial'a lui Michailu Cantacuzino velu-Spataru, fiindu Mitropolitu Theodosie, la annulu de la Adamu 7213 (1705). [Acésta carte s'a gasítu la biseric'a d'in commun'a *Sioperliti'a*]

La Monastírea Brancovenii s'au gasítu, afóra de cartile necesarii la ori-care biserica, ua *Evangelia*, scrisa in slavonesce si legata in argintu, avendu gravate pe ua parte *Invierea*, éro pe cea-l-alta *Crucificarea*, si de juru imprejuru scrisu totu in slavonesce numele domnitorului, care se dice a fi Mattheiu Basarabu si socii'a sa Elena Dómna.

Ua alta *Evangelia*, imbracáta in catifea verde si cu table de argintu, suflate cu auru. scrisa totu in limb'a slavona, si pre facie se gasesce scrisu létulu de la Adamu 7144, éro de la Chr. 1636, fora a scí si numele donatorului.

Mai se afla ua alta *Evangelia*, legata in catifea visiuia si cu table de argintu suflatu in auru; in cele patru coltiuri, gravati pe dinsele patru Evangelisti; éro la mijlocu, pe ua alta tabla, e graváta *Inaltiarea*. Acésta Evangelia e scrisa in limb'a romanésca si facuta dánia de Io Constantinu B. Voevodu. La pagin'a a sieptea se gasesce scrisu

chiaru cu man'a sa, urmatórele : „Acésta st. Evangelia, infrumusetiandu-se pe d'in-afóra de pre cumu se vede, amu „inchinat'o santei monastiri Brancovenii. unde e hramulu Adormirei Nascetórei de Dumnedieu, létu 1691 Chr." In prefati'a acestei Evangelii se dice co este tradusa de pre cea grecésca si tiparita pentru antei'a óra in limb'a romàna cu tóta cheltuial'a Domnului Tierrei Romanesci Io Sierbanu C. Voevodu, la annulu de la Chr. 1682.

B). EXTRACTU D'IN CALLETORI'A LUI MACARIE, PATRIARCHULU ANTIOCHIEI, SCRIS'A ARABESCE DE SERVITORULU SEU ARCHIDIACONULU PAULU D'IN ALEPU.(1) PARTEA VIII. SECTIUNEA X.

Noi plecáramu de la monastíre (Jiteianu d'in judetiulu Doljiu), dupo amédi, si ajunseramu cotra séra la unu tergu, alu carui nume este *Bratısieni* (Bratoshâni), appartinendu boierului europeanu (*frank*, dice textulu) Preda (Bradá), ruda a reposatului Mattheiu Voevodu, despre care amu vorbitu mai inapoi. Elu este celu d'anteiu d'intre boierii acestei tierri, prin mostenire de la strabuni, si mosiiele lui sunt nemarginite, de pre cumu vediuramu lamuritu peste catu-va timpu. Dupe amédi'a dilei urmatóre noi ajunseramu la unu tergu, alu carui nume este Brancovenii (Brancofâni), unde se afla si palatulu susu-numitului boieru;ací déro sunt case cáre au fostu ale reposatului Mattheiu Voivodu, a carui origine erá de ací. Noi merseramu asemeni si la ua monastíre d'in vecinatate, situata in mijloculu unei paduri si inchinata hramului Adormirei Maicii Domnului, pe care ei o numescu *Brancovenii*, in asemuire cu tergulu. Si acést'a este ua cladire a reposatului Mattheiu Voivodu. Noi serviramu indata liturgi'a intr'ins'a la serbatórea Schimbarei la Facie, si cu mare bucuria botezáramu acolo unu june ebreu. Acelu boieru este minunatu de avutu; si n'are sémenu nici in tiérr'a acést'a, nici in alt'a. Se dice co are pe mosiiele sale doue-spre-diece mii de epe fatatóre, si in fia-care d'in cele doue sute de sate ale lui se afla cate ua erghelia de cái. Elu posede trei-dieci de mii de capete de oui, d'in care se spune co cinci mii au muritu estimpu de epidemia; éro unu-spre-diece mii i s'au furatu de hoti, cu siépte-dieci de ambare de granu, in timpulu resvratirei ce s'a facutu in ostire, la inceputulu domniei lui Constantinu Voevodu. Elu are patru mii capete de boui, ua miia bivoli, patru mii porci, si trei sute de stupi cu roiuri de albine, d'in care fia-care roiu, in stupii occupati de albine, produce mai multu de

(1) Acésta fórte interesante carte, d'in care d-lu B. P. Hasdeu a reprodusu romanesce ua parte in „Archiva Istorica'a Romaniei" tom. II. (1866) ne este cunnoscuta prin traductiiunea ei engleza, ce pórta titlulu : „The Travels of Macarius, patriarch of Antioch; written by his attendant archideacon, Paul of Aleppo, in Arabian. Translated by F. C. Belfour. London. 2 vol. in 4°, 1836." Nicaieri, tiérr'a nóstra, cumu erá prin mijloculu secolului alu XVIIle nu este descrisa cu mai multe amenunte. Acésta scriere aru meritá sa fiá tradusa d'in nou, de pre originalu, de ua persónna care sa cunnósca totu de ua data limb'a si istori'a Romaniei, coci lips'a acestoru cunnoscintie a indusu pe traducetorulu englesu in multe errori si confusiiuni. De la Congresulu Orientalistiloru, la care iea parte estimpu collegulu nostru d-lu B. P Hasdeu, speramu co d-lui se va intórce cu dorinti'a si puttinti'a de a traduce, chiaru d'in textulu arabescu, portiiunea anco nepublicata de d-sa romanesce. Pene atunci anse noi vomu offerí cititoriloru acestei modeste conpilatiiuni, traducerea de pre englezesce, a capitoleloru unde autorulu povestesce calletori'a patriarchului Macarie in mai multe localitati d'in judetiulu Romanati, pe la mijloculu secolului alu XVIIle.

unu *fojieh* de céra, si aprópe ua suta vedre (*fadreh*) de miere ; fia-care vadra costa unu leu; acestea le cáuta si le exportédia negutiatorii in Turcia. Pe fia-care annu acestu boieru tramitte cu servitorii sei ua miia de capete de boui la Stambulu ca sa 'i vendia acolo pe diece-mii de lei. Elu are ua miia cinci sute de robi Cigani (*Jenkena*), si se dice co nimeni nu are atatí'a ca dinsulu, socotindu si monastírea Cozia, care are si dins'a ua miia de Cigani. Ni se spuse co de la fia-care familia, elu priimesce siése denari, de serbatórea S[tului] George, si ceva mai multu la serbatórea S[tnlui] Dimitrie, dreptu *characiu* séu capitatiiune; si co acésta summa se urca la trei-dieci de mii de denari. Precumu este insusi boierulu, multi d'in Ciganii lui sunt artisti, fiindu fórte mesteri la lucrarea metálleloru pretiiόse, ferului si altele. Venitulu seu pe annu, limpeditu de ori-ce cheltuieli, se dice co este de trei-dieci de mii de denari, si cu tóte acestea tráiulu lui este fórte modestu, mai cu séma intru cei'a ce privesce més'a, coci nici nu obicinuiesce a bé altu-ceva de catu apa curáta. Dero este fórte milosu cotra calugeri si saráci si multu ii place a cladí biserici si monastíri, precumu si a contribui la intretinerea preotimei. Elu are ua suma de monastíri, d'intre cari unele le a claditu insusi, daruindu-le pe tóte fórte liberalu, cu boui, oui, cái, sate, mori si robi; altele le a mostenitu de la strabuni, d'intre cari cea d'anteiu este monastirea *Bistriti'a* (Pistrina), vechiu asiediamentu alu loru; cele-l-alte sunt: *Monastírea dintr'unu lemnu* (Monoxylon) cu maici, monastírile *Arnot'a, Strehai'a* (Satrahaya), *Sadov'a, Gur'a Motrului* (Ghorumotro) cladita de dinsulu, si monastírea lui de la *Brancoveni*. De ua camu data elu cladesce ua monastíre in Ungaria, coci craiulu (principiulu Ardealului) ilu iubesce fórte si 'lu numesce tatalu lui; si se crede co elu are multe mosii in acea tiérra. Tóte monastírele cate a claditu reposatulu Mattheiu Voevodu, elu le a luatu in manele sale, fiindu, precumu s'a disu, ruda si celu mai de aprópe alu Domnitorului; si acum'a elu le administrédia. Nimeni altulu nu are a face cu calugerii de colo séu cu averile loru; numai elu are dreptu sa depuna pe egumenii loru, candu se abatu de la ale loru datorii, si sa puna pe altii in locu; nici ua-data Domnitorulu nu'i face cea mai mica impotrivire intru acestea. Spre a resume tóte intr'unu singuru cuventu, faptele lui bune sunt nenumerate, cladirile lui bogate si numeróse, si elu este unu crestinu fórte cuviosu, temendu-se de a-totu-puterea lui Dumnedieu. Noi ne obicinuisemu a'lu vedé, desteptandu-se la timpulu rugaciuniloru de la mediulu-noptii, citindu fora incetare psalmii profetului Davidu si totu ce privesce serviciulu regulatu alu bisericei, de la inceputu pene la cápetu; standu intr'unu coltiu alu bisericei, fora de a se uitá nici in drépta nici in sting'a, si une ori d'in intemplare occupandu-se d'in tóta inim'a a aprinde séu a stinge candelele, si a face ori-ce altu serviciu in biserica, pare c'aru fi fostu unu κανδιλάφτης, ba póte si mai cu rivna, de fórte ne mirámu de dinsulu. Fora induoiala, Creatorulu, — fia'i numele binecuventatu! — a datu tóta acea avere acelui omu, coci elu se serve cu dinsulu. Candu ne puneamu la més'a de prandiu séu de cina, elu se totu sculà in picióre spre a ne serví, nu incetá de a beé si de a ne dá pahare; éro pe catu timpu inchinámu paharele in numele lui Dumnedieu, alu Domnului nostru Messia, alu pré-santei Treimi, alu Maicii Domnului si alu Santului

patronu alu dilei, apoi pentru biserica, pentru Sultanu, pentru Domnitoru, pentru Patriarchulu nostru si in sanetatea tutuloru óspetiloru, noi ne intariamu pene-ce diseramu : «Multiumita lui Dumnedieu co amu scapátu !» Déro anse, in acelasiu timpu boierulu pusese gendu ca sa ne impinga pe unii a bé mai multu decatu cei-l-alti, fora ca acei'a sa scia; astu-felu in catu bendu in sanetatea nóstra, a unui'a dupo a altui'a si mai cu sém'a in sanetatea acestui bietu scriitoru; apoi intrebandu-me si de numele copiiloru mei, Anania si Constantinu, elu beù si presentà fia carui'a cate unu paharu, si astu felu beù in sanetatea némului nostru intregu. Dupo acei'a, noi diseramu: «Multiumita lui Dumnedieu! co amu scapátu si acumu suntemu liberi!» Déro boierulu, sculandu-se in picióre, luà ua cupa si spuse : «Acést'a este «in sanetatea servitoriloru Santiei-Sale Patriarchului, de la Scaunulu seu!» si bendu insusi, elu turnà vinu si pentru noi. Noi éro spuseramu : «Ei! acum'a facuramu si «ast'a!» dér' nici avuramu timpulu sa catamu imprejurulu nostru, si elu puse man'a pe ua cupa, spuindu : «Acést'a este in sanetatea capiloru preotimei d'in eparchi'a «Antiochiei;—acést'a in sanetatea insisi a preotiloru ei;—acést'a in sanetatea dia«coniloru ei; — acést'a in sanetatea nobililoru ei; — acésta in sanetatea tutuloru «tierraniloru ei!» — si nimeni nu cutezà a se impotriví de a beé, coci toti ne amu fi rusinatu d'a nu priimí cup'a pe care ne o presentá cu insasi man'a lui; déro eramu cu totulu prapaditi de acésta beutura asiá de necumpatáta. Astu-felu este anse obiceiulu ospetarii la mesele loru si astu-felu dovedescu ei cea mai mare curtenia. Facuramu socotéla co la més'a boierului, amu beutu de la siepte-dieci pene la optu-dieci cupe de vinu.

Vineri, boierulu isi luà dioa buna de la noi ca sa mérga la departáre de ua di; éro noi plecáramu si ajunseramu la ua monastíre numita *Hotaránii* séu *Hoteráni*, cu hramulu Soborului Angeriloru. E occupata de calugeri greci si aterna de monastirea Dionysíiului de la Santulu Munte. Cea mai mare parte d'in acestu drumu alu nostru se facù pe ua calle pardosita cu petre rotunde, care se dice co exista anco d'in timpurile candu ómenii se inchinau la idoli. Acést'a monastíre e saráca si pucina. (1)

. . . .

In tóte aceste monastíri si biserici, Diavolulu si tóta odrasl'a lui este zugravita intr'unu riu de focu, si numele loru sunt insemnáte alaturi. La monastírea Jiteianu l'amu vediutu infacisiatu ca unu ursu negru ce se terrá pe josu.

Acumu me intorcu la calletori'a nóstra. — Parasindu monastírea Hotaránii amblàramu camu ua ora si ajunseramu la unu tergu ce appartineá marelui Stolnicu, numitu *Farcasiu*, unde elu, isi are unu palatu intinsu.

Sambeta diminéti'a, Comisulu celu departatu (?) ne invità ca sa visitamu biserica cea noua de lemnu pe care elu o cladise in vecinatate sub nume de monastíre, inchinandu-o Santiloru Petre si Pavelu. Santii'a Sa stepanulu nostru o stropì cu a-

(1) Ací urmédia ua lista a monastíriloru de la Santulu Munte, pe care traducetorulu (celu englezu), a socotítu fora folosu de a o cuprinde.

iasma si ne inápoiarámu; éro, dupo amédi, plecandu inainte, sosiramu la unu mare orasiu de tergu, *Caracalulu* (Caracol), in care este unu palatu mare, claditu de reposatulu Mattheiu Voevodu, cu pucinu inainte de mortea sa, si incinsu cu imprejmuiri de lemnu, cuprindiendu o viia intinsa si ua biserica de pétra, pene la care este unu drumu deschisu de la case. In acést'a biserica ascultáramu serviciulu de séra si alu dioriloru; éro liturgi'a o ascultáramu intr'ua alta biserica de pétra cladita de marele Stolnicu. Dupo amédi noi ne porniramu inainte si séra ajunseramu intr'unu satuletiu, unde amu dormitu. Tóta acésta calle merge in vecinatatea Dunarii si ca la trei séu patru ore departe de dins'a; deci, fiindu tiérra de margine, orasiele si satele sunt pucine. Cei mai multi d'in locuitorii acestoru judetie sunt d'in armi'a regulata Rosii (Rusi) adico Spahii, purtandu uniforme rosii si facendu stréja.

N.

LISTA DE CELE MAI VECHI BISERICI D'IN COMMUNELE JUDETIULUI ROMANATI, EXTRASA D'IN „TABLOULU ISTORICU" INTOCMITU SUB DIRECTIIUNEA

Domnului V. A. Urechia. (*)

XVI Secolu.

Stirbeiu. (pl. Oltetiului). Biseric'a *S-tei Paraschiva* se dice a fi facuta la 1560 (Vedi not'a 60 de la pag. 29).

Caluiu. (pl. Oltetiulu). Biseric'a *S-tului Nicolae* este cladita la 1579. (Vedi annex'a M).

Runcu. (pl. Oltului de susu). Biseric'a e cladita de *Marele Banu Dobromiru* la 1596.

Falcoiu. (pl. Ocolului). In privinti'a bisericei, cladita de *Constantinu Mattheiu Falcoianu*, si restaurata de *Jiieni*, tabloulu da ua data induiósa, representata prin litterile ΛΛΛΑ (1331).

XVII Secolu.

Perscovenii. (pl. Oltului de susu). Biseric'a a fostu inceputa de unu *Basarabu* la 1600 si peste duoe-dieci de anni de la facerea ei s'a zugravitu de *Stefanu Perscovénu* velu Medelniceru. Pe paretii ei suntu portretele titoreloru *Perscoveni*, *Preda Brancovénu* cu socii'a sa si *Constantinu Racovicénu*. Se afla acolo si ua Evangelia typarita cu ellinesce sub Sierbanu Voevodu Cantacuzenu; la létu 1682.

(*) Amu formátu acésta lista, allegendu d'in „Tabloulu istoricu" numai acele biserici a caroru cladire este anteriore secolului alu XIX, si urmandu intru tóte indicatiiunile d'in disulu tablou, astu-felu incatu nu certificamu aratarile lui, mai multu decatu pe acele cuprinse in respunsurile invetiatoriloru satesci la *Cestionariulu* nostru archeologicu.—Am urmátu in clasificarea acestoru biserici ordinea chronologica.

Plesiou (pl. Oltului de susu). Biserica e zidita la 1615 de *Ilie Plesioianu.*

Caracalu (capital'a judetiului). Dintre cele unu-spre-diece biserice ale acestui orasiu, distingemu, ca mai vechi, pe cele patru urmatóre, d'in alu XVII si alu XVIII secoli :

1). *S-ta Treime*, cladita la annulu 7155 (1647) de *Pan Pasad* (?) *velu Capitanu* si restaurata de *Varlaamu Condicarulu.* Acolo se afla unu pomelnicu prefacutu la 1853, in care se pomenescu *Michaiu-Voda*, *Mattheiu-Voda*, *Radu-Voda* si *Stefana Monachia.*

2). *Intrarea in Biseric'a* se dice a fi fundata de *Mattheiu Basarabu;* alti betrani dicu co e fui data de candu cu Nemtii, in timpulu candu judetiele din Romania mica au fostu guvernate de Nemtĭ. Pomelniculu e prefacutu.

3). *S-t. Ioanu*, cladita la 1768 de *Jupanu Sierbanu* Cojocarulu d'in Craiova.

4). *S-t. Nicolae*, cladita la 1770 de *Michailu* protopopulu d'in satulu Gostavetiulu care isi are si portretulu pe pareti.

Cele-l-alte biserici d'in Caracalu sunt cladite de la 1815 in cóce.

Sioperlitia (pl. Oltului de susu). Un'a d'in cele trei biserici ale acestei commune e cladita la 1650 de *Ghina Bragandi.*

Amarescii de josu (pl. Baltii) Biseric'a *S tii Vo vodi* e cladita la 1657 de *monachulu Visarionu;* éro alt'a, in mahalaoa Simionescii, de locuitori, la 1675.

XVIII Secolu

Morunescii (pl. Oltetiului). Biserica cladita la 1705 de locuitori.

Islazulu (pl. Oltului de josu). idem, in mahalao'a Racoviti'a, la 1715.

Campenii (pl. Oltetiului). idem, la 1715.

Rubanescii de josu (pl. Oltetiului). idem, la 1740.

Balsiu (pl. Oltetiului). Biseric'a *St. Dumitru* a fostu inceputu d'in temelia la 7268 (1760) de *Protopopulu Radu Cazanescu,* carele a ridicat'o pene la ferestre, éro *Stefanu Trapezunda, velu Banu alu scaunului Craiovei* a finit'o de totu.

Criva (pl. Oltului de susu). Biserica cladita la 1762, de locuitori.

Colibasei (pl. Oltului de susu). idem, la 1762.

Dobricenii (pl. Oltetiului). Biseric'a *Cuviósei Paraschevа* a fostu cladita la 1764, de *ieremonachulu Anastasie*, si prefacuta de *Tudosi Dinescu.*

Curtisior'a (pl. Oltetiului). Biserica cladita la 1765, de locuitori.

Gradinile (pl. Baltii). Idem, la 1765.

Vladil'a (pl. Ocolului). Idem, la 1765.

Leu (pl. Ocolului). Biseric'a *St. Nicolae*, cladita de locuitori, la 1765, si a *Maicei Domnului* totu de locuitori, la 1785.

Cioroiu (pl. Oltului de susu). Biseric'a cladita la 1783, de *Dimitrie Genescu* si *Popa Mattheiu*, cu portretele titoriloru.

Preéjb'a de padure (pl. Ocolului). Biserica cladita de locuitori, la 1783.

Comanc'a (pl. Ocolului). Se dice co biseric'a e facuta la 1786, de *Stancu Dorobantiulu* si de *Metode Monachulu*, avendu si portretele titoriloru.

Grecii (pl. Oltului de susu). Un'a d'in biserici e cladita la 1787, de *Clucerulu Nicolae Greceanu*.

Butoiu (pl. Oltului do susu). Biserica cladita la 1790, de *Marinu Mamularu*.

Ganés'a (pl. Oltului de susu). Biserica cladita la 1791 de *Elenca Vladaianu*.

Marotiuulu de josu (pl. Baltii). Biseric'a cladita la 1795, de *Stoica Boruzescu*.

Comarc'a (pl. Ocolului). Biserica cladita la 1798, de locuitori.

O.

NOTE INEDITE CULLESE IN MONASTIREA CALUIULU D'IN JUDETIULU ROMANATI, LA 1861.

de domnulu Alexandru Odobescu.

1. SITUATIIUNEA.

Amu avutu occasiune in acesti duoi anni d'in urma (1860 si 1861) sa visitediu monastírile *Stanescii* si *Caluiulu*, pucinu departáte un'a de alt'a si asediate amenduoe pe razorulu judetieloru Valcea si Romanatii, si amu deplansu, ca multi altii in urma'mi, starea de desolare in care calugerii greci, usurpatorii acestoru bogate locasiuri, au redusu stralucirea loru trecuta.

La distantia ca de duoe ore in josu de Dragasiani, si totu atat'a in susu de Slatina, pe cóst'a stinga a unei valcelle paduróse ce da in vallea Mamului, parallela cu lunc'a destinsa a Oltului, este situata monastírea Stanesci, chiaru intr'unu micu amfiteatru de déluri, plinu de tóte partile cu ruinele unei vechi curti boieresci, ce se afla adi cuprinse in ogradele sateniloru d'in Stanesci. Perriulu Mamu curge alaturi, injghiabatu in ripe drepte de pamentu lutosu, adunci de duoe-dieci stanjeni si mai bine, pe cari le innéca si le coversiescu in cate-va ore numai, apele volburóse ale perriului, candu cade plouia pe délurile invecinate, sadite totu cu vii. Pe muchea délului de preste riu se vedu casele si biseric'a d'in Strajesci, zidite si locuite de celu d'in urma mostenitoru alu numelui Buzesciloru, reposatu si ingropatu acolo la 1833.

Monastírea Caluiulu d'in judetiulu Romanati se afla si ea invecinata cu unu vechiu caminu alu Buzesciloru, adico cu satulu *Ciuturói'a*, odinióra *Cepturói'a*, pe care l'a mostenitu prin alliantia famili'a Stirbeiloru. Ea este pitita in vallea Caluietiului care se scurge d'a drépt'a in Oltetiu; drumulu de la Slatin'a, dupo ce trece acestu riu la Corbeni,. se stracóra prin paduri si strabáte d'a lungulu totu satulu Obog'a, totu satulu Caluiulu, pene ce ajunge cotra fundulu vai, unde e si monastírea; celu de la Craiova apuca preste déluri si merge, totu suindu si scoborindu, pene la schitu; celu de la Stanesci, trece prin Ciuturói'a, lasandu Morunglavulu la drépt'a.

Sub rapportulu constructiiunei se dice co aceste duoe monastiri offeriau mai

multe asemuiri, fiindu, celu pucinu amenduoe bisericile, zidite de aceiasi mesteri germani; adi anse asemenárea nu se póte constatá decatu in gradulu de miseria si de ruinare a ambeloru monastíri, d'in cari un'a (Stanescii) e napustita cu totulu de egumenii Zlatareni, representantii Patriarchului d'in Alexandria; éro cea-l-alta (Caluiulu) astépta de multu anco, in ruine, ua recladire illusoria promisa de Epitropi'a Santului Mormentu d'in Ierusalimu. Cu tóte acestea, veniturile acestoru duoe monastíri sunt destulu de insemnate; mosiiele loru, in numeru de mai multe diecimi, producu sume considerabile, ce se strecóra pe totu annulu afóra d'in tiérra. Si cu tóte acestea, titlurile, de pe temeiulu caror'a calugerii greci au pusu man'a pe aceste monastíri, ori si catu de illegale, de false si de abusive sunt, n'au uitatu totusi a prescrie co «ori cine va fi dikiu acestei sante monastiri Stanescii ca sa cáute veni«turile, mosiiele, satele si ciganii santei monastíri, sa n'aiba a luá d'in monastíre nici «cállu, nici bou, nici vaca, nici ouie, nici scule, nici ferecaturi d'in sant'a monastire «ca sa duca la marea Patriarsiia; numai sa stringa totu ce aru fi venitulu monasti«rei d'in dejm'a rumâniloru si d'in dajdei'a ciganiloru si d'in vinariciu si d'intr'alte «venituri; dupo acei'a éro sa cáute catu aru fi de tréb'a si hran'a poslujniciloru si «slugile santei monastíri, precumu le au fostu obiceiulu loru; acei'a sa se stringa «deosebi ca sa le fia preste annu; éro ce va fi mai de prisositu, atuncé sa duca la «sant'a Patriarsiia, ca sa fia de tréb'a si de pre dani'a si inchinaciunea aceloru repo«sati ctitori si a reposatului Radu Voevodu feciorulu Michnei-Voevodu». (Chrisovulu lui Constantinu Brancovénu Voevodu, de la 8 Martie, annulu 7200 (1692)).

2. Descrierea monastirei.

Monastirea Caluiulu se compune adi de unu patrátu de ziduri vechi. Turnulu séu clopolniti'a este in unghiulu despre nordu-vestu, cladire vechia, déro reparáta pe d'in afóra; este de forma patráta.

Chiliile, cari erau despre appusu, s'au diramátu. Despre sudu s'au ziditu case nuoi cu duoe cáturi si cu dependentie. Despre nordu sunt éro nisce dependentie.

Biseric'a e la mijloculu curtiei. Zidari'a ei e cu pétra si cu caramid'a asiediata apparentu, formandu duoe breuri de unu aspectu placutu vederei (vedi alturat'a stamp'a VI). In urm'a cladirei primitive se vede a se mai fi adaugitu in facie ua tínda boltita inchisa, precumu si arcade cu stelpi, de duoe láturi ale bisericei, ca la Stanesci; déro acestea tóte au fostu diramáte pe la annulu 1856, astu-felu incatu au remasu afóra si expuse la aeru mai multe d'in mormintele ctitoriloru prenouitori ai bisericei, ale caroru portrete au disparutu in acea diramáre. Ussi'a acestei tínde disparute a fostu lucrata in marmore, cu cercu d'asupra si cu sculpturi ca cea de la Curtea de Argesiu; bucatile acestoru sculpturi stau aruncate intr'unu coltiu alu curtiei.

Turnulu bisericei este negresitu d'in epoc'a restaurarii, fiindu mai grosu decatu aru cere proportiiunile bisericutiei vechi; la dinsulu se vede modulu de constructiiune alu adaoseloru, si nu alu edificiului primitivu.

Pardosél'a bisericei este de lespedi de pétra; éro a tíndei, de caramidi patráte.

'Clopotele sunt duoe : celu mai mare a fostu spartu de cutremuru; éro pe la 1857, egumenulu grecu a tramisu de l'a prefacutu la Moscva.—Celu mai micu pórta urmatórea inscriptiiune slavona :

Сън клопотъ сътвори жупанъ радул велики армаш. . . . въ дни михнѣ воеводъ въ лѣт ,зчѕ.

adico :

Acestu clopotu e facutu de Jupanu Radulu marele Armasiu. . . . in dilele lui Mihné Voevodu, in annulu 7096. (1588).

Icónele imperatesci, cele impodobite cu nimburi (cercuri) de argintu, sunt facute de unu *Anthimu ieromonachulu,* care 'si da si titlulu de ctitoru, fora de a insemná annulu.

Duoe inscriptiiuni se citescu pe dasupr'a usieloru celoru duoe compartimente ale bisericei.

Cea d'anteiu se afla pe d'asupr'a usiei de pétra a advonului, pusa despre tínd'a cea disparuta, si sculptata cu frumóse littere vechi ca de siese centimetre de nalte. Et'o transcrisa pe slavonesce :

«† Изволениемь отца и съ поспѣшениемъ сфтаго духа. аминъ. се убо азъ «рабъ владика тоего іусуса христа.

«жупан владул бан съ братием си жупан думитру пъркълаб и балика спат. «почихом сю стыи храм въ дни басараб

«воивода и потом бывъ запустеніе много врѣм догдех достиго и азъ раб «гу хоу. жупан радул вел армаш и със мои

«братіем жупан прѣда спат. и строе пост. анепси. жупанъ владул бана и снъ «жупанъ радул бив вел арм. мих.

«видѣхwм сие стwе место како ест неисправлено тѣм рад ми съ потрудихw. «и подвигохw сію

«сты храм и украсихwм въ молтву стго архіерарха wтца нашего никwдима «прилекенскы

«и мъю утврьдихwм и сотворихwм сію сты храм въ дни благочтиваго и ху «любиваго іw михнѣ

«воивода сны великаго и прѣдобраго іw алезандру воеводи. почи мца ап. к «дни и събръшисъ мца. юн. и дни въ лѣт. ,зчѕ.» .

Pe care o traducemu romanesce :

„Cu voi'a Tatalui si cu ajutorulu Spiritului santu. Aminu, Eto déro eu robulu ste„panului meu Iisusu Christosu, Jupanu Vladulu Banulu, cu fratii sei, Jupanu Dumitru „Purcalabulu si Balica Spathariulu, inceput'amu acestu santu locasiu in dilele lui Ba„sarabu Voevodu, si dupo acei'a a fostu parasitu multa vreme, pene candu amu a-

„junsu si eu robulu luí Iisusu Christosu, Jupanu Radu marele Armasiu, si cu fratii „mei Jupanu Radu Spathariulu si Stroe Postelniculu, nepotii lui Jupanu Vladulu „Banulu si fiii lui Jupanu Radulu, fostu mare Armasiu; vediut'amu noi acestu santu „locu co e neispravitu, de acei'a noi amu ostenitu si amu ridicatu acestu santu hramu „si l' amu impodobitu pentru rugaciunea santului Archierarchu Parintelui nostru „Nicodímu alu Prilepului, si noi amu intaritu si amu seversitu acestu santu locasiu „in dilele pré cuviosului si de Christosu iubitorului Iω Mihné Voevodu. S'a inceputu „in lun'a aprilie 20 dile si s'a seversitu la opt'a di a lunei iunie in annulu 7096.» (1588).

A dou'a inscriptiiune e scrisa romanesce cu littere cirilice negri pe d'asupr'a usiei ce da d'in advonu in chora, de partea cestei'a. O reproducemu numai in littere latine, exprimandu dorint'a ca tóte interesantele inscriptiiuni d'in acestu monumentu sa fia transcrise si decálcate intocmai de pre originalu, ca frumóse specimene a scrierei epigrafice d'in secolii trecuti:

„ † Acésta sfanta si Dumnedieiasca beserica unde se praznuiesce hramulu St. e„rarchu Nicolae, d'in temelia s'au inceputu de Radu Banu si fratii sei Dumitru Pur„calabulu i Balica Spatharu in dilele lui Basarabu Voevodu; dupo acésta trecendu „multa vreme s'au sculatu Radu Buzescu mare Spatharu si o au seversitu de ziditu, „infrumusetiandu o si cu zugravala si cu tóte cele trebuincióse, precumu si zidurile „curtiei i case ce se vedu, le au facutu si de impreuna cu fratii dumnélui Preda mare „Spatharu i Stroe marele Stolnicu o au inzestrat'o cu mosii si cu robi i cu alte si ca „pre ua fecióra curata o au inchinatu Sfantului Mormentu alu Mantuitorului nostru „Iisusu Christosu, spre vecinica pomenire, in dilele lui Mihné Voevodu, la annulu „de la Adamu 7102 «(1594). Pimenu Zugravu. — Ero acumu alu duoilea fiindu cu „totulu inegrita si la tóte boltele surpáta tencuial'a, precumu si catapetésm'a, d'in „ nou s'au prefacutu si s'au prenoitu d'in inceputu pen' insfersitu cu tóta osardei si „cheltuial'a cuviosului protosinghelu Kyru Tarasie egumenulu acestei sf. monastiri, „in dilele Mariei Sale lu Alexandru Ghika Voevodu. 1834. Augustu 14. — Zugravu „Postelniculu Barbu Cosiovénulu.»

Cu deosebire interesanti mai sunt in acésta biserica portretele zugravite pe pareti si lespedile mormentale de pre pardoséla.

In alaturatulu planu alu bisericei d'in Caluiu (Stamp'a V) amu insemnátu cu cifre latine intre parenthese, loculu fia carui portretu ce figuredia pe parete, de pre ordinea in care le insiramu ací, impreuna cu inscriptiiunile ce le insociescu:

Intrandu in advonu si intorcendu-ne spre usi'a pe care amu intrátu, vedemu la man'a drépta pe:

(1) Жȣпан Преда, велики Спатарь (Jupanu Preda marele Spataru). — (Vedi stamp'a III).

Éro la man'a stinga pe:

(5) Жȣпан Радȣ, велики Спатарȣ (Jupanu Radu marele Spatharu. — Vedi stamp'a III).

Acesti duoi frati mai mari Buzesci tinu pe palmele loru, ridicáta d'asupr'a usiei, imaginea bisericei de la Caluiu.

La stang'a lui Jupanu Radu, sta fratele mai micu:

(2) Жȣпан Строе Столникȣ (Jupanu Stroe Stolnicu). — (Vedi stamp'a III).

Éro la sting'a lui Radu Spatarulu, se afla, socii'a lui:

(6) Жȣпаница Ана (Jupaniati'a Ana).— Aci anse, de pre tóte probabilitatea, s'au stersu duoe littere de la inceputulu numelui, care era *Stana*.

Pe paretele lateralu despre drépt'a, vine mai anteiu portretulu:

(3) Жȣпаница Преди Каталина (Jupaniti'a Predei, Catalina).

si d'incolo de feréstra:

(4) Жȣпаница Строи Сима (Jupaniti'a Stroi, Sima). — (Vedi stamp'a IV).

Pe partea opusa, adico in paretele lateralu d'in sting'a, vedemu ronduite portretele familiei lui Michaiu Voda Vitézulu; ele urmédia ordinea urmátore, incependu de la zidulu ce desparte advonulu de chora:

(9) Госпожда Іѡ Михаил Воевода Станка (Domn'a lui Iω Michailu Voevodu, Stanc'a, avendu la drept'a ei, alaturi cu sine, unu copillu de sexu barbatescu, cu coróna pe capu, déro fora de inscriptiiune. — Acel'a e negresitu Petrascu Voda, fiiulu lui Michaiu Vitézulu. — (Vedi stamp'a IV).

D'incolo de feréstra, ua grupa de duoe persóne tinere representa pe:

(7) Госпожда Флорика (Dómn'a Florica, fiica lui Michaiu Vitézulu, cu coróna pe capu) si sociulu ei:

(8) Жȣпан Преда Постелникȣл (Jupan Preda Postelniculu d'in Greci, disu *Floricoiulu*. (Vedi stamp'a VI).

Trecemu acumu in interiorulu chorei, si pe portiiunile anguste de parete drept pene a nu se incepe rotunjitur'a chorei, gasímu, la drépt'a, pe:

(11) Іѡнъ Михаилъ Воеводъ добраго Іѡнъ пет ѡт Адама : ӡрв преновлено вл҄ѣт 1833 = авгȣста =	*Portretulu* *lui* *Michaiu* *Vitézulu*	с҃нь великаго и пре трашко воевод вл҄ѣт пимен ӡȣгравъ : — ѡт рж҃ства хр҃ста Баркȣ ӡȣграф.

Acésta inscriiptiune care este dispusa in duoe colóne, de láturile capului domnitorului, se epxlica astu-felu:

«Iω Michailu Voevodu, fiiulu marelui si prébunului Iω Petrascu Voevodu, la anulu: «de la Adam: 7102 (1694)· — Pimenu zugravu. — Prenouitu in annulu de la nas«cerea lui Christosu 1833, augustu. — Barbu zugravu.» — (Vedi Stamp'a I).

In fine, in faci'a lui Michaiu, la acelasiu locu, déro pe partea stinga a chorei se vede:

(12) Іωнъ Петрꙋ Воеводъ	*Portretulŭ*	и нреблагочвго Іω
снъ великаго	*luĭ Petru*	Петрашко
воеводъ. Не проливаетѣ	*Vodă Cer-*	кровь исповиннꙋю, но сꙋдитѣ
по правде и кꙋде	*celu cuunu*	милосердна како
	plicu sigi-	гдь бгь
естъ милостивъ	*latu în*	надъ нами и̃нѣ есть над всѣми
	mână	

Cei'a ce traducemu:

«Iω Petru Voevodu, fiiulu marelui si pré cuviosului Petrascu Voevodu.— Nu ver-«sati sangele suppusului, ci judecati pe dreptate si fiti ingaduitori ca Domnulu Dum-«nedieu. Fiindu milostivu cu noi, vei fi cu totii.» — (Vedi stamp'a II).

Pre parete d'in afóra alu advonului, adico celu carele dá in tind'a cea diramáta, eraŭ urmatórele portrete, acumu stricate, pe care le a luatu inscrisu egumenulu Pavelu, ce erá mai nainte la acésta monastíre.

La drépt'a, privindu spre usia, erau:

Radu Buzescu Banu. — *Maria, jupaniti'a lui.* — *Constantinu.* — *Alti duoi copii.* — *Florica.*

De partea stinga, figurau: *Mattheiu Voda Basarabu* cu *Dómn'a lui.*

Sa trecemu acumu la unu altu subiectu, nu mai pucinu interesantu, adico la petrele mormentale ce sunt anco asternute in advonulu si in tínd'a bisericei de la Caluiu si ale caroru positiiuni suntu insemnate pe planu prin ciffre latine. — (Vedi stamp'a V).

Ronduindu-le de pre ordinea loru chronologica avemu mai anteiu, in unghiulu sudu-vesticu alu chorei, mormentulu:

I. de pétra ordinaria, inaltiatu cu 51 centimentri de la pardoséla; lungu de 1^m 75; latu de 0^m, 52, scrisu juru imprejuru cu littere slavone de 0^m, 7 inaltime:

« † Сію камѣн сътвори жꙋпан || радꙋл. бив вел. армаш и поставлѣнω. на «грок. сн̃ы его. жꙋпан || строе. пост. въ дни благо || чстивом. и хс̃ꙋлюбивом. «і̃ω михнѣ воивод. въ лет.=ѕчн. и ме̃ца ωкт. к̃в.»

Adico:

«✝Acésta pétra a facut'o Jupanu Radulu fostu mare Armasiu si a pus'o pe gró-«p'a fiiului seu Jupanu Stroe Postelniculu, in dilele pré cuviosului si de Christosu «iubitorului Iω Mihné Voevodu, in annulu 7098 (1589), lun'a octomvrie 22.» — (Vedi stamp'a VII).

Alaturi cu acest'a, implendu unghiulu sudu-osticu alu chorei, este mormentulu:

II. de pétra ordinaria inaltiatu cu 51 centimetri de la pardoséla; lungu de 1^m, 84;

latu de 0^{m},66; avendu gravate, la mijlocu, susu unu cercu si dedesub ua cruce stationale sub rescrucile carei'a sunt, de ua parte littere : IC. XC. si de alt'a НИКА. Juru imprejuru, cu littere slavone, nalte de 9 centimetri, figurédia acésta inscriptiiune:

« † сию камен. сътвори жѹпанъ радулъ || бнвъ вел армаш да будетъ над.
«гробь жѹпанице. его. станка вечна еи. паметь. || пристависе въ дни. || благочи-
«стиваго и христолюбиваго іѡ михнѣ воивѡда. въ лѣто. ѕчи. мсца. февр. кѕ дни.»

Adico:

« † Acésta pétra a facut'o Jupanu Radulu, fostu mare Armasiu ca sa fia pe gró-
«p'a Jupanitiei sale Stanca. Vecinic'a ei pomenire. A reposatu in dilele pré cuvio-
«sului si de Christosu iubitorului Iω Mihné Voevodu, la annulu 7098 (1590), lun'a
«fevruarie. 27 dile.» — (Vedi stamp'a VII).

Totu in advonu, déro la unghiulu nordu-vesticu, este mormentulu :

III. de marmore alba, frumosu lucratu, inaltiatu de la pardoséla cu 40 centimetre, lungu de 1^{m}, 94; latu de 0^{m}, 71; pétra are 0^{m}, 14 grosime, éro litterile frumosu sapáte au 8 centimetri inaltime. Inscriptiiunea este romanésca si dice:

« † Съ се щіе къ ачѧстъ піатръ прѣ гропа предеі бѹзескѹ || чаѹ фостъ банъ
маре ѧ країѡва ши ктиторъ свентеи мънъстири ши грѣ боалаѹ болитъ д ани
ши жѹмътате ши саѹ прѣстъвитъ || ѧ лѹна лѹ дикеврие ѧ ѕ ѕиле || ѧ ѕиле бѹ-
нѹлоуи дѡмнъ крештинъ радѹл вевѡда. кѹрсѹлъ анилѡр а фостъ ѕр (?)»

Séu spre mai multa inlesnire :

«+ Sa se scia co acésta pétra pre gróp'a Predei Buzescu, ce au fostu Banu Mare
«in Craiova si ctitoru sventui monastiri si grea bóla au bolitu 4 anni si jumetáte
«si s'au prestavitu in lun'a lui dechemvrie in 7 dile, in dilele bunului domnu cres-
«tinu Radulu Voevodu; cursulu anniloru a fostu 71..» (1612). (1)

Trecendu acumu in tínd'a cea descoperita, acolo unde petrile sunt asia de tare expuse stricaciunei, mai gasímu alte patru, dispuse in modulu urmatoru:

Essindu d'in advonu in tínd'a, indata la man'a stinga, inteluimu mormentulu:

IV. de marmore, inaltiatu de la pamentu cu 48 centimetri; lungu de 1^{m},76; latu de 0^{m},71; grosimea lespedei, 17 centim. Litterile frumosu sapate, mai anteiu juru imprejuru, si apoi pe 20 ronduri interióre, ne dau urmatórea inscriptiiune romanésca, curiósa sub tóte puncturile de vedere, ca faptu istoricu, ca stylu alu epocei (1610) ca orthografia, ca forme epigrafice si in fine ca intiellesu moralu.

(1) D'in nenorocire amu ratacitu de ua camu data decalcarea ce amu facutu de pre acésta frumósa pétra mormentale, precumu si de pre cea care urmédia (IV); de acei'a nu potu dá acumu reproducerile loru, cari sunt de siguru cu multu mai interesante sub rapportulu luxului epigraficu, decatu cele patru pe care le-amu redusu in stampele VII si VIII.

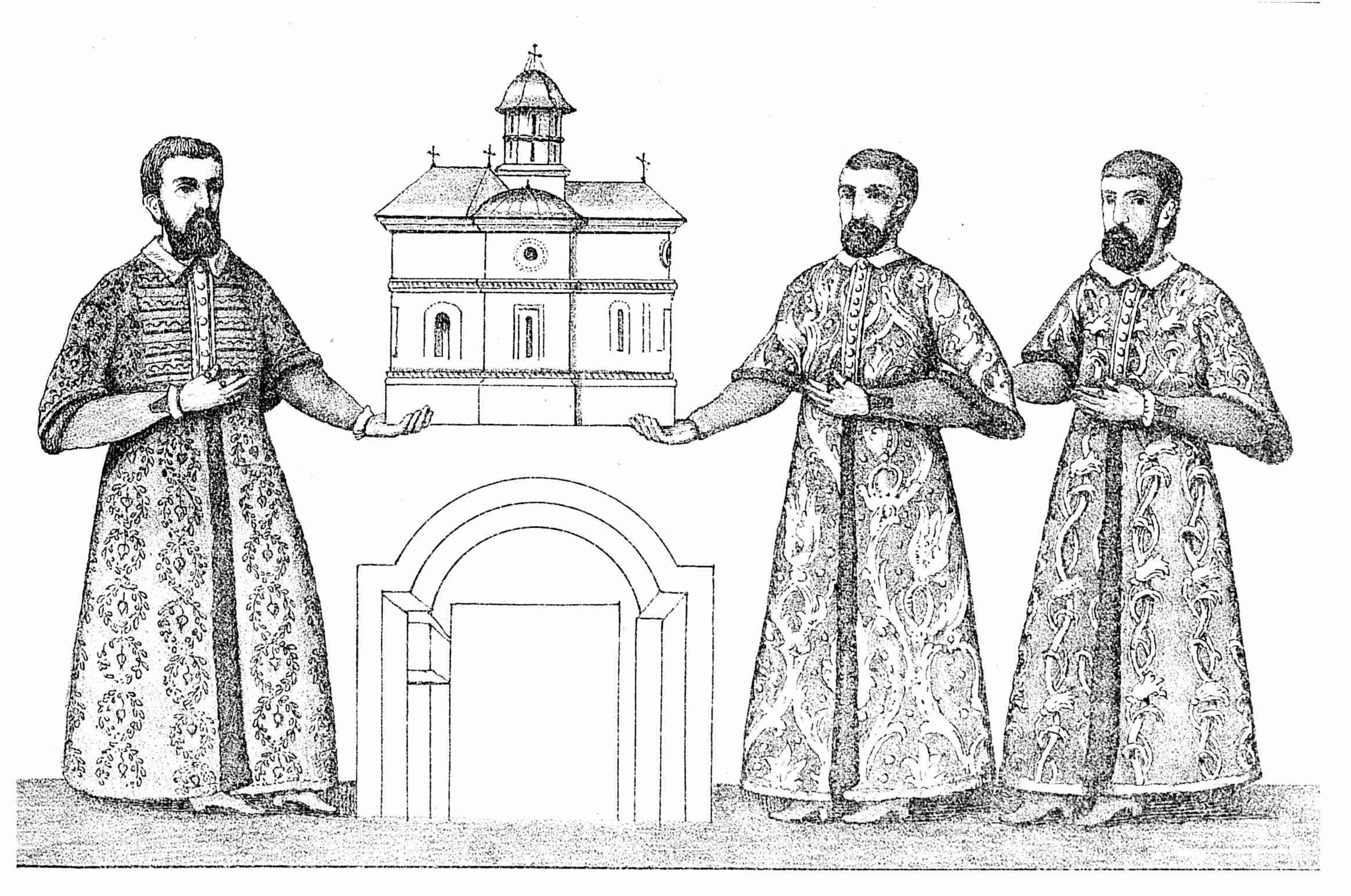
Michaiu Voevodu Vitézulu.

Petru Voevodu Cercelu.

Famili'a lui Michaiu Voda Vitézulu. Sima Buzésca.

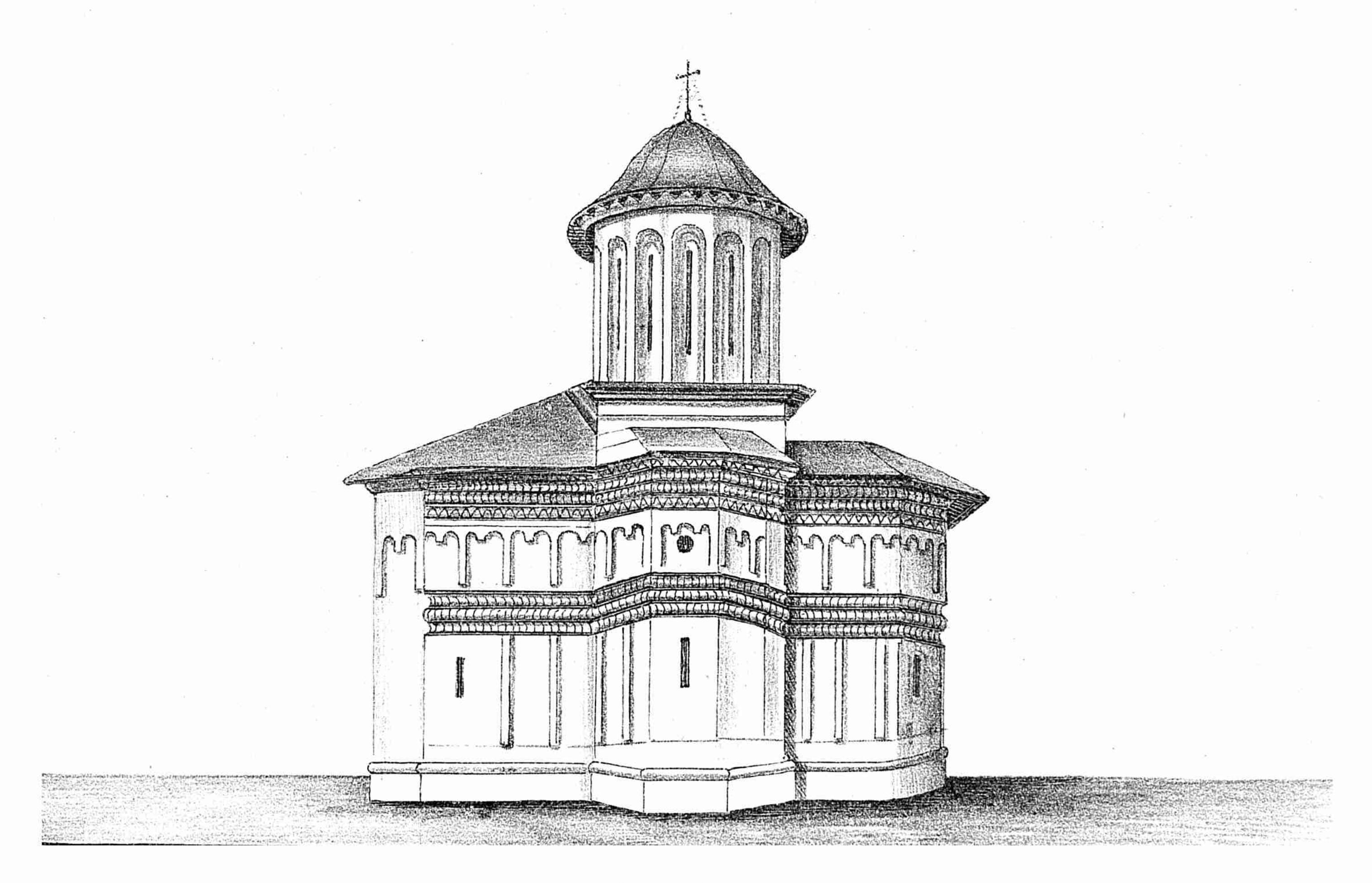

Preda, Radu si Stroe, Buzescii.

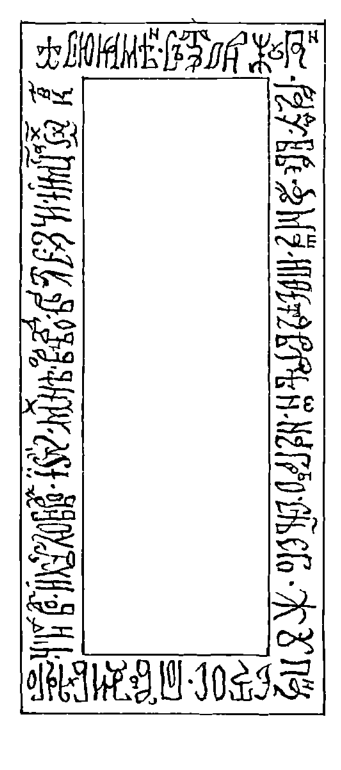
Monastirea Caluiulu.

Tab. V.

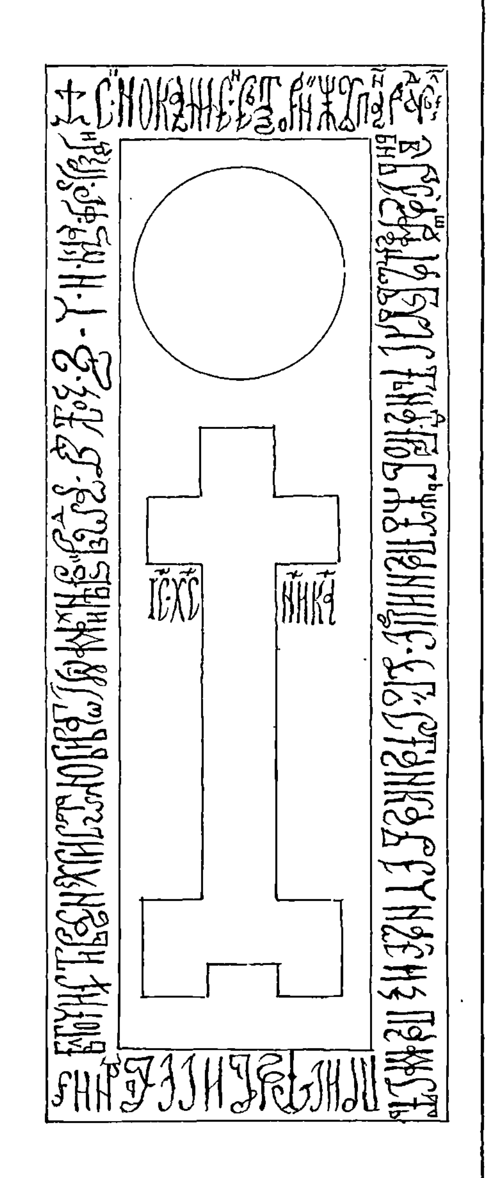
Planulu Bisericei.

Vederea bisericei.

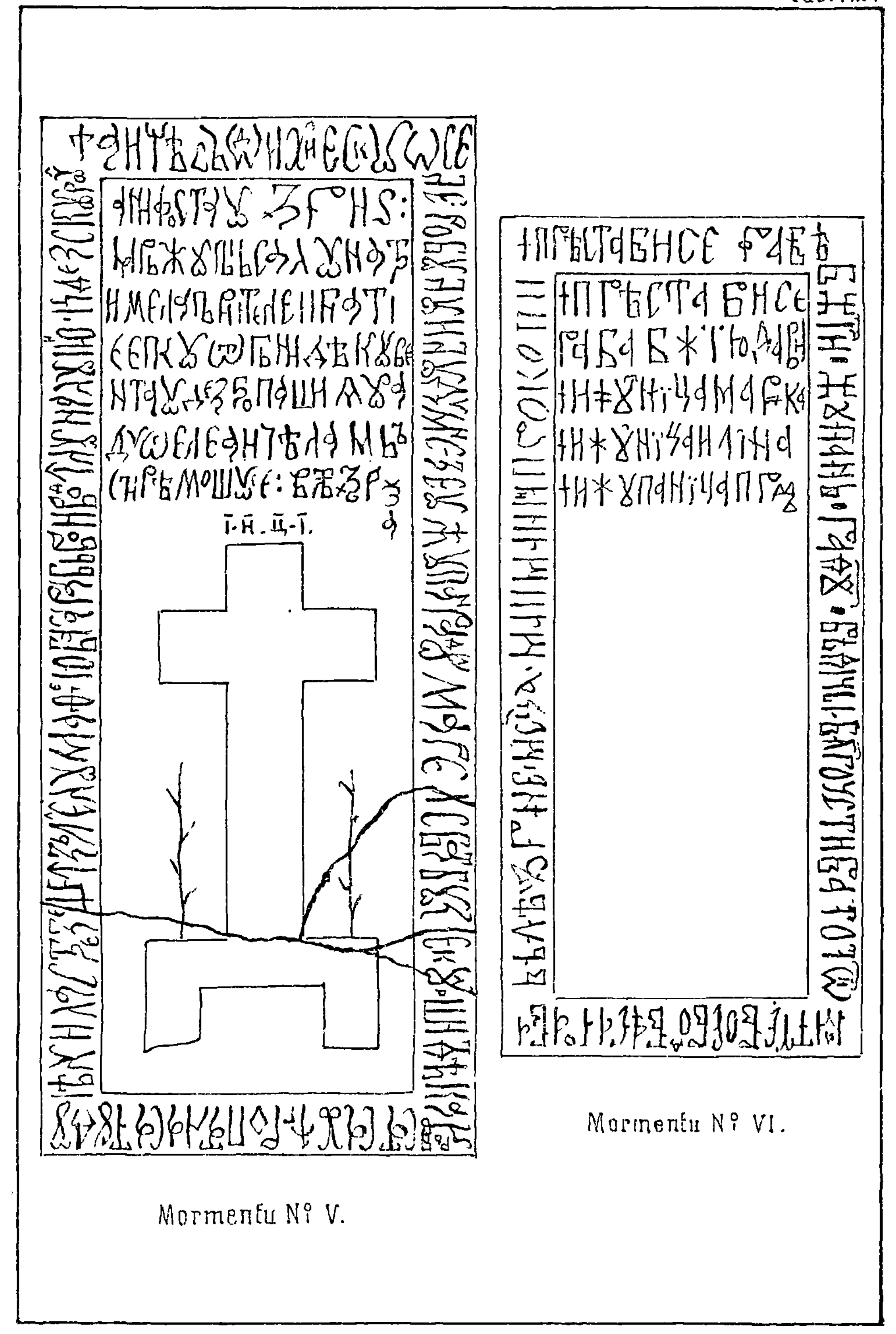

Mormentu Nº I.

Mormentu Nº II.

Petre mormentale: Stroe Postelniculu si Stanca Buzésca.

Mormentu N° V.

Mormentu N° VI.

Petre mormentale ale lui Radu Banulu Buzescu.

« † Ачастѫ. піатрѫ. пре гроапа
«радȣлȣи бȣѕескȣл. чаȣ фостъ. маре ключѣр ктиторȣл. сф҃интеи. мѫнъстире : ши грѣ
боалѫ аȣ болит ꙟнтрȣ аннь.
«ши : ѳ҃ : съптѫмъни : ши саȣ. прѣставіт
«ꙟ лȣна лȣ : генаріи. ѕиле і҃ ꙟ ѕилеле бȣнȣлȣи іѡ радȣлъ воевод. влт. ѕрні. крȣг
слицȣ. ѯ. крȣг лȣнѣ. ві. епакта. ѕ.
« † кȣвънт де ачастꙟ віацъ. дешартꙟ
«рȣгатевери лȣі дȣмнеѕеȣ ꙟ ѕі
«ши ꙟн ноапте. четаш вери фи кȣ ч҃е ди ꙟ раи
«ꙗръ чине нȣ фаче лȣкрȣ дȣмнеѕескъ
«ꙟкипȣеще се фокȣлȣи де вѣкъ
«чінеш сатȣрꙟ минцеле лȣи кȣцетꙟ
«кȣмȣш ѵгода трȣпȣл ши съ факъ воіа
«некȣратȣлȣи ши чине нȣш ва да ди
«ꙟ авѣрѣ лȣі сърачилор ши бесѣречлор
«ꙟ блвчнем. ачела есте слȣга дракȣлȣи
«съ нȣ ѕикꙟ ниме къ еȣ сънт домн саȣ
«владкꙟ. саȣ боерин къ чинеш дȣпре ал
«лȣи лȣкрȣ примива. жȣдекатъ къ
«аколо вом ста ꙟнаинтѣ жȣдецȣлȣи голи
«кȣм нъскȣт дерепт ача фрациловр
«нȣ лъкомиреци ханнелѡръ ши аȣрȣлȣи
«че вꙟ фачеци кале ларгꙟ ши кȣратꙟ
«спре. черю кȣ мастеніе кȣм ѕиче ꙟнсȣш
«дȣмнеѕеȣ ȣнде есте авȣцꙗ воастрꙟ
«аколо есте ши инима воастрꙟ.»

Sa cercamu, spre inlesnire, a transcrie pe littere latine acestu lungu si pietosu epitafu :

« † Acésta pétra pre gróp'a Radului Buzesculu, ce au fostu mare Clucериu, ctito-«rulu sfintei monastíri si grea bóla a bolitu intr'unu annu si 9 septemani si s'au «prestavitu in lun'a lui ghenarie dile 10, in dilele bunului Iω Radulu Voevodu; la «annulu 7118 (1610), ocolulu sórelui 60, ocolululu lunei 12; epact'a 7. — Cuventu „de acésta viétia desiérta; ruga-te-veri lui Dumnedieu in di si in nópte, cetasiu veri „fi cu cei de in raiu; éro cine nu face lucru dumnediescu, inchipuesce-se focului de vécu; «cine 'si sátura mintile lui cugeta cumu 'si ugoda *(multiumésca)* trupulu si sa fáca «voi'a necuratului si cine nu'si va dá d'in averea lui saráciloru si beséricelorи, in bla-«govecia (totu-d'a-un'a), acel'a este slug'a dracului. Sa nu dica nime co : eu sunt

«domnu séu vladica séu boiariu, co cine, dupre alu lui lucru primi-va judecata, co «acolo vomu stá d'ainaınté judetiului goli cumu nascutu. Dereptu acea, fratiloru, nu «lacomireti haineloru si aurului, ce (*ci*) ve fáceti calle lárga si curáta spre ceriu cu «milostenia, cumu dice insusi Dumnedieu : unde este avutii'a vóstra, acolo este si inim'a vóstra.»

Totu la drépta in tinda, déro aprópe de usi'a ei, mai sunt duoe petre funerarii alaturáte; un'a mai departe de usia :

V. este de pétra ordinaria, ridicáta cu 32 centimetri de la pamentu ; are lungime 1 m,62; latime, 0 m,69; litterile, de 7 centimetre, sunt lucrate prostu si ascutitu, atatu juru imprejuru, catu si pe patru ronduri in partea de susu a parallelogramului centralu. Inscriiptiunea e in limb'á slavona :

« † прѣстависе равѣ б'жїи жѹпань радѹль вь дни благочстиваго Іѡ҃и || Ма«тїе Воевод басараба || вꙁ лѣт. ҂ꙁрне мсца. маи мчник прокопии || — † прѣста«висе || раба бжію давид || † жѹпанїца марика || † и жѹпаница илина || † и жѹпа«ница прьда.»

Cei'a ce se traduce :

«† A reposatu robulu lui Dumnedieu Jupanu Radulu in dilele pré cuviosului Iω «Mattheiu Voevodu Basarabu, la annulu 7155 (1647), lun'a lui maiu , muceniculu «Procopie. — † A reposatu robulu lui Dumnedieu Davidu. † Jupaniti'a Maric'a † si «Jupaniti'a Ilina, † si Jupaniti'a Preda». — (Vedi stamp'a VIII).

Aceste patru personagii d'in urma póte sa fi fostu copii ai jupanului Radu, morti de tineri, coci altu-felu nu se póte explicá de ce numele loru : Davidu, Marica, Ilina si Preda, sunt adaugite pe acéstasi pétra mormentale.

Alaturi cu dins'a aflamu alt'a, care ne face a crede co acopere pe acelasi Jupanu Preda, stramutatu de la Strajesci la Caluiu, impreuna si cu primitiv'a lui pétra mormentale. Cea despre care vorbimu :

VI. este de ua pétra ceva mai buna , déro totu locale; mormentulu e ridicátu cu 43 centimetri de la pamentu; e lungu de 2 metri; latu de 0m ,75; pétra e sparta in totu latulu camu la 50 centimetri d'in partea de josu. Inscriptiiunea, in limba româna, circula juru imprejuru, apoi si pe siepte ronduri in centru, susu. Sub aceste ronduri e figurata o cruce statiionale cu litterile: І҃. Н҃. Ц҃. І҃. (Iisus Nazareneanulu Tiarulu (regele) Iudeiloru) si cu cate ua tresteia de fia-care parte. Litterile, camu sterse, au 9 centimetri inaltime :

« † Аичѣ сь ѡдихнеск8 ѡсе || ле ров8л8и л8 д8мнеꙁе8 ж8пан рад8л мареле бан «б8ꙁеск8л ши дѣка а8 || рꙁпосат са8 ꙟгропат ла сат8л д8м || нѣл8и ла стрежещи «ꙟ ꙁилеле л8 матею басарабь воивод ꙟ л8на л8і юн. к де ꙁиле, к8рс8л || ани фо«ста8 ҂ꙁрнс : || ꙗрь ж8пьнѣса л8и а тр || имес ла пꙁринтеле игнаті || е ши а8 «ѡстенит дѣчи а8 ве || нит а8 деꙁгропат ши а8 а || д8с ѡселе аичѣ ла мьнь || «стирѣ мош8се : влѣт ҂ꙁрꙁа.»

Care, transcrisu pe littere latine ne da :

« † Aicé se odihnescu ósele robului lui Dumnedieu, Jupanu Radulu marele Banu «Buzesculu, si déco au reposatu s'au ingropatu la satulu dumnélui la Strejesci in «dilele lui Mattheiu Basarabu Voevodu, in lun'a lui iunie, 20 de dile, cursulu anni-«loru fost'au 7156 (1648); éro Jupanés'a lui a tramisu la parintele Ignatie si au os-«tenitu de ací au venitu; au desgropatu si i'au adusu ósele aicé la monastírea mosiul «seu, in annulu 7161» (1653). — (Vedi stamp'a VIII).

Ultimulu mormentu este in tínda, de partea stinga, candu essi d'in advonu, déro mai multu aprópe de usi'a d'in a-fóra.

VII. Este de pétra ordinaria, ridicatu de la pamentu cu 36 centimetri; lungime are 1 ^{m},75; latime, 0 ^{m},78. Juru imprejuru este unu ornamentu sculptatu de frundie cu largi ramificatiiuni, de pre stilulu usitatu in alu XVIII secolu. Unu capu de angeru aripatu sta d'asupr'a inscriptiiunei romanesci, care se insira pe diece ronduri fora de a ajunge pene in josulu petrei. Acésta inscriptiiune dice :

« † Ѧичѣ с8пт ачастъ || пїатръ ѡдихнеск || 8се ѡаселе ръпо || сат8л8и роб8-л8и : || д8мнеȥе8 ж8пан ко || стантин б8ȥеск8л || ши са8 пристъвит || ꙟ л8на л8и мар ꙟ || в҃ї ȥиле. ла лѣт ≠ȥ || сма.»

séu :

«† Aicé sub acésta pétra odíhnescu-se ósele reposatului robu lui Dumnedieu Ju-«panu Constantinu Buzesculu, si s'au pristavitu in lun'a lui martie in 12 dile, la an-«nulu 7241» (1733).

Ne vomu occupá acumu si de *Pomelnicele* cari se afla la Caluiu. Ele sunt in numeru de duoe : unulu ín forma de *triptycu* séu *Troitia* de lemnu, pórta titlulu : «Ꙟнчеп8т8л к8 Д8мнеȥе8 ал помелник8л8ї ктиторилор сфїнтеї мънъстїрї Кълвї8 дїн «с8д. Рѡманацї, че са8 гъсїт веки ши де чеї нои ïг8менї ши алцї ктїторї, 1825 «генар. пре каре ia8 скос дїн кондїкл мошїїлор, ла лѣт8л чел въȥ8т.»

Numele sunt scrise in patru columne, pe plac'a cea d'in mijlocu :

1-a columna contine Domnii tierii de la Sierbanu V.V. si amestecati, pene la Grigorie Ghica; 23 cu totulu

2-a columna, ctitorii ce au ziditu monastirea si au danii :

„Preda, Radu, Stroe; — Caplea, Vladu, Stoia; — Mara, Kera, Marica; – Ilinca, Barbu , Constantinu; — Mattheiu „Toaderu, Voica; — Ioanu Monachulu, Radu, Catilina; — Daniilu Monachu, Romanu Monachu; — Rafailu Monachu, „Negoitia; — Dragomiru, Radu, Badea; – Papa, Calota; — Catalina, Dumitru; — George, Preda, Dragomiru; — I-„linca, Mîchaiu, Caplea; — Dumitru, Niculae; — Mattheiu, Leonti Monachu: — Craciunu, Mattheiu, Danciu; — Tu-„dosie, Paraschiva; — Radu, Preda, Vasile; — 45. Aceste nume tóte ce s'au scrisu pene ací, negasíndu-le scrise „la nici unu pomelnicu ctitorescu vechiu si adeverati fiindu, 'i amu pusu la proscomideia a se pomeni in véci, in „dilele mariei sale Io Grigorie Ghica Voevodu, mitr. Preosfintii'a Sa Gregorie alu Ungrov., fiindu eu igumenu Ki-„riacu archimandritu Rafailu Caluian. 1825. Ghen."

3-a columna : «Pomeluiculu Dumniaei Stolnicesei Dumitrana Stirbóic'a, (38 «nume). — Pomelniculu Dumnéloru boieriloru Buzesci si ctitoriloru :

„Mattheiu, Ancutia, Constantinu; — Magdalina Monachia: — Marica, Maria, Michailu; — Ioanu, Maria, Niculae;— „Chera cu totu némulu, Ioanu; — Stefanu ieromonachu cu totu némulu; — Stoia, Preda, Radu; — Caplea, Preda, „Marica; — Chera, Constantinu 2-lé; — Ilinca, Stana, Constantinu; — Niculae, Kiriacu, Iordache; — etc.

4-a columna : «Pomelniculu lui Nicodimu monachulu Buzescu si Constantinu Bu-«zescu. — Pomelniculu parintiloru egumeni ce au stepanitu de pe vreme :

„Ignatie ieromonachu, Onufrie ieromonachu, Nichiforu, Gherasie, Mitrofanu, Dionisie, Anania, Anthimu, Varlaamu, „Ignatu, Macarie, Vasilie, Romanu.

Pe ua a 5-a columna laterale continua list'a egumeniloru :

„Niculae, Ieremia, Ioanu, Ghelasie, Parthenie, Neofitu, Paisie, Varlaamu, Leontie, Leontie, Simeonu, Antonie, Ste-„fanu, Ghenadie, Iosafu, Arionu, Anthimu, Romanti, Mitrofanu, Iosifu, Daniilu. Tarasie, Kyriacu, Panteleimonu, Ma-„rinu, Ioanu, Damianu, George, Ionnà, Grigorie, Climentu, Romanu.."

Alu duoilea *pomelnicu*, facutu mai de curendu de Epitropi'a Santului Mormentu contine numele urmatóre :

„*Ctitori :* Vladulu Banulu, Dumitru Purcalabu, Balica Spatharulu; fratii Buzesci. Radu velu Cluceru Buzescu. „*Daniasi :* Dragomiru, velu Banu ot Craiova. — Radu Armasiu, Preda Spatharulu, Stroe Postelniculu, fratii Bu-„zesci. — Craciunu, blotórulu d'in Romnicu. — Radu Armasiulu d'in Cepturóia. — Nistea, Barbu, Ioanu, Stan, Ta-„tomiru, de la Balsiu, frati Buzesci. — Radu Posteln., Dragomiru Spataru, Radu Posteln., de la Otetelisiu. — Dra-„gomiru Spatharu. — Maria Banés'a, fat'a lui Radu Cluceru. — Stana Banés'a. — Voica d'in Gavanesci; Rada, Ca-„talina, fetele ei.—Ioanu, Elena Banés'a lui Radu Buzescu.—Iudit'a fat'a lui Michaiu Comisulu, nepót'a Stolnicului „Dumitru ot Filiasiu. — Caplea, fiic'a banului Tudosie. — Mattheiu Postelniculu de la Cepturói'a. — Dionisie Mo-„nachu, Daniilu Monachu. — Maria Banés'a, socii'a Barbului Banulu Milescu, — Leontie Monachu. — Luca, Stoica, „Niculae, feciorii lui Avramu d'in Hurezu. — Caplea Buzésca. — Radu Postelniculu; Stanca socii'a sa; Nécsia, fat'a „sa. — Parthenie, Romanu, Rafailu, calugeri. Simeonu preotu, sinu pop'a Anghelu.—Mattheiu, Daniilu, Radu, Preda, „Vasilie, frati, feciorii lui Vladutiu Zatrénulu capitanulu. —Niculae Buzescu; Maria socii'a sa, fat'a Predei Buzéscai."

Printre cartile de officiu bisericescu, se afla *Minee* si alte carti in limb'a (grecésca, tóte d'in alu XVIII-lé secolu, si numai ua *Cazania* slavona, manuscrisu in-folio micu, cu littere unciale; déro foile de la inceputu si de la sfersitu lipsescu.

---

3. EXTRACTU D'IN «CALLETORI'A PATRIARCHULUI MACARIE ALU ANTIOCHIEI», PRIVITORU LA MONASTIRILE CALUIULU SI STANESCÏI (CARTEA V. SECT. XI) (*).

Duminica noi sosiramu la monastirea Jiteianu; pe urma trecuramu prin Craiova si ajunseramu la ua calle fórte aspra si prapasteiósa prin munti si vai si paduri, pe care o trecuramu cu multa anevointia pene inseratu; atunci sosiramu la ua monastíre inchinata S-tului Nicolae, cu numele de *Caluiu*, mare, frumósa si bine intarita. Constructiiunea ei este ua lucrare a Nemtiloru séu Germani, si chiliile sale se intíndu in jurulu cladirei, cu gallerii exteriori. Biseric'a e fórte frumusica, cu clopolniti'a ei, si totulu e intr'ua valle incinsa de muntii invecinati; astu-felu incatu e ua monastíre ascunsa, si drumulu pene acolo e ascunsu; coci noi sosiramu la dins'a, fora de a o vedé cumu-va, pene ce intrarámu pe pórt'a ei. E ua monastíre cu mare celebritate in acea tiérra.

D'in di de diminétia, in dioa serbarei Adormirei Maicei Domnului, noi facuramu intr'ins'a ua sfestania si priimiramu bine-cuventarea de la man'a drépta a S-tului

(*) A se vede, in privintia acestei *Calletorii*, cele aratáte la annex'a M. pag. 125 de mai susu.

Nicolae, care are tóte degetele intregi; si aceste degete,—catu de minunatu se va si paré,—sunt unele drepte, altele induoite in forma unei mani de episcopu candu da bine-cuventarea. Este ornáta cu auru si stimáta la unu pretiu ináltu. Priimiramu asemeni binecuventare de la ua bucáta d'in capulu lui S-tulu Ioanu Botezatorulu, pe care sunt prinse petre de ua mare valóre; acestea, impreuna cu bucatile de auru, formédia unu felu de sóre imprejuru'i; priimiramu binecuventare si de la ua cruce compusa de unu-spre-diece smarágduri mari, pretiuindu celu mai micu ua suta si cinci-dieci de denari. Materi'a interióre e auru solidu. E ua lucrare germana. Disele petre sunt asiediate de ambele parti, si crucea e pretiuita trei mii de denari. Noi n'amu vediutu pene acumu alt'a de potriv'a ei. Mai aveá acolo si unu *epitrachiliu* de tiesatura de firu, cusutu totu cu margaritáre si cu petre scumpe, valorandu celu pucinu ua miia de denari; coci persónele ce au claditu si au inzestratu acea monastíre, daruindu'i aceste averi si bunuri, erau mari boieri, cari domniau preste jumetáte tiérr'a Valachiei. Erau chiaru acei'a cari ridicáse pre vestitulu reposatulu Michailu Voivodu pe tronu, si apoi complotára in contr'a lui si pusera sa'lu omóre (2).

Acésta monastíre, dorinti'a nóstra erá d'a o luá si de a o inchiná Patriarchiei Antiochiei, precumu sunt alte monastíri inchinate la alte patriarchii; déro nu gasiramu mai pe nimeni, afóra de egumenulu si de pucini calugeri, care sa voiasca a intrá in acésta invoiala. —(*Este aci vorba de Strejesci*).

Duminica, dupo liturgia, ne luáramu dioa buna de la dins'a si ajunseramu érosi la callea cea anevoiósa; si érosi trecuramu riulu Oltetiulu si, dupo prandiu, ajunseramu la unu satu stepanitu de fondatorii acestei din urma minunate monastíri. Elu contine ua biserica de pétra, inchinata S-tului Procopie, in care a-duo'a-di noi serviramu liturgi'a.

Pe urma noi merseramu la ua alta monastíre, care este a acelorasi persóne, dedicata hramului Adormirei Maicii Domnului, si numita *Stanescii*, departáta calle de duoe ore, si situata intr'ua valle, in mijloculu unoru paduri intinse. Constructiiunea ei sémena cu a monastirei Caluiulu; clopolniti'a mai allesu e cu totulu asemenáta cu a aceli'a; coci mesterii cari au claditu un'a d'in monastíri, au fostu intrebuintiati si la cea-l-alta. Zelulu de a cladí monastíri intr'acésta tiérra e fórte mare, si ei le daruiescu cu minunáte inzestrari de mosii, tiérrine, vii, gradini, mori, tierrani, cigani si altele. Fia care monastíre este loculu de inmormentáre alu fondatorului seu; si de amenduoe láturile usiei de la biserica sunt zugravite portretele acelor'a ce au cladit'o; adico boierulu insusi, fiii, tat'a si fratii lui, unulu in urm'a altui'a, de partea drépta candu intri; la sting'a sunt socii'a si fiicele lui si sociile si fiicele rudeloru lui. Numele loru sunt scrise pe d'asupr'a capeteloru, si tóta ambitiiunea loru e ca, in

(2) D'in tóte obiectele pretiiose care existau pe la mijloculu secolului alu XVII-lé in monastírea Caluiului n'a mai remasu absolutu nimicu. Calugerii greci le voru fi instrainatu séu vendiendu-le in profitulu loru, séu stramutandu-le in lavrele loru.—In privinti'a accusatiiunei de tradáre in contr'a lui Michaiu, Vitézulu, ce se face aci fratiloru Buzesci, acést'a este ua traditiiune, pe care ne au pastrát'o si alti scriitori, fora anse de a se adduce temeiuri istorice in sustinerea ei.

timpii viitori, copiii copiiloru loru sa se uite la portretele loru si sa dica : «Acést'a e portretulu mosiului nóstru; acest'a alu bunicai nóstre si altele.»

Chipulu Mantuitorului nostru Iisusu este pe d'asupr'a usiei si cei ce sunt de amenduoe láturile, sunt cu manele intinse cotra dinsulu si spuindu : «Priimesce de la noi, «o sante Christóse, acésta santa biserica, pe care amu zidit'o in glori'a numelui teu «si resplatesce-ne pentru a nóstra ostenéla cu cerésc'a ta imperatiia !»

In acea monastíre e unu isvoru de apa curgetóre; déro tóta localitatea e acumu pusteita; coci titorii sei, pucinu dupo cladire, supusera stepanirea ei lui Niceforu patriarchulu Alexandriei; dupo a caroru mórte nimeni nu o mai luà in séma. Noi seversiramu ua pomenire pentru fondatorii monastírei si ne intorseramu la satu.

---

4. Documente inedite ale monastirei Caluiulu, servindu la elucidarea istoricului familiei Buzesciloru.

D'in chrisóvele atingetóre de monastírile Caluiulu si Stanesci, precumu si in genere de famili'a Buzesciloru, s'au publicatu mai multe pene acumu, printre care rememoramu mai cu séma pe cele duoe urmatóre :

1° Cartea lui Radu-Sierbanu Basarabu Voevodu din 23 noembre 7115 (1606) prin care intaresce mosii'a Varascii cu Balt'a Alba, Jupanesei Preda cluceresa, fiic'a lui Mihalcé Banulu si a Marulei Banés'a, si socii'a lui Jupanu Radu Clucerulu Buzescu, (publicata de d-lu Greg. Tocilescu, in «Column'a lui Traianu» d'in 1872. pag. 291.)

2° Testamentulu lui Radu Clucerulu Buzescu d'in 1 Septembre 7118 (1609), prin care dispune de averea sa in favórea monastíriloru Caluiului, Stanescii si Dobrusi'a, precumu si a fiiului seu Radu, a fiicei sale Maria, si a nepotei sale de frate, Maria fiica lui Preda Banulu Buzescu. (publicatu asemeni de d-lu Greg. Tocilescu in «Fói'a Societatii Romanismulu» Bucuresci, 1870 pag. 516).

Pe lunga aceste interesante documente, voimu se adaugemu ací cate-va chrisóve, cullese mai cu séma d'in condic'a documenteloru monastírei Caluiulu, care voru invederá si mai bine importanti'a acestei illustre familii si rolulu ei in societatea romàna, in decursulu seculeloru alu XVI, XVII si alu XVIIIlé

Reproducemu documentele in vechi traductiiuni romanesci, atunci candu ele sunt scrise slavonesce :

No. 1.

Chrisovulu lui Basarabu Voevodu, de la annulu 1517, datu de ctitori la monastirea Caluiulu, pentru mosii'a vetrei lui.

Cu mil'a lui Dumnedieu eu Basarabu Voevodu si Domnu a tóta Tiérr'a Romanésca, feciorulu bunului Basarabu Voevodu. Dát'amu Domni'a mea acésta porunca a Domniei mele, cinstitu dregetorului Domniei mele, mai virtosu alu casei Domnei mele, *Jupanu Radulu Banu*, si cu frate-seu *Jupanu Dumitru Purcalábulu*, si *Jupanu Balica Spatháriulu* si feciorilору loru, ca sa le fia loru in Caluiulu de

susu ori cata va fi partea Albului, feciorulu Raduletiului, pentru co au fostu aceste mai susu dise mosii ale Albului, betrane si drepte mosii de mostenire. Deci a venitu Albulu dinainté Domniei mele de au dátu si au inchinatu ale lui mosii ce s'au disu mai susu cu totulu, *Jupanului Vladu Banulu* si fratiloru lui; dreptu acei'a si Domni'a mea amu siediatu pre ei cu cartea Domniei mele; éro dupo acei'a, a venitu Albulu dinaintea Domniei mele de au piritu si au disu cotra Domni'a mea cumu co au datu si au inchinatu parte d'in Caluiulu de susu, éro d'in Mihalesci n'au inchinatu; éro Jupanu Vladulu Banulu, ei au scosu cartea Domniei mele, ce erá asiediatu de candu au inchinatu Albulu; asiá Domni'a mea amu cautátu cartea, si in carte asiá erá inchinatu si in Mihalesci si ín Caluiulu de susu; deci acea carte nu o amu crediutu si amu datu Albului 12 boieri ca sa jure cumu-co n'au inchinatu d'in Mihalesci; éro n'au pututu sa adduca la sorocu sí au remasu de lege. Dreptu acei'a amu dátu si domni'a mea Jupanului Vladulu Banulu si fratiloru lui ca sa le fia loru mosiia ohavnica, si fecioriloru, si nepotiloru, si stranepotiloru, si de nimeni sa fia neclatitu preste dis'a Domniei mele; co éto si marturii amu pusu Domni'a mea: *Jupanu Albulu Banulu*, *Jupânu Cálota Vorniculu*, i *Harvatu Logofetu*. i *Dumitru Vistíieru*, i *Radu Spathariu*, *Draghici Paharnicu*, *Hamza Comisu*, *Jiteíanu Stolnicu;* si amu scrisu eu *Valsanu Logofetu*, in Targoviste. Noembre 14, annulu 7025 (1517).

(D'in Condic'a I. pag. 848).

No. 2.

Chrisovulu lui Petrascu Voevodu, de la 1553, datu Ganii fostu Postelnicu, care elu a facutu dánia la monastíre.

Cu mil'a lui Dumned eu Iω Petrascu Voevodu, si Domnu a tóta Tiérr'a Romanésca, feciorulu marelui si pré-bunului Radu Voevodu. Dát'amu Domni'a mea acésta porunca a Domniei mele, boiarului Domniei mele *Jupanului Gané fostu mare Postelnicu* si feciorilor lui cati Dumnedieu ii va daruí ca sa fia lui satulu *Vianulu*, totu cu tóte hotarele cele betrane, pentru co acestu satu ce s'a scrisu mai susu Vianulu, elu a fostu betranu si de mostenire alu *Jupanesei Velicai* d'in *Siatói'a*, si pentru co candu au venitu Mircé Voevodu in Tiérr'a Romanésca, atunci au miluitu pe Gané Postelniculu cu acestu satu ce s'a scrisu mai susu Vianulu, pentru slujb'a care 'i au slujitu prin tierri straine,, cu versari de sange. Ero dupo acei'a, s'a gasítu unu Evreu uccisu pre acestu satu ce s'au scrisu mai susu Vianulu; deci au fostu venitu maic'a si socii'a Evreului de s'au apucatu de acestu satu ce s'au disu mai susu Vianulu si s'au fostu si piritu dinaintea Mircii Voevodu. Ero intr'acei'a, Domni'a lui au cautátu si au judecátu si au dátu satului Vianulu cumu co sa platésca sangele Evreului cu 40,000 de aspri si sa fia judici. Ero intr'acei'a Gané Postelniculu, ei nu s'au suferitu ca sa 'si spárga casele si curtile, ci au cadiutu inaintea Mircii Voevodu si s'au jaluitu cumu co n'are altu locu sa siédia, déco ii va scóte pre ei d'in satu; éro intru acei'a Mircea Voevodu, Domni'a-lui s'a milostivitu si au datu acele 40,000 de aspri

d'in man'a Domniei lui maicei si muierei Evreului, de 'i au platitu sangele lui si au miluitu pe Ganea Postelniculu cu acestu satu ce s'au disu mai susu Vianulu, ca sa fia Domniei lui pomána in veci, si au facutu si carte Domni'a lui cu mare blestemu, cumu dupo mergerea Domniei lui, pre cine va allege Domnulu Dumnedieu d'in feciorii Domniei lui séu d'in alte némuri sa fia Domnu Tierrei Românesci, si acestu Domnu sa se milostivésca, sa inouiásca si sa intarésca acésta carte a Domniei lui, ca sa aiba si ei pomána impreuna cu Domni'a lui in veci de vécu; éro cine va vré sa strice acésta mai susu scrisa pomána a Domniei mele, ér' acel'a sa fia procletu si afurisitu de 318 parinti de la Nichea, si de cei 12 apostoli, si sa aiba odihna cu Iuda si cu Arie d'impreuna in véci de vécu, si mitarii si fariseii care rimnesce spre Domnulu Dumnedieulu si mantuitorulu nostru Iisus Christosu. Ero dupo acei'a s'au intemplatu de i'au luatu Domnulu Dumnedieu si cinstitulu Imperatu Domni'a de o au dat'o Domniei mele si eu amu siediutu in scaunulu Domniei lui, in Targoviste; éro Jupanés'a Maria fat'a Jupanesei Velicai d'in Siatói'a, deci au cadiutu inaintea Domniei mele si asiá pirá inaintea Domniei mele pe Ganea Postelniculu, ei au scosu cartea Mircii Voevodu cumu co au fostu platitu 40,000 in man'a Evreului; déro dupo acei'a Jupanés'a Maria, le piraiá cumu co este satulu asupritu de aceste 40,000 de aspri; ér' intr'acei'a Domni'a mea amu cautátu si amu citítu insumi Domni'a mea si cartea Mircii Voevodu si amu intiellesu d'in tóte.....*(Documentele este intreruptu in Condic'a I. p. 849).*

No. 3.

Chrisovulu lui Alexandru Voevodu, de la 1575, pentru mosii'a Crucea, dáta dánia monastirei Caluiulu.

Cu mil'a lui Dumnedieu eu Alexandru Voevodu si Domnu a tóta Tiérr'a Româ, nésca, feciorulu marelui si pré-bunului Mircei Voevodu, fiiu alu lui Mihné Voevodu-Dát'am Domni'a mea acésta porunca a Domniei mele, *Radului Postelniculu* si fratine-seu *Predei* si lui *Stroie* si cu toti feciorii loru cati Dumnedieu le va daruí, pentru co amu dátu loru satulu *Crucea*, totu cu totu hotárulu, care au fostu betrana si drépta mosiia a loru de mostenire, anco d'in dilele reposátului Basarabu Voevodu, care ajungendu Vladul, Banu mare, tatalu (?) Radului Postelniculu, alu Predei si alu lui Stroie, in dilele reposatului Basarabu Voevodu, pentru drépta si credinciósa slujb'a lui, si cu versare de sange; éro dupo acei'a candu au fostu Radulu Postelniculu, si Preda, si Stroie, pribegi; éro satulu Crucea s'au fostu judicitu; éro candu au fostu acumu in dilele Domniei mele, ca sa sté facie inaintea Domniei mele, si nu au statutu de facie d'inaintea Domniei mele, ci au fugitu de la scaunulu Domniei mele, si au remasu de lege dinaintea Domniei mele, cumu co mai multu amestecu sa nu aiba cu satulu Crucea, ci sa fia judici, éro nu rumâni cumu au fostu mai d'inainte vreme; pentru acést'a amu dátu Domni'a mea Radului Postelniculu, si Predeisi lui Stroie ca sa fia loru ohavnica mosiia, loru si fecioriloru, si nepotiloru, si stranepotiloru loru, si de nimeni sa nu se clatésca preste dis'a Domniei mele. Eto si mar-

turii amu pusu Domni'a mea: *Jupanu Dragomiru fostu Banu*, i *Dobromiru fostu mare Vornicu*, i *Ivascu mare Vornicu*, i *Négoie mare Logofetu*, i *Stanu Spatharu*, i *Bratulu Com.*, *Mitré Vistierulu*, *Badé Stolniculu*, *Gonze Paharnicu*, *Stoica mare Postelnicu*. S'au scrisu in Bucuresci. fevr. 12, annulu 7083 (1575). *(d'in Cond. pag. 863).*

No. 4.

Chrisovulu lui Alexandru Voevodu, d'in 1575, totu in privinti'a mosiei Crucea.

Cu mil'a lui Dumnedieu, eu Alexandru Voevodu si Domnu a tóta Tiérr'a Romanésca, feciorulu marelui si pré-bunului Mircea Voevodu, fiiu alu lui Mihnea Voevodu, Dát'amu Domni'a mea acésta porunca a Domniei mele, boierului Domniei mele *Radu* si impreuna cu fratii lui, anume *Preda* si *Stroié* si tutuloru, feciorilorn loru cati Dumnedieu le va daruí, pentru co amu datu loru satulu ce se chiama *Crucea*, totu cu totu hotárulu, care a fostu a loru betrana si drépta mosiia de la mosii loru; ero dupo acei'a candu a fostu Radulu Buzesculu in pribegia, in dilele reposatului Mircei Voevodu, ér' reposatulu Mircé Voevodu elu a miluitu pre *Nanu Paharniculu* cu acestu mai susu numitu satu Crucea. Deci Nanu Pahar. elu a vendutu jumetáte d'in satulu Crucea óre-caror'a rumâni d'in satulu Crucea, Oprea cu cét'a lui, si Musiatu si Daico, dreptu 10,000 de aspri, si au fostu facutu Nanu Paharn. acestoru rumâni mai susu numiti si cartea reposatului Petru Voevodu de cumparatóre. Ero dupo acést'a, candu au fostu acumu in dílele Domniei mele, Jupanu Radulu cu fratii lui ei au venitu inaintea Domniei mele, impreuna cu acesti mai susu numiti rumâni, carí au cumparátu de la Nanu Paharn. satulu Crucea. Ero Radulu, si cu fratii lui Preda si Stroie, asiá s'au plansu si s'au cunnoscutu inaintea Domniei mele cumu co satulu Crucea a loru mosiia a fostu dreptu de la mosi. Deci Domni'a mea amu cautátu si amu judecátu pe dreptate si pe lege cu toti cinstitii dregetorii Domniei mele, si amu vediutu insusi Domni'a mea cumu co acésta mai susu numita mosiia satulu Crucea au fostu a boierului Domniei mele Radulu si a fratiloru lui, Preda si Stroe, de mostenire si au remasu Oprea, Musiatu si Daico, cu tóta cét'a loru de lege si de judecata inaintea Domniei mele, si amu spartu insumi Domni'a mea cartea reposatului Petrului Voevodu, care au fostu la ei de cumparatóre. Pentru acést'a amu datu Domni'a mea Radului si Predei si lui Stroie, ca sa fia loru satulu Crucea, mosiia de mostenire, loru si feciorilorn si nepotiloru si stranepotiloru loru, si de cotra nimeni sa fia neclatitu preste dis'a Domniei mele. Eto si marturii amu pusu Domni'a mea: *Jupanu Ivascu mare Vorn.*, *Négoie mare Log.*, i *Stanu Spath.*, i *Mitré Vist.*, *Bratulu Com.*, *Badé Stol.* i *Gonze Pah.*, i *Stoica Post.* Scris'a *Stanu Log.* d'in judet. Ialomitia. Iulie 5 annulu 7083 (1575). — *(d'in Condic. pag. 863 bis).*

No. 5.

Inscrisulu Jupanesei Maria, d'in 1592, pentru vendiarea mosiei Vianulu cotra Radulu Armasiulu d'in Cepturóia.

In numele Tatalui si alu Fiiului si alu Duhului Santu, Treime nedesparita. Aminu. Eto co amu scrisu ~~eu~~ *Jupanés'a Maria* si cu fiiulu meu *Sierbanu Portarulu d'in Coiani*, acésta carte a nóstra *Jupanului Radulu Armasiulu d'in Cepturói'a*, precumu sa se scia ce 'i amu vendutu noi unu satu anume *Vianulu*, dreptu 30,000 de aspri, de a nóstra buna voia si cu scirea tutuloru, ca sa 'i fia lui ohavnica si anco si martorii amu pusu *Calota d'in Gradiste*, slujitorii (?) si *Barce Log. d'in Bocsiani* si *Hranate Log. d'in Cepturói'a Post.*, si *Chera Log. d'in Barbulesci*, si *Danu Log. de orasiu d'in Buzeu*, si *Petru Log. d'in Falcoiu.* Si amu scrisu eu *Draghici Log. d'in Oresci* Noemv. 24 dile, annulu 7101 (1592). — *(d'in Condic. pag. 860 bis).*

No. 6.

Chrisovulu lui Alexandru Voevodu d'in 1592, prin care intaresce dani'a satului Vianulu cotre monastírea Caluiului.

Cu mil'a lui Dumnedieu Iω Alexandru Voevodu si Domnu a tót'a Tiérr'a Românésca, feciorulu marelui si pré bunului Bogdanu Voevodu. Dát'amu Domni'a mea acésta porunca a Domniei mele boierului Domniei mele *Jupanu Radulu Armasiulu de la Cepturói'a*, d'impreuna cu feciorii lui cati Dumnedieu ii va dá, ca sa fia alu lui satulu *Vianulu*, tóta silistea d'in apa, d'in padure, d'in campu, peste totu hotárulu, pentru co l'au cumparátu boiarulu Domniei mele Jupanu Radulu Armasiu, acestu mai susu numitu satu Vianulu, de la *Jupanés'a Maria* si de la feciorulu ei *Sierbanu de la Coiani*, dreptu 30,000 aspri. Ero dupo acei'a boiarulu Domniei mele Radu Arm. elu a venitu insusi inaintea Domniei mele de au datu acestu mai susu scrisu satu, santei si dumnedieescei monastíri de la Cepturói'a, unde este hramulu santului archiereu si facetorulu de minuni Nicolae de la Mira-Lichiei, pentru vecinic'a pomenire sa fia lui si feciorilioru lui, anco si blestemu a lasátu boiarului Domniei mele ce s'au scrisu mai susu Radulu Arm. cine va remané in urm'a lui d'in rudeniile lui si va vré sa ispitésca sa iea acestu satu Vianulu de la Sta monastire, éro ei sa fia blestemati de 318 parinti de la Nichea, si sa aiba parte cu Iuda si cu Arie in veci ce va sa fia. Dreptu acei'a amu datu si Domni'a mea S^{tei} monastiri ca sa 'i fia satulu Vianulu ohavnicu si de nimeni nebantuitu de pre porunc'a Domniei mele. Eto co si martorii amu pusu Domni'a mea pe *Jupanu Iane mare Banu alu Craiovei.* si *Jup. Gherghe*, *Jup. Mitré fostu mare Vorn.*, i *Barbu mare Spath.*, si *Statache mare Vist.*, *Tudoru Com.*, i *Dima mare Stol.*, *Iane Pah.*, *Stanciulu Com.* Scrisu *Chera Log. d'in orasiu*, amu scrisu in Bucuresci, dech. 1, annulu 7101 (1592). — *(d'in Condic. pag. 860).*

No. 7.

Inscrisu alu Radului Banulu Buzesculu, d'in 1646, prin care iérta de rumânia pe satenii d'in Cerneti.

Adico cu *Jupanu Radulu Banulu Buzesculu*, fiiulu reposatului *Jupanului Radulu Clucerulu*, si cu Jupanés'a mea *Ilinca Banésa*, si cu fiiulu meu *Mattheiu*, scriíemu acestu alu nostru zapisu ca sa fia de mare credintia la man'a satului *Cernetiulu*, cumu sa se scia co 'mi au fostu rumâni de mosiia; éro candu au fostu acum'a, in dilele Domnului nostru Iω Mattheiu Basarabu Voevodu, si la vremea de petrecáni'a mea cea de apoi, eu n'amu milostivitu de 'i amu iertatu eu de a mea buna voia, fora de nici ua sila, si dreptu suffletulu parintiloru nostri si alu surorii-mea Maricai Banesei, si pentru suffletulu nostru si alu coconiloru nostri, ca sa ne fia pomaná in véci. Dreptu acei'a 'i amu iertatu ca sa aiba ei buna pace de cotra Jupanés'a mea Ilinca Banés'a de rumânia, si de cotra coconulu meu Mattheiu si de cotra tóta rudeni'a mea; anse iertát'amu jumetáte de satu, catu este partea mea d'in Cerneti; éro cine se va inaltiá d'in sangele nostru si d'in rudeni'a nóstra, si se va ispití sa sparga acésta pomána a nóstra, sa fia procletu si afurisitu de 318 parinti d'in Nichea, si sa locuiasca cu Iuda si cu Arie la unu locu; si candu amu facutu acésta pomána, fost'au si boierii anume: *ot Brancoveni Jupanu Preda mare Cluceru, ot Ceplurói'a Jupanu Preda Spatharu*, nepotu-meu, *ot Bratasieni Jupanu Ghinea Cluceru, ot Curtisióra Kirca Postelnicu*, i *Mattheiu Spatharu, ot Milcovu Ivanu Slugeru, ot Vulturesci Radu Postelnicu, ot Balotesci Fiera Postelnicu, ot Targoviste Jupanu Ghinea coj.* s' *Stoica neguciatoru;* anse ei de nu voru puté terpí (rabdá) de saraci'a, ci voru vré sa se vendia altui'a, ei sa nu fia volnici a se vinde pene nu voru intrebá pre sangele meu; si pentru mai mare credintia, pusu-mi amu pecetea mea mai josu, ca sa se crédia. Amu scrisu eu *Stanu Logof.* iul. 5, annulu 7156 (1666). (Subscrisi) *Preda vel Cluceru Brancovénulu, martoru.—Kirca Postelnicu, martoru.—Ghinea Cluceru, martoru.—Ivanu Slugeru, martoru.—George. Coj., martoru.—Stoica ot Targoviste.*

Omenii sa fia in pace de rumânia, éro mosii'a sa o tiia monastirea Tismana.

(subscrisu). *Istrate Cretiulescu velu Logof.*

NB. Acestu inscrisu se afla intaritu printr'unu Chrisovu alu lui Mattheiu Voevodu Basarabu datu in Targoviste, la annulu 7156 (1646), iunie in 20; si apoi anco prin altulu alu lui Constantinu Sierbanu Voevodu, d'in annulu 7164 (1656), maiu in 20.

No. 8.

Extracte d'in Chrisovulu lui Constantinu Voevodu, d'in 1656, datu Banesei Elena Buzésca si fiiului ei Mattheiasiu Postelniculu.

D'in acelasiu annu 1656, iunie in 10, si de la acelasiu Domnu, Iω Constantinu Voevodu, fiiulu reposatului Sierbanu Voevodu, exista si unu altu chrisovu datu familiei Buzescu, prin care i se constáta tota averea in acelu timpu. Chrisovulu este multu pré intinsu ca sa'lu potu reproduce aici in traductiiune romàna; dero éro este

multu pré interesantu pentru ca sa nu extragu celu puciuu d'intr'insulu cate-va felurite notitie, pline de importantia pentru istori'a familiei Buzesciloru si a starei sociale a tierrii nóstre in acea epoca :

— Chrisovulu este accordatu *Jupanesei Elenei Banesei*, care a fostu Jupanés'a *Jupanului Radulu Banulu Buzesculu*.

— Jumetate satulu *Balacenii* d'in judetiulu Mehedinti, l'a tinutu *Jupanés'a Elena* cu fiiu-seu *Mattheiasiu Buzesculu*; éro cea-l-alta jumetáte era a *Predei Spathariului d'in Cepturói'a*.

— *Jupanu Radu'u Cluceriulu Buzesculu* a datu slistele *Soculu, Partái'a, Cecovdii* d'in Mehedinti, la sant'a lui monastire d'in *Caluiu*. Totu acest'a a daruitu *Caluiului* satulu *Pleniti'a* d'in Mehedinti.

— *Jupanés'a Elena Banés'a*, impreuna cu fiiu-seu *Mattheiasiu Postelniculu*, au miluitu satulu *Ghidiciulu* d'in Mehedinti, la S-ta monast. la *Caluiu*, dupo mórtea lui *Radulu Banulu Buzescu*, candu au scosu Jupanés'a Elena Banés'a ósele lui Radulu Banulu si pruncilora lui, de la sant'a biserica d'in Strejesci si le au ingropatu la sant'a monastire la Caluiu; pentru pomenirea loru; a mai datu la sant'a monastire si siése salasie de Cigani.

— Satulu *Graniti'a* d'in Mehedinti a fostu mostenire a Buzesciloru de la mosi stramosi; apoi s'a intemplatu vreme de fuga si au fugitu Buzescii in tiérr'a ungurésca prunci mici, éro *Jupanés'a Maria, maic'a loru*, a remasu aici in tiérra; apoi au fostu zalojitu acestu satu la Banulu Dobromiru. dreptu 1000 de aspri; apoi, dupo ce au venitu Buzescii de preste munti aici in tiérra, ei au cadiutu cu rugaciune la Banulu... cu fiiulu seu Mattheiasiu Post. Buzesculu, sinu Radulu Buzescu ot Strejesci, nepotu alu lui Radu Clucerulu... Dobromiru... si au datu banii inapoi si au datu satulu érosi la manele loru si le au facutu si carte domnésca Banulu Dobromiru la manele loru.

— Apoi au daruitu titorii la sant'a monastire *Mamu*, pentru pomenirea loru, satele *Tihomirescii, Serbski, Hrénuvulu, Belosci* d'in Mehedinti.

— *Radulu Clucerulu* a avutu pira cu vecinii d'in satu d'in *Pétr'a*, judet. Mehedinti, dinainté lui Stefanu Voda.

— Satulu *Predesci* d'in Mehedinti a fostu alu reposatului Domnu Io Sierbanu Voevodu Basarabu, de mostenire, cu care apoi a miluitu Domni'a sa pe *Jupanu Radulu Clucerulu Buzescu*, pentru drépta si credinciósa slujba ce au fostu slujitu pe Mari'a Sa, si cu versare de sange, inaintea Domniei sale, si pentru co au fostu si mai d'in nainte vreme de mostenire.

— *Radulu Clucerulu Buzescu* a datu satulu *Crucea* d'in Doljiu la monastirea *Caluiulu*; asemeni si satele *Nebuni'a, Misin'a, Jdeg'a, Rogojanii, Popescii*. Totu acest'a i'a datu si satulu *Bajenic'a* d'in Doljiu, candu au fostu ingropatu pe sora s'a *Jupanés'a Maria Banés'a*.

— *Buzescii* au facutu schimbu cu calugerii de la monastirea *Stanescii*, dandu Buzescii satele *Poian'a* si *Dimbov'a* d'in Gorjiu, éro calugerii au datu satulu *Cernatescii* si jumetate satu d'in *Stanesci*, sate pentru sate.

— Satele *Stanescii*, judet. Valcea, si altele au fostu de mostenire *Jupanului Radu Clucerulu Buzesculu* de la mosi si de la stramosi, d'in dilele celoru-l-alti betrani Domni de demultu, de la descallicarea tierrei si au ajunsu cu drépta si credinciósa slujba si cu versari de sange.

— Sate de cumparatóre: Satulu *Curatescii Bratului d'in Pomotiste*, judet. Ialomitia, ei au fostu toti knezi si cu mosiiele loru anco d'in mai nainte vreme, d'in dilele celoru-l-alti betrani Domni. Apoi candu au fostu in dilele reposatului Michailu Voevodu, létu 7104 (1596), éro acesti de mai susu disi ómeni, de a loru buna voia si fora nici ua sila au venitu la *Radulu Clucerulu Buzesculu* si s'au vendutu vecini, ci cu toti fiii loru si cu tóte partile loru de mosiia, pe bani gat'a, bani de argintu.

— Asemene *Faureii d'in Pomotiste*, judet. Ialomitia, au fostu knezi si cu mosiiele loru de mai nainte vreme; apoi candu au fostu in dilele reposatului Michailu Voevodu, létu 7102 (1594), ei vediendu atat'a nevoia si greutate pentru biruri si n'au avutu cu ce sa se plateésca de greutatile loru, ci au venitu la *Jupanu Radu Clucerulu Buzesculu*, fiindu atunci *velu Spatharu*, ei de a loru buna voia si s'au vendutu vecini, ei cu fiii loru si cu tóte partile de mosiia d'in Faurei, pe bani gat'a, bani de argintu anse.... Apoi *Jupanu Radu Clucerulu Buzesculu* anco au adaogátu mai multu peste acestu pretiu tutuloru mai susu disii vecini, bani de argintu 6; face peste totu 95,987. Apoi déco au trecutu duoi anni de la Domni'a reposatului Michaiu Voevodu, éro *Jupanu Radu Clucerulu Buzesculu* au platitu pe satulu Faurei de biruri mari si de trei mari curamale turcesci de 58,000 de bani argintu si de 40 de boi; face peste totu, bezu boi, aspri 153,907 si au amblatu atunci unu aspru de argintu 2 bani, si au tinutu satulu Fauriei cu buna pace la toti Domnii, apoi candu au fostu in dilele reposatului Mattheiu Voda, dupo mortea lui *Radu Banulu Buzesculu*, déco au cumparatu Sierbanu Vistierulu satulu Baraganulu de judet. Ialomitia, de la boierii ot Cocoresci, elu s'au sculatu si au luatu unu codru de ogoru d'in mosii'a Faureiloru jumetáte, la capulu Baraganului, cu ua carte a reposatului Basarabu Voevodu celu betranu, rása de venatorii Baraganului, scrisa mosii'a Faureiloru cu viclesiugu in acésta carte, pene in Romnicu, si au tinutu elu trei anni totu cu viclesiugu, si au luatu dejma si totu venitulu d'in acestu hotaru, fora nici ua tréba. — Apoi s'a judecatu dinaintea lui Mattheiu Voda, *Jupanés'a Elena* si fiiulu seu *Mattheiasiu Posteln.* cu Néga Vistierés'a lui Sierbanu Vistieriu si a remasu dins'a de lege.

— *Dirapanatii* d'in Ialomitia asemeni au fostu Knezi si s'au vendutu la 7104 (1596) lui *Radu Clucerulu Buzesculu*

— Actu de infratire intre *Radu Clucerulu Buzesculu* cu Oprea Cuciocu, la satulu *Slatiórele* d'in Gorjiu, pentru care Radu Clucerulu a daruitu pe Oprea Cuciocu cu bune haine si cu bani.

— Satulu *Gioroiulu* d'in Doljiu l'a cumparatu in parti *Radu Clucerulu Buzesculu* si l'a daruitu monastirei Caluiulu, ero in dilele lui Mattheiu Voevodu, s'au sculatu vecinii cu ua carte mincinósa de la Petru Voevodu fiiulu lui

Mircea Voevodu, dicendu co sunt knezi si s'au judecatu in divanu cu Iónu Egumenulu de la Caluiu si cu *Radu Banulu Buzesculu*, titorulu monastirei, si dupo ce au juratu ei strimbu si fora droptate, s'a adeveritu cu 24 boiari precumu acei vecini 'i au apucatu legatur'a lui Michaiu-Voda pe mosii'a Cioroiulu a santei monastiri, éro nu la patriile loru, ca se scape de vecinia.

— *Elena Banés'a* era fat'a lui *Papa fostu mare Logofetu* care 'i a datu de zestre satulu *Comisianii* d'in Teleormanu.

— *Maria Banés'a* era sora cu *Radu Banulu Buzesculu*; éro *Preda Spathariulu ot Ceptorói'a* era nepotulu *Radului Banulu Buzesculu*.

— Mosii'a *Dragoiescii* cu 45 alte trupuri de mosii si cu Cigani, au fostu de bastina ale Buzesciloru, de la stramosii loru, de la *Jupanés'a Néga, fiic'a lui Duducu*, si de la fiiulu seu *Manea Ghizdavetiu* si de la sor'a lui, *Jupanés'a Dumitra* si *Vladaia*, anco d'in dilele Domniloru celoru vechi, de la Vladu Voevodu, fiiulu lui Vladu Voevodu, candu au fostu cursulu anniloru 6996 (1488); apoi perdiendu cartile, le a gasitu *Preda Brasescu Cluceru* la *Nanu Postelniculu d'in Barbatesci*, si le au cumparatu de la dinsulu si 'i a datu *ughi* 70, si au deschisu pira d'inaintea lui Leonu Voda si lui Mattheiu Voda cu *Radu Banulu Buzesculu* si cu nepotu-seu *Preda Spathariulu d'in Cepturói'a*; déro la 7143 (1535) a datu Mattheiu Voda ua carte prin care arata co Brasescu nu are droptu. Cu tóte acestea, sub Constantinu Voda Basarabu, Vladu Logofetulu Brasescu, fiiulu lui Preda Cluceru Brasescu, éro s'au ridicatu cu pira asupr'a *Elenei Banesei* si a fiiului seu *Mattheiasiu Posteln.* (coci *Radu Banulu Buzesculu* murise); au statu boieri mari invoitori. Buzesci au datu ceva mosii si cigani Brasesciloru, cari le au datu la mana inscrisu cumu-co de se voru mai sculá improtiv'a loru pentru mosiiele Dragoiesciloru, sa aiba a da *ughi* 1000, si sa priimésca si bataia in divanu 1000 de betie, fiindu Stefanu mitropolitulu si toti boierii divanului marturi.

— Constantinu Voevodu dice co a vediutu la Buzesci „Chrisóve vechi si carti vechi de la toti Domnii vechi si „rupte si masgalite si sterse, si anco si multe carti de mosii perdute, candu se sculara jafuitorii si tilharii de ja„fuiau tóta tiérr'a."

No. 9.

Cartea Predei velu Logofetu, d'in 1659, pentru judecat'a cu ómenii d'in satulu Rabenii.

Jupanu Preda mare logofetu, ispravnicu scaunului Craiovei. Dát'amu cartea nóstra la man'a parintelui Nichiforu, egumenu ot sant'a monastíre de la Caluiu, unde este hramulu S-tului Nicolae, pentru co au venitu aici inaintea nóstra, de facie cu nisce rumâni d'in satu d'in *Rabesci*, a nume Ftore Ivanusi ego Dragoiu si cu Ilie si cu fratii lui anume Radulu i Stoianu ; asiá dice parintele egumenulu cumu co sunt rumâni ai monastírei, de mosiia de acolo d'in satu d'in Rabesci, si au aratátu parintele Egumenulu si chrisovulu santei monastiri de cumparatóre si de legatur'a lui Michaiu Voevodu, cumu co 'i au apucátu si legatur'a lui Michaiu Voevodu acolo in satu, si au fostu de atunci si pene acumu totu rumâni; ero parintele egumenulu le au datu lege aici dinainté nóstra ca sa jure cu 12 ómeni cumu co nu sunt rumâni si cumu co nu 'i au apucátu legatur'a lui Michaiu Voevodu acolo in satu in Rabesci, deci de voru puté jurá sa fia nisce ómeni; éro ei de lege nu s'au pututu apará cumu co 'i au apucátu legatur'a lui Michaiu Voevodu acolo in satu si au remasu de lege si de judecáta. Dreptu acei'a amu datu si noi acésta carte a nóstra parintelui egumenu si santei monastíri, sa fia rumâni ohavnici, cumu au fostu de la Michaiu Voda pene acumu, asisderea si de aici inainte. Aceste amu scrisu si intr'altu chipu sa nu fia, co asiá este porunc'a nóstra. Maiu 20, annulu 7167 (1659).

(Subscrisu) *Preda Log.*

No.10.

Inscrisu alu Barbului Cuparulu si Caplei Buzescai, d'in 1662 pentru vendiarea satului Cerneti.

Adico eu *Barbulu Cupárulu*, impreuna cu *Jupanes'a mea Caplea, nepóta a repo-*

satului Predei Banulu Buzescu ot Capturói'a, scriemu si marturisímu cu acestu alu nostru zapisu, ca sa fia de mare crediptia la cinstit'a man'a Mariei Sale Domnului nostru Iω Gligorie Ghica Voevodu, cumu sa se scie co, facendu Maria sa monastíre aici in tiérra la *Cerneti*, si fiindu acea mosiia a nóstra, jumetáte de satu, vendut'o amu Mariei Sale tóta partea nóstra de mosiia, si cu totu venitulu ei, direptu bani gat'a *ughi* 100, si o amu vendutu noi acésta mosiia ce scriemu mai susu, de buna voi'a nóstra si fora de nici ua sila, si amu luatu toti banii gat'a intru manele nóstre; anse amu vendutu Marieii Sale acésta jumetáte de satu, mosiia fora de rumâni, ca sa'i fia Marii Sale mosiia statatóre in veci, si la tocmél'a nóstra fost'au toti boierii divanului, mari si mici, cari isi voru pune mai josu iscaliturile, si noi anco pentru mai adeverita credíntia, ne amu pusu mai josu pecetile si iscaliturile ca sa se crédia. Noemv. 9, annulu 7171 (1663).

(subscrisi) *Barbulu Cuparu.* *Caplea.*
Paraschivu Pah. *Mattheiu Posteln.*

No. 11

Inscrisulu Caplei, fat'a Jupanesei Mariei, fiic'a lui Preda Banulu Buzescu, d'in 1673.

Adico eu *Jupanés'a Caplea*, fat'a Jupanesei Mariei, nepót'a Banului Predei d'in Cepturói'a, impreuna cu nepotii mei, cari sunt di'n sora-mea *Kera, anume Ilinca, Barbu si Constantinu*, scris'amu si marturisit'amu cu acestu alu nostru zapisu ca sa fia de mare si de buna credintia la man'a parintelui Ignate, cari este egumenu la sant'a si dumnedieiasc'a monastíre ce se chiama Caluiulu, unde este hramulu santului si de minuni facetorulu Nicolae de la Mira-Lichiei, cumu sa se scia candu au fostu la mórtea *Radului Clucerulu Buzesculu* care a fostu frate cu mosiulu nostru Preda Banulu ot Cepturói'a, fost'au facutu zapisulu lui cu mare blestemu cumu, in urm'a lui de nu va remané nimene d'in feciorií lui si va fi cine-va d'in nepóta-sa Mara, care au fostu fat'a fratine-seu Predei Banulu, mósi'a nóstra, sa aiba a tine d'in tóte mosiiele Radului Clucerului si d'in ale fratine-seu Stroie Stolnicului jumetate, éro alta jumetate de mosiia Radului Cluc, si a fratine-seu Stroie Stol. sa aiba a tinere monastírele Caluiulu si Stanescii; deci candu au fostu acumu in dilele Mariei Sale Domnului nostru crestínulu Grigorie Ghica Voevodu, ero egumenulu Ignate de la Caluiu, vediendu co n'au remasu nimeni d'in coconii Radului Cluc., de s'au piritu cu noi de facie; deci Mari'a sa Domnulu nostru au judecatu pe dreptáte: sa tiia monastírile mosiia de ale Radului Clucerului si ale fratine-seu Stroie stoln., precumu scria in zapisu si s'au datu si pre sém'a boieriloru celoru mari sa alléga d'in tóte mosiiele partea monastíriloru; éro noi de a nóstra buna voia ne amu tocmitu si ne amu impacátu cu parintele Ignate de la Caluiu de 'i amu dátu mosiia partea monastírei Caluiului, satulu *Tomsianii* cu tóta mosii'a d'in hotáru pene in hotáru, si cu toti rumânii cati se vor i aflá d'in Tomsini ot judet. Valcea; si éro amu mai dátu satulu *Poíana*, partea nóstra, a trei'a parte de mosiia de preste totu hotárulu si cu rumânii cati au

fostu ai nostri de acolo; d'in *Rotund'a* de preste totu hotárulu a trei'a parte, si aceste mosii sunt tóte in judetiulu Diiului (?) si ua mosiia d'in judetiulu Romanatiloru ce se chiama *Cornisiulu*, tóta cu totu hotárulu. Dát'amu si cigani, salasie 60, si amu datu aceste mosii si cigani ce scriu mai josu santei monastíri sa fia statatóre in vécu, ca sa fia de intarire monastírei, si de pomána si ctitoriloru in vécu, si candu amu facutu acestu zapisu alu nostru, fost'au mari boieri marturii, cari voru iscalí mai josu si noi pentru adeverata credintia ca sa se crédia pe totu loculu, in josu ne amu pusu pecetile si iscaliturile ca sa se crédia; si s'au scrisu in Bucuresci. Maiu 14. annulu 7681 (1673). Scrisu *Balea Logofetu ot Dolbova.*

⊙ *Eu Constantinu sinu Mattheiu Post. ot Cepturói'a,*

⊙ *Eu Petru Mihalescu mart....*

⊙ *Eu Jupanés'a Caplea.* ⊙ *Eu Jupanés'a Elena.*

⊙ *Eu Barbu sinu Mattheiu Post. ot Capturói'a*

⊙ *Eu Ilinca Jupan. lui Mattheiu Post.*

No. 12.

Chrisovulu lui Grigorie Voevodu, d'in 1673, pentru inchinarea monastirei Caluiulu la Patriarchi'a d'in Ierusalimu.

Cu mil'a lui Dumnedieu Iω Grigorie Voevodu si Domnu a tóta tiérr'a Romanésca, feciorulu marelui reposatu Iω George Ghica Voevodu. Dát'amu Domni'a mea acésta porunca a Domniei mele santei si dumnediescei cetati a Ierusalimului si cinstitului si pré-slavitului lui Dumnedieu allesu, parintelui nostru Kyru Dosoftheiu Patriarchulu, ca sa fia santei si dumnediescei patriarchii, monastírea ce se chiama Caluiulu de aici d'in tiérr'a Domniei mele, unde este hramulu S-tului Nicolae d'in Mira-Lichiei, facetorulu de minuni, sa aiba a o stepanísi a o tine sant'a patriarchia cu buna pace, pentru co acésta monastíre ce scrie mai susu este zidita si inaltiata d'intru temeli'a ei de reposatulu *Banu Radulu Buzesculu* si adaosa cu sate, cu rumâni, cu ciganii, cu de tóte de ce trebuescu santei case; si dupo ce o au adaosu cu de tóte, anco d'intru viéti'a lui, elu au fostu pusu gendu bunu intru inim'a lui cotra unulu Dumnedieu, ce e in Troitia slavitu, de au fostu datu si au fostu inchinatu acésta monastíre la Santulu Mormentu alu Domnului nostru Iisusu Chistosu, cu tóte satele si cu totu venitulu ei, cu zapisu de inchinaciune de la man'a lui, ca sa o obladuiasca si sa o stepanésca sant'a si dumnedieésc'a patriarchia, sa'i fia de ajutoru si de intarire éro reposatiloru ctitoriloru de vecinica pomenire, si pene au fostu Banulu Radulu Buzesculu viu, totu au fostu tinutu sant'a patriarchia acésta monastire cu buna pace. Ero dupo mó tea lui, candu au fostu in dilele reposatului Mattheiu Voevodu éro nisce rude ale Buzesciloru dintr'ua nepóta de fáta, ei s'au fostu sculatu de au luatu de la sant'a patriarchia acésta monastíre ce scria mai susu, pe sém'a loru, fora nici ua dreptate; si nevi-indu alti patriarchi de atunci incóce aici in tiérra, si neavendu cine cautá de acésta monastíre, o au stepanitu rudele Buzesciloru, for'de dreptate, ne avendu nici ua treba; éro dupo acei'a, candu au fostu acum'a, in dilele Domniei mele, alu douilea rondu de Domnia

a Domniei mele, adducendu Dumnedieu pre cinstitulu si pré fericitulu parintele nostru Dosoftheiu Patriarchulu aici in tiérr'a Domniei mele, si cautandu de tóte santele monastíri, cari sunt inchinate la Santulu Mormentu, aflát'au acésta monastíre ce scria mai susu, lipsita si rupta de cotra sant'a si dumnedieésc'a Patriarchia, si impresurata de rudele Buzesciloru, cari n'au avutu nici ua tréba; intr'acei'a cinstitulu si fericitulu parintele nostru, care mai susu se pomenesce, vediendu asiá, facut'a Santi'a lui cartea Santiei sale scrisa cu mare blestemu si gróznica afurisánia asupr'a tutuloru, care cumu va scí sa marturiséscа de acésta santa monastíre: fostu o au inchinátu Radu Buzescu ctitorulu ei Santului Mormentu anco d'intru viétía lui, au nu o ua fostu inchinatu? Deci au venitu inaintea Domniei mele trei egumeni anume: Ieromonachulu Nichiforu, ierom. Ignate, ierom. Gherasimu, cari au fostu inainte vreme locuitori la acésta santa monastíre de la reposatulu Mattheiu Voevoda de au marturisítu naintea Domniei mele in divanu cumu co acésta monastire o au fostu inchinatu Banulu Radulu Buzescu, anco d'intru viétia lui, Santului Mormentu, si au marturisítu si toti boierii divanului Domniei mele, mari si mici, cumu co adico Radulu o au fostu inchinatu cumu scria mai susu, numai ne avendu cine sa caute de dins'a, au remasu a o stepaní acele rude ale Buzesciloru. Deci Domni'a mea vediendu aceste marturii si vediendu ua carte a reposatului Mattheiu Voevodu si alta carte a fericitului si reposatului bunului Paisie Patriarchulu, intru care scria co sa aiba a fi si a stepaní acésta monastíre Santulu Mormentu, precumu este inchináta de ctitorii ei; deci Domni'a mea anco amu datu si amu intaritu cu acésta carte a Domniei mele ca so aiba sant'a Patriarchia de la Ierusalimu a tine si a stepaní acésta monastíre ce scria mai susu, cu tóte veniturile ei, sa puia egumeni, si calugerí sa fia locuitori acolo pre cine va vré, si ce aru fi venitulu, sa fia spre ajutoriulu Santului Mormentu; éro altu nimene tréba sa nu aiba, nici ctitorii, nici altu nimeni, for'numai Santulu Mormentu; si amu intaritu Domni'a mea cu blestemru, in urm'a petrecerei Domniei mele, pe cine va allege Domnulu Domnedieu a fi Domnu si biruitoru tierrii acestei, anco ilu rogu cu numele lui Dumnedieu sa aiba a intarí mil'a si dáni'a Banului Radu Buzescu, pe tocmél'a cumu scria mai susu. Cumu pre acel'a Domnulu Dumnedieu sa'lu pazésca si sa'lu hranésca intru Domni'a lui, ca sa fia la repausu intru vecinicu sufletulu lui; éro carele nu va ingrijí nici va intarí acésta dánia si inchinaciune, acel'a sa fia sub blestemu, anatem'a si afurisitu de Domnulu nostru Vladica Iisusu Christosu si de 318 santi parinti de la soborulu Nichei; parte sa aiba cu Iuda si cu afurisitulu Arie la unu locu. Aminu. Eto si marturii amu pusu Domni'a mea: cinstitu si pré santitulu parintele nostru Kyru Vladica *Varlaamu* mitropolitulu tierrei, si Kyru *Stefanu* episcopulu Romnicului, si Kyru *Grigoríe* episcopulu Buzeului, si *George Banuluî* celu betranu, si *Stroe Vornicului* celu betranu, si *Vintila velu Banu,* si *Négoie velu Vornicu,* si *Kirca velu Logof.* celu betranu, si *Ivasco velu Logof.* si *Iordache Sturza velu Spath.* si *Chrizea velu Vist.*, si *Badea velu Cluc.*, si *Stoica velu Port.*, si *Borcea velu Pah.*, si *Preda Poienarulu velu Stolnicu,* i *Mattheiu velu Postel.*, si *Stroie velu Purcalábu,* si *Radu velu Serdaru,* i *Radutiu Bengescu velu Slug.*, si *Dumitrascu velu Medeln.*, si *Ilie velu Pitaru* si a scrisu *Radulu alu 2-lé Logofetu.* Iunie 19, annulu 7181 (1673). — *(d'in Condic. paj. 841.)*

No. 13.

Chrisovulu lui Sierbanu Voevodu, d'in 1680, pentru stringere de ómeni de scutéla.

Cu mil'a lui Dumnedieu Iω Sierbanu Voevodu si Domnu a tóta tiérr'a Domniei mele cea Romanésca, nepotu marelui si pré-bunului reposatu Iω Sierbanu Basarabu Voevodu, Dát'amu Domnia mea acésta porunca a Domniei mele cinstitului si pré santitului nostru Kyriu Kyru Dositheiu Patriarchulu de la Santu lui Dumnedieu Mormentu si alu Ierusalimului si a tóta Palestina i altele; ca sa fia volnicu cu acésta carte a Domniei mele de sa aiba a stringe Serbi, Greci, Albanasi, Moldoveni, Ungureni, ómeni straini fór'de biru, for' galcéva, nescrisi nicairi la vre ua tréba, aici in tiérr'a Domniei mele, sa fáca slobodiia pe mosii'a *Vertín'a* d'in judet. Romanati, anse case 15, care mosiia este a santei monastíri Caluiulu, hramulu lui Santulu Nicolae, ce este inchinatu la sant'a si dumnediésc'a cetate a Ierusalimului, unde este Mormentulu Domnului si Mantuitorului nostru Iisusu Christosu, ca sa fia de ajutoru acesti ómeni acolo la acelu locu. Éro de cotra Domni'a mea voru fi in pace si iertati de birulu slujitorescu si de birulu tierrei, de miere cu céra, de galéta si de fenu, de séma, de zaherele, de carre de óste, de sataralele ce sunt pre silisti, de dejmarítu, de oeritu, de cái imperatesci si de cái de cláca si de podvóda, de mertici de conáce si de tóte dajdeile si mancaturile cate voru essí peste annu de la Vistiieri'a Domniei mele; de cotra nimeni vallu séu bantuiala sa n'aiba, pentru co fiindu acésta monastíre Caluiulu inchináta la sant'a si dumnedieésca cetate a Ierusalimului si sub ascultárea cinstitului si présantitului parintelui nostru Kyru Dositheiu Patriarchulu acelui santu locu, si avendu acolo multa cheltuiala si mare nevoia si superáre in tóta vremea d'in necredinciosii si ereticii pagani, Domni'a mea m'amu milostívitu de 'i amu iertatu pre acesti ómeni de tóte, cumu scria mai susu, ca sa póta fi de intarire si de ajutoru acelui santu locu. Dreptu acei'a poruncescu Domni'a mea si voe tutuloru slugiloru Domniei mele, veri care cu ce slujba veti amblá acolo intr'acésta parte de locu, déco veti vedé acésta carte a Domniei mele, éro voi toti sa ve feriti si in buna pace sa lasáti pre acesti ómeni de tóte, precumu scria mai susu; co veri care s'aru ispití a le face vre unu vallu macáru ori de ce, peste porunc'a Domniei mele, unii ca acei'a mare certare si rea scarba va petrece de cotra Domni'a mea; si amu intaritu Domni'a mea acésta mila si cu blestemu, pre care va allege Domnulu Dumnedieu a fi Domnu si biruitoriu Tierrei Romanesci in urm'a Domniei nóstre, au d'in némulu Domniei mele, au d'intr'altu nému, anco rogu cu numele lui Dumnedieu ce este in Troitia slavitu, sa aiba a inouí si a intarí acésta mila a Domniei mele pre tocmél'a ce scria mai susu; éro care nu va inouí si va intarí, ci va calcá si va sparge, acel'a sa fia afurisítu si blestematu de Domnulu si Mantuitorulu nostru Iisusu Christosu si de 318 santi parinti ce au fostu la Nichea, si sa aiba parte la unu locu cu Iuda si cu afurisitulu Arie in veci. Aminu. Co éto si marturii amu pusu Domni'a mea : *Jupanu Radulu Nasturelu velu Banu,*

i *Panu Chrizé velu Vornicu d'in tiérr'a de josu, Panu Radulu Cretiulesculu velu Logofetu, Panu Radulu Mihalesculu velu Vistiieru, Panu Michaiu Cantacuzino velu Spatharu, Panu Vladu Cororesculu velu Cluceru, Panu Constantinu Brancovénulu Postelnicu, Panu Dumitrascu velu Paharnicu, Borsulu Filipu velu Comisu, Alexandru alu 2-lé Stolnicu, Panu Mihulu Brat. velu Pitaru; Sierbanu velu Logofetu.*—Mart. 2, annulu 7188 (1680).—(*D'in condic. pag. 844*).

No. 14.

Extracte d'in Catagrafi'a monastirei Caluiulu, facuta la annii 1739—1740.

— 61 bucati chrisóve Domnesci si carti pentru stepanirea mosiieloru si alte bunuri ale monastírei, (indicáte anume fiacare cu proveninti'a, dat'a si scopulu seu).

— Numele mosiieloru acestei monastíri :

1. Mosii'a *Caluiulu*, in care este monastirea pe dins'a; *Lazuri, Plopii, Broscénii* i *Masganii*, acestea sunt tóte intr'unu hotaru imprejurulu monastírei.
2. Mosii'a *Vertóp'a* ot sudstvo (judetiulu) Romanati.
3. „ *Perisanii* ot tam (totu de acolo).
4. „ *Cornetulu* ot tam.
5. „ *Gioroiulu* ot sud. Doljiu.
6. „ *Vianulu* ot tam.
7. „ *Pisculu* ot tam.
8. „ *Rabescii* ot tam.
9. „ *Tomsiani* ot sud. Valcea.
10. „ *Plesnitia* ot sud. Mehedinti.
11. „ in *Lipovu*, in *Rasipiti*, in *Uliciori* neallésa, ot tam.
12. „ in *Corbeni*, si ua móra.

Se adaoge *6 vii* in differite locuri, *70 salasie* de *Cigani*, si *vite*, adico : *9 boui 2 cai, iepe, 86 oui, 37 rimatori, 124 stupi, 2 magari la oui.*

Arginturile Monastírei :

ua cruce ferecata cu argintu si cu 6 petre,
ua cadelnitia de argintu poleita,
ua Evangelia serbésca cu blanile de argintu si poleita,
ua cupa de argintu vechia, fora scaunu,
duoe pahare de argintu, unulu poleitu,
ua tipsiia mare de argintu de sfestania
cinci candele de argintu, un'a stricata,
unu potiru, si unu discosu si ua zvésda, tóte de argintu si poleite,
duoe liturgii de argintu pentru sant'a comunicatura.

Urmédia *Odajdeile*, in numeru de 10 *sfite*, 3 *stihare* si 2 *epitrafire*, descrise anume fia-care.

Odórele Santei monastiri ;

sant'a mana a S-tului Nicolae ferecata cu auru si cu grauntie de margaritari, si cu duoi galbeni de... si cinci petre verdi.
unu ghiordanu de margaritari cu 10 smaragduri si cu 2 basicuti de auru.
unu ghiordanu de margaritaru meruntu si cu besicuti de firu.
unu siru de margaritari cu 3 galbeni.
duoe basmale cu care se infasiura sant'a mana.

Vinu apoi *cartile bisericesci*, typarite romanesce, grecesce si serbesce, in numeru

de 17 bucati, apoi *aramurile*, si in fine *bucatele ce s'au strinsu cu plugulu monastirei si d'in dejm'a de pre mosii*, precumu si *cheltuielile acelui annu.*

---

5. TABELLA GENEALOGICA A FAMILIEI BUZESCILORU, INTOCMITA CU AJUTORULU MONUMENTELORU ACESTEI FAMILII SI ALU UNORU DOCUMENTE VECHI.

NB. In starea cunnoscintieloru nóstre asupr'a familiei Buzesciloru si tinendu séma de lips'a ori caroru notiiuni precise de genealogia, pastráte d'in vechime; apoi judecandu anco catu este de aneyoiósa restituirea filiatiiuniloru in epoce candu numele de familia arâre ori se inscriá pe documente si erá in perpetua fluctuatiiune, éro numele de botezu se alaturá singuru pe lunga unu titlu de boieria, care si acel'a se modificá adesé; cautandu a invinge, precatu s'a pututu, tóte aceste anevointie, amu intocmitu urmatórea tabella, in care famili'a Buzesciloru ni se presenta in trei epoce differite ale istoriei nóstre, fora ca sa putemu gasí pene acumu legatur'a genealogica intre aceste trei stadiuri ale familiei.

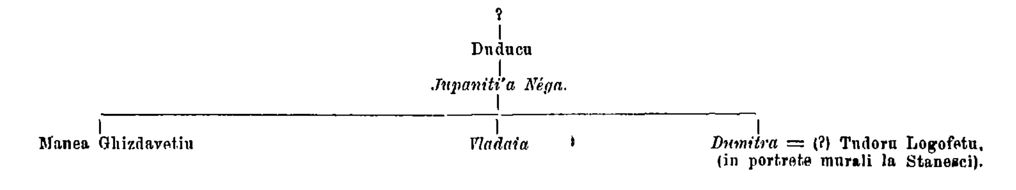
Pe de alta parte mai sunt, chiaru si in grup'a a trei'a, cea mai apropiata de noi, si mai bogata in sorginti, multe nedomiriri; astu-felu incatu facemu reservele nóstre asupr'a deplinei exactitati a arborelui genealogicu, mai cu séma in ramurile sale femeesci si collaterali.

TABELLA GENEALOGICA A FAMILIEI BUZESCILORU

I-lu PERIODU

(D'in Chrisovulu Buzesciloru, de la 1656, in cele privitóre la mosii'a Dragoiescii)

— *De la annulu 1488, sub domni'a lui Vladu Voevodu, fiiulu lui Vladu Voevodu.* — **(Duducesci)**

. . . .

II-lé PERIODU

(d'in Inscriptiiunile si Portretele murali si Chrisovele STANESCILORU)

— *de la 1527* . . . . **(Mogosiesci)**

?

Mogosiu Banulu.

Mogosiu Spatharulu — Giura Logofetulu = *Vilaia.*

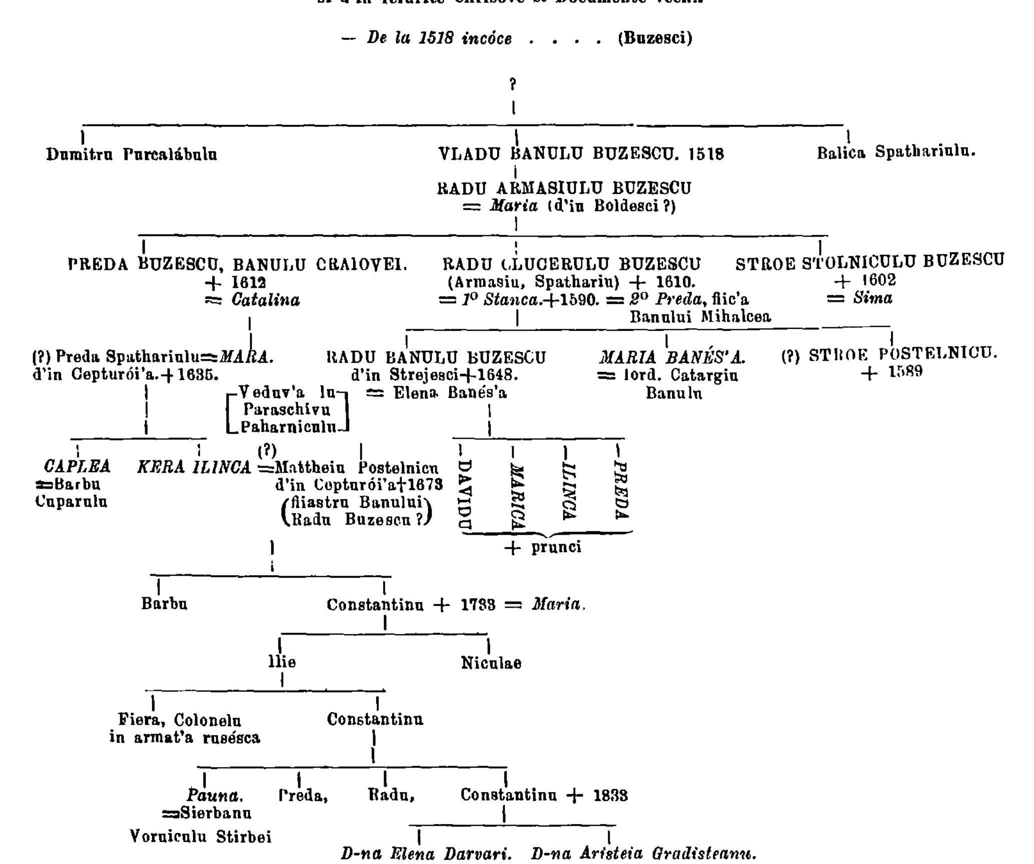
Preda — Horvatu — Mogosiu — *Maria*

. . . .

III-lé PERIODU

(d'in Inscriptiuni, Morminte si Portrete murali la CALUIU, STANESCI, CEPTURÓI'A si STREJESCI, precumu si d'in felurite Chrisóve si Documente vechi.

— *De la 1518 incóce* . . . . **(Buzesci)**

P.

NOTA ASUPR'A CANTECULUI POPORANU DESPRE RADU CALOMFIRESCU SI FRATII BUZESCI

La not'a 64 d'in textulu cuventarei initiiale ce resumme informatiiunile si studiele d'in acést'a publicatiiune, amu promisu a transcrie ací urmárea canticului, citátu la finele cuventarii, si a o reproduce in starea fragmentare, in care eu amu culles'o, a-cumu optu-spre-diece anni, d'in rostirea inganáta a lautárului ciganu de la Strajesci. Voiu emitte apoi totu ací cate va observatiiuni asupr'a limbei si a originei acestui canticu.

Mai anteiu, éto cumu urmédia faptele narate in legend'a poporaná :

. . . .
— Ér' Caplescii ca canii,
si Buzescii ca lupii,
pizma pe Radu c'aveá;
unde-asiá co 'mi audiá,
felinarulu aprindéa,
de subtiori co mi'lu luá,
la odihna ilu duceá,
camu pe ghiatia lunecós'a
in cód'a helesteului. —
Candu la ghiacia c'ajungeá,
felinarulu 'si'lu stingeá
si Radu nu mai vedeá;
josu pe ghiacia mi'si cadeá;
toti pe elu se gramadeá.
Dér' Radu ce mi'si faceá? —
— Nici ua arma nu'si aveá;
déco vedeá si vedeá,
cism'a d'in picioru trageá;
pene d'in carembu sareá;
de ei de se apará,
si pe Nedea co'lu strigá :
—«Nedeo, Nedeo, slug'a mea!
«Ado'mi,. Nedeo, pálosiulu
«in pustei'a Caracalulu (?)
. . . .
«De trei ori pe trei locuri (?)»
. . . .
— Déro Nedea ce'mi faceá? —
Elu legátu co mi'ti siedeá
cu trei strénguri de matase,
impletite 'n cate siése.
Elu glascioru'lu audiá
si d'in gura co'i diceá :
—«Radule, stepanulu meu,
«nu se cáta slug'a la betiia,
«ci se cáta la tresvia;
«a séra candu te'mbatasi,
«de mine nu intrebasi.»
—D'ací Radu ce'mi faceá?—
Fug'a la gárdu co mi'si dá,
man'a pe proptea puneá,
si de ea co mi'si trageá;
d'in ghiacia co'mi o scoteá;
dér' d'in cuiu co nu puteá.
. . . .
Capu'ntr'ua tipsía puneá
si la Michaiu Voda 'lu duceá :
— «Buna vreme, Michaiu-Voda,
. . . .
«Camu c'ua flore, c'ua neramza,
. . . .
«coci cu capulu Radului,
«alu Calofirescului.»
—Maica-sa co 'i audiá,
asiá d'in gura diceá :
—«Maica, maica, Michaiu Voda
«Nu te ierte Dumnedieu

«co taiási pe frate-teu.»
— Michaiu-Voda co'mi diceá :
—«Sa moru necuminecatu
«si de popa neiertatu
«co tu, maica, nu'mi ai spusu
«co'mi erá Radu fratiioru;
«co elu me scoteá la zoru
. . . . »

Este invederatu co aceiasiu legenda despre misielésc'a uccidere a Radului Calomfirescu de cotre fratii Buzesci si fratii Caplesci, se afla reprodusa si in ballad'a lui «Radu Calomfirescu» publicata de d[lu] V. Alexandri, in *Poesiile populare ale Romaniloru*. Edit. d'in Bucuresci, 1866, pag. 196—199. Form'a anse este multu mai ingrijita si mai correcta, versurile mai bine cadentiate, naratiiunea mai cu siru si chiaru óre-cumu differita in versiunea d[lui] Alexandri.

Catu despre lautárulu meu d'in Strejesci, elu nu pastráse decatu ua fórte incurcáta amintíre despre acestu cantecu betranescu, astu-felu incatu, nici sirulu povestei nu erá claru in spusele lui, nici versurile nu se 'ntemeiau, cu vre ua regula óre-care, pe numeru de sillabe, séu pe accentuatiiune, séu pe rima. — Fórte adesé elu recurgea la adaose de cuvinte inutile, pe care le amu puté numi *proptele* ale versului, precumu sunt dubitativulu *credu* in versurile 58 si aiuré; superfetatiiunea appelativa *mâre*, in versurile 56, 62, 64, etc.; vocativulu *maica*, repetitu d'a-rondulu in versurile 149, 152, 154, 155, 156, si altele.

Unu ce éro fórte curiosu, sub rapportulu limbei in acésta daulata poema, astu-felu cumu amu culles'o eu, este intrebuintiarea unoru diceri de provenintia misteriósa, perdute d'in usu si, mai co amu puté dice, fora intiellesu determinatu in graiulu nostru de adi; cumu buna óra, adverbulu *savaiu* (versu 175), care pare a insemná *camu (à peu près)*, si apoi cualificativulu, fórte straniu ca sunetu si ca forma, *arsasi* d'in versurile 87 si 202.

Socotímu de prisosu a ne mai oprí asupr'a unoru reale frumuseti poetice respandíte in acésta opera populare, frumuseti pe cari cititorulu le va distinge si le va admirá pre catu ele merita, chiaru in acésta confusa si sdiumicata ballada. Acelea, déco nu me insielu, coversiescu, in mai multe locuri, prin originalitatea loru genuina, stylulu si form'a balladei, publicata de d-lu Alexandri.

Asemeni curiosu este co faptulu legendaru pe care se basédia aceste cantece nu se afla relatátu in nici unulu d'in istoricii si chronicarii timpului, in nici unu documentu scrisu, d'in cele cunnoscute pene astadi.

Nu putemu crede anse co traditiiunea poporului sa fia cu totulu fora temeiu, nici intru cei'a ce privesce ucciderea prin tradare a Calomfirescului de cotra fratii Buzesci si Caplesci, nici rudirea eroului cu acelu Michaiu Voda, d'in ballad'a nóstra, carui'a versiunea D-lui Alexandri ii dice si Mihné si Mircea, in cursulu naratiiunei.

Déco, anco de in susu citat'a nota 64 ne amu grabitu a declará co acelu Domnu trebuia sa fi fostu Radu Mihné, d'intre annii 1611 si 1623, temeiu ne a fostu fórte insemnat'a nota a lui Nicolae Balcescu, (Istoria Romaniloru sub Michaiu Voda Vitézulu. Bucuresci, 1878, pag. 108), care suna asiá :

„De la acésta solia in Ardélu (candu Michaiu Voda Vitézulu, in tómn'a annului 1595

tramite pe boierii sei Stroe Buzescu si Radu Calomfirescu, in Ardélu la nunt'a principelui Sigismundu Bathori), „documentele istorice perdu d'in vedere pe vitézulu „Radu d'in Calomfiresci, pe care ilu vediuramu inapoi stralucindu-se in rasbóiele cu „Tatarii; déro unu cantecu vechiu popularu ni'lu aráta rivalisandu necurmátu in vi„tejia, cu Buzescii amenduoi si Caplescii cate-si trei, fruntea boieriloru si domnii „resbóieloru, pene in dilele lui Radu-Voda, feciorulu lui Mihné Turcitulu (1611). A„tunci intemplandu-se ca Tatarii sa vina sa robésca mosiiele, cas'a si pe mam'a be„trana a lui Radu d'in Calomfiresci, elu alérga la Domnu, cerendu ajutoru pe Bu„zesci si pe Caplesci. Domnulu, refusandu'i ajutoru, atunci elu, insocitu de drépt'a „lui sluga Nedea si de vre ua cati-va ómeni, se arunca asupr'a Tatariloru. In bata̋ia „Nedea strigá stepanului seu : Táia, co nu e acì pe boieria, ci este pe vitejia; táia „marginile, si eu voiu taiá mijlócele.„ — Tatarii fura invinsi si Calomfirescu isi „mantuí pe mum'a sa. La intorsulu seu, intempinà in calle pe Buzesci si pe Caplesci, „cari ilu omóra si ducu trupulu la Mihné Voda, dicendu'i co de traiá, ilu scoteá d'in „domnia. Mum'a Calomfirescului, audiudu de uciderea fiiului-seu, alérga la Domnu „cu multe zapise, prin cari se dovedeá co Calomfirescu 'i era frate. Atunci Domnulu „facendu divanu, judecà pe Buzesci si pe Caplesci si poruncì de li se taià capulu.

„D'intr'acestu cantecu se vede déro co Calomfirescu a fostu feciorulu lui Mihné „Turcitulu care insocì pe Sinanu in tiérr'a Romanésca Póte fiiulu si tatalu 'si au „incrucisiatu palosiele la Calugereni, fora a se cunnósce. Póte glontiulu Calomfires„cului trantí la pamentu pe lepadatulu Mihné, in luarea Tergovistei !"

Cu tóte deductiiunile illustrului nostru istoricu, totu remane mare induointia asupr'a momentului candu a pututu sa se petréca scen'a de omoru a Calomfirescului, povestita de legend'a populare, si cari au fostu acei frati Buzesci, uccigasii Radului Calomfiresculu ?

Póte co in vre ua di, vechi documente de familia, asiá numeróse si asiá pucinu cunnoscute pene acumu la noi, voru venì sa reverse ceva mai multa lumina, asupr'a acestui faptu care,

de n'aru fi
nu s'aru povestí.

R.

TABELLA SYNOPTICA

DESPRE ASIEDIAMENTELE ANTICE D'IN JUDETIULU ROMANATI.

COMMUNA	△ TUMULI (MAGURE SI MOVILE) a). Denumirea	b) Dimensiuni Nalt.	b) Dimensiuni Perimetru.	c) Form'a	d). Situatiunea	≈ VALLURI SI SIANTIURI	Ⅱ CETATI	= CAI SI PODURI	RUINE DE ZIDIRI	☐ SILISTE DE VECHI LOCUINTIE	♁ BISERICI SI MONASTIRI EXISTENTI SÉU RUINATE	CIMITIRE MORMINTE SARCOFAGE	♌ DESCOPERIRI DE OBIECTE DIVERSE: INSCRIPTIUNI, MONETE, OLLARIA, ARME SI ALTELE.
Plas'a Balt'a													
Iauc'a	Magure in siru												
	Mag. *Jidov'a*	4 st.	7 st. in diametru	Conu trunchiatu.	N.					Gropi in pamentu.			
Grojdibodulu	„ *Rusanésc'a*	9 st.	42 st.	Verfu ascutitu	O. (650 st.).		Siantiuri de cetate (?)						Inscriptiuni romane pe bronzu . *tabulae honestae missionis.*
	Mag. *Mare*	9 st.	42 st.	Verfu rotundu	O.								
	„ fora numire	1 1/2 st.	12 st.	Verfu rotundu	V.								
	Mag. *Cazaciloru* (vechime *Percinu*)	5 st.	45 st.	Verfu rotundu	V. (150 st.) in catunulu Hotárulu.								
	Mag. *Ascutita*	9 st.	45 st.	Verfu rotundu	N (350 st) id.								
	„ *Tempa*	5 st.	29 st.	Verfu rotundu	intre Grojdibodu si Hotáru.								
Gur'a Padinei	Magurele: *Ulsei, Góleloru, Cazaciloru, Dragoiu, Slanului, Nicolici*.	. . .	. . .	. . . . . .	O.								
	Mag.: *Voini, Manea, Boldulu-mare, Boldulu-mic, Neicai, Floriloru, Strechia, Istrate.*	. . .	. . .	. . . .	N.								
	Trei magur. cu nume necunnoscute.	. . .	. . .	. . . .	V.								
Vadastr'a	Mag. *Feteloru*	5 st.	225 st. patr. la base.	Verfu de conu trunchiatu.	S. V.		Cetatea *Sculieni* la V. forma pentagon. 1600 st. p. nalt. 3 st. incungiurata cu unu perriu largu de 3 st						1°. Intr'ua parte a cetatiei sunt vetre de locuintie insemnate prin carbuni si cenusie, unde se gasescu numai numeróse vase grosoláne de pamentu, precumu si nenumerate unelte primitive de cremene si alte petre, de osu si de córne; asemine si oseminte de patrupede, scoici, melci etc. — Ua singura dálta de aráma nativa. 2°. In altu locu, remasitie de cetate cladita cu caramidi, unde se gasescu arme de metalu, ollaria mai perfecta si monete romane de la Filippu Arabulu.
	„ fora numire	6 st.	625 st. patr. id.	Verfu rotundu	in centrulu communei.								
	Alte magure de aceiasi marime												

COMMUNA	△ TUMULI (MAGURE SI MOVILE) a). Denumirea	b) Dimensiuni. Nalt.	b) Dimensiuni. Perimetru.	c). Form'a	d) Situatiunea	VALURI SI SIANTIURI	CETATI	CAI SI PODURI	RUINE DE ZIDIRI	SILISTE DE VECHI LOCUINTIE SI SATE	BISERICI SI MONASTIRI EXISTENTE SÉU RUINATE	CIMITIRE, MORMINTE SARCOFAGE	DESCOPERIRI DE OBIECTE, DIVERSE : INSCRIPTIUNI, MONETE, OLLARIA, ARME SI ALTELE.
Brestávetiulu							Cetate la 1700 st. spre N.	Callea romana cu petrisiu, la 1500 st. spre O, mergendu dela Celei spre Recic'a.			Ruine de biserica.	Oseminte de ómeni la departare 150 st.	In cetate se gasescu : caramidi, petróie si unelte.
Amarescii de josu	Mag. *Sapata* „ *Visiei* „ *cu Vitia* „ *Basicutii*	8 st. 15 st. 12 st. 5 st.	50 st 50 st. 55 st. 20 st.	Verf. trunchiat Verf. tiuguiat Verfu rotundu Verf tiuguiat						La N. silis. *Amarescii* 100 st. si silis. *Bucinisiulu* 2500 stanjini. La S. silis. *Piscului*. La O. urme de satulu *Polovinele;* intindere de 150 pogóne. La O. departare 1400 stan. ua tabera numita *Bucinisiulu*, de 200 pogóne.			La silistea *Amarescii* : caramidi de Antina, ollaria, cioburi, scule de feru.
Amarescii de susu	Mag. *Sapata*	20 st.	50 st.	Verfu sapatu	O.								La silistea *Polovinele* : caramidi de Antina, ollaria, lespedi de pétra, sulitie, monete de argintu si arama-
Ghizdavescii	Mov. *Cornei*	½ st.	7 st.	Verf. trunchiat	N. pe loculu numitu *Motea*								
Marotinulu de susu	Mag. *Gunoiului Batisiei* „ *Turcului* „ *Grindulu Tursanului*	3 st. 15 st. 8 st.	10 st. 60 st. 12 st.	Verfu rotundu Verfu rotundu Verf. trunchiat	N. V. S.								
Apele-vii													Harburi de ólle, monete vechi, petre de risnitia, glontiuri de pusca in arina.
Plas'a Oltu de Josu													
								Cetate la S. de forma rotunda: de 4 pogóne; zidulu de pétrasi caramida; marimea caramidei : lungim. 3 palme; gros. 4 degete.	La S. in Dunare piciórele unui podu preste rin. La N. callea romana cu petrisiu.			Sarcofage romane cu schelete si monete	Inscriptiune romana pe postamentulu statuei lui Comodu, urcióre, monete de argintu si arama, fragmente de statue si de cladiri cu pétra si caramidi romane.
Garcorulu	Magurele : *Titirei, Verde, Ciolacului, Tîgai*. . . . Mag. *Ciganului*.				N } directiune dela O spre V. in distantia de 400 st. V. (500 st.).								
Islazu							Cetate la N O. (mahalaoa Racovitia) si N. (idem Verde'a) incunjurata cu 3 siantiuri dela O. spre V, in distantia de 2 st. intre cele 2					Sarcofage romane.	Monete de arama si argintu, si vase de lutu. Obiecte de metallu, attribuite Dacilorn de d. Bolliacu.

COMMUNA	△ TUMULI (MAGURE SI MOVILE) a). Denumirea	b). Dimensiuni Nalt.	b). Dimensiuni Perimetru.	c.) Form'a	d).Situatiunea	VALLURI SI SIANTIURI	Ⅱ CETATI	= CAI SI PODURI	RUINE DE ZIDURI	□ SILISTE DE VECHI LOCUINTIE SI SATE	BISERICI SI MONASTIRI EXISTENTE SÉU RUINATE	✝ CIMITIRE MORMINTE SARCOFAGE	DESCOPERIRI DE OBIECTE, DIVERSE: INSCRIPTIUNI, MONETE, OLLARIA, ARME SI ALTELE.
Tiia-mare							de la S. 1 pogonu; intre acestea si alu 3-lé, lung. 72 st aduncime 2 palme. Doue cetati la S. (400 st preste Oltu); largi de 70 st.						
Potlogeni	Mag. mare fora numire				V. (700 st).								
Rusanescii	Mag. *Ieni* „ lui *Ionu Ciobanulu*	 8 st.	43 st 40 st.	conica conica	la V. (1700 st.) de c. Rusanescii de josu la V. (1700 st) de c. Jiienii.							Schelete ingropate in movile.	Inscriptiune romana pe stelea funeraria a lui *Aelius Valens*
Plas'a Ocolului													
Scarisior'a	Mag. *cu cruce* „ *lui Gârdu* „ *lui Stoianu*	7 st. 7 st. 7 st.	30 st. 30 st. 30 st.		S. V. V. N. V.			Calle romana cu caramidi.					La S. de mag. lui Gârdu, lespedi de caramidi (ale caiei romane de siguru).
Gostavetiu								Callea romana					
Slavenii							Cetatea vechia de pamentu in mijloculu comunei, cu siantiu intreitu si unu turnu patratu.	Callea romana intre cetate si Oltu.					Caramidi patrate, fragmente de sculpturi, baso-reliefe in marmore, provenindu d'in templulu subteranu alu dieului Mithra, unele cu inscriptiuni votive; monete romane.
Stoenesci								Callea romana; lat. 5 st.; nalt. 1 1/2 palm.					
Farcasiele	Mag. fora numire „ „ „ „ *Farcasianului*	4 st 2 st. 3 st.	10 st. 7 st. 10 st.		la V de communa Farcasienii de susu. la S. de Farcasienii de mijlocu.			Callea romana	La N. ruinele caseloru lui Popa Stoica, peste cari s'au zidtiu altele noui.	La N. de Farcasienii de mijlocu, in campia *Scorri*, urme de satu si de tabera.	Urme de biserica, la N.		
Hotarâni											Monast. cladita la 1588 de Mitré Vornicul		
Falcoiu								Callea romana; lat. 8 metri; nalt. 1 m.					
Dobrosloveni								Callea romana					
Recic'a séu Antiu'a	Mov. *lui Alesandru*	si alte numeróse movile.					Ruinele aparente ale unei intinse cetati romane cu ziduri de pé	Cai romane cu differite directiuni.				Sarcofage cu schelete si monete romane.	In sarcofage, pe lunga schelete, sunt : vase, remasitie de vestminte si ornamente ; si monete romane, dela Antonini pene la Severu.

COMMUNA	△ TUMULI (MAGURE SI MOVILE)					≈ VALLURI SI SIANTIURI	♊ CETATI	= CAI SI PODURI	RUINE DE ZIDURI	□ SILISTE DE VECHI LOCUINTIA SI SATE	BISERICI SI MONASTIRI EXISTENTE SÉU RUINATE	CIMITIRE MORMINTÊ SARCOFAGE	DESCOPERIRI DE OBICTE, DIVERSE: INSCRIPTIUNI, MONETE, OLLARIA, ARME SI ALTELE.
	a). Denumirea	b). Dimensiuni Nalt.	b). Dimensiuni Perimetru	c). Form'a	d) Situatiunea								
							tra si caramida cu urlóe de lut pentru apeducte, cuptóre pentru caramida, etc.						Altaru votivu alu *Nemesidei;* idem *Jupiter tutator;* idem *Dianei Latoide;* stele funerarie *Claudiei Amba,* lui *Antonius Nicanoris.* Sau gasitu asemeni numeróse sculpturi fragmentate, petre gravate, obiecte felurite de metallu si monete romane in mare numeru.
Caracalu							Cetate antica (?).						La Caracalu seu mai bine in vecinatati s'au facutu insemnate aflari de monete romane: 1° 7000 bucati, denari de argintu dela Constantinu Iiŭ pene la Gratianu.—2° idemu 3000 bucati, camu d'in acelea-si epoce. — La Caracalu s'au addusu multe obiecte antice d'in Recic'a.
Deveselulu	doue movile	6. st.	20 st.		S.								
	ua movila	6. st.	20 st.		N.								
Radomirulu	Mag. dela *Stancila* numita si mag. dela *viile Hagiului.*	2 st.	31 st.		S.					gropi, siantiuri si ruine in loculu numitu *Livadia boierésca* séu si *Stupina.*			Caramidi, lung. de 2 palme, lat. 2 palme; gros. 5 degete; urcióre, ólle, strachini: la N. imbracaminte de zea, de 2 palme, sabia de ocielu, monete vechi s.a.
	Mag *Dolani*	2 st.	35 st.		N.								
	„ *Maiugului* (numita si mag. *Aparatóre.*	3 st.	40 st.	Form'a piram. Verf. trunchiat									
	Mag. *Dumbravei.*	2 st.	30 st.	Verfu. tiuguiat	O.								
Diosci	„ *Diosceniloru*		41 st.	Verf. trunchiat	N. S.						Ruine de ua biserica vechia la loculu *Motca;* ua cruce de pétra cu inscriptiiune.		Monete vechi si sparturi de ólle.
	„ *Hârca*		18 st.	idem	N.								
	„ *Basicutia*		9 st.	idem	N.								
Cacaleti	„ *Turcului*	5 st	27 st.	Verf. trunchiat	S.					Urme de satu vechiu.	Urme de biserica vechia.		Arme vechi, ólle vechi si ollane de lutu, la S.
	„ *mare*	4 st.	24 st.										
	„ *mica*	3 st.	18 st.										
	„ *Corni*	4 st.	15 st.		N.								
	„ *Bardiei*	$6^1/_2$ st.	34 st.										
	„ *Purcelei*	4 st.	17 st.										
Zanóg'a	„ lui *Capatina.*	3 st.	l. 40 st.	Verfu de 2 st.	O.								
	„ mare	4 st.	50 st.	Verfu de 2 st.	V.								
	Mag. mare de asemené marime.	la S. 48 st.			S.								
Viisiór'a	Magura (fora numire)	la mij. 44 st. la O 34 st.	480 st	Forma ovale	in centrulu comunei.	Brazd'a lui Novacu, larg 2 st. nalt. 1 st.							

COMMUNA	TUMULI (MAGURE SI MOUILE) a). Denumirea	b). Dimensiuni Nalt.	Perimetru	c). Form'a	d). Situatiunea	VALLURI SI SIANTIURI	CETATI	CAI SI PODURI	RUINE DE ZIDURI	SILISTE DE VECHI LOCUINTIE SI SATE	BISERICI SI MONASTIRI EXISTENTE SÉU RUINATE	CIMITIRE MORMINTE SARCOFAGE	DESCOPERIRI DE OBIECTE DIVERSE: INSCRIPTIUNI, MONETE, OLLARIA, ARME SI ALTELE.
Plas'a Oltului de susu													
Sioperliti'a	Mai multe magure.	3. st.	11.12st	Verfu.ascutitu	N.	Brazd'a lui Novacu la N. larg. 4 st. adunc. 3 st. pamentulu scosu spre S.		Callea romana dela S. spre N. larg. 4 st	Ruine de zidiri in locul numitu *Ciutaria*: caselui lui Ghinea Vistierulu	Ua grópa mare numita *Gaura Sioperlei*.	Ua b'serica ruinata, la V. in locul *Zapodia* larg 6. st. grosimea zidului 1 st.		Ua comóra cu obiecte pretióse: inele, braciari, talere, bóbe de margaritaru etc.
Dobrunulu						Brazd'a lui Novacu prin mijloculu communei.			Ruine de zidiri				
Osic'a de sus						Brazd'a lui Novacu la N. larg. 1½ stan. nalt. 2½ stan. pamentul scosu spre S.		Callea romana				Oseminte in tronuri, la aduncime de 7 palme, in délul despre N. si la marginea callei romane.	
Brancovenii						Brazd'a lui Novacu, la S larg. 1½ stan. nalt. pamentului scosu 1 st.		Callea romana la V.	La O. ruinele caseloru familiei Brancovenesci. supraf. 3 pogóne, un zid: lung. 19 st. nalt. 1½ st.		Biseric'a satului (1685) la O Monastirea *Brancovenii* au doue biserici (1632-1700)	Morminte ale famil. Brancoven. in monastire.	Inscriptiuni si portrete ale familiei Brancovenesci. in bisericele monastirei si satului.
Ienusiescii si Pétra									Callea romana	La O. ruine de ziduri de pétra si caramida; nalt. 1 st. gros ½ st.; cuprinsulu 100 metri patrati. Marimea caramidei: lung 2 palme 5 degete, lat. 1 palm 5 deg. gros. 5 deg.			
Slatióre Dranovetiu Strajescii	Ua magura	1½ st.	30 st.		O.				Callea romana		Doue biserici infiintiate de familia Buzescii (1733 si 1818).		Ua pétra mormentale a lui Constantinu Buzescu, cu ua inscriptiune, de la 1833.
Plas'a Oletiului													
Carloganii											La S.V. (2000 metri) ua biserica vechia ,		

COMMUNA	△ TUMULI (MAGURE SI MOVILE) a). Denumirea	b). Dimensiuni Nalt.	b). Dimensiuni Perimetru.	c.) Fo'm'a	d).Situatiunea	≈ VALLURI SI SIANTIURI	Ⅱ CETATI	= CAI SI PODURI	RUINE DE ZIDURI	☐ SILISTE DE VECHI LOCUINTIE SI SATE	♁ BISERICI SI MONASTIRI EXISTENTE SÉU RUINATE	♁ CIMITIRE MORMINTE SARCOFAGE	☊ DESCOPERIRI DE OBIECTE, DIVERSE: INSCRIPTIUNI, MONETE, OLLARIA, ARME SI ALTELE.
											lung. 9 m lat. 4 m.		
Stirbei (numita in vechime **Cinturóia** séu **Cepturóia**). **Caluiulu**									Case vechi ale famil. Buzesciloru.		Ua biserica vechia (1597) cladita de Buzesci. Monastire, infiintiata de famili'a Buzsciloru (1590) departata de com. de 2 chil.	Morminte ale familiei Buzesciloru.	Lunga biserica se afla ua subterrana, in care, se dice ca, se afla diferite obiecte pretióse. Inscriptiuni si portrete ale familiei Buzesciloru.
Gropsianii										La S. O. m. vallea bisericei urmele unui satu.	LaS. O. (1000 m.) urme deua mica biserica.		
Popendialescii						Brazd'a lui Novacu, la O. (3000 st., venindu despre Craiova.					Skitulu Popendialescii, la O. (300 st.)		

TABELL'A MATERIILORU.

ERRATA

Ceremu scusa lectoriloru pentru errorile ce s'au pututu strecurá in acésta publicatiiune; déro nu ne oprimu aci decatu asupr'a inscriptiiunei slavone ce se afla alaturata cu potretulu lui *Petru Voda Cercelu* pe paretii bisericei d'in Caluiu, (Vedi pag. 136 rendu 10) si alu carui sfersitu trebuia tradusu astufelŭ. *„Si fi ingaduitoru precumu Domnulu Dumnedieu este milostivu cotra noi si cotra „toti."*